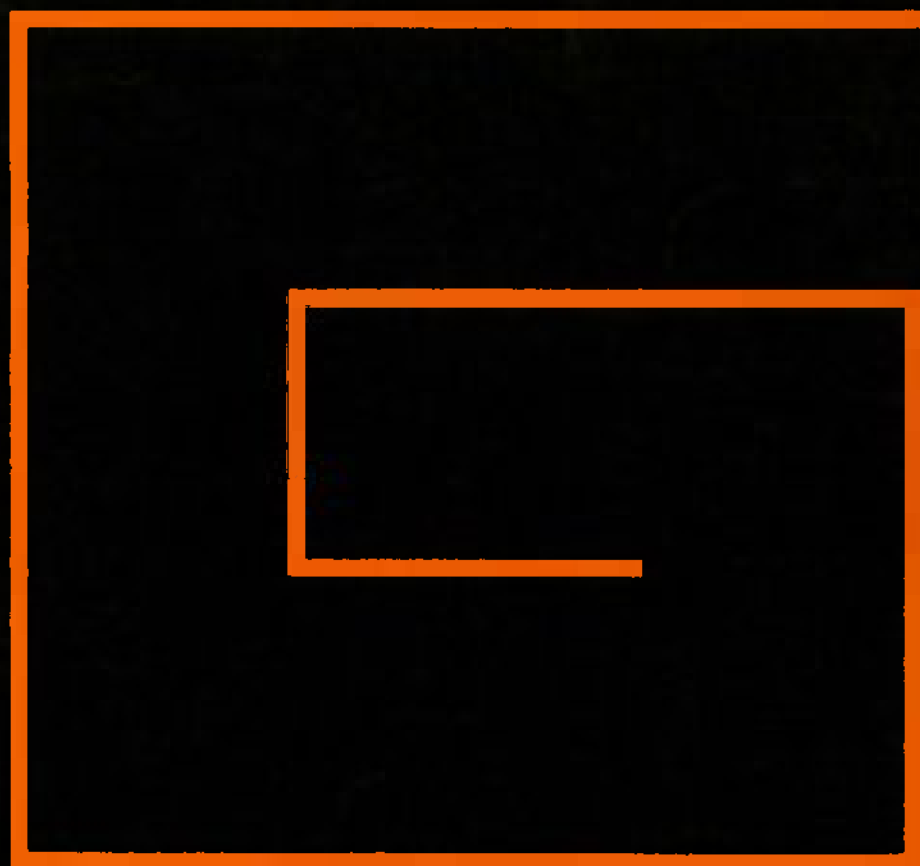

arhivi

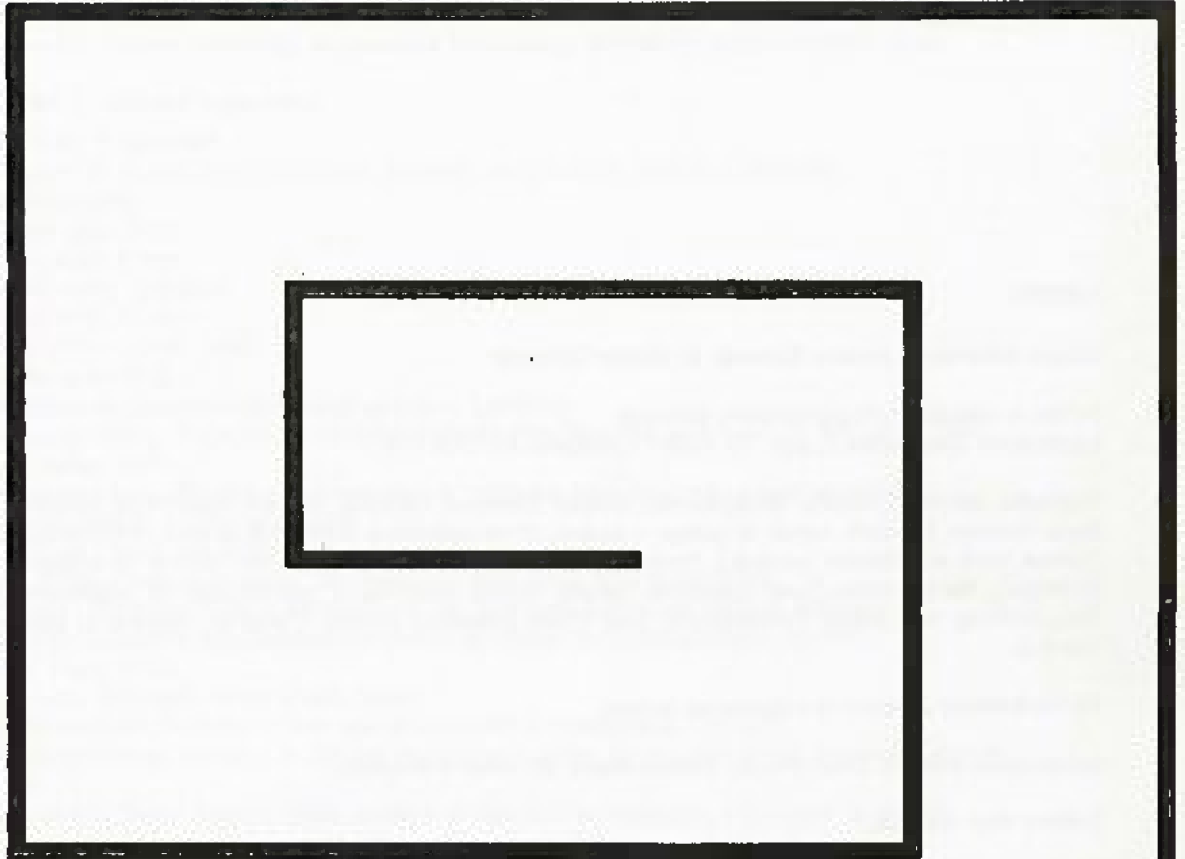

Glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije
Letnik VII, številka 1—2

Ljubljana 1984

arhivi

Tečaj

časopis Arhivskega društva in arhivov Slovenije
letnik VII, številka 1—2 **Ljubljana 1984**

ARHIVI

Glasilo Arhivskega društva Slovenije in arhivov Slovenije

Izdalo in založilo Arhivsko društvo Slovenije

Uredništvo: Zvezdarska 1, p.p. 70, 61001 Ljubljana, tel. 216-564.

Uredniški odbor: Ljudmila Bezljaj-Krevel, Marjan Drnovšek (urednik rubrike Gradivo iz domačih in tujih arhivov), Boris Rozman (urednik rubrik Iz prakse v prakso, Nove pridobitve slovenskih arhivov, Bibliografija arhivskih delavcev, Osebne vesti in tehnični urednik), Darinka Drnovšek (urednica rubrike Delo arhivov in arhivskih organizacij), Vida Berkopec, Marija Oblak-Čarni (urednica rubrike Ocene, poročila o publikacijah in odgovorna urednica), Kristina Šamperl-Purg, mag. Milica Trebše-Štolfa, Ema Umek (urednica rubrike Članki in razprave in glavna urednica), Viktor Vrbnjak.

Za strokovnost prispevkov odgovarjajo avtorji.

Izdajateljski svet: dr. Tone Ferenc, Primož Hainz, dr. Peter Vodopivec.

Lektor: Mija Mravlja

Prevoz povzetkov in izvlečkov: Lidija Berden (nemški in angleški jezik), Vera Celcer (italijanski jezik)

Zunanja oprema: Tomaž Marolt

Izdajo so omogočili: Raziskovalna skupnost Slovenije, Kulturna skupnost Slovenije, arhivi v Sloveniji, Arhivsko društvo Slovenije.

Prepis in razmnoževanje Edvard Usenik, Ljubljana, Kadilnikova 8.

Po mnenju republiškega komiteja za znanost in kulturo je publikacija oproščena plačila temeljnega davka od prometa proizvodov.

KAZALO

Članki in razprave	5
Branko Korošec, Vojaške topografske karte – arhivsko kartografsko gradivo	5
Štefan Fajmut, Uporaba računalniško-mikrofilmskih povezav v arhiviranju	14
Vlado Bijelić, Uporaba avtomatske obdelave podatkov pri pisarniškem poslovanju	16
Stanko Črfer, Uporabnost informacijskih sredstev v dokumentaciji	19
Vladimir Žumer, Problemi valorizacije zapisov računalniških informacij	24
Ivan Nemanič, Valorizacija filmskega gradiva	27
Vlasta Tul – Jurij Rosa, Arhivsko gradivo društev in družbenopolitičnih organizacij na področju pokrajinskega arhiva v Novi Gorici	29
Obvestila o pomembnejšem gradivu v domačih in tujih arhivih	34
Marjan Drnovšek, Novoletni govori župana Ivana Hribarja ljubljanskemu občinskemu svetu 1896–1909	34
Iz prakse za prakso	47
Boris Rozman, Urejanje, odbiranje, popisovanje in izročanje arhivskega gradiva društev arhivu	47
Delo arhivov in arhivskih organizacij	52
Boris Rozman, V razmislek	52
Delovna poročila za leto 1984 in delovni programi za leto 1985 arhivov v Sloveniji:	
Arhiv SR Slovenije	53
Zgodovinski arhiv Celje	57
Pokrajinski arhiv Koper	59
Zgodovinski arhiv Ljubljana	63
Pokrajinski arhiv Maribor	65
Pokrajinski arhiv v Novi Gorici	69
Zgodovinski arhiv Ptuj	72
Arhiv Inštituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani	72
Kristina Šamperl-Purg, Poročilo o delu arhivskega društva Slovenije za čas od 25. februarja 1983 do 31. decembra 1984	74
Kristina Šamperl-Purg, Pozdrav na slovesnosti ob sprejemu častnih članov arhivskega društva Slovenije v Ljubljani, 8. februarja 1984	76
Kristina Šamperl-Purg, Ob 30-letnici arhivskega društva Slovenije	77
dr. Vasilij Melik, Znanost in arhivi, Ob 30-letnici Arhivskega društva Slovenije	78
Primož Hainz, Družbena vloga arhivov, Govor ob 30-letnici Arhivskega društva Slovenije	79
Ana Zaletelj, Poročilo o delu komisije za pravna vprašanja pri Zvezi arhivskih delavcev Jugoslavije v letu 1984	80
Boris Rozman, Uredniški odbor glasila Arhivi	80
Ratomir Mladenović, Poročilo o delu sekcije arhivskih delavcev zunaj arhivov	80
Kristina Šamperl-Purg, Uporaba in zloraba arhivskega gradiva, 10. kongres Zveze arhivskih delavcev Jugoslavije	81
Marjan Drnovšek, Janez Kopač, Obisk matične službe Arhiva Vojvodine v Sremskih Karlovcih	82
Vanda Bezek, Poročilo o delu v času študijskega bivanja v Državnem arhivu v Benetkah (10. do 21. junija 1984)	84
Nada Jurkovič, XVI. Mednarodni kulturnozgodovinski simpozij Modinci 84'	85
Peter Pavel Klasinc, Sodobni arhivi 85	86
Kristina Šamperl-Purg, Predstavitev arhivskega gradiva, vrnjenega iz avstrijskih arhivov na osnovi jugoslovansko-avstrijskega sporazuma iz leta 1923, Vrnjeno arhivsko gradivo je Zgodovinski arhiv v Ptujju prevzel 6. julija 1983 iz Arhiva SR Slovenije	87
Nada Kobal, Reševanje poplavljenega arhivskega gradiva, Priložnostna razstava Pokrajinskega arhiva v Novi Gorici	89
Sredoje Lalić, Ob izidu 7. in 8. knjige iz zbirke Arhivski fondii in zbirke v SFRJ (za SR Slovenijo in SR Hrvatsko; knjiga je bila predstavljena v Ljubljani 5. decembra 1984)	90
Jovan Popović, Arhiv Jugoslavije, Obisk v Glavnem državnem arhivu Argentine in prikaz zakona o Glavnem državnem arhivu, njegovih nalogah, oblikovanju in pristojnosti državne arhivske komisije	91
Saša Serše, Poročilo z obiska v madžarskem Državnem arhivu v Budimpešti	94

Ocene, poročila o publikacijah

Darinka Drnovšek, Arhivski Vjesnik, XXIV–1981, XXV–1982, XXVI–1983, Zagreb	96
Vlasta Tul, Vjesnik historijskih arhiva u Rijeci i Pazinu, svezak XXVI, Pazin-Rijeka 1983	97
Nada Jurkovič, Mitteilungen des steiermärkischen landesarchivs, Folge 33, Graz, 1983	98
France Kresal, Arhivski fondi in zbirke v arhivih in arhivskih oddelkih v SFRJ SR Slovenija, Zveza arhivskih delavcev Jugoslavije, Beograd 1984, str. 637	99
Slavica Tovšak, Okrajni odbor Socialistične zveze delovnega ljudstva, Murska Sobota 1945–1963, Maribor 1984,	100
Branko Šuštar, Marjan Drnovšek, Ljubljana v arhivskem gradivu od začetka 14. stoletja do danes, Razstava dokumentov Zgodovinskega arhiva Ljubljana, Zgodovinski arhiv Ljubljana, Ljubljana 1982, 84 str.	101
Marjeta Čampa, Robert L. Clark: Archive – Library relations, New York – London, R.R. Bowker Company 1976, XII + 218 strani	102

Nove pridobitve slovenskih arhivov

Arhiv SR Slovenije	104
Zgodovinski arhiv Celje	104
Pokrajinski arhiv Koper	104
Zgodovinski arhiv Ljubljana	104
Pokrajinski arhiv Maribor	105
Pokrajinski arhiv v Novi Gorici	105
Zgodovinski arhiv v Ptujju	105
Arhiv Inštituta za zgodovino delavskega gibanja	105
Nadškofijski arhiv Ljubljana	106

Bibliografija arhivskih delavcev 1984

	107
--	-----

Osebne vesti

Fran Zwitter, dr. Ivo Murko	111
-----------------------------	-----

Sinopsisi

113

članki in razprave

Uredništvo portala Sistory nima soglasja avtorja za objavo članka

Uredništvo portala Sistory nima soglasja avtorja za objavo članka

Uredništvo portala Sistory nima soglasja avtorja za objavo članka

Uredništvo portala Sistory nima soglasja avtorja za objavo članka

Uredništvo portala Slstory nima soglasja avtorja za objavo članka

Uredništvo portala Sistory nima soglasja avtorja za objavo članka

Uredništvo portala Sistory nima soglasja avtorja za objavo članka

Uredništvo portala Sistory nima soglasja avtorja za objavo članka

Uredništvo portala Sistory nima soglasja avtorja za objavo članka

Uredništvo portala Sistory nima soglasja avtorja za objavo članka

UPORABA RAČUNALNIŠKO-MIKROFILMSKIH PO VEZAV V ARHIVIRANJU

Štefan Fajmut

Razvoj sodobnih tehnologij v informacijskih sistemih je vnesel oziroma vnaša tudi v arhivske institucije določen napredek.

Arhivov ne moremo gledati kot shrambe zaprašenih starih papirjev, med katerimi se tu in tam najde kakšna zanimiva stara knjiga ali „kraljevska“ listina. Arhivi so in ostajajo neizčrpne banke podatkov, ki so pomembni, ne le za proučevanje zgodovine, temveč so enako pomembni za urejanje določenih pravic, mednarodnih odnosov ipd. Da je marsikdaj prav v arhivih najti dokaze o razvoju nacionalne zavesti in bitnosti posameznih narodov, o tem ni potrebno posebej izgubljati besed.

Tako kot druge informacije, ki služijo ciljem, ki jih podpira družbeni informacijski sistem, so tudi informacije, ki jih dobimo v arhivskem gradivu, del informacij širšega družbenega sistema informiranja. Tudi te informacije nam morajo biti dostopne, ne smejo biti zaprte in dostopne samo „nekaterim poklicanim“, zato jih moramo s sodobnimi pripomočki približati širši javnosti.

Nove tehnologije nam to omogočajo, zato je uporaba računalnika in mikrofilma v arhivih del napredka in nujnost.

V arhiviranju lahko govorimo nekako o dveh obdobjih, in sicer:

– obdobju arhiviranja starega gradiva, ki je bilo redko, vendar tudi ali pa prav zaradi tega, dragoceno. Iz tega gradiva je bila razvidna zgodovina razvoja človeštva kot celote oziroma ujenih posamičnih delov – narodnosti, ali pa so bile v njem zapisane razne lastninske pravice ali dejstva, pomembna za posameznike (prve knjige, urbariji, matične knjige, ipd.).

Podatkov ne iščejo pogosto, ker gre v glavnem za znanstvena raziskovanja ali pa iskanje pravic posameznikov. Za ohranitev starega gradiva veljajo posebna pravila. Včasih se pojavijo nepremostljive težave, ko želimo to gradivo napraviti dostopno širši javnosti, hkrati pa ga maksimalno obvarovati;

– obdobju arhiviranja novejšega gradiva, kamor lahko štejemo gradivo po prvi, zlasti pa po drugi svetovni vojni. Ker gre tu, za polpreteklo in novejše obdobje, so podatki iz gradiva izredno iskani, ne le zaradi proučevanja zgodovine in zgodovinskih dogodkov, temveč tudi zaradi urejanja mednarodnih odnosov, ozemeljskih, lastninskih in drugih pravic, ki izhajajo iz pravnih razmerij v bližnji preteklosti.

Ker je v arhivih shranjen običajno le po en izvod dokumentov nastopajo težave, kako obvarovati listine, če jih moramo nenehno posojati ali kopirati.

Z dotokom novejšega gradiva in zaradi nenehnega povečevanja obsega, se pojavlja težava s preglednostjo nad gradivom in dostopnostjo do posameznih fondov.

Sorazmerno majlne količine starega in zelo starega gradiva je bilo še mogoče „ročno“ obvladati, zlasti še, ker je bilo iskanje informacij iz njih redko ali pa omejeno na določeno število ljudi – raziskovalcev, ki so svojo

področja že obvladali in s pomočjo poklicnih delavcev v arhivih običajno našli iskano.

Vse drugače pa je ohranjati preglednost nad gradivom novejšega izvora, ki ga je veliko, po vsebini pa je zelo pestro. Zlasti pri novejšem gradivu je značilno, da je mnogo iskanih kriterijev in da so od ene do druge skupine gradiva zelo različni. Zato novejšega gradiva ni mogoče obvladati „ročno“.

V iskanju rešitev sta bili značilni dve poti razvoja aktivnosti, in sicer po:

- varnostnih kriterijih,
- po kriterijih dostopnosti.

Razvoj aktivnosti po poti varnostnih kriterijev je pripeljal do mikrofilmanja gradiva in do varnostnega arhiviranja mikrofilmov. V tem primeru mikrofilm nima nikakršne informativne, temveč zgolj varnostno funkcijo. Razvoj aktivnosti po kriterijih dostopnosti pa je pripeljal do uporabe računalnika in aktivnega mikrofilma. Nekatere značilnosti razvojnih aktivnosti in njihovi vplivi na gradivo in način dela z gradivom:

1. Pri razvoju aktivnosti po načelu varnostnih kriterijev vse staro in drugo pomembno novejšo gradivo snemamo običajno na 35 mm mikrofilm, ki ga po skrbni obdelavi shranimo v varnostnih mikrofilmskih arhivih, dislocirano od nahajališča izvirnega gradiva. Za študijske in druge namene še vedno uporabljamo originale ali pa izdelujemo fotokopije iz originalov. Pri vsaki uporabi originale spravimo iz tehničnih enot, jih prenašamo, listamo, predstavljamo ipd., ali pa postavljamo pod vpliv svetlobe, toplote in druge vplive pri fotokopiranju. Vse to škodi originalu. Njihova trajnost je odvisna od kakovosti izvornika, pogostnosti uporabe in načina uporabe.
2. Pri razvoju aktivnosti po kriterijih dostopnosti je varnostni izvod mikrofilma vzporedni izdelek mikrofilmske obdelave gradiva, v osnovi pa lahko ločimo načine:
 - a) da uporabimo računalnik kot pripomoček za iskanje ustreznega izvirnega gradiva ali listin, da pa celovite informacije dajemo še vedno v obliki izvirnega gradiva ali njegovih fotokopij. (Računalniški izpiski gradiva). To je enostaven in cenen način, ki daje hitrejšo informacijo o gradivu, gradiva samega pa ne ohranja.
 - b) da uporabimo računalnik kot pripomoček za iskanje ustreznih informacij, delnih ali celovitih, s tem, da imamo te informacije vnešene na računalniške medije. Tu gre za celovite tekste in prepise listin, medtem ko dobimo stvarni izgled listine samo tako, da izvirno listino poiščemo. Tudi pri tem načinu se v nekaterih primerih ne moremo izogniti poškodovanju izvornih listin. Pri tem načinu moramo imeti lasten računalnik z velikim spominom, kar pa je drago in le malo je institucij, ki si lahko to privoščijo.
 - c) da uporabimo računalnik kot pripomoček za iskanje podatkov o gradivu na mikrofilmih, na katerih imamo posneto izvirno gradivo. Vse informacije o gradivu, podatke s posameznih listin in drugo, posredujemo v obliki kopij mikrofilma ali v obliki reprodukcij z mikrofilma na papir. Izvirnike uporabljamo le izjemoma za vpogled v celoto dokumentacijo, obliko knjige, vezave ipd., pri čemer izvirnik maksimalno ohranimo.

Pri tem načinu dosežemo maksimalno varnost gradiva ob izredno veliki dostopnosti do informacij. Če pri drugih načinih nastajajo predvsem stroški z arhiviranjem in posredovanjem informacij (računajo se le neposredni stroški, npr. fotokopij), se da pri tem načinu doseči tudi ustrezne dohodke iz naslova hitrega posredovanja informacij, presortiranja in sortiranja listin in zlasti na račun cenejšega razmnoževanja informacij (1 diazo kopijo žepkovnice je 17 din za 60 strani, 60 strani formata A 4 pa je 9 din x 60 str. = 540 din).

Zaključek

Uporaba računalnikov in mikrofilma v arhivskih institucijah po svetu je zelo različna, od zelo razvite uporabe obeh pomagal v nekaterih arhivih v Ameriki, do izrazito varnostnega mikrofilma v nekaterih vzhodnih deželah. Opazno pa je, da se v zadnjih nekaj letih, ko sta se v to smer razvili tudi računalniška in mikrofilmska tehnologija, vedno več institucij odloča za aktivno uporabo obeh medijev in da so že doseženi vidni rezultati.

Tudi pri nas, v Sloveniji in Jugoslaviji, že imamo nekaj izkušenj z mikrofilmom. Razmišljamo o uporabi računalnikov. Vse to kaže na napredno usmeritev delavcev na tem področju. Čeprav so sedanji časi izrazito nenaklonjeni večjemu investiranju v razvoj arhivistike, je prav, da poznamo sodobne rešitve in da planiramo, vsaj perspektivno, posodobitev našega dela.

SUMMARY

APPLICATION OF COMPUTER-MICROFILM LINKAGES IN RECORDS KEEPING

Štefan Fajmut

A computer can be used by records keeping: a) to search the material; we still give an information in the form of original materials or their photoprints; b) to search the informations, put into the computer media; c) as an instrument for data searching on materials on microfilms, on which the original material has been recorded.

UPORABA AVTOMATSKE OBDELAVE PODATKOV PRI PISARNIŠKEM POSLOVANJU

Vlado Bijelić

Zvezna uprava za radijske zveze

1. Uvod

V zvezni upravi za radijske zveze (ZURV), zveznem organu, v katerega pristojnosti so radijske zveze, je vzpostavljen informacijski sistem za upravljanje radijsko-frekvenčnega spektra, temelječ na uporabi sodobnih sredstev za avtomatsko obdelavo podatkov.

Informacijski sistem za upravljanje radijsko-frekvenčnega spektra mora zagotoviti zbiranje, pomnjenje in obdelavo najrazličnejših informacij, različnih tako po obliki kot po vsebini, nujnih za upravljanje radijsko-frekvenčnega spektra.

Banko podatkov za upravljanje radijsko-frekvenčnega spektra sestavlja skupek datotek na diskih. Ena od datotek vsebuje podatke o administrativno-pisarniškem poslovanju.

Pisarniško-arhivsko poslovanje v ZURV se opravlja na podlagi dogovora o pisarniškem poslovanju zveznih upravnih organov in zveznih organizacij (Uradni list SFRJ, št. 51/73 in dogovora o vodenju evidenc o upravnem postopku v zveznih organih in zveznih organizacijah (Uradni list SFRJ, št. 70/81).

V ZURV vodijo delovodnik kot glavno evidenco prejetih in lastnih spisov. Vodijo tudi seznam predmetov upravnega postopka. Pri izdelavi teh evidenc uporabljajo metode in sredstva AOP.

2. Struktura sekundarnega dokumenta

Da bi zajeli vse vrste informacij, različnih po obliki in vsebini, je bilo nujno izvesti preslikavo vseh zajetih primarnih virov informacij v sekundarni izvod, standardiziran po obliki in vsebini. Oblikovanje sekundarnega vira poteka na podlagi razčlenjenih postopkov. Zato, da bi bilo zajemanje podatkov lažje, je bila izvedena standardizacija dokumentov, ki se pri delu najpogosteje pojavljajo (zapisniki s sestankov, poročila s poti, telegrami ipd. . .).

Fizični nosilec sekundarnega vira informacij so različni in so lahko v strojno čitljivi obliki (zapisi na magnetnih trakovih -- disketi) ali prilagojeni za ročno uporabo (dokumentaicijska kartica, mikrofilm). Glavene značilnosti enotnega sekundarnega dokumenta bomo predstavili z opisom dokumentaicijske kartice, prikazane na sliki št. 1. Dokumentaicijska kartica DK-I ima format A-6, meri 105 x 148,5 mm in ima zmogljivost 1300 znakov. Kartica ima opredeljeno razporeditev podatkov in določeno velikost posameznega polja. Vsako polje ima naslov (poimenovanje polja), označen na kartici. Vsebina polja dokumentaicijske kartice (slika št. 2) sestavlja popoln skupek značilnosti, nujnih za identifikacijo primarnih virov informacij tako po formi kot po vsebini.

V poljih z naslovi 01, 02, 03, 30, 40, 50, 60, 80, 96, 97 in 98 so podatki o formalni obdelavi, v poljih z naslovi 10, 20 in 90 pa podatki o vsebinski obdelavi primarnega vira informacij. Indeksiranje dokumentov poteka na podlagi UDK in deskriptorjev. Izdelan je

poseben slovar za področje radijskih zvez. Struktura in vsebina polja z naslovom 90 sta odvisni od vrste primarnega vira informacij.

Torej, sekundarni vir informacij oziroma sestava datotek na diskih vsebuje vse bistvene, splošne in posebne značilnosti primarnega vira.

3. Postopki uporabe AOP

Na kratko bomo razložili postopek oblikovanja, vzdrževanje in uporabe datoteke podatkov pri pisarniško-arhivskem poslovanju

00 DOLOČILNICA, za katero se oblikuje indeks, to pa je lahko: deskriptor, avtor, naslov itd. Podatek je namenjen za kartice z navodili.

01 INDEKS DOKUMENTA (številka delovodnika inventarja ali signatura).

03 INDEKS MIKROFILMA (redna številka filma).

02 INDEKS KARTICE (tekoča številka)

10 UDK ŠTEVILO (številka iz glavne in pomožne razpredelnice UDK -- po oceni klasifikatorja)

20 DESKRIPTORJI (če se vzame poljubno izbrane deskriptorje, pa tudi ključne besede v kontekstu KWIC, zunaj konteksta KWOC ali v naslovu KWIT, pa tudi njihove kombinacije, pa teh v UDK ni, se jih piše v oklepaju).

30 AVTOR (priimek in prva črka imena za največ tri individualne avtorje, ime organizacije, po potrebi pa tudi kraj za kolektivne avtorje; pošiljatelj pri poslovnih dokumentih)

40 NASLOV DOKUMENTA (če je v tujem jeziku, se napiše originalen naslov, potem pa -- v oklepaju -- prevod; prejemnik pri poslovnih dokumentih)

50 NASLOV ZBIRNEGA DOKUMENTA (nanaša se na časopise, glasila, zbornike in podobno; če je v tujem jeziku, se najprej navede originalni naslov, potem pa -- v oklepaju -- prevod; pri poslovnih dokumentih se nanaša na skupek dokumentov v zvezi z enim predmetom)

60 PODATKI O IZDAJI (za knjige -- leto izdaje, izdajatelj, kraj; za periodiko -- letnik, leto, številka zvezka, stran; za poslovne dokumente datum in kraj njihovega nastanka)

80 INDEKS PRILOG K DOKUMENTU (vsebuje oznake vrste in količine prilog)

90 REFERAT (izvleček-abstrakt, ki predstavlja kratko vsebino dokumenta oziroma informacije)

36 INDEKS ENEGA DELOVNEGA MESTA OBDELAVE

37 OZNAKA POŠILJATELJEVEGA DOKUMENTA

98 INDEKS VRST (Zaupnost) Trajnost

Na spis se po sprejemu vtisne žig zavoda in dokument signira. Dokument se kopira in na kopiji se izvede informacijsko-dokumentaicijsko obdelavo (vpiše se naslov dokumentaicijske kartice, deskriptorje, rok hrambe in podčrta kratko vsebino-izvleček spisa, pri računih stanje). Informacijsko-dokumentaicijsko obdelavo lastnega spisa se izvede na kopiji spisa, namenjeni za arhiv. Obdelano kopijo spisa se da operaterju na terminalu, ki vnese podatke za obdelavo na disk. Za vsak spis se na disku oblikuje stavek (1300 B). Po vnašanju podatkov se vsak dan natisne delovodnik in seznam register predmetov upravnega postopka, ki imajo vse formalne in vsebinske značilnosti, pa tudi obrazec delovodnika,

00			
01		03	02
10			
20			
30			
40			
50			
60			
80			
90			
96		97	98

Sl. št. 1. Dokumentacijska kartica DK-20/1

00	ODREDNICA za koju se formira indeks, a to može da bude: deskriptor, autor, naslov itd. Podatak je namenjen za uputne kartice.		
01	INDEKS DOKUMENTA (broj delovodnika inventara ili signatura)	03	INDEKS MIKROFILMA (redni broj filma)
		02	INDEKS KARTICE (tekući broj)
10	UOK BROJ (brojevi iz glavne i pomoćne tablice UOK, prema oceni klasifikatora)		
20	DESKRIPTORI (ako se uzimaju slobodno izabrani deskriptori kao i ključne reči u kontekstu KWIC, van konteksta KWOC ili u naslovu KWIT, kao i njihove kombinacije, a ne postoje u UOK pišu se u zagl.)		
30	AUTOR (prisime i prvo slovo imena za najviše tri individualna autora, naziv organizacije, a po potrebi i mesto za kolektivne autore, pošiljalac za poslovna dokumenta)		
40	NASLOV DOKUMENTA (ako je na stranom jeziku najpre se piše originalan naslov a zatim prevod u zagradi; primalac poslovnih dokume.)		
50	NASLOV ZBIRNOG DOKUMENTA (odnosi se na časopise, listove, zbornike i sl.; ako je na stranom jeziku prvo se stavlja originalni naslov a zatim prevod u zagradi; kod poslovnih dokumenata odnosi se na skup dokumenata u vezi sa jednim predmetom)		
60	PODACI O IZDAJU (za knjige-godina izdanja, izdavač, mesto; za periodiku-godište, godina, broj sveske, strana; za poslovna dokumenta datum i mesto stvaranja istih)		
80	INDEKS PRILOG UČ DOKUMENT (sadrži oznake vrste i količine priloga)		
90	REFERAT (ili od-abstrakt, koji predstavlja kratak sadržaj dokumenta odnosno informacije)		
96	INDEKS JEDINOG MESTA OBRAD	97	OSNAKA DOKUMENTA POŠILJAOCA
		98	INDEKS VRSTA/POVERLJIVOST/TRAJNOST

Slika št. 2. Vsebina naslova dokumentacijske kartice DK-20/1

predpisan z določbo o pisarniškem poslovanju zveznih organov uprave in zveznih organizacij oziroma obrazec, predpisan z določbo o vodenju evidenc o upravnem postopku v zveznih organih in zveznih organizacijah. Datoteka je na magnetnem disku, je sekvencialno organizirana datoteka.

Izdelan je skupek programov za uporabo te datoteke, ki omogoča:

1. Pregledovanje zbirke glede na razne značilnosti: predmet (deskriptorje), pošiljatelja, število predmeta, datum itd. Na ekranu terminala se dobi podatke o zahtevanem dokumentu: ime pošiljatelja, kratko vsebino, število predmeta itd.
2. Tiskanje delovodnika in registra predmetov o upravnem postopku.
3. Izdelavo poročila o stanju predmetov upravnega postopka (dnevna ali periodična poročila).
4. Izdelavo letnega popisa arhivskega gradiva.

Letno se v evidenčne knjige ZURV vpiše okrog 14000 spisov.

4. Tehnična podlaga informacijskega sistema

1. Strojna oprema

ZURV razpolaga z računalniškim sistemom ISKRA-DATA C 18-20, ki ima tele sestavine:

- centralni procesor s 192 KB operativnega pomnjenja
- tri diskovne enote z zmogljivostjo 50 MB
- tračno enoto
- vrstični tiskalnik 300 l/min
- osem ekranskih terminalnih postaj
- matrični tiskalnik.

Računalniški sistem ISKRADATA C 18-20 ima operativni sistem ITOS, ki omogoča interaktivno delo terminala z banko podatkov na magnetnih diskih.

Aplikativni software ima programski paket za obdelavo administrativno-pisarniškega poslovanja.

INDOS (informacijsko-dokumentacijski software) ta skupek komunikacijskih programskih modulov omogoča upravljanje podatkov, vnašanje in ažuriranje podatkov iz sekundarnih virov informacij, pa tudi pregledovanje, izločanje in prikazovanje po različnih značilnostih sekundarnega vira informacij razpoložljive banke podatkov (po deskriptorju, pošiljatelju...), kot to omogoča interaktivni način dela.

5. Sklep

Vzpostavljeni informacijski sistem precej prispeva k temu, da ZURV strokovneje, kvalitetneje in hitreje opravlja naloge v zvezi z upravljanjem radijskofrekvenčnega spektra v SFRJ.

Uporaba sredstev za AOP pri pisarniško-arhivskem poslovanju zagotavlja predvsem:

- hitrejši dostop informacij širšemu krogu uporabnikov
- spremljanje ažurnosti izvedbe nalog in zadev
- hitrejšo urejanje arhivskega gradiva.

Menimo, da bi se uradnim arhivom pri izročanju arhivskega gradiva v hranbo moralo dostavljati tudi podatke o arhivskem gradivu na magnetnih trakovih, seveda tam, kjer AOP že uporabljajo. Ob ustrezni tehnični opremljenosti bi se s tem občutno prispevalo k temu, da bi arhivi v prihodnje uspešneje opravljali svoje naloge.

Vzpostavljen informacijski sistem je mogoče pojmovati kot sistem, uporaben za splošne namene, zato je takšen model informacijskega sistema in še posebej uporabe sredstev AOP pri pisarniško-arhivskem poslovanju moč uspešno uporabiti tudi v drugih upravnih strukturalih.

Literatura:

1. Mr. Ljubomir Dubović, Vlado Bijedić, Radivoje Marković, Mr. Trajko Gavrilov: Informacioni sistem za upravljanje radio-frekvencijskim spektroma, ETAN 1977
2. Mr. Ljubomir Dubović, Mr. Dušan Starčević, Vlado Bijedić: Primenjena računara u upravljanju radio-frekvencijskim spektrom, ETAN 1980

SUMMARY

APPLICATION OF AUTOMATIC DATA PROCESSING IN CLERICAL OPERATIONS

Vlado Bijelić

In the Federal Direction for Radio Communications the informational system has been realized. One of the files contains the data on clerical operations. The programme of this file application enables: data searching, printing of Register and subjects register on administrative procedure, report making on the state of administrative procedure and annual list making of documentaty material.

Uredništvo portala Sistory nima soglasja avtorja za objavo članka

Uredništvo portala Slstory nima soglasja avtorja za objavo članka

Uredništvo portala Sistory nima soglasja avtorja za objavo članka

Uredništvo portala Sistory nima soglasja avtorja za objavo članka

PROBLEMI VALORIZACIJE ZAPISOV RAČUNALNIŠKIH INFORMACIJ

Vladimir Žumer

Prispevek pravzaprav ne spada v sklop seminarja o uporabi računalnika v arhivih, prav tako ne posega na področje teorije in prakse računalništva oziroma avtomatske obdelave podatkov. Poskuša razmišljati predvsem o odnosu arhivov do računalniške obdelave podatkov, predvsem o tem, kako smo in kako bomo ovrednotili zapise računalniških informacij glede na zahteve Zakona o naravni in kulturni dediščini ter podzakonskih aktov.

Vemo, da je računalniška obdelava podatkov v zadnjih desetih letih tudi v Sloveniji vsebolj začela nadomeščati in izpodrivati klasično obdelavo podatkov in s tem vzporedno ali v povezavi z mikrofilmom začela vnašati zelo velike spremembe v informacijski sistem. Omenim naj le področje gospodarstva, republiške in občinske upravne organe s službo družbenega knjigovodstva in Zavodom SR Slovenije za statistiko, banke, področje zdravstva, raziskovalne dejavnosti in nenazadnje tudi področje kulture z začetki na področju knjižničarstva ter našimi željami na področju arhivistike.¹ Kljub precejšnjemu zaostajanju za svetovnim razvojem glede računalniške opreme, še bolj pa programske opreme, moramo računati na vseh področjih z vse hitrejšim prehodom na računalniško obdelavo podatkov. To na eni strani pomeni postopno spreminjanje vrst in oblik zapisov oziroma dokumentarnega gradiva (kar se že dogaja), na drugi strani pa izredno povečanje obsega informacij v kvalitativnem in kvantitativnem smislu. Oboje bo postavilo pred arhive oziroma arhivistiko povsem nove probleme pri valorizaciji, odbiranju in prevzemanju arhivskega gradiva, popisovanju, materialnem varstvu (možnosti hrambe, vzdrževanja, reproduciranja) in še največ pri uporabi.

V Zakon o naravni in kulturni dediščini smo zapisali, da je arhivsko gradivo izvorno in reproducirano pisano,

risano, tiskano, fotografirano, filmano, fonografirano ali kako drugače zapisano dokumentarno gradivo, ki ima trajen pomen za znanost ali za kulturo.² Dr. Jože Žontar je v gradivu seminarja za občinske upravne delavce novembra 1984 zapisal: „Definicija arhivskega gradiva najprej izrecno poudarja, da ni arhivsko gradivo le pisano gradivo, marveč so tudi drugačne vrste zapisov, na primer: načrti, karte, tudi zapisi na nosilcih računalniških informacij, ter na razne druge načine posnete slike vidnega sveta in govornjene besede, arhivsko gradivo.“³ Takšni definiciji arhivskega gradiva, ki se pojavlja že več kot dvajset let navkljub, pa moramo reči, da arhivi v Sloveniji še vedno posvečajo strokovno skrb predvsem konvencionalnim zapisom na papirju oziroma kako trajno ohraniti pisane, risane in tiskane zapise na papirju. V mnogo manjšem obsegu se v arhivih ukvarjamo z zapisi na filmu (fotografije, filmi), ki je že precej star medij, na začetku pa smo s problematiko mikrofilmov in magnetnih zapisov, bodisi da so to magnetofonski trakovi, magnetoskopski trakovi ali nosilci zapisov računalniških informacij, ki jih moramo prav tako smatрати za izvorno dokumentarno gradivo. Čeprav je znano, da so sedanje možnosti arhivov za prevzemanje, hrambo, reproduciranje in uporabo tovrstnih zapisov izredno majhne, bi morali po strokovno tehnični plati bolj spremljati razvoj novih informacijskih medijev (informatiko nasploh) in sodelovati z ustvarjalci pri valorizaciji novih vrst zapisov oziroma dokumentarnega gradiva. Pri tem moramo spremeniti tradicionalno zakonitinsko gledanje, da le papir lahko zagotovi trajnost arhivskega gradiva in misliti na čas, ko bodo novi nosilci zapisov predstavljali večino arhivskega gradiva in kako bomo strokovno in tehnično zagotovili trajnost podatkov za znanost in kulturo. Verjetno da z zagotavljanjem ustreznih tehničnih pogojev hranjenja, v še večji meri pa z občasnim reproduciranjem ali prenašanjem zapisov na nove trajnejše nosilce. Prav slednje pa nam še vedno zveni precej tuje, čeprav pravimo, da je arhivsko gradivo tudi reproducirano dokumentarno gradivo.

Razvoj tehnike v informacijskem sistemu najnovejšega časa je torej že vplival na nekoliko širše pojmovanje izvirnega (originalnega) arhivskega gradiva, ki ga prevzemajo arhivi. Tiemtno smatramo, da je izvirnik arhivskega gradiva tudi prepis, kopija, ki je napravljena hkrati z izvirnikom. Krajša življenjska doba novih vrst nosilcev zapisov (zlasti magnetnih zapisov in filmov) pa nas sili v razmišljanje ali ne bi kazalo razširiti pojem izvirnika tudi na prepis, reprodukcijo, ki je bila napravljena v krajšem ali daljšem obdobju po nastanku zapisa, na isti ali drug medij. Le na ta način bomo lahko trajno ohranili njihove podatke. S tem ne mislim na mikrofilmanje ali računalniško obdelavo arhivskega gradiva, ki ga že hranimo v arhivu z namenom, da bi izvirnik na papirju umičili, glavno opravičilo zato pa bi bila le prostorska stiska. Mislim le na nove nekonvencionalne zapise, ki imajo značaj arhivskega gradiva in bi že morali prihajati v arhive. S pasivnostjo na področju spremljanja novejših nosilcev zapisov torej že počasi izgubljanje del kulturne dediščine.

Poglejmo nekatere probleme, ki se pojavljajo v zvezi z valorizacijo, odbiranjem in prevzemanjem vseh vrst nosilcev zapisov računalniških informacij. Nujno pri tem je, da poznamo vsaj osnovne tehnične elemente oziroma enote računalniškega sistema.⁴

Celotna tehnična oprema posameznega računalniškega sistema je sestavljena iz centralne enote, iz perifernih enot ali naprav, ki povezujejo računalniški sistem z njegovim okoljem in iz zunanjih računalniških pomnilnikov za pomožno hranbo podatkov. Centralna tehnična enota računalniškega sistema je dejansko osrednja enota pri delovanju celotnega sistema in je sestavljena iz procesorja in glavnega pomnilnika, sami procesor pa se sestoji iz upravljalne enote in aritmetično logaritmične enote. Za arhive je centralni del računalnika najmanj zanimiv, kljub temu, da vsebuje tudi glavni pomnilnik.

Periferne enote, ki delujejo pod kontrolo centralne enote pa so:

a) samo za vhod podatkov:

- čitalniki luknjanih kartic,
- čitalniki luknjanege traku,
- različni čitalniki tiskovin (čitalniki markiranih tiskovin, čitalniki tiskovin z magnetnim zapisom, čitalniki tiskovin z optičnim zapisom, čitalniki kopisov, itd.), -

b) samo za izhod podatkov:

- luknjalniki kartic,
- luknjalniki papirnatega traku,
- različni tiskalniki,
- enote za govorni izhod,
- enote za izhod na mikrofilm:

c) za vhod in izhod podatkov:

- magnetnotračne, kasetne, diskovne in disketne enote,
- enote magnetnih bobnov,
- enote magnetnih kartic ter
- enote za dialog med uporabniki in računalniškim sistemom, kamor sodijo predvsem terminali.

Glavni pomnilnik centralne enote računalniškega sistema ne zmore pomniti vseh podatkov, pač pa pomni le določen del teh podatkov, medtem ko vse druge podatke shranjujemo na zunanjih pomnilnikih.

Značilen primer zunanjega pomnilnika, ki omogoča zaporeden dostop do podatkov je magnetni trak, luknjani trak in luknjana kartica, ki pa se uporablja vedno manj.

Magnetni bobni, magnetne kartice, magnetni diski pa omogočajo neposreden dostop do podatkov. Poleg na vodenih pomnilnikov se običajno pojavljajo še magnetne kasete in diskete

Pri računalniški obdelavi obstoji torej cela vrsta vhodnih, izhodnih in kombiniranih nosilcev zapisov. Glede na to, ali so ti zapisi napisani s človeku čitljivimi znaki, zapise računalniških informacij delimo na konvencionalne in na nekonvencionalne. To delitev že zasledimo v arhivistični literaturi.⁵ Med konvencionalne zapise štejemo:

- luknjane kartice,
- luknjane trakove,
- izhodne zapise na papirju, nastavljenih s pomočjo tiskalnikov,
- izhodne zapise na mikrofilmu, nastavljenih s pomočjo COM sistema⁶

Med nekonvencionalne zapise (večinoma so to magnetni zapisi) pa štejemo

- magnetne trakove, kasete, diske, diskete,
- magnetne bobne,
- optične diske, itd.

Delitev zapisov na dve skupini je opravičljiva iz dveh razlogov. Konvencionalni zapisi (večinoma na papirju ali filmu) so čitljivi z enostavnejšimi in realno dosegljivimi tehničnimi napravami za arhive. V primerjavi z magnetnimi zapisi so tudi obstojnejši. Glede na tehnično opremljenost arhivov imajo pri uporabi pred mikrofilmi trenutno prednost izpisi na papirju, čeprav se mikrofilmi glede trajnosti in možnosti reproduciranja približujejo papirju. Prednost mikrofilma pred papirjem pa je, da zavzema majhno površino v arhivskih depojih in lažje manipuliranje z njim.

Postavlja se načelno vprašanje katere vrste nosilcev računalniških informacij bomo ovrednotili kot arhivsko gradivo in jih prevzemali v arhive, upoštevajoč predvsem tehnične možnosti hranjenja, ohranjenja in uporabe.

Dosedanja valorizacija bodisi v prejšnjih vnaprejšnjih izločitvenih seznamih ali v sedanjih navodilih za odbiranje arhivskega gradiva iz dokumentarnega gradiva je bila izključno omejena na izhodne zapise na papirju, ki so povsod sestavni del dokumentarnega gradiva. Tako so iz valorizacije poleg magnetnih zapisov izvzeti tudi mikrofilmi, kot vse pogostejši izhodni zapisi računalniške obdelave podatkov in vedno pogostejši nadomestek za posamezne vrste dokumentarnega gradiva, ki se na papirju kot nosilcu zapisa sploh ne pojavljajo več. Večinoma smatrajo ustvarjalci nosilce magnetnih zapisov, zlasti magnetne trakove, ki se največ uporabljajo za potrošni material, ne pripisujejo pa jim značaja dokumentarnega gradiva.⁷ Ni mi poznan primer, da bi organ ali organizacija v prejšnjih izvršilnih izločitvenih seznamih kdaj prosila arhiv za soglasje za uničenje magnetnih trakov oziroma za brisanje podatkov iz njih. Mnogo več je bilo vprašanj, kaj z ogromnimi količinami dokumentarnega gradiva, ki so ga računalniško obdelali in je s prenosom podatkov postal zanje nepotreben ali pa kaj storiti z luknjanimi karticami in trakovi. Z novim postopkom odbiranja arhivskega gradiva pa so arhivi dolžni ovrednotiti zapise računalniških informacij, seveda s sodelovanjem strokovnjakov s področja računalništva. Zato bi bilo potrebno da bi:

1. vodili seznam organov, organizacij in skupnosti, ki računalniško obdelujejo podatke,
2. pri vsakem posebej ugotovili vrste obdelav oziroma

uporabniške programe, s poudarkom na rezultatih obdelav podatkov,

3. ugotovili vse vrste nosilcev zapisov, ki nastajajo pri računalniški obdelavi in
4. šele na to določili, katere vrste zapisov imajo značaj arhivskega gradiva, ki ga bodo v določenem roku prevzeli.

Realno je pričakovati, da bo v tako dopoljenih navodilih arhivskega gradiva še vedno največ zapisov na papirju (na primer pomembnejše statistične analize, letne zbirne evidence, plani, razni sezname, registri), ki smo jih tudi pred uvedbo računalnikov smatrali za arhivsko gradivo, podatki pa so bili obdelani ročno oziroma s klasičnimi tehničnimi sredstvi. V številnih primerih se bo treba odločiti za mikrofilm (mikrofiš), ki se v najnovejšem času vse pogosteje pojavlja kot edini izhodni zapis (COM sistem). Na primer: klasičnega registra prebivalstva na kartoteki pri Upravi za notranje zadeve Skupščine mesta Ljubljana z uvedbo računalniške obdelave ni več. Za prevzem v arhiv pridejo v poštev po določenem obdobju le mikrofiši, ki vsebujejo podatke registra prebivalstva v določenem trenutku oziroma v trenutku izpisa. Magnetni trakovi ne bi bili primerni za prevzem, ne samo zaradi tehničnih zadržkov, ampak tudi zaradi brisanja in vnašanja novih podatkov. V navodilo za odbiranje bomo torej zapisali, da ima značaj arhivskega gradiva register prebivalstva v obliki kartic do leta 1978, ter izpisi na mikrofilmu za obdobje vsakih pet let po letu 1978. Podobno je z različnimi registri in seznamami pri službi družbenega knjigovodstva in pri bankah. Vedno več je vrst arhivskega gradiva, ki je zapisano le na mikrofilmu. Naloga arhivov je, da spremljajo te spremembe, ažurirajo navodila za odbiranje, saj se v večini primerov mikrofilmi ne arhivirajo, z ostalim dokumentarnim gradivom, ampak v računalniških centrih, ki so običajno samostojne organizacijske enote.

Poleg tega imajo računalniški izpisi na mikrofilmu določeno prednost. Arhivi si prizadevamo, da bi za znanost in za kulturo ohranili kar največ vrst gradiva oziroma kar največ podatkov. Ravno zaradi naraščajočega obsega dokumentarnega gradiva je bilo potrebno pristopiti k selekciji oziroma valorizaciji gradiva. Mnoge vrste gradiva, ki se pojavljajo masovno ne prevzemamo več ali pa le po kriterijih izbora, čeprav vsebujejo izredno dragocene podatke. Podatke teh vrst dokumentarnega gradiva večinoma prenašajo na računalniške nosilce in jih računalniško obdelujejo. Vse te podatke je mogoče preko računalnika prenesti v celoti na mikrofilm, to pa pomeni, da so arhivi ponovno dobili možnost prevzema nekaterih vrst dokumentarnega gradiva v celoti, s tem, da so podatki pač prenešeni na nov medij. Za primer naj samo navedem gradivo popisa prebivalstva, ki ga v prihodnje ne bo več mogoče prevzemati v celoti, saj bo na primer po oceni Zavoda SR Slovenije za statistiko leta 1991 znašal popis blizu 1 kilometra ali okoli deset magnetnih trakov, s prenosom celotnih podatkov na mikrofiše pa prevzem in hranjenje ne bi predstavljala večjega problema. Takih primerov bo vedno več, zato bi morali arhivi te možnosti izkoristiti. Potrebno bi bilo zagotoviti osnovne pogoje hranjenja in tehnično opremo za čitanje in reprodukcijo.

Kar se tiče ostalih nosilcev zapisov (zlasti magnetnih trakov in kaset), ki zahtevajo posebne pogoje hranjenja, stalno kontrolo in presnemavanja, zaenkrat ne prihajajo v poštev za prevzem v arhiv. Ne bi pa jih kazalo že a

priori odklanjati, zlasti če vsebujejo kvalitetne podatke, ki jih ni mogoče nadomestiti z drugimi.

Na koncu naj poudarimo sledeče:

1. Osnovni problem valorizacije nosilcev zapisov računalniških informacij je pravzaprav tehnične narave, ki ga na eni strani pogojujejo tehnične karakteristike posameznih vrst nosilcev, na drugi strani pa omejene prostorske in tehnične možnosti arhivov za hranjenje, ohranjanje in uporabo. Vsebinsko zapisov pa lahko ovrednotimo na podlagi splošnih kriterijev za odbiranje klasičnega arhivskega gradiva, v kolikor smo seznanjeni z uporabniškimi programi vrsto zajemanja podatkov ter rezultatih računalniških obdelav.
2. Nujno je, da začnemo sistematično zasledovati in javljane računalniške obdelave pri družbenih pravnih osebah, od katerih prevzemamo arhivsko gradivo in spremenimo odnos do novih informacijskih medijev.

OTOMBE

- 1 O možnostih oziroma potrdočjih uporabe računalnikov glej več v literaturi: Gorenc Ivan, Informatika in uporaba avtomatske obdelave podatkov, Moderna organizacija, Kranj 1976; Belak Janko, Osnove poslovnih informacijskih sistemov, Univerza v Mariboru, Visoka ekonomska-komercialna šola Maribor, Maribor 1984; Ivan Stjepan, Balaban Nerijo, Osnove informatike, Savremena administracija, Beograd 1983; Dohienić Slavko in Jurčić Dezider, Informacijski sistemi, Savremena administracija, Beograd 1984
- 2 Zakon o naravni in kulturni dediščini (Uradni list SRS, št. 1/81)
- 3 Tipkopis v Zgodovinskem arhivu Ljubljana
- 4 Več o računalniškem sistemu glej že omenjeno literaturo v opombi 1 in: Šivic Peter, Osnove obdelave podatkov na računalnikih, Univerza Edvarda Kardašja v Ljubljani, Višja upravna šola, Ljubljana 1979; Mušič Scaj, Osnovni elementi kompjuterskega sistema, Svjetlost Sarajevo, Sarajevo 1984; Balagelj Vladimir, Uvod v računalništvo - fizikan, Društvo matematikov, fizikov in astronomov SRS, Ljubljana 1983; Stajić Dejan, Sredstva za obrabo podatka, Naučna knjiga, Beograd 1983; Gerlič Ivan, ABC računalništva, Iskra Delta in ZOTKS, Ljubljana 1984; Smiljanić Gabrio, Mikroračunala, Školska knjiga, Zagreb 1983
- 5 Referat posvetovanja arhivskih delavcev organov in organizacij federacije 26.6.1984 v Beogradu (tiskani bodo v Arhivisti)
- 6 Več o mikrofilmu v povezavi z računalniki oziroma COM sistemom: Cvečić Mirjana, Mikrofilm o informacionim sistemima, Tehnička knjiga, Beograd 1978
- 7 Informacija Zavoda SR Slovenije za statistiko, SDK v SR Sloveniji, Ljubljanske banke, Skupščine mesta Ljubljana, Zbirniščenega informacijskega centra, Zavoda SR Slovenije za zbirniščno varstvo in Iskra Ljubljana.

ZUSAMMENFASSUNG

BEWERTUNGSPROBLEME DER KOMPUTER-INFORMATIONENNIEDERSCHRIFTEN

Vladimir Žumer

Der immer schnelleren Einleitung der Komputerdatenbearbeitung in allen Bereichen zufolge stoßen die Archive an das Problem der Bewertung der Computerinformationenniederschriften, vor allem haben sie mit verschidnenen Trägern dieser Niederschriften zu tun. Dieser Beitrag behandelt einige Aspekte der Bewertung, Übernahme und Verwahrung von neuen Arten dokumentarischen Schriftgutes.

VALORIZACIJA FILMSKEGA GRADIVA

Ivan Nemanič

Slovenski arhivisti se že poldrugo desetletje srečujemo s filmom kot arhivskim gradivom. V preteklih letih smo ga spremljali v hrambo, ga pregledovali, obdelovali in dajali v uporabo. Vprašanje vrednotenja posameznih posnetkov in filmov smo načeli šele v zadnjih letih. V sestavku, ki sem ga uaslovil „Valorizacija filmskega gradiva“, bom predstavil pomembnejše ustvarjalce slovenskih filmov, označil filmsko zbirko v Arhivu SR Slovenije s poudarkom na dokumentarnih filmih in govoril o uporabi filmskega gradiva.

Sredi 60-ih let, šest desetletij po nastanku prvega slovenskega filma, je Zakon o arhivskem gradivu in arhivih (Uradni list SRS, št. 4/241966) prvičkrat uvrstil film in zvočne zapise med arhivsko gradivo, kar je pozneje sprejel tudi Zakon o naravni in kulturni dediščini (Uradni list SRS, št. 1/1981). Na temelju zakonskih določil in sklepa Skupnosti arhivov Slovenije je v letu 1968 Arhiv Slovenije prevzel službo varstva filmskega gradiva za območje celotne Slovenije. Kmahu za tem je Arhiv začel evidentirati filme pri večini imetnikov slovenskih filmov. Zajel je gradivo Triglav filma, Viba filma, Jugoslovanske kinoteke in Filmskih novosti v Beogradu, Radiotelevizije Ljubljana in posameznih filmskih ustvarjalcev, ki so že v predvojnem času v lastni režiji filme snemali in jih tudi hranili. V tuje filmske arhive do zdaj še skoraj nismo segli. Pregledali smo le evidenco tednikov „Wochenschauf“ v Zveznem nemškem arhivu v Koblenzu. Načrtujemo pregled filmskega gradiva tudi v drugih tujih arhivih. Predvidevamo, da ti hranijo zlasti filmske zapise iz časa NOB v Sloveniji.

Že ob prvem prevzemu filmov se je v nas utrdilo spoznanje, da je film specifično arhivsko gradivo, ki se bistveno razlikuje od pisanih dokumentov. Nosilec slikovnih zapisov je celuloidni trak, ki je zahtevnejši za hranjenje. Poleg tega je življenjska doba filma omejena. Podaljšamo jo lahko le s kopiranjem.

Sprejem filmskega gradiva v Arhivu Slovenije je sprva določal Zakon o arhivskem gradivu. Imetniki filmov so bili dolžni izročiti filme v roku, ki je veljal za spisovno gradivo. Zakon o naravni in kulturni dediščini je ta čas skrajšal na tri leta. Zajel je izvirno filmsko gradivo in kopije. Pred tem je izročanje kopij filmov slovenskih producentov urejal Zakon o filmu (Uradni list SRS, št. 1974).

Že v prvih letih izvajanja varstva filmskega gradiva je v Arhivu Slovenije nastala obsežna filmska zbirka. Triglav film in Viba film sta izročila Arhivu večino izvirnega filmskega gradiva, ki sta ga do tedaj hranila v svojih arhivih. Pred tem je Triglav film zbral tudi večino slovenskih filmov iz časa pred drugo svetovno vojno, ki so večinoma dokumentarnega značaja.

Delovni polet ljudskih množic po osvoboditvi se je odražal tudi na področju filmske dejavnosti. Kmahu po osvoboditvi je bil ustanovljen Triglav film, podjetje za snemanje filmov. Sprva je deloval kot podružnica centralnega Državnega filmskega podjetja. Kmahu pa se je osamosvojil in v jeseni 1946. leta se je že predstavil kot samostojno slovensko filmsko podjetje. Ustanovitev in osamosvojitve Triglav filma je bila pomembna za razvoj in vzpon slovenskega filma. Potem, ko je vsaj za silo rešil vprašanje tehnične opreme, je pritegnil k sode-

lovanju izkušene filmske delavce izpred vojnega časa. Njim so se pridružili novi sodelavci, ki so se z vso vnamo posvetili filmski umetnosti. Zaradi pomanjkljive tehnične opreme in neustreznih laboratorijev in ateljev je Triglav film v prvih letih snemal le dokumentarne filme. S snemanjem je načrtno zajel vsa področja družbenega življenja: politične dogodke, obnovo, izgradnjo industrije, kulturno dogajanje, kmetijstvo, zlasti združništvo, športna tekmovanja in drugo. Med dokumentarnimi filmi je bil najpomembnejši Filmski obzornik. Izhajati je začel v maju 1946. Že pred tem sta izšli dve številki Filmskih novic. Filmski obzornik so sprva poimenovali po mesecih, od januarja 1947 do decembra 1951, ko je izšla zadnja, 54. številka, so ga oštevilčili. Posamezni obzorniki so bili zasnovani v obliki točk. Pregledu političnih dogodkov je sledil prikaz gospodarskih uspehov itd. Izhajal je vsak mesec, pozneje pa je združeval posnetke za več mesecev.

Skupna bera dokumentarnih filmov Triglav filma do leta 1948, ko je bil posnet prvi igrani film po osvoboditvi, šteje 93 filmov. Vendar, če pri tem štejemo posamezne točke obzornikov, se število vseh dokumentarnih filmov Triglav filma v tem času približa številu 200. Kljub temu, da je Triglav film tudi po letu 1951 nadaljeval s snemanjem dokumentarnih filmov, pogrešamo med njimi arhivske filmske zapise o dogodkih iz vsakdanjega življenja. V letu 1955 so slovenski filmski delavci ustanovili podružnico UFUS-a, ki se je kmahu za tem konstituiral v novo slovensko filmsko podjetje Viba film. V prvih letih svojega obstoja si je Viba film prizadeval, da bi obnovil Filmski obzornik in tako je že v letu 1955 izšla prva številka Novega filmskega obzornika, ki pa je po sedmih številkah tudi prenehal izhajati. Kljub temu je Viba film nadaljeval arhivsko snemanje. Režiser Ernest Adanič in drugi so v okviru Kronike posneli portrete številnih slovenskih kulturnih delavcev ter mnoge gospodarske, politične, kulturne in druge dogodke. V tem času pa je že začela snemati Televizija Ljubljana, ki je nadaljevala dejavnost obeh slovenskih filmskih podjetij na področju arhivskega snemanja.

Uporaba filmskega gradiva. Okvirno delimo uporabnike na skupine: filmska podjetja, radiotelevizija, kinematografi, strokovne šole za študij filmske umetnosti in druge šole, raziskovalci preteklosti in drugi nameni. Filmski arhivi v svetu imajo urejene čitalnice za uporabo filmov. Pogosto jih obiskujejo zgodovinarji, ki ob projekciji ugotavljajo podatke o različnih družbenih dogodkih. Film jim predstavlja samostojen zgodovinski vir ali pa z njim dopolnjujejo sliko dogajanj, oblikovano po drugih virih. Film predstavlja pomemben vir za študij gledališke in filmske umetnosti. Na Akademiji za gledališče, radio, televizijo in film v Ljubljani predvajajo filme med predavanji. Studentje pri tem spoznavajo film kot izrazno sredstvo v posameznih obdobjih filma. Na AGRTF predvajajo filme v naslednje študijske namene:

- pri študiju dramske in filmske igre in filmske režije. Če se ta nanaša na igralca, predvajajo celoten filmski opus ali pa le posamezne filme, v katerih igralec nastopa;

- pri analizi literature, ki je bila uporabljena pri ekranizaciji. Mogoča je analiza večkratnih uprizoritev posameznih del od prvega nemega filma do zadnjih uprizoritev. Poleg tega ugotavljajo razlike pri ekranizaciji v različnih državah in času. Filmske upodobitve so lahko duhovno poglobljene, površinske ali pa

prehajajo celo v parodijo. Posamezne ekranizacije ne predstavljajo le vira za študij raznih področij filma (igra, dramaturgija, režija), temveč tudi za študij literature, arhitekture v zvezi s koreografijo in kostumografijo.

Pregled starejših filmov daje podatke o načinu montiranja v času nastanka filma, o načinu mišljenja filmskih ustvarjalcev tistega časa. V projekciji moramo ugotoviti način osvetlitve posameznih objektov in oseb, način snemanja, uporabnost objektov in oseb. Poleg tega pregled filma pojasnjuje tehnološko stran umetniške fotografije v določenem času. Ob projekciji filmov, zlasti arhivskega filmskega gradiva, se scenaristi izobražujejo v pripovedi določene zgodbe v filmu, v načinu pripovedi, v dramaturgiji itd. Poleg tega ugotovljamo v filmu uporabo kostumov v različnih časih.

Filmsko arhivo gradivo pogosto predvajajo v kinodvoranah in na televiziji. Televizija Ljubljana je v preteklih letih pripravila poleg drugih tudi oddajo Včeraj za jutri, o dogodkih v Sloveniji po osvoboditvi. Pri tem je uporabljala večje število filmov iz Arhiva SR Slovenije.

Filmsko gradivo je mogoče uporabljati še v druge namene.

Valorizacija filmskega gradiva. Film in spisovno gradivo, ki ga odbiramo na temelju Pravilnika o odbiranju in izločanju arhivskega gradiva, valoriziramo na različen način. Temelj vrednotenju filmov predstavljajo tehnične značilnosti, vsebina filmov in vrsta trakov. Glede na osnovne tehnične izvedbene oblike, ki so jih uporabljali filmski snemalci, deli filmska teorija filme na naslednje vrste:

- kinematografski in televizijski film;
- amaterski in profesionalni film;
- film na ozkem in širokem traku;
- črnobeli, barvni in sepija film;
- kratkometražni in dolgometražni filmi;
- nemi in zvočni film;
- film na večjem ali manjšem platnu.

V predvojni dobi so bili filmski posnetki precej preprosti in vse do leta 1938, ko je bil posnet prvi slovenski zvočni film (pri tem ne štejem snemanj Svetlona v Sloveniji), brez tonskih zapisov. S kamero so posneli negativ, ki so ga po obdelavi kopirali in izdelali pozitiv, kopijo za predvajanje. Ker so bile kopije neme, so jih opremili z napismi, da so gledalci mogli slediti projekciji. Celotna produkcija je obsegala le dva traka: negativ in kopijo. V 30-tih letih je tehnični razvoj prinesel zvočne zapise, kar je omogočilo razmah filmske umetnosti tudi na Slovenskem. Prvina dvema trakoma so se pridružili novi, zvočni zapisi na magnetnem ali feromagnetnem traku. Ti obsegajo govor, glasbo in šume. V končni obdelavi jih združijo in prenesejo na skupni magnetni ali optični trak. Vemo, da obstoj filma zagotavljamo le, če zavarujemo zlasti negativ sliko in negativ ton. Negativ se pri kopiranju obrabi in poškoduje. Na njem nastanejo sledovi mehaniških poškodb. Zaradi tega je negativ mogoče uporabiti za izdelavo le določenega števila kopij. Filmska podjetja so vprašanje negativa rešila tako, da so začela izdelovati vmesne trakove za kopiranje, in sicer po vrstnem redu: dub pozitiv ali lavand in dub negativ, ki ga nato uporabijo za kopiranje namesto izvirnega negativa. Filmski arhivist si ob sprejemu filmov v arhiv zastavlja vprašanje selekcije filmskih trakov. Arhiv SR Slovenije sprejema vse trakove, ki zagotavljajo obstoj

filma v njegovi izvorni obliki, zlasti negativ sliko in negativ ton. Posredni trakovi, v kolikor obstajajo, omogočajo v prihodnosti kopiranje. V praksi se je pokazalo, da so avtorji filmov večkrat naročali v Arhivu poleg negativa posamezne trakove, npr. zvočne zapise, glasbo, kljub temu, da je bila že posneta na optičnem traku za predvajanje. Do zdaj še ni bilo rešeno vprašanje arhiviranja zapisov šumov, ki bi jih bilo mogoče izločiti.

Montažerji pri svojem delu izločijo del filmskih posnetkov. Vendar so ti lahko pomemben vir za preučevanje preteklosti, ker obsegajo mnoge uporabne podatke o posameznih dogodkih, krajih, osehah itd. Ostanke filma Ljubljana pozdravlja osvoboditelje so bili združeni v film Ljubljana ob osvoboditvi. V njem so posnetki dogodkov na nekaterih ljubljanskih ulicah, ki jih v prvem filmu sploh ni. Filmski arhivi ostanke spremljajo in hranijo kot kategorijo trajne vrednosti.

Posebno skupino filmskih posnetkov predstavljajo poizkusna snemanja igralcev igranih filmov. Kljub temu, da niso vsi igralci nastopili v filmu, poizkusna snemanja ohranimo, ker prikazujejo podobo posameznih igralcev. Za vrednotenje filmov je pomembnejša delitev po vsebini na vrste, ki temeljijo na oblikovni metodi in osnovnem ustvarjalnem postopku. Razlikujemo naslednje temeljne vrste filmov: igrani, dokumentarni, animirani in eksperimentalni film.

Igrani film predstavlja umetno ustvarjeno dogajanje, ki je režirano in nas skuša prepričati o resničnosti dogodkov. Po scenariju in snemalni knjigi ga oblikujejo zlasti scenarist, režiser, kostumograf in dramaturg. Ta vrsta filmov obsega tudi prvine dokumentarnosti, npr. prikazujejo podobo krajev, oseb itd. Prva dva slovenska celovečerna filma kažeta tudi kmečka dela na polju v tistem času, nekatere etnološke značilnosti, planšarstvo in drugo.

Za raziskovalce preteklosti so pomembnejši dokumentarni filmi. Ti prikazujejo resnične dogodke. Vendar je dokumentarni film lahko umetniško preoblikovan in montiran. Pri tem morajo režiserji ponarediti resničnost dogodkov s tem, da uporabijo avtentične slikovne zapise, ki jih opremijo z zvočnimi komentarji in uskladijo s svojimi stališči do njih. Zaradi montaže zgodovinarji mnogokrat oporekajo filmu pristnost zgodovinskega vira. Posebna oblika dokumentarnih zapisov so filmske reportaže, ki so bile posnete brez prejšnje priprave. Snemavec je s kamero zajel dogajanje v vidnem polju kamere. Tako kot spisovno gradivo tudi filme uporabljamo kritično. Ob primerjavi filmskega zapisa s pisanimi viri o določenem dogodku ugotovimo pristnost konkretnega filma kot zgodovinskega vira.

Arhiv SR Slovenije sprejema v celoti gradivo filmskih podjetij, igrane, dokumentarne in animirane filme in jih ne valorizira.

Filmsko gradivo Radiotelevizije Ljubljana. Že v letu 1949 je bil pri Inštitutu za elektrozveze v Ljubljani ustanovljen laboratorij za televizijo. V avgustu 1956 so na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani pripravili prvi javni TV program v Sloveniji. Kmalu za tem je bil zgrajen na Krvavcu TV oddajnik. V decembru 1957 so se pričele poskusne oddaje Televizije Ljubljana, ki so se nadaljevale v letu 1958, ko so se spremenile v redne oddaje TV studia Ljubljana.

Filmsko gradivo Televizije Ljubljana delimo glede na ustvarjalce gradivo domače proizvodnje in gradivo tujih agencij.

Glede na vsebino delimo filmsko gradivo Televizije na naslednje vrste:

- dokumentarni filmi
- televizijski igrani filmi, nadaljevanke,
- animirani filmi (med njimi tudi lutkovni) in
- mladinski filmi

Dokumentarno filmsko gradivo Radiotelevizije obsega:

- dnevnik
- obzornik
- reportaže.

Dokumentarno filmsko gradivo Radiotelevizije Ljubljana je urejeno na osnovi klasifikacijske sheme, pri kateri so skupine označene s črkami in številkami. Zanj so značilni številni krajši filmski zapisi, ki so vsak zase posebna enota in vsak posnetek zase tudi odbiramo. Osnovo za valorizacijo predstavljajo evidenčne knjige, ki jih je Arhiv SR Slovenije že fotokopiral in tudi že začel gradivo odbirati po kronološkem redu.

V preteklem letu je Arhiv SR Slovenije evidentiral tudi zvočne zapise posameznih delovnih enot Radiotelevizije Ljubljana. Med njimi so najpomembnejši zapisi TOZD Radia Ljubljana.

Obsežno skupino filmskega gradiva predstavljajo filmi filmskih amaterjev. Razen redkih izjem tega gradiva Arhiv še ni evidentiral. Vendar pa nam nekateri že prevzeti filmi amaterjev dokazujejo, da so ti filmski posnetki dragoceni in velike dokumentarne vrednosti. Med njimi naj omenimo zlasti film Franca Červinke, uslužbenca Rudnika Šentjanž, o življenju in delu rudarjev v rudniku in o dogodkih v letu 1941 na področju Sevnice in Šentjanža. Amaterji so snemali filme na različnih formatih, vendar so najpogosteje uporabljali 8 mm trak.

Poskus valorizacije filmskega gradiva, ki sem ga podal, bo v prihodnosti treba še dopolnjevati. Zvočni zapisi Radia Ljubljana so bili do zdaj evidentirani le sumarno, medtem ko magnetoskopski posnetki Televizije Ljub-

ljana pa sploh še niso bili popisani. Poleg tega čaka na obdelavo tudi gradivo filmskih snemaleev-amaterjev.

VIRI

Podatki Milana Ljubića o uporabi filmskega gradiva pri študiju filmske umetnosti na AGRTF

ZUSAMMENFASSUNG

FILMMATERIALBEWERTUNG

Ivan Nemanić

Das Gesetz über das Archivgut und die Archive (Amtsblatt der SR Sloweniens, Nummer 4–24 *1966) und das Gesetz über die Natur- und Kulturaerhalt (Amtsblatt der SR Sloweniens, Nummer 1) 1981) bewerten das Film als Archivgut. Unter den Filmstreifen, die die Filmhaltung garantieren, sind die Bild- und Tonnegative von großer Bedeutung. Um sie zu versichern, haben die Filmfirmen die Zwischenstreifen, den Dubnegativ und Lavand auszuarbeiten begonnen. Die Filmarchive übernehmen alle Streifen, die die Filmhaltung garantieren. Es würde möglich die Klangniederschriften von Geräuschen auszulösen. Zu den Kategorien von dauernden Geltung werden auch die ausgeschnittenen Sequenzen während der Filmmontage (die Restbestände) und die Versuchsaufnahmen zugezählt.

ARHIVSKO GRADIVO DRUŠTEV IN DRUŽBENO-POLITIČNIH ORGANIZACIJ NA PODROČJU POKRAJINSKEGA ARHIVA V NOVI GORICI

Vlasta Tul – Jurij Rosa

Glavni namen prispevka je predstavitev arhivskega gradiva društev in današnjih družbenopolitičnih organizacij oziroma predhodnikov, ki ga hrani pokrajinski arhiv ter skrb oziroma prikaz gradiva pri ustvarjalcih ali imetnikih omenjenega gradiva na našem področju.

V drugi polovici 19. stoletja se je na Goriškem razmahnila društvena dejavnost, ki je imela glavni namen buditi in krepiti narodno zavest. Na prelomu stoletja je prišlo do razkola v slovenskem narodnem taboru na Goriškem. Ustanovita se katoliško usmerjena narodno-napredna

stranka, uveljavljati se začne tudi socialdemokratska stranka. Politične ideje strank se manifestirajo v delu društev in ta dobivajo vse jasnejši politično-strankarski značaj; tako se izoblikujejo katoliško, narodno-napredno in socialdemokratsko usmerjena društva, ki imajo čisto političen značaj in nanje vezane zveze kulturno-prosvetnih društev. V okviru posameznih kulturno-prosvetnih društev delujejo različne sekcije: pevska, dramska, tamburaška, telovadna, knjižnica. Le majhen del društev je politično nevezanih.

Prva svetovna vojna, ki je s frontami na Goriškem globoko posegla v življenje naših krajev, je začasno zavrla društveno delovanje. Po vojni, ko pridejo ti predeli pod Italijo, se stara društva obnovijo, z delom papirneje tudi nova. Živahno aktivnost razvijejo politična društva.

Med delavstvom se močno uveljavlja socialdemokratska stranka. Njena dejavnost se razvija v podružnicah Ljudskega odra in italijanskih kulturnih krožkih.

Zaradi narodnoobrambnih hotenj, zaščite jezika, šolskih in gospodarskih ustanov se slovenske meščanske stranke združijo v enotno politično društvo *Edinost*, ki pa se l. 1922 razcepi na samostojno društvo *Edinost za Goriško* s kriščansko-socialnim programom ter na samostojno društvo *Edinost* s sedežem v Tistini z narodnoliheralnim programom.

Analogno s cepitvijo političnih društev so se cepile tudi vse množične gospodarske in kulturne organizacije na ozemlju Juljske krajine. Nekaj društev pa je delovalo zunaj vpliva omenjenih političnih sil. V društvih se je razvila gledališka, pevška, telovadna, pionska, koncertna, podpoina, planinska dejavnost. Organiziranje v društvih je v času že pred nastopom fašizma predstavljalo žarišče slovenskega narodnega odpora in so zato italijanske oblasti zavirale obnavljanje oziroma ustanavljanje slovenskih društev. Znana italijanska asimilacijska politika v času fašistične vladavine je skušala na vse načine zatreti slovensko narodno delovanje. Zatiranje se je kazalo v različnih oblikah: z zavlačevanjem potjevanja društvenih pravil, s prepovedjo učiteljem, duhovnikom in državnim uslužbencem biti član slovenskih društev in nemalokrat s fizičnimi obnačunavanji pripadnikov fašistične ideologije z zavednimi člani različnih slovenskih društev.

L. 1925 je izšel italijanski zakon o društvih, ki je dal oblastem popolnoma proste roke pri zatiranju delovanja slovenskih društev. Fašistične oblasti so plenile in v večini primerov zažgale inventarje zatitih društev. V letih 1924–28 je prenehala delovati večina slovenskih društev in zvez. Legalno so se obdržala le društva s mnogo verskim značajem in odigrala pomembno vlogo pri ohranjanju slovenske narodne zavesti. Življenje prepovedanih društev se je nadaljevalo v ilegali in se razvilo v enotno fronto z narodnoobrambnim in protifašističnim značajem. Vodilno vlogo pri takem delovanju so imeli člani ilegalne organizacije TIGR in komunisti. Njihovo delovanje je bilo izpostavljeno represalijam fašističnih oblasti, ki so se kazale tudi v obsodbah, izseljevanjih, internacijah in celo v smertih.

Za večino članov zatiranih društev je značilno, da so se aktivno vključili v narodnoosvobodilni boj.

Po drugi svetovni vojni so se obnovila mnoga stara društva, ki so dobila dovoljenje za delovanje od pristojnih organov ljudske oblasti. Nastalo pa je tudi zelo veliko število novih društev – delo obojih je mavnala zakonodaja o društvih, v coni B od leta 1946, v delu cone A, ki je bil leta 1947 priključen k Jugoslaviji, pa od takrat dalje. Za celotno slovensko ozemlje, kjer je delovala od 1945–47 Zavezniška vojaška uprava (ZVU) je značilno celo živahniješe društveno delovanje, kjer so ljudje izražali svojo narodno pripadnost in željo po priključitvi k Jugoslaviji.

Za obdobje v novi Jugoslaviji moramo ugotoviti, da društva delujejo v povezavi in pod okriljem takratnih množičnih organizacij, vsaj v večini primerov, in sicer predvsem OF, sindikata, mladinske in borbevske organizacije; nastajajo tudi društva znotraj posameznih delovnih organizacij. V 50. letih pride za posamezne viste društev do formiranja zvez, ki se organizirajo na ravni okraja, kasneje tudi na ravni občine – z različnimi imeni (zveza, svet, odbor, podzveza); pri teh prihaja do različnih reorganizacij, ki gredo v smeri teritorialnih

sprememb, bolj ali manj skladno s spreminjanjem upravnih enot, dokler se ne ustalijo take zveze, ki združujejo društva na nivoju teritorialnih enot kot jih poznamo še danes – občinske in medobčinske zveze.

Z arhivskim gradivom društev se v našem zavodu doslej ni nihče sistematično ukvarjal, v kolikor izznamemo manjša mejevalna dela na gradivu, ki ga že hrani naš arhiv.

Fondi društev v našem arhivu obsegajo le dele ali samo fragmente gradiva humanitarnih društev (8), stanovskih društev (5), zvez kulturno-prosvetnih društev (2) ter zveze za telesno kulturo (1) v skupni količini nekaj nad 10 tm.

Čas nastanka gradiva humanitarnih društev sega v povojno obdobje (1944–1963) in obsega naslednje zvrsti gradiva: različni seznanji (pogrešancev iz vojne, internancev, režejev, družin potrebnih pomoči, društvenih članov...), zapisniki sej društvenih organov in komisij, poročila o delu, poročila o delavi blaga, potrdila o prejetem blagu, finančna poročila, hlagajniške knjige, delovodniki, razni dopisi.

Gradivo stanovskih društev je časovno širše razmejeno (1906–1978), pri njem pa zasledimo naslednje zvrsti: zapisniki sej društvenih organov, seznanji članstva, poročila o delu, dopisi, knjige finančnega poslovanja.

Gradivo zvez kulturno-prosvetnih društev je tudi iz povojnega časa (1947–1963) in pri njem najdemo v glavnem naslednje zvrsti: poročila o stanju društev in njihovih sekcij, zapisniki sej organov zvez, zapisniki sej društvenih organov, vprašalniki o dejavnosti društev, pravila delovanja, imeniki članstva, zgodovinski mišji delovanja društev, poročila o delu in finančna poročila, dopisi, delovodniki.

Gradivo zveze za telesno kulturo je mlajšega datuma (1960–1964) in obsega zapisnike sej, poročila o delu in finančna poročila ter dopise.

Posamezne dokumente, ki so jih ustvarjala društva, je najti tudi v posameznih fondih upravnih organov, družbenopolitičnih organizacij in v osebnih fondih.

Izmed ostalih arhivskih institucij v Sloveniji, ki hranijo gradivo nanašajoče se na naše področje, smo evidencialni fragmente gradiva *Tigovinsko-obutnega društva za Goriško (1899–1914)*, ki jih hrani Pokrajinski arhiv v Kopru.

Zaradi kasne ustanovitve arhivskega zavoda pri nas so tudi arhivsko gradivo društev prevzemale druge institucije, predvsem muzeji. Tudi danes, kljub jasnim določilom zakonodaje, se dogaja, da nearhivske ustanove prevzemajo arhivsko gradivo društev in družbenopolitičnih organizacij pa tudi gradivo drugih ustvarjalcev.

Dele gradiva nekaterih društev hrani Goriški muzej. Gradiva še nismo natančneje evidencialni, da sedaj pa nam je uspelo ugotoviti, da imajo gradivo različnih društev, s časovnim obsegom vsaj od čitalnic dalje in z naslednjimi zvrstmi: ustanovni zapisniki, zapisniki sej, pravila, imeniki članstva, popisi inventarja, članske izkaznice, programi prireditve, vabila, dopisi, finančna dokumentacija, plakati, letaki, fotografije.

Potrebno bo ugotoviti še, če katera od drugih ustanov na območju Slovenije hrani društveno arhivsko gradivo (tako smo bili obveščeni, da je Gasilski muzej v Metliki zbral posamezne zvrsti gradiva gasilskih društev tudi v našega področja). Gradivo je pričakovati še v arhivskih in drugih institucijah v tujini, predvsem v centih, ki so po razmejitvi pripadli Italiji, za obdobje pred 1918 pa

tudi v Avstriji.

Dragocen del starejšega arhivskega gradiva društev, predvsem katoliških izobraževalnih društev z različnimi sekcijami, hranijo arhivi nekaterih župnij iz našega območja. Časovni razpon gradiva sega v čas od konca 19. stol. do druge svetovne vojne, vsega gradiva skupaj je okrog 5 tm. Tu najdemo ustanovne zapisnike in zapisnike sej, imenike članstva, pravila, blagajniške knjige in spise finančnega poslovanja, delovodnike in tudi fotografije. V odredbah posameznih občinskih upravnih organov, s katerimi so določene družbene pravne osebe in društva, katerih arhivsko gradivo bo prevzemal Pokrajinski arhiv v Novi Gorici, smo zajeli s področja treh občin, ki jih pokrivalo, glede na različne kriterije valorizacije, vse zveze društev na občinski in medobčinski ravni, poleg tega pa še 38 kulturno-prosvetnih, 9 športnih, 5 stanovskih, 3 humanitarna ter še 17 ostalih društev.

Z obiski pri nekaterih valoriziranih zvezah in društvih ter s posebnim vprašalnikom, ki smo ga razposlali valoriziranim zvezam in društvom pa tudi nekaterim takim, ki niso navedeni v odredbah, smo zastavili delo pri evidentiranju gradiva društev, ki je še na terenu.

Slika nikakor ne morbiti še popolna, pa vendarle moramo podati nekaj ugotovitev o stanju arhivskega in dokumentarnega gradiva, katerega ustvarjalec in imetnik so društva sama.

Vsa društva, s katerimi smo vzpostavili stike ob evidentiranju, ustvarjajo pri svojem delovanju dokumentarno gradivo in tiste zvrsti gradiva, ki ima lastnosti arhivskega gradiva, kakor ga pojmuje zakonodaja, na podlagi katere so bila izdelana tudi pismena navodila s seznamom zvrsti arhivskega gradiva, ki jih bo od društev prevzemal naš arhivski zavod.

Nekatera društva so imetniki in ustvarjalec razmeroma velike količine gradiva, kar še posebej velja za posamezna gasilska društva in nekaj športnih društev (npr. Gasilsko društvo Nova Gorica hrani nad 10 tm., Lovska družina Gorica pa okrog 5 tm gradiva), na splošno pa velja, da je pri društvih majhna količina arhivskega in dokumentarnega gradiva, saj so redka društva, ki premorejo vsaj 1 tm gradiva; nekatera društva so ob svojem delovanju ustvarjala in ustvarjajo zelo majhne količine gradiva (posebej to velja za nekatera stanovska društva, zlasti še društva upokojenecv).

Značilnost stanja na terenu je tudi, da je zelo malo takih društev, ki hranijo starejše gradivo in gradivo predhodnikov, pri čemer razumemo tisto gradivo, ki izvira iz časa do 1947. To gradivo je bilo večinoma uničeno v času fašizma, ali pa se je izgubilo med vojno in v povojnih letih. Prav redka so društva z dolgoletno tradicijo (z začetkom delovanja že v času Avstro-Ogrske), pri katerih je bilo ugotovljeno, da hranijo pri sebi večinoma vse gradivo od nastanka.

Obstajajo tudi taka društva, ki so začela z delovanjem po drugi svetovni vojni in neprekinjeno delujejo že 20–35 let, nekatera so se s svojim delovanjem tudi širše uveljavila, pa imajo ohranjeno gradivo le za nekaj let nazaj. Med vzroki, zakaj se ni ohranilo gradivo iz starejšega časa smo ugotovili največkrat malomaren odnos funkcionarjev društva, ki gradiva enostavno niso arhivirali in ne poskrbeli, da bi se ohranilo. Pri nekaterih društvih smo ugotovili, da so sami izločili dele gradiva po lastni presoji pomena posameznih zvrsti gradiva in posameznih dokumentov.

Tista društva, ki so nastala šele v zadnjem času, imajo

skoraj vsa ohranjeno gradivo v celoti.

Če slika ohranjenosti starejšega gradiva pri društvih ni rožnata, pa lahko rečemo, da je vendarle bolje, kar se tiče materialnega varstva in urejenosti obstoječega gradiva.

Materialno varstvo skoraj nikjer ni tako, da bi o njem lahko trdili, da je povsem dobro. Značilno je, da je pri precejšnjem številu različnih vrst društev ustaljena praksa, da se starejše gradivo in tako, ki nastaja spoti hrani privatno, ponavadi v stanovanju tistega bivšega ali sedanjega člana društva, ki je opravljal ali pa še sedaj opravlja kako funkcijo v društvenih organih. V teh primerih je praviloma sploh težko ugotoviti stanje gradiva. To se pojavlja pretežno pri tistih društvih, ki niso imela ali nimajo svojih lastnih prostorov. Pojavljajo se primeri, ko je gradivo shranjeno v neprimernih kletnih prostorih, v starih kovčkih, kak društveni funkcionar pa ga ima tudi po predalih pisalnih miz na svojem delovnem mestu.

Zanimivo pa je, da ima precej društev gradivo urejeno na zadovoljivi ravni, nekatera tudi natančno popiskano. Velika večina društev ima gradivo vsaj odloženo kronološko, po datumih nastanka v okviru posameznega koledarskega leta ali sezone.

Obstajajo tudi primeri, ko ima društvo gradivo urejeno po tematiki v mapah in registratorjih oziroma fasciklih s popisom gradiva.

Le redka pa so društva, ki vodijo za spisovno gradivo spisovne evidence. Malo je društev, ki imajo povsem neurejeno, razsuto oziroma raztreseno gradivo.

Gradivo kulturno-prosvetnih društev obsega naslednje zvrsti: zapisniki sej, imeniki članstva, dokumentacija v zvezi z registracijo, kronike, poročila o delu, katalogi razstav, pravila, dokumentacija o študijskih programih in sporedih nastopov, zapisniki avdicij, dokumentacija finančnega poslovanja, plakati, vabila, fotografije.

Pri gradivu športnih društev na terenu najdemo zapisnike sej, imenike članstva, plane dela in poročila o delu, dnevniko dela, dosjeje članov, rezultate tekmovanj, članske izkaznice, zapisnike tekem, pogodbe, prijave za tekmovanja, priznanja, diplome, plakate, letne biltene, fotografije.

Poglavitne zvrsti gradiva, ki jih najdemo pri humanitarnih društvih so: zapisniki sej, okrožnice, letne bilance, kronike, pravila, matične knjige, dokumentacija finančnega poslovanja, fotografije.

Stanovska društva pa imajo ohranjene v glavnem naslednje zvrsti: zapisniki sej, imeniki članstva, pristopnice, dokumentacija o ustanovitvi, bilteni, poročila o delu, okrožnice, dokumentacija finančnega poslovanja.

Omeniti velja še vpisne knjige, ki jih hranijo nekatera planinska društva.

Za današnje družbenopolitične organizacije na našem področju bi lahko rekli, da imajo svoj izvor v predvojnih revolucionarnih, narodno naprednih in komunistično usmerjenih gibanjih, ki so se ob približevanju druge svetovne vojne vse bolj povezovala in organizirala. Nekaj podatkov o delovanju posameznih organizatorjev tega gibanja je v pokrajinskem arhivu najti v fondu dr. Karla Podgornika.

Poleti 1941 so se omenjena gibanja vključila v enotno protifašistično fronto slovenskega naroda. Tudi v Slovenskem primorju so člani KP pričeli aktivirati in organizirati odboje osvobodilne fronte.

Organi OF so na začetku združevali upravno in politič-

no oblasti, in sicer do izvolitve organov NOO, ko je odborom OF ostala politična funkcija. Zaradi povezovalne in aktivne vloge OF kot najširše frontne sile v različnih oblikah družbenega in političnega življenja, je delo te množične družbenopolitične organizacije moč spremljati tudi po fondih upravnih organov, društev in drugih takratnih družbenopolitičnih organizacij. Ob natančnejših obdelavah predvsem fondov povojne uprave, bo mogoče celo ločiti fonde posameznih odborov OF. Obratno pa se med gradivom fondov OF pojavlja gradivo drugih oblik družbenega in političnega delovanja, ki bi v nekaterih primerih lahko predstavljalo samostojne fonde. Kot samostojne fonde smo formalizirali nimbore ženskih in mladinskih organizacij, čeprav so oboji delovali v okviru OF. Posebej pomembni in specifični za naše področje so organi družbenopolitičnih organizacij tudi v času po končani vojni, saj je razdelitev ozemlja v Slovenskem primorju na cono A in B predstavljala razrezo, ki jo do dokončne odločitve mirovne konference o pripadnosti tega ozemlja Jugoslaviji ali Italiji pomenila oblast Zavezniške vojaške uprave (ZVU) v coni A ter upravo jugoslovanske armade (VUJA) v coni B. V coni A je bila uvedena italijanska zakonodaja izpred kapitulacije Italije, ogroženo in ovirano pa je bilo delo organov ljudske oblasti. Iz osnov aktivnega vseljidskega protifašističnega odpora je avgusta 1945 zrasla na Primorskem protifašistična organizacija SIAU (Slovensko-italijanska antifašistična unija), ki je imela za cilj braniti enotnost ljudstva Julijske krajine, nedeljivost tega ozemlja in priključitev k Jugoslaviji; borila se je proti ostankom fašizma ter za ohranitev in razvoj ljudske oblasti. SIAU je združevala vse demokratične in antifašistične organizacije italijanske, slovenske in hrvaške narodnosti na vsem ozemlju Istre, Slovenskega primorja in Trsta. Na volitvah v organe ljudske oblasti, ki so bile razpisane tudi v coni A, so omenjene organizacije nastopile na enotni kandidatni listi SIAU (OF).

V začetku novembra 1945 se ustanovita tudi Antifašistična zveza mladine Julijske krajine in Antifašistična fronta žena Julijske krajine, aktivno vlogo pa igra tudi Enotni sindikat delavcev v Julijski krajini.

Glavna vsebina dela vseh družbenopolitičnih organizacij je do leta 1947 boj za meje, vendar organizacije uspešno delujejo tudi na drugih področjih. Razvoj omenjenih organizacij po letu 1947 je šel na Jugoslaviji priključenem ozemlju v glavnem po poti sprememb, ki so se kazale v pristojnosti organizacijski strukturi in v teritorialni razvejanosti njenih organov, podobno kot pri upravnih organih.

Količinsko hrani naš arhiv največ gradiva SZDL oziroma njenih prednikov. Najobsežnejši s 50 fascikli je fond okrajnega odbora OF in SZDL Nova Gorica za čas od 1947–1965; v katerem so tudi dokumenti, ki so jih temu odboru pošiljala tudi društva goriškega okraja. Zanimivo je gradivo okrajnega in občinskega odbora SZDL (OF in SIAU) Tolmin za čas od 1945–1957. V OF so se aktivno in organizirano vključevale tudi ženske in po letu 1942 dobile svoje organizacije SPŽZ (Slovenska protifašistična ženska zveza). Organizacije žena, ki so vključevale tudi protifašistično usmerjene Italijanke, so se imenovale Slovensko italijanske antifašistične ženske zveze (SIAŽZ ali AISŽZ). Gradivo ženskih organizacij, ki ga hrani Pokrajinski arhiv (SPŽZ, AISŽZ in AFŽ) za leta 1945 do 1953 so skromni deli fondov okrajnih odborov teh organizacij v Gorici, Ka-

uvalu, Tolminu in Idriji. Zaradi organizacijskih in teritorialnih sprememb delovanja posameznih organov OF hrani naš arhiv tudi del gradiva nekrajnih odborov OF in SIAU Idrija (v letih 1946–1947 nekrajni odbor OF Idrija–Cerkno). Z združitvijo okrajnega odbora Idrija s Tolminom 1952. leta, je bil vsaj del gradiva iz Idrije prenešenega na sedež okrajnega odbora OF v Tolminu. Podoben primer je tudi pri gradivu mladine ter ženske in borčevske organizacije. Gradivo okrajnega odbora OF in SIAU Idrija in prethodnikov sega od leta 1944 do 1950 in je v treh fasciklih. Nekaj gradiva odborov OF, SIAU, SPŽZ, SIAŽZ za čas od 1944–1947 za goriško področje hrani Goriški muzej. Po informaciji v Primorskih novicah pa je ta ustanova v preteklem letu prevzela tudi gradivo odborov OF z ajlovskega področja.

Poglavne kategorije, iz katerih bi raziskovalec našel podatke za zgodovino SZDL in njenih prethodnikov v naši regiji, so zlasti naslednje: zapisniki sej, povelja, letna poročila, volilni material, seznanji članov, programi proslav, predavanja, statistično gradivo, resolucije in izjave posameznikov in organizacij, dopisi, karakteristike.

Gradivo zveze komunistov (ZK), ki ga hranimo, je izrazito fragmentarno. Imamo le nekaj drobcev fondov posameznih organov KP, ki so delovali na območju današnje občine Nova Gorica, Tolmin in Idrija. Kategorije gradiva pa so seznanji članstva aktivov, karakteristike članov, zapisniki sej, plani, poročila in delo, ilopisi, gradivo v zvezi z volitvami. Večino hranjenega gradiva KP za naše področje hrani arhiv CK ZKS. Predvojni komunisti na tem področju so bili organizirani v KP Italije, zato je pomemben vir proučevanja tukajšnjega komunističnega gibanja tudi poznavanje tozadevnih arhivov v Italiji.

Skromno je v našem arhivu zastopano tudi gradivo organov sindikalnih organizacij. Similkalna organiziranost se pri nas pojavi že konec 19. in v začetku 20. stoletja v okviru socialnodemokratskega gibanja in med obema vojnama v organizaciji komunistov za različne oblike pomoči žrtvam fašizma, ki so vključevale pripadnike obeh narodnosti. Legalno obliko delovanja imajo le fašistične similkalne organizacije. Med NOB se sindikalno gibanje pri nas vključi v široo sindikalno organiziranost v slovenskem oziroma jugoslovanskem prostoru – v enotne sindikate.

Tudi ta družbenopolitična organizacija je do preobrazbe v Zvezo sindikatov Slovenije 1953 podpirala, organizirala ali se udeleževala v različnih strokovnih društvih, katerih gradivo smo našli tudi med gradivom similkalnih organizacij. Hranimo dele fondov Enotni sindikat – podružnica v Tolminu za leto 1947, gradivo enotnega sindikata za tolminski in kanalski okraj za leta 1946 in 1947 ter fond občinskega sindikalnega sveta Tolmin in Bovec do leta 1961 v dveh fasciklih. V tem gradivu najdemo naslednje kategorije: zapisniki sej, poročila o delu, seznanji članstva, pravila, ilopisi.

Prav tako hranimo v arhivu tudi zelo malo gradiva borčevskih organizacij, in sicer le 4 fascikle okrajnega in občinskega odbora Zveze borecev NOB iz Tolmina za leta 1947–1958. Tuji pri odborih organizacije ZB je prišlo do organizacijskih sprememb skladno z upravnimi, zato tudi od borčevske organizacije hranimo nekaj dokumentov okrajne organizacije ZB NOB Idrija za leto 1951; v letih 1952 do 1956 pa je bil skupaj okrajni odbor v Tolminu in se zato to gradivo nanaša tudi na

področje današnje občine Idrija. Gradivo pa je naslednje: zapisniki sej, življenjepisi padlih borecev, sezname in prošnje za prekope padlih borecev, predlogi za odlikovanja, referati, poročila o izvedbi volitev, o stanju članstva, sezname borecev.

Mladina je bila v času pred prvo svetovno vojno in do utrditve fašistične oblasti vključena v različne politične stranke.

Fašistična oblast je za lastno moč in utrjevanje ter z namenom asimilirati slovenski del prebivalstva organizirala mrežo mladinskih organizacij na najrazličnejših stopnjah. Članstvo v takih organizacijah je bilo za naše prebivalstvo v bistvu ekonomska nuja. Delo mladine se je v ilegali izrazilo v organiziranju protifašističnega odpora, predvsem v organizaciji TIGR in v mladinski sekciji komunistične partije Italije. V času NOB nastanejo na Primorskem prvi odbori Zveze slovenske mladine (ZSM) in SKOJ. Med vojno in do 1949 imamo tako dve mladinski organizaciji ZSM (od leta 1946 dalje LMS) in avangardno silo množične mladinske organizacije, to je skojevsko organizacijo. Po letu 1949 pa se obe organizaciji združita v LMS, ki se leta 1963 preimenuje v ZMS in 1974 v ZSMS. Organizacijska struktura mladinske organizacije se spreminja podobno kot pri drugih množičnih političnih organizacijah. Gradivo odborov in komitejev mladinskih organizacij v Pokrajinskem arhivu v Novi Gorici sega od leta 1944 do 1965 in je v 17 fasciklih. Sem sodi gradivo okrožnega odbora ZSM za Tolminsko in okrožnega komiteja SKOJ za Tolminsko za leta 1944–1946, glavniko predstavlja fond okrajnega in občinskega komiteja oziroma odbora LMS in ZMS Tolmin do leta 1965.

Tudi za čas od 1945 do 1947 hranimo le skromne dele gradiva odborov in aktivov ZKMJK (Zveza komunistične mladine Julijske krajine) in ZAMJK (Zveza antifašistične mladine Julijske krajine) za tolminsko, bovsko, kobariško in goriško območje.

Zaradi razlogov, ki so navedeni že pri gradivu SZDL, hrani naš arhiv tudi del gradiva mladine z idrijskega območja.

Glavne zvrsti gradiva so: zapisniki sej, plani in poročila o delu, resolucije, karakteristike članov SKOJ, predavanja, programi proslav, pohvale, priznanja, dopisi. Veliko je gradiva, ki je nastalo v zvezi z delovanjem mladinskih delovnih brigad in pionirskih štabov.

Nekaj gradiva ZSM za leta 1945 in 1946 hrani Goriški muzej.

Z valorizacijo ustvarjalcev arhivskega gradiva je Pokrajinski arhiv v Novi Gorici zajel občinske in medobčinske družbenopolitične organizacije, skupno 17 ustvarjalcev. Medobčinske organizacije pokrivajo tudi občino Idrija, ki je v pristojnosti Zgodovinskega arhiva Ljubljana. Do sedaj je bila posvečena tem ustvarjalcem premajhna skrb. Vzrok je tudi v tem, da se je arhivska služba pri nas organizirala šele 1972. leta. Že akcija v zvezi s tem poročilom, ko smo pregledali stanje gradiva pri posameznih ustvarjalci, je pokazala naslednje: gradivo družbenopolitičnih organizacij s tolminskega je utrpelo precej škode zaradi selitev ob potresu leta 1976. Oktobra 1983 je v naravni nesreči poplavilo vse gradivo družbenopolitičnih organizacij na občinski ravni s sedežem v Novi Gorici (razen gradiva ZK).

Gradivo z ajdovskega območja pa se je zaradi večkratnih selitev za obdobje do okrog 1960. leta povečini izgubilo, starejši del gradiva ZB pa hranijo bivši funkci-

onarji te organizacije. Sicer so zvrsti gradiva, ki imajo po navodilu za ustvarjalce s področja družbenopolitičnih organizacij lastnosti arhivskega gradiva ohranjene vse, vendar njihova ohranjenost ne poteka kontinuirano skozi vsa leta nastanka gradiva.

Te ugotovitve pa ne veljajo za občinske in medobčinske komiteje ZK na našem področju, saj je skrb zanje do sedaj veljala arhivu CK ZKS v Ljubljani, kamor so tudi predajali gradivo (iz Tolmina do leta 1972, iz Nove Gorice do 1968 in iz Ajdovščine do 1966).

V letu 1984 je Pokrajinski arhiv v Novi Gorici prevzel del gradiva predhodnikov družbenopolitičnih organizacij v Tolminu za leta 1944–1965, ki je bilo v razsutem stanju in izpostavljeno uničenju.

Zaradi neurejenih pogojev hranjenja v našem arhivu je prevzemanje arhivskega gradiva teh ustvarjalcev onemogočeno.

Literatura:

1. Milica Kacin-Wohinz: Primorski Slovenci pod italijansko zasedbo, Ljubljana 1972
2. Cvetko Vidmar: Oris Zavezniške vojaške uprave v Slovenskem primorju, Goriški zbornik, letnik 8/1981, Nova Gorica 1981
3. Goriški zbornik 1948–1968, Ljubljana 1968
4. Goriški zbornik 1947–1957, Nova Gorica 1957
5. Občina Nova Gorica 1947–1977, Nova Gorica 1977
6. Zgodovina Slovencev, Ljubljana 1978
7. Lavo Čermelj: Slovenci in Hrvatje pod Italijo med obema vojnama, Ljubljana 1965
8. Zbornik Slovensko primorje in Istra, Trst–Beograd 1953
9. Primorska borba 1945–1947
10. Lado Pahor: Kratek oris organizacije mladine med NOB na Primorskem, Primorska srečanja 41/42, 1983

SUMMARY

RECORDS OF THE SOCIETIES AND SOCI-POLITICAL ORGANIZATIONS IN THE SPHERE OF THE DISTRICT RECORD OFFICE IN NOVA GORICA

Vlasta Tul – Jurij Rosa

The archive groups of societies (there are 16 of them) kept by the District Record Office in Nova Gorica contain only the parts or only the fragments of the societies' documents in the quantity a little over 10 running meters. As for the socio-political organizations, the Record Office keeps mostly the material of the Socialist Alliance of the Working People resp. its predecessors, there is very little material of the trade union organizations, of the League of combatants of the National Liberation War and of the youth organization.

obvestila o pomembnejšem gradivu v domačih in tujih arhivih

NOVOLETNI GOVORI ŽUPANA IVANA HRIBARJA
LJUBLJANSKEMU OBČINSKEMU SVETU
1896–1909

Marjan Dmrovšek

2. del

V tej številki Arhivov objavljam še devet govorov iz obdobja 1901–1909 kot nadaljevanje iz prejšnje številke (Arhivi VI, št. 1–2, Ljubljana 1983, str. 100–111). Medtem so pri Slovenski matici ponatisnili Hribarjeve spomine (prvo knjigo leta 1983 in drugo leta 1984) s spremno študijo in opombami dr. Vasilija Melika. V delu Zgodovina Ljubljane, Prispevki za monografijo, Ljubljana 1984 pa je izšla moja razprava Oris odnosa ljubljanskega občinskega sveta do mestnega razvoja 1850–1914 s posebnim poudarkom na Hribarjevi dobi. Objava Hribarjevih novoletnih govorov je dopolnilo k obema omenjenima deloma.

1901, 31. december

„Nato prevzame župan Hribar besedo ter govori sledeče:

Slavni občinski svet!

Preteklo leto bilo je eno najplodovitejših let v upravi mestne občine; kar se tiče javnih mestnih stavb, sine se celo reči, da je bilo edino v analih mesta ljubljanskega. V tem letu zidal se je cesar Franc Jožefov most,¹⁵¹ dekliška 8 razrednica pri sv. Jakobu¹⁵² in jubilejska ubožnica,¹⁵³ napravil kanal na Miklošičevj cesti, v Sodnijskih ulicah in v Cigaletovih ulicah, dalje kanal od jubilejske ubožnice po Bohoričevih, Zalokarjevih in Cegnarjevih ulicah do Zaloške ceste, konečno kanal od Flotijanskih ulic do Ljubljance, podaljšala se je Bleiweisova cesta, otvorila Miklošičeva cesta in uravnale Frančiškanske ulice; tlakovale so se Prešernove ulice in Marijin trg ter položil hodnik po desni strani ob vsej dolžini Karlovske ceste.¹⁵⁴

Umevno je tedaj, da je imel naš stavbni urad v tem letu toliko dela, ko še nikdar poprej in mnogo izrednega svojega časa moral je žrtovati, da so se vsa ta ob istem času vršeca se dela pravočasno izvršiti zamogla.

Dobili smo v tem letu tudi mestnega inženirja, kar se nam dolgo časa ni hotelo posrečiti. A ker vse to stavbno osobje pri svojem obilnem poslu ni bilo kos svoji nalogi, priskočiti sta mu morala tudi še cestni nadzornik Teraninus in stavbni risar Holinsky na pomoč.¹⁵⁵

Kar se tiče privatne stavbne delavnosti v ravno dotekajočem letu, pa se mora žal reči, da ni bila posebno živahna; toda upati je, da se v prihodnjem letu oživi. Že sedaj je gotovo, da se v l. 1902 sezida 16 večinoma velikih hiš. Na živahnejšo privatno stavbno podjetnost v bodočem letu vplival bode gotovo kolikor toliko do l. 1905 podaljšani zakon o 18 letni davčni prostosti.¹⁵⁶

Želeti je pa tudi večje privatne stavbne podjetnosti v Ljubljani, saj je pomanjkanje stanovanj pri nas v istini

jako veliko in ravno letos se je zgodilo, da v Ljubljano prestavljeni domobranski častniki niso mogli dobiti stanovanj, tako da so mnogi bili prisiljeni pustiti svoje rodbine v prejšnjem garnizijskem mestu, sami pa se zadovoljiti z mesečnimi sobami. Poleg tega napreduje naše mesto tudi v tem oziru, da se njega prebivalstvo mmoži in konečno je tudi še takih rodbin, ki si žele nastaniti se pri nas, kar pa jim sedaj zabranjuje ravno pomanjkanje stanovanj.

Tudi občinski svet imel je v minulem letu polne roke dela. Storil je sklep o zamenjavi sveta za gradnjo domobranske vojašnice v to svrho, da se napravi prekladališče za živino in kontumačni hlevi pri mestni klavnici. O važnosti take naprave govoriti bi bilo odveč; vsaj bode mo, dokler nimamo take naprave, z aptovizacijo mestr vedno na slabem in tudi trgovina z živino in prašiči ne bode mogla napredovati. Občinski svet se v tem pogledu popolnoma zaveda svoje dolžnosti ter se trudi kolikor moč, da doseže ugodno rešitev te zadeve. Deželni zbor kranjski je storil v tej zadevi sklep, po katerem bi bilo mogoče priti do zamenjave sveta, ki je za tako napravo neobhodno potreben, toda pogoji njegovi so nekoliko pretrdi. Le od dežele kranjske je tedaj odvisno, da se ta naša želja izpolni; ko bi ona od svojih pretrdih pogojev nikakor odnehati in ponudbe mestne občine sprejeti ne hotela, bila bi Ljubljana znatno oškodovana.¹⁵⁷

Druga važna mestna naptava je tržnica. Približala se je k uresničenju, ako se le posreči dobiti mestni občini drug pripravnostni prostor ter ga dati nudični upravi v zamenjavo za svet, kjer stoji zdaj licealno poslopje.¹⁵⁸ Za tržnico ne govori samo razlog, da pridejo prodajalci s svojim blagom pod stehoj; glavni razlog je regulacija tržnih cen. Ta pa je le pri tržnicah mogoča. Tržna oblast pri tržnicah lahko diktira cene živilom, ali pa tudi naročila sama efektuje ter potem blago v svoji težiji prodaja. Za nekatera živila obstoje že sedaj cene, toda pri njih raztresenosti po mestu jih nikakor ni mogoče kontrolirati. Tržnica upliva pa gotovo tudi ugodno na konsevodanje blaga, katerega se sedaj mnogo pokvari. Potem pa, ki se naptavijo v tržnici hladilnice, ohranilo se bode blago nepokvarjeno in se bode zamoglo tudi ceneje prodajati, ali pa vsaj za to ceno, za katero se dobiva sedaj. Bojazen, da bi tržnica podražila cene živil, je tedaj neutemeljena, kajti tudi v drugih mestih, kjer že obstoje tržnice, se zaradi njih živila niso podražila.¹⁵⁹ Občinski svet bavil se je letos tudi s pokopališkim vprašanjem. Sedanjega pokopališča nedostatki so zadostno znani; pripomniti mi je le še, da to pokopališče ovira razširjenje mesta. Vsled znanega sklepa občinskega sveta nabaja se rešitev tega vprašanja v najboljšem tiri in je upati, da se v kratkem ugodno reši.¹⁶⁰

Otvorila se je letos tudi cestna električna železnica pod za mestno občino zelo ugodnimi pogoji.¹⁶¹

Dalje razpravljaj je občinski svet tudi o pridobitvi pravnega stavbišča za državno obrtno šolo v Ljubljani ter so konečno zmagali prebivalci St. Jakobskega okraja s tem, da je mestna občina kupila v ta namen Koslerjev

svet na Prulah. Naročeni načrti za to šolo so že tudi došli; presodili se po tehničnih izvedencih kakor tudi po profesorskem zboru obrtnih strokovnih šol. Ti načrti predložili se bodo sedaj naučnemu ministerstvu v odobrenje in ko pride njegov odgovor, razpravljalo se bude v tej zadevi dalje.¹⁶²

S finančno upravo sklenila je mestna občina zakup mestne užitnine za bodoča tri leta na ugodni podlagi in pohvalno se mora povdarjati, da je pri tem šla finančna uprava mestni občini kolikor možno na roko.

Najvažnejše vprašanje s katerim se je letos bavil občinski svet pa je bilo: ustanovitev vseučilišča v Ljubljani. Občinski svet izvolil je iz svoje srede poseben vseučiliški odsek.¹⁶³ Župan pravi, da bo sklical ta odsek prve dni meseca januarja 1902 v posvetovanje, h kateremu posvetovanju povabili se bodo tudi šolski strokovnjaki, da se bo občinskemu svetu. Pa tudi v deželni zboru stavi je govornik v družbi z poslancem Grassellijem¹⁶⁴ primeren predlog v zadevi vseučiliškega vprašanja in če ga deželni zbor sprejme, narejen bo z njim važen korak naprej.

Občinski svet je bil primoran v tem letu iskati pri sodišču zadoščanja za grde napade v Slovencu in vložiti tožbo proti njemu.¹⁶⁵ Izid te tožbe je znan in občinski svet nima obžalovati tega nastopljenega sodnega pota. Zaslužena kazen je zadela Slovenčevo uredništvo, ker trosi neresnico o občinski upravi mej svet ter ji podtika nepoštena dejanja zgolj le zaradi tega, ker njega pristaši sami ne morejo dobiti občinske uprave v svoje roke. Ko se je pričela razprava proti Slovencu, dal je župan dr. Brejcu¹⁶⁶ vsled njegove prošnje na razpolaganje zapisnike tajnih sej občinskega sveta, da jih pregleda. Toda dr. Brejc je menda zato, ker ni zamogel v teh zapisnikih nič nepoštenega zaslediti, kar bi se dalo izkoristiti v prid Slovencu — odstopil od braniteljstva v tej sodni aferi. Zaslužena kazen Slovenčevih ne bo spreobrnila; pač pa je popolnoma verjetno, da bodo tudi v bodoče napadali občinsko upravo, kakor so to storili dosedaj. Občinski svet pa Slovenčevega priznanja tudi ne potrebuje; vsaj ga naj bolje tolaži sodba volilcev, ki so mu ravno v letošnjih dopolnilnih volitvah zopet na uedvoumen način izrekli svoje zaupanje.¹⁶⁷

Občinski svet inel je l. 1901 10 rednih in 16 izrednih sej, odsekovih pa 122. Odseki so rešili poročil in sicer: magistratni odsek 12, personalni in pravni odsek 51, finančni odsek 91, stavbni odsek 69, odsek za uboge 1, policijski odsek 23, šolski odsek 28, odsek za olupšavo mesta 2, klavnično ravnateljstvo 3, direktorij mestnega užitninskega zakupa 5, direktorij mestnega vodovoda 13, direktorij mestne elektrarne 13, odsek za regulacijo mesta 7, kuratorij mestne višje dekliške šole 5, disciplinarna komisija 5, pokopališki odsek 1.

Tudi poslovanje mestnega magistrata je v minolem letu izdatno naraslo, kajti došlo je l. 1901 vsega skupaj 49024 vlog, med tem ko jih je bilo l. 1900 le 44843. Od teh vlog je dne 15. t.n. ostalo nerešenih le 542 = 1,01 % ali od vsakih tisoč 10. Iz teh števil je razvidno, kako veliko dela je čakalo magistratnega uradništva v tem letu in konstatirati se mora, da je vsak uradnik — prvi med njimi magistratni revnatelj Vončina¹⁶⁸ — pošteno vršil svoj uradniški posel, in sicer tako vestno, da se uradnikov zadosti pohvaliti ne more in mestna občina si sme gotovo čestitati na takem vestnem in marljivem uradništvu.

Konečno naj mi bo dovoljeno še spregovoriti o našem

mestnem gospodarstvu. Blagajnična bilanca zaključila se je z konečnim prebitkom 112775 K 60 l, ki obstoji v predplačilih drugim fondom 67337 K 34 h v gotovini, ki se je tekom decembra naložila v mestno hranišnico pr 51143 K 50 l in iz blagajnične gotovine 1294 K 76 l. Od te svote je pa odbiti 7000 K, ki so se tekom leta izposodile pri potresnem zakladu.

Redni dohodki znašali so proti proračunu z 686596 K — 742699 K 51 l
lansko leto 686569 K

torej več 56130 K 58 h

Redni troški pa proti proračunu pr 607638 K svoto 611479 K 72 h
lani 607638 K

več 3841 K 72 h

torej čisti prebitek 52288 K 79 l.

Kdor o takem mestnem gospodarstvu slabo govori, temu pač ni pomagati. Nobena mestna občina Avstrije, razen Olomuca se ne nahaja v boljših gospodarstvenih razmerah, kakor naša; vsa druga mesta imajo mnogo višje doklade kot naša mestna občina. Iz navedenega se da posneti, kako previdno se pri nas sestavljajo proračuni, da se je zamogel vkljub med letom dovoljenim raznim podporam in drugim izrednim troškom vendar le doseči prebitek skoraj okroglih 113000 Kron. Z mirno vestjo laliko tedaj prestopamo v novo leto ter si čestitamo na mestni upravi l. 1901 in upajmo, da to stanje mestne občine ostane tudi v bodoče ugodno, saj se bodo potrebovali prebitki za regulacijo mesta, ako nam vlada ne priskoči na pomoč.

Čestitajoč Vam dragi tovariši na vašem sodelovanju in vaši trudoljubivi požrtvovalnosti v korist sedanje in bodoče generacije, želim Vam iz dna svojega srca veselo in srečno novo leto.“

(ZAL, COD III/58, 297–303)

1902, 31. december

„Na to govori župan Ivan Hribar sledeče:

Čestiti gospodje tovariši!

Ker je danes zadnja seja občinskega sveta v tekočem letu in se to leto bliža že koncu, dovolite mi, da spregovorim nekoliko besedi.

V sedmič Vam čestiti gospodje tovariši govorim sv. Silvestra dan s tega mesta in reči moram, da ta moja naloga še ni bila nobeno leto tako lahka in da sem doslej še vedno imel več zanimivega o delovanju občinskega sveta, kakor letos.

Iz tega je nekako razvideti, da se počasi vračamo k razmeram pred potresno dobo leta 1895. Vse delovanje naše postalo je najjednostavnejše in mirnejše. Tudi županovo delo, katero je od potresa sem provzročalo mnogo skrbi in truda, se je v preteklem letu izdatno olajšalo in reči moram, da sedaj ni več težko županovati v Ljubljani. A da si je vse naše delovanje postalo najjednostavnejše in mirnejše vendar je občinski svet tudi v ravno kar preteklem letu marsikaj koristnega sklenil. Nekateri njegovih sklepov so že izvršeni, nekateri pa se bodo še izvršili in bodo — če nam, pa vsaj našim potomecem — v veliko korist.

Dognala se je zamenjava stavbišča licernega poslopja z gimnazijskem stavbiščem na Poljanah. Važnost te zamenjave uvidel je občinski svet in zato tudi drage volje v to svrhu dovolil potrebni kredit. S tem svojim činom omogočil je občinski svet, da pride vendar enkrat naše mesto do toli potrebne tržnice. Čestitati je tedaj občinskemu svetu na tem njegovem koraku.¹⁶⁹

Dalje je sklenil občinski svet, da naj se mestna občina zavzame zato, da dobi ljubljanski grad svojo last. O tem vprašanji se je že veliko govorilo in pisalo v raznih listih. To javno mnenje osvojil je tudi občinski svet in je zato mestnemu magistratu naročil, storiti vse potrebne korake pri c.k.r. finančnem ministerstvu in opravičeno nado smemo imeti, da se ta zadeva ugodno reši. Ni dvombe, da bi bila pridobitev gradu za ljubljansko mesto velike važnosti, kajti če ga pridobi in primerno preustroji, bode njegova lepa lega in krasni razgled raz njega veliko pripomogla k večjemu prometu tujcev.¹⁷⁰ Eden najvažnejših sklepov občinskega sveta v tem letu, pa je sklep, da naj se sedanje pokopališče premesti. Hvala mu za to njegovo odločnost. Glede premestitve pokopališča je že večinoma vse dognano, le neko formalno zadevo je treba pri tem vprašanji še rešiti, katero ima sedaj notar dr. Vok¹⁷¹ v rokah. Ko bode pa tudi to rešeno, kar je v kratkem pričakovati, potem stopilo bode upraviteljstvo pokopališča s prošnjo pred občinski za odobritev premestitve pokopališča. Premestitev pokopališča bode velikega pomena za naše mesto, zlasti zato, da se bode potem, ko se vredi tudi kolo-dvor, zamoglo mesto neovirano širiti proti severni strani.¹⁷²

Občinski svet pripomogel je dalje s svojimi sklepi, da se bode domobranska vojašnica gradila na prikladnejšem prostoru in je v to svrhu s precejšnjimi žrtvami zamenjal za deželno kranjsko stavbišče ob Grubarjevem kanalu, kjer se bode zamoglo graditi nakladišče in razkladišče za živino in pa kontumačni hlevi. To vprašanje je velike važnosti, katero važnost so uvidela že pred nami druga mesta s tem, da so skrbela za take naprave in jih tudi izvršila. Zato pa moramo tudi mi vse sile napeti, da se to čimpreje zgodi tudi pri nas.¹⁷³

Dalje pripomogel je občinski svetu tudi mestni hranilnici, da si zamore zgraditi lastno poslopje, s tem, da ji je dovolil uporabo potrebne svote iz nje rezervnega zaklada. S tem svojim činom položil je občinski svet nov temelj k boljšemu razvoju mestne hranilnice.¹⁷⁴

Občinski svet obračal pa je svojo pozornost tudi na ljubljansko barje. Z osuševanjem ljubljanskega barja bi se bilo prihodnje leto že pričelo, če bi tega obstrukcija v deželnem zboru ne bila preprečila. Vlada je bila že pripravljena dati potrebna sredstva na razpolaganje; vse je bilo odvisno torej od deželnega zbora. A kakor je obstrukcija v deželnem zboru preprečila marsikatero druge važne naprave, preprečila je tudi osuševanje ljubljanskega barja na veliko škodo mestu Ljubljani in še na večjo škodo ubogim barjanskim prebivalcem. To vse pa iz zgolj osobne namene čustiblepnega politika. Zato je pa občinski svet kolikor toliko sam skrbel za barje. Varoval je barjane škode s tem, da je dal iztrebiti več jarkov.¹⁷⁵

Zvezala se je dalje tudi Hlovica s Črnovasjo z novo cesto.

Občinski skrbel je v preteklem letu posebno tudi za boljšo kanalizacijo po mestu. Popolnila se je ista na Dunajski cesti, v Cigaletovih, Predilnih in Sodnijskih

ulicah. Kanalizacija je velike važnosti v sanitarnem pomenu in zato se je občinski svet tudi jako resno lotil tega dela. Mestna občina ima že splošni načrt za mestno kanalizacijo, vendar splošne kanalizacije mesta ne bode mogoče hkrati izvršiti, pač pa se bode ta dosledno po tem načrtu izvrševala.¹⁷⁶

Kar se mestne kronike v preteklem letu tiče, omeniti je shoda Slovanski časnikarjev, ki se je vršil o binkoštih v našem mestu. Z veseljem je sprejela mestna občina časnikarje, ki si jih je povabila v goste. Veseli dnevi so bili to, tako za nas, kakor tudi za naše goste. S tem shodom pridobila si je Ljubljana in z njo cela Kranjska simpatije vsega slovenskega sveta in te rodile so tak sud, da so že letos obilneje prihajali v naša letovišča Čelvi in Ruzi. Kadar se pa otvori še Bohinjska železnica,¹⁷⁷ bo ta obisk še številnejši in še pozno potomstvo bode nam vedelo hvalo, da smo povabili Slovenske časnikarje v zborovanje v Ljubljani.

Kar se tiče delovanja mestnega magistrata, pripomniti je, da je na vložene zapisnike bilo podanih 48218 vlog, tedaj za 731 manj, kakor lansko leto, kar dokazuje, da se bližajo polagoma rednim razmeram. Vse te vloge so se točno reševale, kar dokazuje dejstvo, da je do danes — ako vpoštevam 14 dnevnih respiso — izmed gori navedenih vlog le 473 nerešenih ostalo. Pač jako minimalno število, ki ne dosega niti 1% vseh vlog.

Uradno osebje mestnega magistrata je tudi v ravno kar minolem letu vestno izvrševalo svojo dolžnost, kar moram tukaj naravnost konstatovati. Zlasti pozitivno vršil je svojo nalogo moj namestnik v uradu, ravnatelj Vončina,¹⁷⁸ ki za reševanje uradnih spisov ni poznal nikalih uradnih ur, temveč je uradoval tako rekoč v permanenti. Ravno tako pohvalno mi je omeniti magistratnega tajnika in nekaterih magistratnih referentov, ki so si svoje načelo, da se mora vsaka stvar sproti rešiti, tako osvojili, da niso izkazovali nikdar zastankov.

Iz med gori omenjenih vlog, došlih letos mestnemu magistratu, je vsaj 2/3 takih, ki se tičejo prenešenega delokroga: a vendar mestna občina za oskrbovanje tega prenešenega delokroga od države nobenega prispevka ne dobi. Čuje se, da se v finančnem ministerstvu pripravlja nek zakonski načrt, s katerim bi država nekoliko odškodovala mestne občine za to delo, vendar pa se danes še prav nič ne ve, kakšen je ta zakonski načrt. Z kako beraško pomočjo bi nam ne bilo dosti pomagano. Pomisliti je dalje, koliko večji troški so narasli mestni občini vsled novega domovinskega zakona za oskrbovanje mestnih ubogih in tudi tedaj se je moralo zato postaviti večja svota v proračun. Pa tudi z to svoto se ne hode zamoglo dolgo izhajati, zlasti ker so naše sedanje ubožne podpore zelo male. Teh razmer pa nikakor ne hode mogoče dalje vzdrževati in prej ali slej bode treba ubožne podpore zvišati.¹⁷⁹

Kar se gospodarstva mestne občine v ravno preteklem letu tiče, navajam, da je mestna blagajnica sklenila danes s prebitkom 48636 K 43 h. V mestno hranilnico vložili pa so se sledeči ostanki kreditov iz l. 1902:

Za uradniško potovanje v učne namene	228 K 26 h
za vsučilišče ¹⁸⁰	10000 K
za cerkev na barji ¹⁸¹	1000 K
za ekspenzar pravnemu zastopniku	1135 K 58 h
za popravo Kavčič—	

Brunetovega stanovanja v Podturski graščini ¹⁸²	684 K 80 h
za nakup voza za smeti v Vodmatu ¹⁸³	
za napravo kapnice pri šoli na harji	835 K 60 h
razsvetljave	818 K 06 h
za napravi novih katastralnih map za Trnovsko in Krakovsko predmestje	1000 K
blagajnični prebitki l. 1902	40000 K
Skupaj	56152 K 30 h
ali po odračunjeni tega prebitka pr 40.000 K	16152 K 30 h

Letošnji čisti prebitek mestne blagajnice pa bil še večji, ako bi se ne bile porabile večje svote za razne med letom sklenjene naprave iz blagajničnih prebitkov. Za te naprave, na katere se pri sestavljeni proračuna za ravno kar končujoče leto ni mislilo, izdalo se je 33854 K 10 h. Ako bi torej med letom omenjenih naprav ne bilo, bil bi prebitek mestne blagajnice za to svoto večji. Gospodarski položaj naše mestne občine je tedaj tak, da nam ni treba obupavati, in z mirno vestjo zamorem reči, da smo mnogo na boljem, ko marsikje drugod.

Mestno občino pa še čakajo velike naloge, med njimi zlasti gradnja obrtne šole, ako nam pri njej država ne priskoči izdatno na pomoč.¹⁸⁵ Tolažilno za nas je vsaj to, da se bližamodokaj hitrimi koraki onemu času, v katerem bode mestna hranilnica ves svoj čisti dobiček mogla porabljati v občno koristne namene mesta Ljubljane.¹⁸⁶ Zahvaljujem se Vam čestiti tovariši za podpiranje v ravno preteklem letu in se željo, da tudi v hodoče isto tako uspešno sodelujete v korist naše napredne mestne občine, želim Vam, da pričakate zdravi in veseli v krogu svojih rodbin novega leta, katero naj bode Vam in vsemu prebivalstvu ljubljanskemu, ki je blage volje, srečno in veselo.¹⁸⁷

(ZAL, COD III/60, 280–285)

1903, 31. december

„Predsednika – župana novoletni govor:

Predno zaključim javno sejo, dovolite mi, g.g. tovariši, da se – kakor vsako leto na današnji dan – spominjam delovanja občinskega sveta, njegovih odsekov in magistrata v potekajočem letu. To delovanje je bilo osredotočeno bolj na izvrševanje prejšnjih zasnovanj kot na nove osnutke. Popolnjevalo in uspešno nadaljevalo se je torej na vseh poljih mestnega gospodarstva. Tako se je v regulaciji mesta napravil velik korak naprej z napravo trga pred justičnim poslopjem,¹⁸⁷ vsled demolanja Šikčeve hiše so se razširile Vegove ulice,¹⁸⁸ na škofovih njivah¹⁸⁹ so se odprle nove ulice ter vzraste ondi v kratki dobi cela vrsta novih hiš. Za novo gimnazijo se je pridobilo Delkottovkino posestvo, bivši prostor licealne poslopja pa je namenjen za zgradbo nove tržnice, kar se je doseglo potom zamenjave dotičnih svetov.¹⁹⁰ Treba pa bo še marsikaj storiti za cenejšo aprovizacijo. Draginja mesa narašča in zadnji oklic mesarjev dokazuje potrebo, da se nadaljuje na poti, ki se je nastopila s

tem, da se je pogojno dovolil uvod prašičev iz okuženih krajev Ogrske in Hrvaške.¹⁹¹ Tudi za olepšavo mesta se je v preteklem letu storilo mnogo, tako z uredbo okolice Trnovske cerkve, sv. Petra cerkve okolica se prenredi v kratkem, ob Miklošičevih, Cigaletovih, Sodnijskih in Dalmatinovih ulicah so se uravnale ceste in hodniki ter se je pripravilo vse, da se uredi trg s parkom pred justično palačo.¹⁹² Ko se postavijo poleg že obstoječega Valvazorjevega spomenika v Ljubljani še Prešernov in cesarjev ter Vegov spomenik, kažoč, kako znajo Slovenci zaslužne može, pridobiti mesto zopet mnogo na svoji lepoti in zanimivosti.¹⁹³

Tudi za razvoj šolstva se je storil v potekajočem lep korak naprej s tem, da se je sklenilo sezidati ob Poljanskej cesti na kupljenem posestvu Slovenskega pisateljskega društva dve novi šolski poslopji, ki bosta v okras okolici.¹⁹⁴ Za višjo dekliško šolo cesarja Franca Jožefa I. bom predlagal že prihodnjo sponilad zgraditev samostojnega poslopja in upam, da mi todlej kuratorij s svojimi predloži stavbne načrte.¹⁹⁵ Tudi državna obrtna šola pride v kratkem na vrsto ter se bo moralo zidati zanjo poslopje. Občina je v tem vprašanju storila vse, občinski svet je odobril načrte, kakor jih je želelo ministrstvo, da se izpremene, toda ministrstvo teh načrtov že dolgo ne vrne, kar vznjaja slutnjo, da se rešitev tega vprašanja nekje zadržuje. Kakor že opetovano, stopim kmalu vnovič k ministr. poročevalcu ter me spremi tja tovariš dr. Tavčar, da skupno pospešiva vso zadevo, ki se ne sme zavlačevati več.¹⁹⁶

Najznamenitejši korak na polju šolstva pa je storil obč. svet v preteklem letu v zadevi slovenskega vseučilišča v Ljubljani, sklenivši primerno resolucijo, ki sem jo predložil po visoki deželni vladi ministrstvu za uk in bogočastje. Odgovora seveda nisem dobil in sedaj vlada joče politične razmere v državi tudi ne zbujaajo nade, da se naša najgorečejša želja uresniči že kmalu. Vendar dosežemo tudi ta svoj cilj, ako bodo v slogi vztrajno vedno iznova in v pravem času naglašali potrebo slovenskega vseučilišča vsi poklicani faktorji. Z uresničevanjem tega vprašanja bodo uresničene naše največje želje glede razvoja slovenskega šolstva.¹⁹⁷

Kar se tiče kanalizacije mesta, moram naglašati, da se je takisto storilo marsikaj. Nanovo se je vpeljala ali pa popolnila v Dalmatinovih ulicah in v ulicah na bivšem Delkottovkinem posestvu; razširilo se je omrežje vodovoda na Miklošičevo cesto, v Dalmatinove ulice, Sv. Martina in Zaloško cesto ter v Bohoričeve ulice.¹⁹⁸ Poraba elektrike narašča od leta do leta, tako da bo treba elektrarno povečati ali pa od zunaj dobiti pomočni električni tok. S podjetnikom, ki bi dajal elektriko od zunaj mestu Ljubljani, se pogajanja že vrše.¹⁸⁹ V Knafovih ulicah se je minolo leto položil nov kabelj, odjemnikov elektrike je vedno več, tako da mestna elektrarna ne bo več dolgo zmagovala vsega dela in vztrajala rastočim zahtevam.

A tudi sicer je bilo v potekajočem letu v Ljubljani prav živahno. V Zvezdi so se bile primerile znane demonstracije, pri katerih je bilo treba posredovati. Del ljubljanskih meščanov je bil takrat zasnoval slavje, ki je užalilo čustva drugega dela Ljubljancanov. Da se vzdrži red, sem moral intervenovati. Ljubljana je vsled tega posredovanja prišla pač naglo zopet do svojega miru, toda tisti, ki poslej ni imel miru, je bil mestni župan.²⁰⁰

Toda župan Ljubljane je vsako nepoklicano vmešavanje v svoje uradno poslovanje z vso odločnostjo zavrnil ter

tudi v bodoče ne bo trpel, da bi se v njegov delokrog vtikal nepoklicanec! (Odobranje.)

Občinski svet je imel leta 1903 z današnjo sejo vsega skupaj 24 sej in sicer 10 rednih in 14 izrednih. Odsekovih sej pa je bilo 96. Iz tega je razvidno, koliko dela ste imeli g.g. tovariši na korist mesta in priznati moram, da se je opravljalo to veliko in naporno delo z nesebično vztrajnostjo in trudoljubnostjo.

Število vlog l. 1903 je bilo skupaj 47.655 in sicer na magistratni zapisnik 45.605, na šolski zapisnik 1672, na predsedstveni zapisnik 267 in na ostale zapisnike 111 vlog, — torej v primeri z lanskim številom vlog, ki jih je bilo 48.326 za 671 manj. To dokazuje, da se vračajo v Ljubljano polagoma normalne razmere.

Mestno uradništvo je poslovalo marljivo ter bilo pri reševanju vlog tako točno, da ni nikakih neopravičljivih zastankov. Zato moram dati mestnim uradnikom za njihovo poslovanje naboljše izpričevalo ter upam, da bo tudi v bodoče tako, da ne bo nikakih pritožb.

Mestno gospodarstvo je bilo l. 1903 tako previdno, da je efekt ugodnejši kakor je bilo nadejati se po proračunih. V primeri z drugimi mesti, katerih nekatera so pravkar predložila proračune, ki svedočijo o uprav desolatnih razmerah, pa moram celo reči, da stojimo v finančnem oziru prav dobro. Prebitok mestne blagajnice izkazuje 98.520 K 10 in sicer v gotovini 6515 K 10, že prej naloženih prihrankov pa 92.005 K. Izdatki, pokriti iz blagajniških prebitkov leta 1902, znašajo 54.911 K 97 h. Ako bi teh izdatkov ne bilo, znašal bi blagajniški prebitok 153.431 K. Prebitok se naloži, da ne zaide mesto kdaj v kalamitete.

To moram konstatovati s posebnim zadovoljstvom že zato, ker se očita ljubljanskemu občinskemu svetu, da gospodari slabo in razsiplje denar prav od ondat, odkoder prihajajo vesti o žalostnih gospodarskih razmerah, ki so dospele že tako daleč, da mora posegati vmes celo nadzorovalna oblast!

G.g. tovariši! Povznašujočo zavest imamo, da smo tudi v tem letu pošteno vršili svojo dolžnost in da moremo torej mirnim sreem prestopiti v novo leto!

Dovolite mi torej, da se Vam ob sklepu svojih besed vnovič zahvaljam za Vašo trudoljubno delovanje na korist, čast in rast naše prestolnice ter da Vam, kakor celokupnemu prebivalstvu Ljubljane od srea želim:

Prositi novo leto!
(Odobranje.)“

(ZAL, COD III/61, 530–533)

1904, 31. december

„Pred zaključkom javne seje je podal predsednik — župan poročilo o delovanju občinskega sveta in mestnega magistrata l. 1904.

Vohče je lahko reči, da je imel občinski svet manje izrednega dela, ker je občina potresno dobo kolikor toliko prebolela ter se vračajo normalne razmere. Občinski svet je imel letos z všteto današnjo sejo 20 sej, med njimi 9 rednih in 11 izrednih (lani 24: 10 rednih in 14 izrednih). Iz predsedstva se je občinskemu svetu naznanilo 63 predmetov; mestni magistrat in magistratni gremij sta pripravila 5 poročil; personalni in pravni odsek 47, finančni odsek 68, stavbni odsek 34, policijski odsek 25, šolski odsek 28, odsek za olepšavo mesta

2, klavnično ravnateljstvo 5, direktorij mestnega užitninskega zakupa 4, direktorij mestnega vodovoda 9, direktorij mestne elektrarne 12, odsek za regulacijo mesta 4, kuratorij mestne višje dekliske šole, 2, pokopališki odsek 1. Vprašanj, interpelacij, resolucij, mišnih ali samostalnih predlogov je bilo stavljenih 21. Skupno število razprav občinskega sveta znaša torej letos 330 (lani 444).

Poleg občinskega sveta z 20 sejami se je vršilo letos na mestnem magistratu 25 sej magistratnega gremija, 7 sej e.kr. mestnega šolskega sveta, in 70 sej ostalih odsekov in raznovrstnih korporacij.

Število vlog na razne zapisnike znaša letos 94072, lani pa 95.981, torej za celih 1909 vlog manj.

Na svoje delovanje pa se smeta obč. svet in mestni magistrat ozirati z zadovoljstvom. V asanačnem oziru se je storilo mnogo, rešilo vprašanje glede novega pokopališča²⁰¹ ter se položilo več novih kauslov. Tudi za olepšavo mesta se je delovalo, kar dokazujejo novi park pred justičnim poslopjem²⁰² in odkup Schiffer-Mayerjevih hiš na Marijinem trgu, ki se na spomlad podedeta ter se na ta način pridobi lep prostor, ki bo kmalu še lepši, ko se postavi na njem Prešernov spomenik.²⁰³ Tudi vprašanje glede prostora za spomenik cesarja Franca Jožefa se kmalu reši; spomenik bo stal bržčas v novem parku pred justično palačo.²⁰⁴

Mnogo in večkrat se je moral haviti letos s podraženjem živil. Treba je bilo obvarovati pritiska draginje zlasti one sloje, ki draginjo najhitreje in najbolj občutijo. Govornik ima vtisk, da so bili v tem oziru sklepi občinskega sveta dobri in da se reši draginjsko vprašanje ugodno: ako pa se to vendarle ne zgodi, stori občinski svet v prihodnjem letu ostrejšje korake.²⁰⁵

Mestna elektrarna se lepo razvija in donaša že sedaj dobiček. Ni torej več daleč čas, ko bo elektrarna donala skoraj toliko, kolikor donša mestni vodovod.²⁰⁶

Hčerka mestne občine Mestna hranilnica se meseca svečana preseli v lastno lepo poslopje v Prešernovih ulicah, kjer se razširi njen delokrog še bolj. Upati je, da bo temeljni svojih pravil v 3–4 letih od svojega rezervnega fonda mogla prispevati k občinskim koristnim napravam, tako da bo potemu možno občinske doklade polagoma zopet znižati. Takrat bo torej občinskemu svetu skrb za izredne dotrodke na korist kulturnih in hlago-tvornih mestnih naprav izdatno zmanjšana. Škoda le, da se ni ustanovila Mestna hranilnica že poprej!²⁰⁷ V štirih letih pa prenehajo tudi izredni prispevki za novi most na Opekarsko cesto²⁰⁸ in izredni prispevek za vzdrževanje slovenskega gledališča v Ljubljani. Gledališče mora podpirati občina z izrednimi prispevki le zato, ker ne deluje deželni zbor. Nadejati pa se je, da se razmere kmalu uredi in izboljšajo.²⁰⁹

Občinski svet se je tudi v pretečenem letu vselej, kadar je bila prilika in povod, oglasil v prilog pravice slovenskega naroda in ravnopravnosti slovenskega jezika. Iz občinskega sveta je izšla inicijativa za slovensko vseučilišče ter se je dvignil glas v obrambo slovenščine na državnih železnicah. Sploh se sme reči, da se ljubljanski obč. svet vedno zaveda svoje narodne dolžnosti.²¹⁰

To je pokazal mestni zastop tudi v priliki slovenskega vsesokolskega zleta v Ljubljani, nad katerim je prevzel pokroviteljstvo. Takrat se je sloves slovenskega imena raznesel po vsem slovenskem svetu! Slavnost pa ostane mestu v najprijetnejšem spominu.²¹¹ Spominjati pa se je še slavnosti 70 letnice gospoda

podžupana dr. Karla Bleiweisa viteza Trsteniškega, ki ga je občinski svet soglasno imenoval častnim občanom.²¹² Ta slavnost je imela nekak rodbinski značaj ter je občinski svet pokazal iznova, da zna gojiti tovarštvo in ceniti resnične zasluge.

Magistratno uredništvo je županstvo vestno in marljivo podpiralo. Sploh daja vsemu uradništvu najlepše priznanje, v prvi vrsti pa g. magistratnemu ravnatelju Ivanu Vončini,²¹³ ki je zastopal župana vselej z vnmom in izredno marljivostjo. Vsi referentje pa so radi in dobro podpirali ravnatelja in župana, — zato vsem najpristronejša zahvala!

Mestna blagajnica se je sklenila danes s prebitkom K 22194,64; v mestno hranilnici pa so se naložili ostanki za letos dovoljenega kredita v skupnem znesku 94996, torej obe svoti skupaj 117190 K 64; v primeri z lani izkazanimi 11123 K 10 h je letošnji uspeh ugodnejši za 5960 K 54 h.

Stanje mestne občine torej ni neugodno, ker ima še naložen denar. Z ozirom na prej povedane pričakovane razmere pa mora govornik pričakovati prav ugodne bodočnosti!

Izrekajoč pristrano, zahvalo tovarišem občinskim svetovalcem za njih marljivo sodelovanje ter za vse dokaze ljubezni, bratovstva in požrtvovalnosti na čast in korist Bele Ljubljane, želi govornik občinskemu svetu in vsem meščanom brez ozira na stranke, narodnost in vero:

Srečno in veselo novo leto!"

(ZAL, COD III/62, 463—467')

1905, 30. december

„Županov novoletni govor.

Predno zaključil javno sejo, hoče podati še kratek pregled o delovanju občinskega sveta in mestnega magistrata l. 1905.

Občinski svet je imel z današnjo sejo vred 30 sej, t.j. 10 sej več kot l. 1904; bilo je 10 rednih in 20 izrednih (lani 9 rednih in 11 izrednih). Poleg občinskega sveta s 30 sejami pa se je vršilo letos 26 (lani 25) sej magistratnega gremija, 5 (lani 7) sej c.kr. mestnega šolskega sveta ter 97 (lani 70) sej ostalih odsekov in raznovrstnih korporacij. Skupno število letošnjih razprav v občinskem svetu znaša 368 (lani 330). Iz tega je razvidno, da se agende množe, in zapisniki kažejo sledeče številke:

Magistratni	lani 44.491 vlog, letos 45.200 vlog, t.j. 709 več.
Šolski	lani 1519 vlog letos 1456 vlog, t.j. 63 manj.
Predsedstveni	330 vlog lani 426 vlog letos, t.j. 96 več.
Ostali drugi	103 vlog lani 131 vlog letos, t.j. 28 več.

Izmed sklepov občinskega sveta so bili zlasti važni oni glede najemanja posojil in sicer najprej posojilo za mestno tržnico, o kateri se govori že od l. 1884.²¹⁴ Danes je že ves občinski svet za tržnico vnet in njena nujna potreba se priznava splošno. Ž njo se onemogoči podraževanje živil, ker bo imel na cene vpliv mestni magistrat. Že letos se je pokazalo, kolike koristi je konku-

renčni boj, ko je magistrat mahoma ustavil podraževanje mleka.²¹⁵

Dalje so se v občinskem svetu dovolila posojila za III. mestno ljudsko šolo,²¹⁶ za II. mestno slovensko dekliško šolo,²¹⁷ za mestno višjo dekliško šolo, ki se obenem tudi preosnuje v dekliški licej.²¹⁸

Dalje so se v občinskem svetu dovolila posojila za III. mestno ljudsko šolo,²¹⁶ za II. mestno slovensko dekliško šolo,²¹⁷ za mestno višjo dekliško šolo, ki se obenem tudi preosnuje v dekliški licej.²¹⁸

Končno se je sklenilo še dodatno posojilo za osuševanje barja, pri čemer je Ljubljana v prvi vrsti interesovana. Pelina prilivajo temu poročilu pač vesti, da se z osuševanjem barje vzlic vsem sklepom občinskega sveta in deželnega zbora še ne začne tako kmalu, ker je pri deželnem odboru tempo počasen. (Dr. Ivan Tavčar: Ker še ni sklenjen zakon!)²¹⁹

Glede nakupa sveta bivše vojaške bolnice in voj. preskrbovališča²²⁰ se vrše pogajanja, in ni dvoma, da bo že v doglednem času ta najlepši kraj za mnogovrstne nove stavbe mestna last. Tam se potem zgradi tudi nova mestna hiša za magistratne urade; sedaj že v vseh 3 hišah ni več dovolj prostora za urade, da si jih je nekaj izselilo že v Mestni dom. Novega rotovža sicer še ne bo v kratkem, pač pa se je nadejati, da bode mestna hranilnica ob svoji 25 letnici sezidala mestu nov rotovž! Morda sedanjí župan dozidanja nove mestne hiše ne doživi, vendar pa izreka željo, da bi jo mesto dobilo čim prej.²²¹

Z zoženjem in poglobljenjem Ljubljance postanejo potrebni zbiralni kanali ter se bode morala vsled osušenja barja dovršiti kanalizacija mesta. Z uvedenjem kanalske pristojbine omogoči se magistratu lotiti se tega važnega vprašanja.²²²

V zdravstvenem oziru važen sklep je storil občinski svet s preložitvijo pokopališča, s čimer izgine več sanitarnih nedostatkov iz mesta.²²³

Nadejati se je, da tudi regulacija Rožnih ulic ni več daleč.

Mestna elektrarna se je v potekajočem letu povečala, da ima danes 4 parne stroje in 1 dinamo stroj. Poleg vodovoda je elektrarna ponos mesta in z veseljem je možno konstatovati, da funkcionirata oba izborna.

Zglaševalni urad se je preosnoval v popisovalni (anagrafski) urad, ki je velike važnosti zaradi evidence mestnih prebivalcev; izkazalo se je, da več tisoč oseb sploh ni bilo priglašanih.²²⁴

Občinski svet se je vse leto odločno in dosledno potezal za oživetvorenje vseučilišča v Ljubljani, žal, da vse deputacije in vsa prizadevanja doslej niso prinesla zaželenega uspeha. Vlada pač ustreže Italijanom, ki dobe svoje vseučilišče brezdvomno v Trstu, o naši želji pa noče ničesar slišati. Vzlic temu pa svojega cilja ne smemo izpustiti izpred oči, nego moramo v svojih težnjah neutrudno vztrajati, kajti prej ali slej se nam vendarle mora izpolniti naša opravičena želja, katere uresničenje bo največjega pomena za kulturni in tudi gospodarski napredek slovenskega naroda.²²⁵

Poslovanje magistratovih uradov je bilo tudi v potekajočem letu točno in redno, kar je dokaz, da so mestni uradniki vestno vršili svoje dolžnosti. Žal, da je imel občinski svet v tem letu opraviti tudi z nekim bivšim uradnikom (Fr. Podgorškom), ki je zaupanje zlorabljal. Upajmo, da se je to zgodilo enkrat in se ne zgodi nikdar več!²²⁶

Redno gospodarstvo mesta izkazuje 185.112 K gotovine: od teh se izplača v prihodnjem letu le okoli 80.000 K. Naložene gotovine za vsenčističe,²²⁷ za most na Opekarsko cesto²²⁸ in za cerkev na Barju²²⁹ je 111.960 K.

Da se je dosegel toli lep blagajniški uspeh, se je zahvaliti mestnemu uradništvu, zato stopi župan prihodnje leto pred občinski svet s predlogom, da se plače magistratnih uradnikov primerno regulirajo.

Župan pa zahvalja tudi občinski svet, ki je prijateljsko, krepko in složno podpiral župana v vsem delovanju ter želi, naj bi ostalo to lepo razmerje neizpremenjeno še nadalje. Ko se torej danes občinskemu svetu zahvaljuje za dosedanje ljuhezen, prijateljstvo in podporo, želi mu obenem veselo in srečno novo leto; isto pa želi vsem ljubljanskim slojem brez ozira na narodnost, politično prepričanje in vero!“

(ZAL, COD III/63,500'–504')

1906, 31. december

„Županov novoletni govor.

Kakor običajno, podaja župan pregled delovanja obč. sveta in mestnega magistrata v potekajočem letu 1906. Občinski svet je imel skupaj 20 sej (lani 30), med njimi 10 rednih in 10 izrednih (lani 10 rednih in 20 izrednih). Poleg tega se je vršilo na magistratu letos 27 (lani 26) sej magistratnega gremija, 6 (lani 5) sej c.kr. mestnega šolskega sveta in 63 (lani 70) sej raznih odsekov in korporacij. Iz predsedstva, magistrata in raznih odsekov je prišlo letos 358 dopisov (lani 371). Tako kaže vse, da se utrjuje ta red in nrejenost ter se je delovanje obč. sveta in magistrata gibalo v navadnih mejah. Izvršilo se ni nič izrednih naprav, kar deželni zbor ni posloval ter zato ni moglo najeti posojila za tržnico²³⁰ in za dve ljudski šoli.²³¹

Vendar se je začelo s stavbo mestne višje dekliške šole, ki se razširi v licej, ker je v poslopju, kjer je bila nastanjena šola doslej, že premalo prostora ter so se morale deklice odklanjati.²³² Odklonjenke so šle potem večinoma v Huthov zavod.

Glede državne obrtne šole so pogajanja dognana ter je šla še prošnja na osrednjo vlado za prispevek. Ta šola bo v okraju Št. Jakobskega okraja in v veliko korist mestu in deželi, zlasti pa v korist predmestju, ki je bilo v poslednjem času nekam zapuščenno. Na šoli bo nastavljenih okoli 50 učnih moči, ki bodo s svojimi rodbinami prebivale v tem okraju. Upati je, da bi važnost te šole, ki bo edina svoje vrste s slovenskim učnim jezikom, uvaževal tudi deželni odbor ter omogočil, da se krasni načrti izviše čim prej.²³³

Mestna občina je kupila v potekajočem letu Grad in danes je obč. svet dovolil za nakup slovenskih nmetnin 2000 K, da bo občini možno na Gradu polagoma ustvariti umetniško galerijo, ki bo v ponos mesta. Obč. svet je priznal, da uvažuje napor slovenskih nmetnikov, poskrbeti pa hoče, da se izvrši polagoma tudi ostali program glede Gradu. Mesto samo seveda vsega ne bo zmoglo, a nadejati se je, da prikoči na pomoč tudi država, kakor je to storila pri Karl. Tynu in Wawelu. Načrti za prireditve Gradu se torej predložijo vladi ter se naprosi za prispevek.²³⁴

Ustanovila se je Simona Gregorčiča ljudska knjižnica in čitalnica. S tem se je poskibelo, da se prosveta zanese

in poglubi v ljubljanskih ljudskih masah. Za to napravo budo obč. svetu hvaležni še pozni rodovi.²³⁵

Imeli pa smo tudi žalostne in neprijetne dogodke. Na Rakovniku, v zavodu Salzijancev se je pojavila z vso silo legarjeva epidemija, ki je zahtevala več žrtev ter mnogo napora, ila se je holecen zatrla. Vsled tega slinčaja epidemije pa se je razširil vodovod prav do Rakovnika ter se je v zdravstvenem oziru napravil nov korak naprej, časi stoji Ljubljana glede zdravstvenih naprav že doslej na pivem mestu.²³⁶

V potekajočem letu pa bi bila Ljubljana kmalu dnletela katastrofa nedoglednih posledic. Zgodila se je namreč eksplozija vojaške smodnišnice na ljubljanskem polju in je le posebna sreča, da ni bilo nadaljnjih eksplozij. Vse okolicianske vasi in polovica Ljubljane so bile v največji nevarnosti. Župan je takoj storil vse korake, da se taka katastrofalna nevarnost ne ponovi ter se ohnil na vojno upravo s pozivom, da se ti nevarni objekti z ljubljanskega polja odstranijo. Dnslej zadeva še ni rešena, a treha je le še malo potrpljenja. Gotovo je, ila občina ne bi mirovala prej, dokler se na merofajnih mestih ne zavedo, da Ljubljana ni občina, ki mirno tupa vse, kar se ji dekretuje. Objekti se morajo odpraviti na primernejše prostore.²³⁷

Delovanje magistrata je bilo v potekajočem letu jako obsežno. Mestni magistrat je imel l. 1906 47.092 vlog (lani 45.425), c.kr. mestni šolski svet 1447 vlog (lani 1461), predsedstvo 469 vlog (lani 428), ostali uradi 128 vlog (lani 131). Vloge se torej množe in z njimi delo na magistratu. Zato pa je obč. svet sklenil, plače uradništva primerno regulovati po načeln, da je vsak delavec vreden svojega plačila. Uradniki so izrekli svojo zahvalo s posebno deputacijo. Obenem z regulacijo prejemkov pa se je izvršila tudi reformacija uradov: vsak urad je sedaj zaseden ter je obenem poskrbljeno za naraščaj. Nova uredba uradov stopi v veljavo z jnitišnim dnem.²³⁸

Mestni zaklad se je sklenil danes s pribitkom 5713 K 67 h. V mestno blagajnico so se naložili krediti v skupnem znesku 97.540 K.

Pri mestni blagajnici se je dosegel prebitek 183.075 K 54 h, od katerih je na l. 1907 razpoložljivih okoli 95.000 K. Kljub naraščajočim potrebsčinam se je torej župet dosegel lep prebitek.

Končno izreka župan zahvalo občinskim svetnikom, ki so mu stali v delu za korist občine zvesto na strani, dočim žanje sicer od povsod le napade in izvirgavanje dejstev; dalje se zahvaljuje vestnemu mestnemu uradništvu za vzorno poslovanje ter izreka k nrovemu letu vsem svoje iskrene čestitke.

Takisto želi srečno novo leto vsem ljubljanskemu prebivaljstvu brez vsake izjeme. Naj bi se trajno naselila v sica vseh ljuhezen do našega mesta ter naj bi se pislej nepristransko presojalo naše deln!“

(ZAL, COD III/64, 289–292)

1907, 30. december

„Novoletni županov govor.

V potekajočem letu je imel občinski svet 20 sej, med temi 10 rednih in 10 izrednih; torej prav toliko, kolikor lani. Iz predsedstva se je prijavilo obč. svetu 57 predmetov. Mestni magistrat oziroma magistratni gremij sta prijavila 4 (lani 7), personalni in pravni odsek 46 (lani

49), finančni odsek 94 (lani 69), stavbni odsek 47 (lani 50), policijski odsek 23 (lani 20), šolski odsek 36 (lani 41), odsek za olepšavo mesta 2 (lani 6), klavnično ravateljstvo 4 (lani 5), direktorij užitninskega zakupa 6 (lani 2), direktorij mestnega vodovoda 11 (lani 13), direktorij mestne elektrarne 10 (lani 11) kuratorij mestne višje dekliške šole 1 (lani 2), obrtni odsek 15 (lani nič), kombinovani odseki 6 (lani 6) predmetov. Samostalnih predlogov, nujnih predlogov, resolucij, interpelacij in vprašanj je bilo stavljenih 36 (lani 16). Skupno število razprav v občinskem svetu znaša torej 398 (lani 358).

Poleg občinskega sveta z 20 sejami se je vršilo letos 26 magistratnega gremija (lani 27), 7 sej mestnega šolskega sveta (lani 6) in 59 sej raznih odsekov in korporacij (lani 63).

Mestni magistrat je imel letos do danes na različne zapisnike vpisanih 51.069 vlog (lani vsega skupaj 49.160). To je najvišje število vlog, ki jih je imel doslej magistrat. Od vpisanih 51.069 vlog je bilo mesec decembra nerešenih le 1282 vlog, t.j. 2,5 %.

Preteklega leta sta umrla 4. l. bivši obč. svetnik Ivan Seunig in bivši obč. svetnik dr. Josip Drč.²³⁹

4.10. se je otvorilo novo poslopje višje dekliške šole odnosno dekliškega liceja.²⁴⁰

3.11. je slavil častni meščan grof Jan Harrach svojo 79 letnico.²⁴¹

Delovanje magistratovo je bilo v potekajočem letu torej zopet intenzivnejše. Obč. svet je deloval zlasti znanenito na socialnem polju. Uredile so se petletnice stražnikov in so se zvišale plače mestnim delavcem. V kratkem pridejo na vrsto tudi sluge. Ker izostaneta v bodoče dve veliki podpori iz mestnega proračuna, se uredi kmalu tudi službeno razmerje pomožnih uradnikov.²⁴² Uvede se neka stalnost in se uredi njih pravica do pokojnine. Vladajoča draginja je povzročila, da je imel draginjski odsek več sej ter se je marsikaj ukrenilo, da se draginja živil zmanjša. Mesarji so na posredovanje obč. sveta eno meso že nekoliko znižali, a po novem letu se takoj začne nova akcija, da se dožene še izdatnejše znižanje mesnih cen. Seveda bo povsem uspešna borba proti draginji šele takrat, ko se zgradi mestna tržnica, ki je bila že pred leti sklenjena, dotični sklep pa leži še nerešen pri dež. odboru. S tržnico se onemogoči predkupovanje, katero že zdaj onemajujejo stražniki.²⁴³ Občinski svet je storil potrebne korake, da se uvrsti Ljubljana glede dejalnostnih doklad za državne uradnike v II. razred.²⁴⁴ Glede vojaškega preskrbovališča so se pred tremi dnevi pogajanja zaključila in že v prihodnji seji bo imel občinski svet priliko definitivno sklepati o pogodbi za nakup starega in glede zgradbe novega preskrbovališča. Tako pride svet, za katero je parcelacija že sklenjena, v posest mesta. Da se dosežejo ugodne cene stavbišč, je župan posredoval pri ministrstvu, da se podaljša davčna prostost do leta 1910 (1. julija).²⁴⁵ Glede prezidave južnega kolodvora se je sklenilo več nujnih zadev ter je uprava južne železnice sprejela vse pogoje obč. sveta. Čaka le še na odločitev glede prispevka državnih železnic. Že l. 1910 bodo začeli voziti vlaki iz Karlovea in promet se na južnem kolodvoru jako poveča. Prihodnjo pomlad se začne projekt izvrševati.²⁴⁶ Veliko in jako ugodno spremembo je dosegel obč. svet z razširjenjem Rožnih ulic in z zgradbo lepega župnišča pri Sv. Jakobu.²⁴⁷ Epohalno delo pa je izvršeno z zgradbo poslopja višje dekliške šole, ki je naj-

večjega pomena za narodno vzgojo našega ženskega narščaja. Na Dunaju je dobil župan zagotovilo, da bo država licej primerno podpirala, kakor dela to pri vseh enakih zavodih. Blagodejni vpliv narodne ženske vzgoje na tem zavodu se pozna že sedaj, ker se na ljubljanskih ulicah sliši čimdalje manje nemškega občevanja. K uspevanju dekliškega liceja bo mnogo pripomogel internat Mladika, ki so ga ustanovile požrtvovalne narodne dame ter si prihodnje leto zgradi ta internat svoje poslopje.²⁴⁸ Več se bo zidalo, ko reši deželni odbor ozir. deželni zbor sklepe občinskega sveta glede novih ljudskih šol in tržnic.²⁴⁹ Po inicijativi tovariša ravnatelja Iv. Šubica se je v obč. svetu sklenilo, vsako leto postaviti v proračun 2000 K za nakup umetnin slovenskih umetnikov za bodočo slovensko umetniško galerijo. Našli pa so se zopet ljudje, ki so se iz tega sklepa norčevali. Siromak seveda ne more žrtvovati desetisočakov, a odmeril je vsaj manjšo svoto ter nakupil že nekaj umetnin rajnega Ažbeta in z umetniške razstave v Trstu.²⁵⁰

Precej veliko razburjenja so prinesle mestu volitve v državni zbor. Nesreča je hotela, da je meščanstvo izvolilo ravno župana za svojega kandidata in mu je tudi pri volitvi izkazalo svoje zaupanje. Volilcev krivda bo, ako bo župan kot državni poslanec zanemarjal županske posle, ki jih ne bo mogel izvrševati tako, kakor bi jih rad.²⁵¹

Magistratnemu uradništvu se mora izreči priznanje in zahvala za njegovo redno, marljivo in vestno poslovanje. S tem, da je mestno uradništvo storilo v polni meri svojo dolžnost, je izpolnilo le svojo obljubo, ki jo je po svoji deputaciji izreklo po izvršeni regulaciji plač.

Govornik pa izreka svojo zahvalo tudi občinskemu svetu za vso podporo in prizanesljivost. Res je, da leto strupene puščice na obč. svet, toda prav isti, ki obč. svet javno napadajo, med sabo hvalijo obč. svet in celo župana zaradi naprav, ki jim objektivna kritika ne more odrekati priznanja. Sklepi občinskega sveta so bila županu navodilo, katero je vedno vestno izvrševal.

Občinskemu svetu, rodbinam g.g. obč. svetovalcev, vsemu mestnemu uradništvu in prebivalstvu ter vsemu ljubljanskemu slovenskemu narodu, ki se vedno toli zaupno obrača do svojega središča, želi govornik srečno novo leto.“

(COD III/65, 255'–259')

1908, 30. decembra

„Župan vošči občinskemu svetu, ljubljanskemu prebivalstvu in celenu slovenskemu narodu srečno novo leto. Žalosten je sicer pravi „trenotek, ko vstopamo v novo leto, ali zavest nas tolaži, da bo žilavost slovenskega naroda vse premagala in nas privedla v družbi svojih jugoslovanskih bratov do boljše bodočnosti.“

(ZAL, COD III/66,339')

1909, 31. december

„Nato pravi predsednik:

Predno zaključim zadnjo sejo letošnjega leta, bi se rad poslovil od Vas in hotel sem Vam dati pregled o delovanju občinskega sveta v preteklem letu, pa sem prehlajen in ne morem govoriti.

Letošnje leto je bilo zelo zanimivo v marsikaterem pogledu. Občinski svet je imel 25 sej: 10 rednih in 15 izrednih. Obravnaval je 533 poročil. Od odsekov je imel največ sej finančni odsek, namreč 107. Na mestni magistrat došlo je 54.332 vlog, od kojih je nerešenih komaj 1%. Mestna blagajnica je raznim fondom vmrla izposojeni denar, ko je najela glasom sklepa občinskega sveta dovoljeno posojilo. Vseučiliški fond ima danes 40.000 K premoženja,²⁵² fond za most na koncu Opekarske ceste 50.000 K,²⁵³ rezervni fond 34.000 K in fond za zgradbo cerkve na Barji 10.000 K.²⁵⁴ — Prebitka izkazuje mestna blagajnica 46.274 K. Za stvari, ki niso bile v proračunu se je izdalo 31.147 K, nad finančnim stanjem se torej ni pritoževati. Uradnikom so se zvišale plače že preteklo leto, letos pa se zvišajo še nižjim uradnikom. Za ubožce se je izdalo okoli 10.000 K več kot lani. Redni in izredni izdatki rastejo. Zahvaliti se imam Vam g.g. obč. svetniki za prijateljsko dobrohotnost in ljubeznivost ter marljivo sodelovanje pri občinski upravi. Zahvaljujem se nadalje mestnemu uradništvu za vestno izvrševanje poslov ter vladnemu zastopniku Kremensku²⁵⁵ za priznalna poročila. Slednjič voščim Vam in vsemu prebivalstvu mesta ljubljanskega srečno in veselo novo leto!“

(ZAL, COD III/67, 448'–449')

OPOMBE (nadaljevanje)

151 Gl. op. 14

152 Gl. op. 21.

153 Gl. op. 108.

154 Sodniška oziroma Sodna ulica (1898–1923) je današnja Tavčarjeva ulica; Zalokarjeva ulica (1898–1975) je segala od bivše Holzapflrove do Bohoričeve ulice in je danes zazidana z objekti Kliničnega centra; Bleiweisova (1897–1941) je današnja Prešernova cesta; Prešernova (1892–1949) pa je današnja Čopova ulica; Frančiškanska (1876–1952) je današnja Nazorjeva ulica in Marijin trg (1876–1949) je današnji Prešernov trg (glej Ljubljanske ulice, izdala in založila Geografska uprava Skupščine mesta Ljubljane, Ljubljana 1980).

155 Za mestnega inženirja pri stavbnem uradu je bil 26. junija 1901 imenovan Jaroslav Foerster s plačo 2800 K in 500 K aktivnih doklad. Pomagala sta mu Fran Teranius in Karl Holínsky.

156 Drugi paragraf zakona o tlavčnih olajšavah z dne 17. decembra 1896 je določal: „Nove stavbe in prezidave na ozemlju mestne občine ljubljanske, za katere 2 zakona z dne 23. junija 1895 drž. zak. št. 88 določa 18-letni oproščanje od davka, oproščene so prvih pet let te dobe tudi od plačevanja deželnih doklad hišno najemniškem davku“ (Dež. zak. št. 52, str. 172). Z raznimi olajšavami so želeli pospešiti stavbno obnovo mesta po potresu leta 1895.

157 Dogovori med deželo in mestom so bili glede zamenjave stavbnega zemljišča ob Grubarjevem kanalu pri Mestni klavnici, kjer so nameravali dozidati nove objekte k domobranski vojašnici, z zemljiščem ob Poljanski cesti. Veterinarsko-higienski razlogi so bili odločilni za mestna prizadevanja, da bi zgradili prekladališče in hleve tik ob Mestni klavnici. Zaradi ceste na eni in kanala na drugi strani klavnice, je bil edino primeren prostor zahojlno od nje, ki pa je bil v lasti vojaškega črjarja. Dežela je hotela izkoristiti to mestno željo in prevzeti del stroškov za zidavo vojašni-

ce na mestni proračun. Občinski svet je na seji 9. julija 1901 popustil le v tem, da je bil pripravljen odobrati vojašnici odlago vode za 25 let „po lastni ceni“ (tj. nižji ceni) in jo oprostiti ureditve plučnika (Cod III/57, 256–260').

158 Z izgradnjo električne cestne železnice (1901) se je moral del živilskega trga premakniti z Mestnega na Vovlnikov trg. To je vzpodbudilo razprave v občinskem svetu o (ne)potrebnosti gradnje nove in pokrite tržnice in njem lokaciji inl. S puznitvijo licejskega poslopja za Vovlnikovim spomenikom je nastalo to vprašanje še bolj aktualno. Občinski svet odločil za gradnjo na Vovlnikovem trgu in je pomnil v zamenjavo za gradnjo nove II. gimnazije in licejske knjižnice zemljišče ob Poljanski cesti, le nekaj stv. metrov od nekdanjega licejskega poslopja. Sprejel je tudi sklep (1905) o najetju posojila za tržnico v višini 800.000 K, ki bi ga vračala v polletnih anuitetah kar 50 let s 4,25% obrestmi. V Hribarjevi dlugi projekti ni bil realiziran. Plečnikov pokrito tržnico ob Ljubljanci so dogradili šele na začetku druge svetovne vojne.

159 Občina se je borila proti prekupčevalcem na ljubljanskih trgih, ki so izražili živila, ki so jih vozili od blizu in daleč. Svojevrsne „vojne“ je imela predvsem z mesarji in okoljskimi mlekaricami (gl. op. 215). Z draginjskimi problemi se je ukvarjal pisčen draginjski odsek, marsikaj pa je osebno intervenciral sam župan Hribar. Uspehi ni bil velik, zato je občina upala v možnost brzolanja cen z izgradnjo tržnice, ker je menila, da bi z njo obvladala prekupčevalce in vplivala na oblikovanje cen.

160 Na seji 12. novembra 1901 je občinski svet podprl idejo o premestitvi pokopališča. Staro pokopališče pri sv. Krištofu (današnje Gosposlarsko razstavišče) je bilo premajhno, hkrati pa je oviralo razvoj mesta proti severu. Pokopališko vprašanje je bilo aktualno že od leta 1871, kmee stoletja so ustanovili pokopališki odsek (1897); dlu kančene rešitve je prišlo leta 1906, ko je bilo po dogovorih z občino Ježica pokopališče preseljeno k sv. Križu (današnje Zale).

161 Gl. op. 117.

162 Javni natečaj za izdelavo načrtov je bil razpisan 12. aprila 1901. Prvi nagrado je dobil delni arhitekt Karl Holínsky, ki ga nčno ministertvo na Dunaju ni potrdilo. Glej opombo 22.

163 Vprašanje slovenske univerze v Ljubljani je postalo zopet aktualno po letu 1898. Mestna občina ljubljanska se je aktivno vključila v vseučiliščno gibanje. Zbirala je denar (glej opombo 73) in sprejemala resolucije o nujnosti rešitve tega vprašanja. 10. novembra 1901 je Hribar sklical izredno nujno sejo, na kateri so sprejeli sklepe „da se pošlje peticiji ministru za nauk o potrebnosti univerze v Ljubljani ... da imajo številnejši slovenski, hrvatski in srbski narod ... jednako pravico do vseučiliščnih predavanj v svojem jeziku ...“ (COD III/58, 175). 3. decembra istega leta je občinski svet izvolil vseučiliški odsek v sestavi: Ivan Hribar, dr. Ivan Majaron in dr. Lovro Požar (COD III/58, 201). Leta 1903 je dr. Majaron apeliral: „Naš klie mora ostati: Vseučilišče v Ljubljani! A temelj naj se mu položi s slovensko pravno fakulteto ...“ (COD III/61, 264'). Tudi v naslednjih letih je občinski svet večkrat obravnaval to vprašanje (do leta 1905). Glej tudi opombo 72.

164 Peter Grasselli (1841–1933). Leta 1901 je bil deželni odbornik in predsednik finančnega odseka (glej Marjan Drnovšek, Arhivska zapuščina Petra Grassellija 1842–1933, Ljubljana 1983).

165 Politični list klerikalne stranke Slovence je neprestano napadal delovanje liberalnega ljubljanskega občinskega sveta, običajno z ne ravno izbranimi besedami. Tako je v 16. številki (19. 1. 1901) v članku ljubljanske volitve pred upravnim sodiščem objavil tudi stavke, ki so najbolj revoltirali občinske svetovalce: „Njavno ljulstvo je moralo kot svoje zastopnike častiti one, ki so v Ljubljani priznali prostiucijo kot potrebno ... Nekateri gospodje, katerih jedini namen in jedino srelostvo je farska gonja, polnjenje lastnega žepa in hujskanje ljulstva na one naprave, ki mu morejo pomoči do boljšega obstanka ... hočejo s renizvom uničiti one, ki niso tako nasilni, goljufivi in brezvesni, da bi zmagovali s krivico ...“. Občinski svet je vložil točbo proti dr. Eugenu Lampetu in Ivanu Rakovu (glej Cod III/57, 45–51, Cod III/57, 61–65' in Cod III/58, 218–219'). Porotno sodišče je 7. decembra 1901

- oba obsodilo na denarno kazen in povračilo pravnih stroškov „zaradi pregreška zoper varnost časti.“
- 166 dr. Janko Breje (1869–1934), odvetnik. Promoviral je leta 1895 in nato delal kot odvetniški konceptant v Ljubljani.
- 167 Na dopolnilnih volitvah 27. aprila 1901 so volili 21 občinskih svetovalcev, in sicer v III. razredu 7 (oddanih je bilo 649 veljavnih glasovnic), v II. 9 (oddanih 525 glasovnic) in v I. 5 (oddanih 207 glasovnic). Ponovno so bili izvoljeni Hribarjevi politični somišljeniki (COD III/57, 143–147 in COD III/58, 110–111).
- 168 Gl. op. 48. Zanj je Hribar zapisal: „V njem sem potem imel najboljšega prijatelja in podpiratelja pri vršitvi svojih županskih obveznosti“ (Ivan Hribar, Moji spomini I, Ljubljana 1983, str. 266).
- 169 Gl. op. 158.
- 170 Gl. op. 95. Na seji občinskega sveta 21. oktobra 1902 so obravnavali nakup gradu od državne uprave, ker: „Ljubljanski grad ima veliko zgodovinsko vrednost. Drugod se skrbi za to, da se ohranijo zgodovinski spomeniki, zato je pa tudi pri nas gledati na to, da se grad ohrani našim potomcem... Ljubljanski grad je tedaj največjega pomena za promet tujece“ (COD III/60, 141–144). Ohi gradu so se razvnele tudi strankarske razprtije. Tako je dr. Josip Kušar na seji 17. januarja 1905 komentiral morebitni odkup gradu s strani salezijancev z besedami: „Občinstvo – seveda le napredno, bodisi slovensko ali nemško – je zaradi te vesti razburjeno, kajli boji se, da pade tudi znamenje Ljubljane, takorekoč njena glava v kremplje menilov, ki itak beračijo od hiše do hiše. Klerikalcem okoli Slovence bi bilo seveda všeč, da bi postal Grad samostan...“ (COD III/63, 7–10). Leta 1905 je občinski svet pooblastil Ivana Hribarja, da sklene kupno pogodbo za ljubljanski grad. Ko so leto dni kasneje govorili o programu za grad, je Jakob Dimnik poudaril: „... mestna občina Gradu ne sme pustiti, sicer bi v teku časa postalo sedanje grajsko poslopje razvalina...“ (Cod III/64, 60–62). Deloma se je ta bojazen občinskega svetovalca tudi uresničila.
- 171 dr. Frane Vok, ljubljanski notar, ki je živel na Turjaškem trgu 5.
- 172 Gl. op. 160.
- 173 Gl. op. 157.
- 174 17. decembra 1901 je Mestna občina ljubljanska odobrila mestni hranilnici nakup zemljišča ob Prešernovi (Čopovi) ulici za 225.000 K iz njenega rezervnega sklada (Cod III/59, 23–28). V novo poslopje se je preselila leta 1905.
- 175 Zaradi neaktivnosti kranjskega deželnega zbora je na iniciativo „močvirskega odbora“ sprejel ljubljanski občinski svet naslednjo resolucijo: „Občinski svet stolnega mesta ljubljanskega vpričo pogubni splošni gospodarski stagnaciji, katero je povzročila frivolna obstrukcija klerikalne stranke v deželnem zboru kranjskem v obče in še posebej glede projektovanja osuševanja ljubljanskega barja, naproša visoko e. kr. deželno vladno, da stori vse korake v svrhu, da se čim prej omogoči zopetno delovanje deželnega zbora Kranjskega“ (Cod III/61, 61–62). „Zakon o izvršitvi del, potrebnih ob Ljubljani in Grubarjevem kanalu za osušitev ljubljanskega barja“ je stopil v veljavo 1. avgusta 1906 (Dež. zak. XV, 16, 1906) Planirani stroški so bili 4.184.000 K. Mesto Ljubljana je morala prispevati 10 % planiranih stroškov.
- 176 Splošni program za gradnjo kanalizacije je bil sprejet leta 1898 (i. v. Ilrasky), ko je bil sprejet tudi sklep o gradnji zbiralnikov s čistilno napravo za odpadne vode na obeh straneh Ljubljane. Načrt ni bil realiziran in leta 1912 so sprejeli nov načrt. Ves ta čas so popravljali stare in gradili nove kanale. V letih 1898–1905 so za ta namen porabili 526.686 K 41 h.
- 177 Še leta 1897 je Mestna občina ljubljanska odklonila prispevek za bohinjsko železnico, ki se ni gradila v interesu mesta. Dejansko je karavanska ali turska železnica (1908), ki je povežala Beljak oziroma Celovec s Trstom bolj koristila Beljaku.
- 178 Gl. op. 48.
- 179 Gl. op. 131
- 180 Gl. op. 163
- 181 Leta 1898 je občinski svet sprejel sklep, da bo v desetih letih vsako leto namenil 500 gld (1000 K) za gradnjo cerkve na Barju. (Cod III/52, 83–84).
- 182 To je Tivolski grad.
- 183 Do konca prejšnjega stoletja so Ljubljanci v glavnem strasali smeti na dvorišča, vrtove ali kar v Ljubljano. Poznali pa so že odvoz smeti s smetarskimi vozički (leta 1900 so za mestno področje imeli le štiri). Leta 1896 je bil inkorporiran Vodmat, ki je leta 1900 zaprosil za smetarski voz. Občinski svet je to prošnjo zavrnil, češ, da je v Vodmatu dovolj vrtove za odlaganje smeti.
184. Lastno novo stavbo je dobila leta 1895 (Karolinska zemlja 40).
- 185 Gl. op. 162.
- 186 Gl. op. 174. To Hribarjevo upanje se je izjalovilo, ker so hranilnico pestile težave.
- 187 Po izgradnji sodne palače (1902) so uredili tudi trg s parkom po idejni zasnovi arhitekta Maks Fabjanija. Imenovali so ga Slovenski oziroma Sodni trg (danes Marxov park).
- 188 Enonadstropno Šikčevo hišo ob Vegovi ulici pri obzidju je s prostorom okoli nje leta 1903 kupila Mestna občina ljubljanska za 26.000 K in jo porušila zaradi razširitve ulice. V njej je bila nekaj sloveča gostilna pri Šikeu. (Fabjančič, Knjiga hiš VI/Gradišče).
- 189 Gre za ozemlje med cerkvijo sv. Petra in Taborom: Leta 1903 so izročili prometu Ilirsko ulico, ki je pravokotno sekala starajočo Škofijo (Rozmanovo) ulico. Istega leta je ob njej zrastle prva hiša, intenzivnejša zazidava tega prostora je bila leta 1906 in po njem. (glej Marjan Drnovšek, Ljubljana na starih fotografijah, rokopis).
- 190 Gl. op. 158.
- 191 Gl. op. 159. Mestna občina ljubljanska je bila zainteresirana za uvoz prašičev iz Ogrske oziroma Ilirskije – kljub večkratnim nevarnostim kužnih bolezni – kar je utemeljevala s povečanjem prebivalstva in skokovito rastjo een mesa. V letih 1902/03 se je glede tega dogovarjala z deželno vlado. Po statistiki zakola v Mestni klavnici dejansko opazimo porast zakola prašičev leta 1904 (1900: 8368 prašičev, 1901: 8547 prašičev, 1902: 8331 prašičev, 1903: 8167 prašičev, 1904: kar 9450 prašičev in 1905: 8642 prašičev).
- 192 Gl. op. 187. Na prelomu stoletja so posvečali veliko pozornost urejanju mesta, gradnji oziroma urejanju cest in pločnikov, zasajanju zelenja itd.
- 193 Valvasorjev spomenik so leta 1903 izdelali po načrtih Alojzija Gangla ter ga odkrili brez slovesnosti pred poslopjem Rudolfinuma (danes Narodnega muzeja). Prešernov spomenik so odkrili leta 1905, spomenik cesarja Franca Jožefa I. pa leta 1908 pred sodno palačo na Slovenskem trgu (Marxov park).
- 194 Po porušitvi liceja je II. gimnazija dobila prostore ob Poljanski cesti (1907). Glej tudi opombo 158. Na zemljišču Slovenskega pisateljskega društva so načrtovali dve šoli: III. mestno deško in II. mesto dekliško šolo. Leta 1905 je občinski svet celo sprejel sklep o najetju posojila za gradnjo v višini 700.000 K z rokom vračila 50 let.
- 195 21. februarja 1905 je občinski svet sklenil razširitev višje dekliške šole v licej. Ponovno so razmišljali o novem poslopju. Načrte je izdelal „mestni“ arhitekt Maks Fabljan. Sprejeli so predlog o najetju posojila v višini 120.000 K. Potrebo nove stavbe so utemeljili: „Za razvoj višje dekliške šole pa je dolžna Ljubljana storiti, kolikor le more, kajti višja izobrazba ženstva je nujna zahteva časa; v mestno višjo dekliško šolo hodijo že sedaj deklice iz vseh slovenskih dežel, gotovo pa je, da postane ta zavod najpriljubljenejša in najkoristnejša višja ženska šola na vsem Slovenskem.“ (Cod III/63, 436–436). Otvoritev nove šole je bila 4. oktobra 1907.
- 196 Gl. op. 162.
- 197 Gl. op. 163
- 198 Glede kanalizacije glej opombo 176. Moderen vodovod je dobila Ljubljana leta 1890. Omrežje so sprva gradili v mestnem središču, kasneje pa je segalo tudi v periferne predele mesta. Mestna občina ljubljanska je bila zainteresirana za gradnjo omrežja, ker je bila prodaja vode pridobitna dejavnost, ki je mestnemu podjetju (Mestni vodovod) prinašala dobičke. Ljubljanci so se večkrat pritoževali zaradi drage vode. Statistični podatki kažejo, da je količina načrpane vode strmo naraščala:
- 1901 – 1.195.281 m³ na leto
 1902 – 1.271.830 m³
 1903 – 1.365.198 m³
 1910 – 1.800.000 m³ (Cod III/61, 33–332, Cod III/62, 201–202)

- 199 Mestna občina ljubljanska se je dogovarjala s posestnikom Josipom Lenarčičem z Vrhnike, ker se je zavedala, da so kapacitete Mestne elektrarne omejene in da je vodna sila cenejša od parne (Cod III/60, 63–66). Do sporazuma ni prišlo. Dejstvo pa je, da je leta 1905 razširila Mestno elektrarno oziroma njeno zmogljivost še za dodatnih 540 Kw enosmernega toka.
- 200 Leta 1903 je bilo več javnih manifestacij nacionalnega značaja. Maja so pobili okna na kazinski kavarni. Na seji občinskega sveta 24. maja 1903 je dr. Karel Triller komentiral nemško reakcijo na te dogodke z besedami: „Zdi se namreč, da je neka svojat med ljubljanskimi Nemci zlorabila dotične izgrede, katere smo mi obžalovali in obojvali, v nepošteno mistifikovanje javnosti na škodo slovenski Ljubljani... Stvar pa se mora na vsak način v interesu ugleda Ljubljane temeljito pojasniti! Saj je naša bela Ljubljana poleg Prage itak najbolj obrekovano mesto v Avstriji!...“ (Cod III/61, 272–272’).
- 201 Gl. op. 160.
- 202 Gl. op. 187.
- 203 Po večletnih dogovorih je občina odkupila hiši Josipa Mayerja in Viktorja Schifferja ter se obvezala: „Trg, ki nastane vsled podrtja teli hiš, pa se mestna občina zavezuje ohraniti za vse večne čase kot javni trg ter ga urediti po določenem nivelnu...“ (Cod III/62, 84).
- 204 Gl. op. 193.
- 205 Gl. op. 159.
- 206 Za leto 1904 je imela Mestna elektrarna 28.549,41 K „prebitka“, Mestni vodovod pa kar 34.962,80 K (Cod III/63, 405–406’, 457). Rast dobičkov elektrarne je bila naslednja:
1901 – 2.904,24 K,
1902 – 11.504,90 K,
1903 – 15.013,66 K,
1904 – 28.549,41
1905 – 46.622,74 K (Cod III/64, 281).
- 207 Gl. op. 174. Hribarjevo upanje, da bo čez nekaj let financirala občinske projekte iz ustvarjenega dobička, se ni uresničilo, saj so jo neprestano pestile težave glede oblikovanja rezervnega sklada.
- 208 Denar za most so zbirali več let. Na vprašanje o izgradnji mostu v občinskem svetu 31. decembra 1900 je Hribar pojasnil, da bodo začeli z gradnjo takoj po regulaciji Ljubljane: „To pa se zgodi vsaj leta 1911“ (Cod III/63, 288’).
- 209 Občinski svet ni bil nedovzeten za probleme slovenskega gledališča. Dramatično društvo je dohivalo redne in izredne podpore ter pojasnila.
- 210 Na seji 10. aprila 1904 je občinski svet sprejel resolucijo, ki jo je predlagal dr. Karel Triller:
„Kdor potuje z gorenjsko železnico, mora priti do prepričanja, da ravnateljstvo kruto krši pravice slovenskega jezika. Vsi napisi, vse določbe se izdajajo le v nemščini in celo v vozovilih, ki vozijo le od Trbiža dalje ter so namenjeni vsaj 90 % slovenskim potnikom, imajo le nemške napise. To je predrznost, ki mora zavreti tudi najmirnejšo kri. Da se glede na novo železnico čez Karavanke ne ustvari slovenskemu jeziku na škodo prejudice, je treba proti omalovaževanju in odriivanju slovensčine odločno ugovarjati. Z nemščino se potovanje domačinom otežuje, v tujcih pa vzbuja misel, da potuje po čisto nemški deželi. Proti kršenju jezikovnih pravic slovenskega naroda bi morala sicer nastopati druga korporacija, državnozborna slovenska delegacija; a tudi naša dolžnost je, da imenom središča slovenskega naroda dvignemo svoj glas. Zato predlagam:
1. Občinski svet stolnega mesta Ljubljane konstatuje v obžalovanjem in z opravičeno ogorčenostjo, da c.k.r. državna železnica vedno bolj in bolj izriva slovenski jezik iz svojega prometa in to celo pri javnih razglasilih in napisilih, ki so namenjeni potujočemu občinstvu po ogromni večini nemškega jezika nezmožnemu. Ker se s tem zanikuje 1. delnemu jeziku v zakonu zajamčena pravica ter ovira zanesljivost, rednost in točnost železniškega prometa samega, protestuje občinski svet ljubljanski kot verni tolmač vsega prebivalstva kar najodločnejše zoper tako postopanje ter zahteva, da se slovenskemu jeziku v vsem prometu c.k.r. državnih železnic na slovenskem ozemlju nemudoma dejansko prizna popolna enakopravnost.
2. Gospoda župana se naproša, da to resolucijo sporoči
- e.k.r. železniškemu ministru in c. k. obratnemu ravnatelju državnih železnic v Bejaku (Dobro!)“ (Cod III/62, 86–87).
- 211 Prvi slovenski vsesokolski zlet je bil leta 1888, drugi pa leta 1904 v Ljubljani. Na njem so sodelovali tudi češki in lirvaški Sokoli (glej Drago Stepišnik, Oris zgodovine telesne kulture na Slovenskem, Ljubljana 1968, str. 108–110).
- 212 Na seji 3. novembra 1904 so mu podelili naslov častni meščan za zasluge, „ki si jih je kot tridesetletni član občinskega sveta pridobil za mestno upravo in za blagor bele Ljubljane“ (Cod XXIII/3).
- 213 Gl. op. 48.
- 214 Gl. op. 158.
- 215 Konec septembra 1905 se je začelo gibanje za podražitev mleka v Ljubljani. Tako so 1. oktobra mlekarice zvišale ceno za 4 h pri litru, 4. in 5. oktobra pa ustavile dobavo mleka ljubljancem. Izbruhnila je „mlekarska vojna“. Mestna občina ljubljanska je ustanovila mestno mlekarino (dohivala je mleko od zadrug v Mošnjah in z Brezovice), ki je konec leta 1905 začela v težave. Ljubljancem pa so ponovno kupovali mleko od okoliških mlekaric. Letna potrebnja mleka v Ljubljani je bila okoli 3.650.000 litrov (Cod III/64, 282–283).
- 216 Gl. op. 194.
- 217 Gl. op. 194.
- 218 Gl. op. 195.
- 219 Gl. op. 175.
- 220 Gre za zemljišče na vogalu med Dmajsko (Titovo) in Cesarja Jožeta (Cankarjevo) cesto.
- 221 Tudi Hribar je sanjal o novi stavbi mestne hiše. Med obema vojnama je zanjo izdelal načrte tudi arhitekt Jože Plečnik. Novogradnja ni bila realizirana in še danes so najvišji mestni urali v hiši, kjer so že od leta 1848 (Mestni trg 1).
- 222 Uvedbo kanalske pristojbine je predlagal Ivan Hribar že leta 1903. Burna razprava se je razvnela na seji občinskega sveta 21. februarja 1905. Njeni nasprotniki so branili interese hišnih posestnikov, ki naj bi bili že dovolj obremenjeni z različni dajatvami, njeni zagovorniki pa so poudarjali pomen dolgotrajnih denarnih virov za modernizacijo mesta (Cod III/63, 53–63’, Cod III/68, 297’).
- 223 Gl. op. 160.
- 224 Popisovalni ali anagrafski urad je deloval kot poseben oddelek policijskega urada.
- 225 Gl. op. 163.
- 226 Franc Podgoršek je bil magistratni policijski svetnik in je stopil v mestno službo leta 1893.
- 227 Gl. op. 163.
- 228 Gl. op. 208.
- 229 Gl. op. 181.
- 230 Gl. op. 158.
- 231 Gl. op. 194.
- 232 Gl. op. 195.
- 233 Gl. op. 162.
- 234 Gl. op. 170. Karlov Tyn: Karlštejn, grad v bližini Prage, ki ga je v 14. stoletju zgradil češki in nemški kralj, cesar Karel IV. Luksemburški, ustanovitelj univerze v Pragi. Wawel: grad v Krakovu, kjer so kronali poljske kralje. Ikrati pa je bil dolgo tudi središče poljske države.
- 235 24. novembra tega leta je umrl pesnik Simon Gregorčič. Društva Akademija, Prosveta in Sokol so zaprosila Mestno občino ljubljansko za denarno podporo pri ustanovitvi knjižnice in čitalnice. Na seji 4. decembra 1906 je občinski svet sprejel sklep o enkratni podpori za ustanovne stroške v višini 2000 K in o stalni podpori od 1. januarja 1907 v višini 3000 K letno. Med drugim so bile izrečene tudi besede:
„Dr. Triller pravi, da želi dati duška svojemu veselju, da je postala meso in kri ideja, ko jo je propagiral že več let. Napredno – narodna stranka, ki ji pripada obč. svet v svoji celoti, je naglašala potrebo ljudske izobrazbe tudi na zadnjem zaupnem shodu. Ljudska knjižnica pa bo izvir svobodne misli. Klerikalna stranka ho sicer zopet rekla, da jo le posnemamo, toda knjižnice klerikalec nudijo le pripravljeno in ponarejeno hrano, dočim bo stala mestna knjižnica na mnogo višjem nivou. Nam se namreč resnice ni bati. Zato ne sme biti iz te knjižnice izključen noben slovenski list, nobena knjiga, ker hočemo, da čita narod vse ter si sam napravi sodbo. Danes pa nam je dana še

prilika, pribiti tendenco te javne knjižnice in čitalnice že vnaprej. Oh pričetku seje smo se klanjali geniju, ki ga je ubila pupovska intrinsigentnost. Mi vemo, da je bil Simon Gregorčič naš ter da je vsaka solza v klerikalnem očesu le nova blasfemija. Simon Gregorčič je bil pesnik naroda in njegovo ime je že cel program. Zato pa naj bi se imenoval novi, narodni prosveti namenjen zavod: S. Gregorčičeva ljubljanska knjižnica in čitalnica... (Cod III/64, 245'-246').

- 236 Pri mestnih organih in Ljubljčanem je bil v tem času izrazit strah pred epilemijami in kažnimi boleznimi. Bili so se predvsem koz, davice, škrlatinke in legarja. Slednjega so hoteli odpraviti z modernizacijo kanalizacije in vodovoda, vendar je vseeno našel ugodna tla povsod tam, kjer je bilo zbrano veliko števil ljudi (npr. v vojašnicah, raznih zavodih ipd.).
- 237 Med poletno nevihto je tresčilo v smodnišnico na Ljubljanskem polju, kar je vznemirilo vso Ljubljano. Mesto se je prizadevalo, da bi vojska zgradila novo skladišče streliva in smodnika čim dlje od Ljubljane, vendar mu to ni uspelo (Cod III/65, 23-30', Cod III/66, 189-190)
- 238 S 1. januarjem 1907 so bili mestni uradniki razdeljeni v 6 razredov:

Razred	Temeljna plača	Petletnica	Aktivitetna doklada
VI	6400 K	800 K	800 K
VII	4800 K	600 K	700 K
VIII	3600 K	400 K	600 K
IX	2800 K	200 K	500 K
X	2200 K	200 K	400 K
XI	1600 K	200 K	300 K

Zupan je dobil 8000 K funkcijske pristojbine in 2000 K stanarine. (Cod III/64, 220'-228' glej Eva Holz, Gospostarski položaj mestnega uradništva ljubljanskega v drugi polovici 19. stoletja, Zgodovina Ljubljane, Prispevki... Ljubljana 1984).

- 239 Ivan Seunig, trgovec in posestnik, je bil občinski svetovalec v letih 1902-1905 in dr. Josip Drč od leta 1880 do 1884.
- 240 Gl. op. 195.
- 241 Na seji občinskega sveta 5. novembra 1895 je bil izvoljen za častnega meščana „v priznanje izrednih zaslug, katere si je Nj. Ekscelencija pridobila za to mesto in njega prebivalstva povzročila pomožne akcije po groznej potresnej katastrofi v noči od 14. na 15. dan aprila 1895" (Cod XXIII/31).
- 242 „Nujni predlog obč. svetnika Ivana Zirkelbacha glede zvišanja mezd mestnim delavcem. Sedanje delavske mezde niso v nikakem skladu z vladajočo druginjo v Ljubljani. Ker pride že v kratkem proračun v razpravo, je zadeva nujna. Sicer je v proračunu za l. 1908 že postavljen znesek 2100 K za povišanje mezd, a predlagatelj nasvetuje, naj se ta znesek zviša na 9312 K ter naj se delavstvu od 1. januarja 1908 nadalje razdeli po skupinah pri bodočem zvišanju mezd. Dosedaj je dobivalo
26 delavcev dnevne mezde po	1 K 60 h,
43 delavcev dnevne mezde po	1 K 80 h,
2 delavca dnevne mezde po	1 K 90 h,
24 delavcev dnevne mezde po	2 K,
3 delavcev dnevne mezde po 3 K 60 h,	
- kar znaša na leto 59.904 K.
V naprej naj bi dobivali
4 delavci (strokovnoobratni) tedenske mezde	po 24 K,
15 delavcev dnevni	po 2 K 60 h,
15 delavcev dnevni	po 2 K 40 h,
15 delavcev dnevni	po 2 K 10 h,
25 delavcev dnevni	po 2 K in
26 delavk	po 1 K 70 h
- na dan, kar bi znašalo letnih 69.216 K... (Cod III/228'-229').

Na seji občinskega sveta 30. decembra 1907 je bil ta predlog sprejet skupaj z naslednjimi določili: „Pri delaveh oziroma delavkah, ki dobivajo dnevno plačo, se tu računa 320 delovnih dni na leto. Izvzete so torej nedelje in prazniki. Mestnim delavcem oziroma delavkam se v služaju boleznih poleg brezplačne zdravniške pomoči po mestnem zdravniku in poleg potrebnih zdravil izplačuje iz mestne blagajnice skozi 20 tednov po 60 % dnevne mezde, kar

utegne po dosednji izkušnji znašati vsem skupaj potrebnostno za leto okroglo 1100 K" (Cod III/65, 253).

- 243 Gl. op. 159.
- 244 Občinski svetovalec Karol Mayer je predlagal, da se Ljubljana uvrsti v II. razred pri „odmeri dejalnostnih priklad c.kr. državnim uradnikom“. Februarja 1907 je bil sprejet zakon, ki je razvrstil mesta v naslednje kategorije: Dunaj (sam zase)
I. razred	— mesta nad 80.000 prebivalcev,
II. razred	— mesta nad 40.000 — 80.000 prebivalcev,
III. razred	— mesta nad 10.000 — 40.000 prebivalcev,
IV. razred	— mesta pod 10.000 prebivalcev.
- Predlog je temeljil: „Ljubljana je imela leta 1900 prebivalcev 36.547. Mora se pa na vsak način, kar se tiče trga in drugih nabav, po legi prištevati k Ljubljani tudi Šiško, Glince, Rožno dolino in Vodmat. S temi kraji skupaj pa je imela Ljubljana l. 1900 že 43.452 prebivalcev, danes ima Ljubljana sama nad 39.000 in z omenjenimi kraji 47.600 prebivalcev. V Ljubljani živimo v popotresnem času in so razmere še vedno abnormalne. Zaradi izvoza živil na jug je draginja občutna. Mesta Dunaj, Praga, Brno, Lvov, Krakov, Lince, Gradec, Trst in Ljubljana imajo užitinski davek, a od vseh teh je edina Ljubljana edino mesto vse države, ki je v III. razredu; vsa druga mesta so v I. oziroma II. razredu. Beljak je prišel v III. razred, dasi ima le 9600 prebivalcev, torej pod 10.000. Inomost tudi nima nad 40.000, je pa vendarle v II. razredu, dasi nima užitinskega davka. Kar pa se tiče npr. vojaške stanarine, sta Inomost in Ljubljana v V. razredu, torej v istem razredu. Denar puste drž. uradniki itak mestu... (Cod III/65, 78-79).
- 245 Gl. op. 220
- 246 Gl. op. 30.
- 247 Staro župnišče na vogalu Florjanske in Rožne ulice je poškodoval potres, kar je omogočilo gradnjo novega župnišča.
- 248 Gl. op. 195.
- 249 Gl. op. 158, 194.
- 250 Ivan Širbic je bil ravnatelj obrtne šole v Ljubljani (glej Ivan Hribar, Moji spomini I, str. 436-438).
- 251 slovensko umetniško razstavo v Trstu so obiskali Ivan Hribar, Ivan Širbic in dr. Miljutin Zarnik. Kupili so 7 slik in rish za bodočo mestno galerijo v Ljubljani v skupnem znesku 1840 K (Cod III/65, 199'). Ažbetov brat je ponudil Mestni občini ljubljanski iz Ažbetovega ateljeja; dve sta bili njegovi, ostale pa od učencev. Za sliki Vaja na kmetih in Šturlija je občinski svet ponudil 600 K (Cod III/65, 97').
- 252 Državnozborski poslanec je bil v letih 1907-1911.
- 252 Gl. op. 163.
- 253 Gl. op. 208.
- 254 Gl. op. 181.
- 255 Deželni predsednik je imenoval Ivana Kremenška za svojega poslanca v ljubljanskem občinskem svetu (Cod III/67, 15-15'). Prvič se je udeležil seje 9. februarja 1909, septembra ga je nadomestil Oton Detela.

ZUSAMMENFASSUNG

DIE NEUJAHRSDEN DES BÜRGERMEISTERS IVAN HRIBAR VOR DEM LAIBACHER GEMEINDERAT, 1896-1909 (2. Teil)

Marjan Drmovšek

Im zweiten Teil werden die Hribars Neujahrsreden in den Jahren 1901-1909 veröffentlicht. Die 1896-1900 Neujahrsreden sind im verigen Nummer von „Arhivi“ veröffentlicht worden.

Diese Reden sind mehr oder weniger eine Tätigkeitsübersicht des Gemeinderates im vergangenen Jahr, mit denen auf die Erfolge, aber auch auf die noch nicht aufgelösten Angelegenheiten hingewiesen wurde. Sie zeichnen sich durch Hribars polemische Darstellung von zwischennationalen Konflikten in Ljubljana und seine Reaktion auf die Anfälle seitens der klerikalen Partei

oder des Blattes „Slovenec“ aus. Zugleich sind sie aber ein Hinweis auf alle wichtige Ereignisse in Ljubljana im bestimmten Jahr.

Die Anmerkungen zu diesen Reden beleuchten manchmal eingehender die einzigen Behauptungen und stellen sie in breiteren Ablauf von Geschehnissen.

iz prakse za prakso

UREJANJE, ODBIRANJE, POPISOVANJE IN IZROČANJE ARHIVSKEGA GRADIVA DRUŠTEV ARHIVU

Boris Rozman

O arhivskem gradivu kulturnih društev (zvez) se je mnogo govorilo in pisalo. Leta 1980 je Zveza kulturnih organizacij Slovenije izdala tudi zelo dober Priročnik za dokumentariste kulturnih organizacij, avtorja Petra Ribnikarja (arhivski svetnik). Praksa pa je pokazala, da je za mnoge člane društev ki urejajo arhive preveč strokoven, celo „pretežak“ da bi ga zlahka uporabljali. Zato sem ubral drugo pot. Na čim preprostejši način sem hotel urejalcem gradiva kulturnih društev povedati, kako naj popisujejo, odbirajo, urejajo in izročajo arhivsko gradivo društev arhivu. Nisem se spuščal v podrobnosti popisovanja posameznih vrst gradiva, ker o tem dovolj dobro govori že priročnik, pač pa sem jim želel dopovedati, da je tudi že seznan, ki vsebuje osnovne podatke o gradivu (koliko škatel je, kakšne vrste gradiva se nahajajo v fondu, opis gradiva, leto nastanka) tisti minimum, ki se ga lahko zahteva od njih, da se ta lahko uporabi.¹

Nekatera kulturna društva se še vedno ne zavedajo, kakšno vlogo in pomen ima tisto dokumentarno gradivo, ki nastaja pri njihovem delu in s katerim imajo največ opravka. Žal ga vse prevečkrat obravnavajo kot „papir“, ki se ga je treba takrat, ko ga ne potrebujejo več, čimprej znebiti. Vrednosti dokumentarnega gradiva se društva zavejo šele takrat, ko se začno pripravljati na kakšen jubilej in ko razočarano ugotovijo, da gradivo v njihovem društvu ni v takšnem stanju, da bi jim pri delu lahko pomagalo, pa še manjka ga precej.

Začne se brezuspešno tekanje od posameznika do posameznika z namenom, da bi nabrali potrebni material, ki so ga nekdanji aktivni člani društva pred časom „slučajno“ odnesli domov. Slednjič potrkajo tudi na vrata arhiva, vendar tudi tu dostikrat ostanejo praznih rok.

Vprašajmo se torej, v čem je pomen pisanja vseh teh društvenih zapisnikov in kronik, fotografiranja kulturnih prireditev, podeljevanja priznanj, diplom in pohval, zakaj vodimo evidenco članstva ter zakaj pišemo društvene pravilnike in statute, če pa žal opažamo, da je takšno in drugačno dokumentarno gradivo prevečkrat zanemarjeno in odrinjeno v stran in da se ga ne potrudimo niti prebrati, kaj šele razumeti.²

Zavedati se moramo, da kulturna društva in organizacije prispevajo pomemben delež h kulturni dediščini in razvoju kulture, da vzpodbujajo in uvajajo delovne ljudi v kulturno življenje. Torej so eden od temeljev kulturnega življenja.³ Zato menimo, da gradivo društev in zvez društev ni tako nepomembno kot nekateri mislijo, ampak da ima posebno vrednost, ki pa se je včasih premalo zavedamo.

Z gradivom zato ne smemo početi vsega, kar nam pade na pamet, zlasti s tistim ne, ki velja za arhivsko gradivo. In kaj je to tako imenovano arhivsko gradivo? Zakon o naravni in kulturni dediščini⁴ pravi o tem takole:

Arhivsko gradivo je izvorno in reproducirano (pisano, risano, tiskano, fotografirano, filmano, fonografirano ali kako drugače zapisano) dokumentarno gradivo, ki ima trajen pomen za znanost ali za kulturo, in sicer ne glede na to, kdaj, kje in pri kom je nastalo. Po domače povedano, arhivsko gradivo je tisto gradivo, ki znanstveniku, raziskovalcu in vsem ostalim uporabnikom nekaj da, nekaj pove. Dobimo pa ga tako, da ga iz celotnega gradiva društva, ki ga imenujemo dokumentarno gradivo, odberemo po navodilih arhiva. Naloga arhivov kot institucij ni samo sestavljanje navodil, pač pa tudi zbiranje, popisovanje, strokovna obdelava, vodenje evidenc arhivskega gradiva ter še marsikaj drugega (izdaja publikacij, razstave, ipd.).

Za to arhivsko gradivo morajo društva poskrbeti sama. V zvezi s tem je izšel Pravilnik o strokovni usposobljenosti delavcev, družbeno pravnih oseb ter članov društev, ki delajo z dokumentarnim gradivom, ki pravi, da mora vsako društvo, katerega arhivsko gradivo bo prevzemal arhiv, določiti člana društva, ki bo skrbel za ohranjanje, materialno varnost in urejenost dokumentarnega gradiva, ki pri njem nastaja ter za odbiranje in izročanje arhivskega gradiva arhivu.⁵

Kaj to pomeni? Da arhivsko gradivo društev odbirajo vsa kulturna društva, oziroma zveze društev, ki so dolžne izročiti arhivsko gradivo arhivu in ki jih na predlog arhiva določijo upravni organi družbenopolitičnih skupnosti (to je republika in občine), ki so pristojni za kulturo. Imena teh društev, kot tudi ostalih družbenopravnih oseb, katerih arhivsko gradivo bo prevzemal Zgodovinski arhiv Ljubljana, so bila objavljena v uradnih glasilih posameznih občin oziroma v Uradnem listu SR Slovenije.

Na področju Zgodovinskega arhiva Ljubljana aktivno deluje več kot 3500 društev. Nad vsemi je žal nemogoče voditi pregled, kako delujejo ter kako shranjujejo dokumentarno gradivo. Mnoga društva so zelo aktivna, druga manj. Glede na vrsto dejavnosti je nekaterih veliko, drugih manj. Zato smo na osnovi določenih kriterijev odbrali 108 društev oziroma zvez društev, od katerih Zgodovinski arhiv Ljubljana na podlagi Zakona o naravni in kulturni dediščini prevzema arhivsko gradivo. Ti kriteriji so:

- pomen kulturnega društva
- pomen vsebine gradiva
- čas in kraj nastanka gradiva
- podvajanje gradiva
- ohranjenost gradiva
- obseg gradiva
- čas in kraj nastanka gradiva
- avtor gradiva
- jezikovne lastnosti
- vzorčni kriterij
- znanstveno-raziskovalna spoznanja in potrebe.

Napravili smo neke vrste selekcijo in odbrali tista društva, ki so najpomembnejša, hkrati pa smo gledali tudi na ustrezno zastopanje društev vseh vrst dejavnosti. S tem smo namreč skušali zajeti v ta okvir tudi manj

pomembna društva in manjša društva, pa društva z zgodovinsko tradicijo in seveda vse zveze kulturnih organizacij. Na ta način smo skušali dobiti v arhiv tudi podatke o kulturnih društvih, ki niso dolžna izročati arhivskega gradiva arhivu. Podatki o njihovem delovanju naj bi se namreč nahajali pri zvezah kulturnih organizacij (občinskih, mestnih), seveda če bi le-te delovale tako kot bi morale oziroma, če bi jim društva pošiljala plane, poročila in zapisnike tako, kot je bilo dogovorjeno.⁶

S tem pa še ni rečeno, da ta društva lahko počno z gradivom karkoli. Tudi ona so ga dolžna odbirati, urejati, popisovati in ga hraniti sama. Razumeti je treba, da je bilo tako vrednotenje opravljeno na podlagi stanja društev v določenem času, torej so spremembe vedno mogoče, in je na te treba tudi računati. Takrat se lahko napravi tudi popravek izbora ter po potrebi predlaga dopolnitev oziroma spremembo seznama.

Navsezadnje se moramo zavedati tudi tega, da je arhivskega gradiva kulturnih društev v arhivu zelo malo, tako da smo veseli vsakega novega fonda tudi takega društva, ki ga ni na seznamu. Raziskovalcu bo na ta način priljubljena marsikatera ura brskanja po podstrešjih in obiskovanja posameznikov, da bi prišli do zaželenih podatkov.

Ko bo kulturno društvo sklenilo urediti svoj arhiv, naj bo njegova prva naloga obvestiti o tem Zgodovinski arhiv Ljubljana. Navede naj iz katerega obdobja izvira gradivo, hkrati pa zahtevati tudi podrobnejše napotke za odbiranje, urejanje in popisovanje arhivskega gradiva. Zgodovinski arhiv bo društvu poslal tako imenovano **Navodilo za odbiranje arhivskega gradiva iz dokumentarnega gradiva.**⁷ To navodilo mora arhiv pripraviti sam za vsako kulturno društvo, ki ga zahteva, oziroma od katerega bo arhiv prevzemal arhivsko gradivo. Sestavljeno je na osnovi organizacijske strukture ter dejavnosti kulturnega društva ter na podlagi analize celotnega gradiva, ki pri društvu nastaja. Samo tako namreč lahko arhiv pripravi **seznam dokumentarnega gradiva**, ki ima lastnosti arhivskega gradiva in ki predstavlja glavni del navodila.

Primer seznama dokumentarnega gradiva zvez društev in društev, ki ima lastnosti arhivskega gradiva: (navodilo)

1. Registracija, likvidacija, statusne spremembe
2. Premožensko-pravne zadeve v zvezi z nepremičninami
3. Tehnična dokumentacija (načrti objektov, opreme, osnutki značk, spričeval, diplom, priznanj, neizvedeni načrti zgradb)
4. Pravila, pravilniki, statuti, samoupravni sporazumi in drugi splošni akti
5. Evidence članstva (imeniki, seznam, kartoteke)
6. Letni in srednjeročni plani, programi, poročila, načrti
7. Letni in srednjeročni finančni plani, načrti, zaključni računi
8. Zapisniki s sestankov društev, zveze, njenih komisij, odborov, načelstev in nadzorstev (tudi sekcij, odsekov, skupin pri društvih)
9. Gradivo za seje, sestanke, konference, skupščine, občne zборе, plenuma
10. Gradivo za izobraževanje, seminarje, šole, tečaje, predavanja, ki jih zveza organizira (lahko tudi društvo)
11. Gradivo društev: (samo zveze)

- letni plani, poročila
- finančni plani, poročila
- poročila o dejavnosti
- zapisniki (zborov, sestankov)

12. Gradivo o dejavnostih:

- vabila, sporedi prireditev, koledarji proslav, letaki, plakati
- gradivo ob praznovanju obletic, jubilejev, katalogi, brošure, jubilejne in propagandne publikacije, prospekti, programske knjižnice
- diplome, priznanja, pohvale, zahvale
- fotografije, ilustracije
- filmsko gradivo
- glasila, bilteni
- magnetofonski trakovi, kasete, plošče
- ankete, vprašalniki, statistika, grafikoni
- časopisni članki, poročila, govori, kritike, ocene, obvestila
- nalepke, grbi, simboli
- kronike

13. Kot vzorec:

- članske izkaznice
- vstopnice.

Upoštevati pa je treba tudi naslednje kriterije:

- ne odbira se razmnoženo ali tiskano gradivo drugih družbenih pravnih oseb in zvez, društev, ki jih zveza društev dobi le v vednost, ne pa v reševanje
- če so določene vrste arhivskega gradiva že zajete med gradivom za seje, jih ni potrebno posebej odbirati.

S pomočjo tega seznama bo društvo ugotovilo, kakšne vrste gradiva arhiv določa za arhivsko gradivo in ga želi ohraniti kot kulturno dediščino, ki je pomembna za znanost in za kulturo. Pri nastajanju seznama je potrebno sodelovanje društva in arhiva, saj gradivo, ki nastaja pri njih, društva sama najbolj poznajo. Ob takšnem delu se penovno izkaže, kako koristno in nujno je obojestransko sodelovanje.

Prvi pogoj za dobro odhrano gradivo je njegova URJENOST. Ko bi ga pri društvih sproti in dosledno odlagali in vzdrževali v njemu red, ga ne bi bilo treba posebej urejevati. Končno gradiva pri društvih oziroma zvezah društev ni toliko da bi njegovo urejanje lahko predstavljalo kakšen poseben problem. Za urejeno velja gradivo takrat, ko so vsi spisi na svojih mestih, ko so urejeni vsi zapisniki in pravilniki tako, da jih brez težav najdemo in ko ni treba za dokumentacijo o dejavnosti (pohvale, plakati, vabila, prospekti) preiskati celotnih klubskih prostorov, skratka takrat, ko lahko vsakdo najde tisto, kar išče.

Če je gradivo urejeno tako, kot smo opisali, pri samem ODBIRANJU ne bo posebnih težav. Paziti bo treba le na to, da razmnoženega in tiskanega gradiva drugih družbenopravnih oseb in društev, ki jih je društvo dobilo v vednost ne pa v reševanje, ne odbiramo. S pomočjo navodila začnemo gradivo odbirati in sproti popisovati.⁸

IN KAKO GRADIVO POPISUJEMO? Ob prevzemu, oziroma izročitvi arhivskega gradiva arhivu mora biti izdelan **seznam arhivskega gradiva**. Ta predstavlja nekakšen pripomoček za uporabo, hkrati pa mora dati pregled nad arhivskim gradivom, ki bo odbran in izročen arhivu. Tu ne gre za podajanje podrobnejše vsebine ali za popis posameznih dokumentov. Gre le za vrste gradiva, ki se na-

haja pri kulturnem društvu in za čas, ki ga to gradivo obsega.⁹

Torej bomo v skladu z navodilom popisali vrsto gradiva, postavili zraven letnico in ob robu še številko, pod katero se bo arhivsko gradivo nahajalo, da ga bo lažje najti.

Primer seznama:

ZVEZA KULTURNIH ORGANIZACIJ VRHNIKA

Tehnična enota	Arhivska enota	Vrsta gradiva – opis vsebine	Leto nastanka
1	1	Registracija	1967
	2	Statuti, pravila	1964, 1976
	3	Zapisniki z gradivom za seje, sestanke, konferenec	
		– občinski svet Svobod	1963, 1965
	4	– Letna konferenca SS in PD	1960
	5	– Letna konferenca SS in PD	1961
	6	– Redna letna konferenca SS in PD	1962
	7, 8	– Zapisniki, poročila, programi	1962/63
	9	– Letna delovna konferenca SS in PD	1963
	10	– Sedemletni plan	1963
	11	– Analiza kulturne dejavnosti	1964
	12	– Predkongresna konferenca	1964
	13	– Ankete, vprašalniki	1963/64
	14	– Poročilo, program	1965
	15	– Podatki o financiranju kulturnih dejavnosti	1965
	16	– Poročila, plani, vloge	1966
	17	– Statistični list gostovanj	1966/67
	18	– Dvorane, prostori (anketna pola)	1968
	19	– Vloga in naloge ZK PO Vrhnika	1969
	20, 21, 22	– Plani, programi, poročila	1969–1976
		Komisije	
	23	– Dramska (programi dela, poročila, zapiski)	1962, 1963 1964
	24	– Filmska (zapisniki)	1962, 1963
	25	– Kadrovska izobraževalna (programi dela, zapisnik)	1963
		Seznani, evidence članstva	
	26, 27	– Pregled članov po odborih, komisij	1963, 1967
		– Evidenčni kartoni	1962–1964
28	– Ostali seznani	1945–1967	
	Društva		
29	– DPD „Svoboda“, Bistra	1965	
30	– DPD „Svoboda“, Borovnica (podatki, poročila, zapisniki)	1961, 1963	
31	– DPD „Svoboda“ Ligojno (zapisniki, podatki, poročila, programi)	1961, 1963	
32	– DPD „Svoboda“, Log pri Brezovici (podatki o društvu, zapisniki, programi)	1960–1963	
33	– DPD „Svoboda“, Verd (zapisnik občnega zbora)	1960	
34	– DPD „Svoboda“ Vrhnika (podatki o društvu, zapisniki, poročila, plani, programi)	1960–1962, 1965	
35	– PD „Ivan Cankar“, Bevke (poročila, podatki o društvu, statut, zapisniki)	1961–1976	
2	36	– PD Blatna Brezovica (poročilo o delovanju mladih)	
	37	– PD Podlipa (poročila o delu, zapisniki)	1961
	38	– KPD Stara Vrhnika (poročila, programi, predlogi)	1959–1962
	39	– KPD Zaplana (programi, poročila, podatki)	1960–1965
		Samostojne skupine	
	40	– Glasbena šola (poročila, zapisniki, seznami)	1965–1973
	41	– Pihalni orkester (izjave, plani, poročila, seznami)	1963, 1969
	42	– Delavska univerza (izobraževalna dejavnost na DU)	1963/64
	43	– Ljudska knjižnica (poročilo)	1965

	Dokumentacija o dejavnosti	
44	– Predlogi za odlikovanja	1959, 1963
45	– Govori	1969, 1970, 1975
46	– Programi proslav, prireditve	1962–1975
47, 48	– Vabila na prireditve, sestanke	1962–1969
49	– Plakati (6 komadov)	
50	– Ankete, vprašalniki	

Datum:

Podpis:

Kratice:

DPD – Delavsko prosvetno društvo
 PD – Prosvetno društvo
 KPD – Kulturno prosvetno društvo
 DU – Delavska univerza

Posebej pa popišemo tisto dokumentarno gradivo, ki so mu potekli roki hranbe in bo uničeno, saj je potrebno dokument o uničenju tega dokumentarnega gradiva trajno ohraniti. Iz njega mora biti razvidno, katero in kdaj je bilo gradivo uničeno. Ko je to opravljeno, naj društvo obvesti Zgodovinski arhiv Ljubljana, da je bilo arhivsko gradivo odbrane v sklaču s pismenim navodilom in da so bili upoštevani vsi strokovni napotki, ki jih je dal arhiv ob odbiranju. Če arhiv v roku 30 dni ne bo poslal nobenega obvestila, naj nepotrebno dokumentarno gradivo uniči, arhivsko gradivo pa izroči arhivu.¹⁰ Arhiv je namreč tista institucija, ki poleg že navedenih nalog tudi čuva in hrani arhivsko gradivo. Tu je sedaj na varnem, zaščiten in hkrati dostopno vsakomur, ki ga zanima kulturno (društveno) življenje in lokalna zgodovina njegovega kraja.

Arhivu je treba izročiti arhivsko gradivo „v izvorniku, urejeno, tehnično opremljeno, popisano in v zaokroženih kompletnih celotah, ki so povezane po svojem izvoru.“¹¹ Gradivo je treba torej izročiti v originalu, ne pa v obliki kopij, ki bi jih v ta namen napravilo. Vsekakor pa sem sodijo tudi spremenjeni in dopolnjeni zapisi oziroma prepisi, ki so bili narejeni zaradi potreb dela v kulturnem društvu. Tako urejeno gradivo bo potrebno še tehnično opremiti. To pomeni, da ga bomo zložili v posebne arhivske škatle in s tem zagotovili vamost gradiva pred poškodbami, pri hranjenju in manipulaciji.

Ker društvo, oziroma zveza društev, ki izroča arhivsko gradivo, še vedno deluje in bo še delovalo pomeni, da bomo njegovo gradivo prevzemali po delih, ki pa mora jo obsegati določeno časovno obdobje. To obdobje ne sme biti krajše od petih let. Društva so sicer dolžna izročati arhivsko gradivo po tridesetih letih nastanka, če se drugače ne dogovorijo z arhivom.¹² Takrat morajo izročiti kompletno arhivsko gradivo. Včasih se namreč zgodi, da si člani društev zadržijo določene dele gradiva zase in jim niti na misel ne pride, da bi ga izročili. V arhiv tako pride le manj pomembno, oziroma nekompletno gradivo, ki pa zaradi nepopolnosti ne more dati jasne podobe o delovanju nekega društva niti prikazati njegove vloge in pomena v celoti. Predpis zato izrecno poudarja, da mora biti izročeno arhivsko gradivo kompletno, to pomeni vse iz časovnega obdobja vključno s spisovnimi evidencami. Ob izročitvi in prevzemu arhivskega gradiva se napravi tudi zapisnik o izročitvi in prevzemu arhivskega gradiva. Ta zapisnik mora vsebo-

vati datum in kraj izročitve, podatke o izročitelju in prevzemniku, ime fonda, začetno in končno leto obdobja, v katerem je gradivo nastalo, količino in ngotovitve o ohranjenosti arhivskega gradiva in pojasnila, če jih je dal izročitelj glede tega.¹³ S tem je kulturno društvo opravilo svoje delo, v arhivu pa se delo šele začneja.

OPOMBE

- 1 Referat je pisan za seminar za člane društev, ki delajo z dokumentarnim gradivom, ki ga je na pobudo ZKOS organizirala ZKO mesta Ljubljane, Zgodovinski arhiv pa je prevzel strokovno plat.
 - 2 Boris Rozman: Bomo kdaj znali ceniti arhivsko gradivo društev, Naš časopis, Vrtnika, Leto XIII, januar 1985, str. 8
 - 3 Peter Ribnikar: Priročnik za dokumentariste kulturnih organizacij, str. 10–11, Ljubljana 1980
 - 4 Uradni list SRS, št. 1/81, str. 16
 - 5 Uradni list SRS, št. 15/1983, str. 1048
 - 6 Vladimir Žumer: Kriteriji valorizacije dokumentarnega gradiva družbeno pravnih oseb in društev, katerih arhivsko gradivo prevzema Zgodovinski arhiv Ljubljana, Arhivi V, Ljubljana 1982, št. 1–2, str. 14
 - 7 Pravilnik o odbiranju in izročanju arhivskega gradiva arhivu, Uradni list SRS, št. 34/81, str. 2057
 - 8 Navodilo za odhiranje arhivskega gradiva iz dokumentarnega gradiva zvez društev in društev (osnutek, narejen v Zgodovinskem arhivu Ljubljana)
 - 9 Vladimir Žumer: Ureditve, tehnična oprema in izdelava seznama arhivskega gradiva. Priročnik za strokovno usposabljanje delavcev, ki delajo z dokumentarnim gradivom, 1984, Ljubljana, str. 76–83
 - 10 Glej 7
 - 11 Glej 7
 - 12 Zakon o naravni in kulturni dediščini (glej 4)
 - 13 Glej 7
 - 14 Glej 6
- Uporabljal tudi knjigo dr. Jožeta Žontarja: Arhivistika, Ljubljana 1984

ZUSAMMENFASSUNG

ORDNUNG, ERSCHLIEßUN. BESCHREIBUNG UND
ÜBERGABE DES VEREINSARCHIVGUTES DEM AR-
CHIV

Boris Rozman

Zahlreiche Kulturvereine sind sich der Rolle und Be-

deutung des bei ihrer Tätigkeit entstehenden Archivgutes für die Kulturnachlaß noch immer nicht bewußt. Demzufolge pflegen sie keine richtige Beziehung zu ihrem Schriftgut. Der Autor dieses Beitrags versucht aber diese Rolle und Bedeutung zu beleuchten und zugleich die mit den Dokumenten beschäftigten Vereinsmitglieder auf eine einfache Weise zu beraten, wie sollen sie das Vereinsarchivgut ordnen, erschließen, beschreiben und dem Archiv übergeben.

delo arhivov in arhivskih organizacij

V RAZMISLEK

Boris Rozman

Arhivi – glasilo Arhivskega društva Slovenije in arhivov Slovenije, so do sedaj izšli šestkrat. To je številka, ob kateri že lahko ocenimo, kako to strokovno revijo arhivski in drugi strokovni delavci, ki jim je namenjena, upoštevamo in kakšno vlogo ji pripisujemo.

Ob izidu prve številke je bil jasno zastavljen namen glasila: „Ob glasilu ARHIVI moramo združiti arhivske delavce in jih spodbuditi, da bodo arhivska vprašanja tudi teoretično obdelovali, objavljali dosežke, izmenjavali izkušnje in polemizirali o rešitvah. Glasilo naj spremlja razvijanje raziskovalnih dosežkov v praksi, govori naj o živih in perečih vprašanjih, s katerimi se srečujemo ob delu vsak dan; od organizacije in načrtovanja dela v arhivih, vrednotenja gradiva, urejanja in popisovanja do uporabe. ARHIVI naj načrtuo razširjajo in razglašajo napredne izkušnje, tudi tuje, obveščajo naj ne le o domačih, ampak tudi o tujih dosežkih.“¹

Mislím, da so te naloge Arhivi do sedaj uspeli uresničevati le do določene mere. Objavili so sicer precej zanimivih člankov, referatov, razprav, poročil, ocev in informacij, vendar pa na splošno ugotavljamo, da meri arhivskimi strokovnimi delavci ni prevelikega zanimanja za objavo člankov oziroma problemov, s katerimi se srečujejo pri svojem delu, kakor bi bilo pričakovati. Največkrat jili je treba za prispevke prositi. Prav rubrike, ki naj bi razpravljale o problemih našega dela, o izmenjavi izkušenj in ki bi polemizirale o rešitvah, so zgovoren dokaz za to. Vse premalo jili je. Na pomoč nam večkrat priskočijo zgodovinarji, ki s svojimi referati zapolnijo rubrike, ki naj bi bile sicer naša domena (mislim arhivistov). Toda ne mislim se na tem mestu spuščati v podrobnejšo analizo zakaj, kako, čemu je tako. Raje bi se dotaknil rubrike Delo arhivov in arhivskih organizacij.

Zakon o naravni in kulturni dediščini (Uradni list SRS, št. 1/1981, člen 79) obvezuje arhive, da obveščajo javnosti o svojem delu, tako da objavljajo letne delovne programe, poročila o opravljenih programih in poročila o pomembnih varstvenih ukrepih in akcijah, v katerih sodelujejo.² To obveznost arhivi izpolnjujejo z objavo programov in poročil v tej rubriki.

Dolgo časa že opažamo in ugotavljamo, da poročila in programi, takí kot so, večkrat niso primerni za objavo (pri tem mislim na programe in poročila izključno za objavo v Arhivih), saj so mnogokrat predolgi in govorijo o stvarih, ki se na več mestih ponavljajo.

Navedel bom samo nekaj primerov:

V samem poročilu je ime fonda navedeno večkrat. Navajajo ga na primer pri opravljenem delu in pri urejevalnem delu. Če je bil fond istega leta prevzet, ga najdemo tudi tam.

Vsako poročilo o delu vsebuje tudi seznam prevzetih fondov. Vsi ti fondi pa so objavljeni v rubriki Nove pridobitve slovenskih arhivov. Ima smisel objavljati tak seznam na dveh krajih?

Veliko stvari v poročilih in programih arhiva ponavlja iz leta v leto. To je po svoje razumljivo, saj se njegove pristojnosti in naloge ne spreminjajo čez noč. Kakšen smisel ima, da se za objavo v Arhivih, iz leta v leto govori na splošno o teh pristojnostih in nalogah, ki so nam vsem bolj ali manj znane in so navedene tudi v Zakonu o naravni in kulturni dediščini (čleu 94)? Gradivo bomo še vedno prevzemali, urejali, popisovali in strokovno obdelovali. Tudi popularizirali bomo našo dejavnost, pripravljali razstave, izdajali kataloge, publikacije in inventarje. Zato menim, da bi morali biti v teh poročilih veliko bolj konkretni, kratki in jedrnatí. Strokovne in ostale delavce bi morali seznanjati le s tem, kaj je bilo storjenega v določenem arhivu, s kakšnimi problemi so se ukvarjali in kako so jih rešili. Taka poročila bi bila strokovnejša in kvalitetnejša. Kvaliteta pa je tisti pogoj, ki je nujno potreben vsaki strokovni reviji, ne samo naši.

Seveda obsegajo poročila in programi še druge probleme, ki so prav tako pomembni in na katere tudi ne smemo pozabiti. Preceñiti moramo samo, če jili je res vredno objaviti. Vsi vemo na primer, da bo knjižnica dopolnjevala knjižni fond z arhivsko periodiko, nabavljala publikacije, ki objavljajo arhivsko gradivo in ki so napisane na podlagi arhivskega gradiva. Ali pa da bo čitalnica vedno na voljo strankam?

Ob branju poročil oziroma programov opazimo tudi, da v različnih arhivih uporabljamo različno terminologijo za iste stvari pa tudi klasifikacija ni enotna. Ponekod strokovno obdelujejo arhivsko gradivo, drugje dokumentarno, ponekod administrativno urejajo dokumentarno gradivo itd.

Zato predlagam, da naj bi poročila oziroma programi, ki bi jih objavljali v Arhivih, obsegali največ dve tipkani strani. Obravnavali pa naj bi samo opravljeno delo v določenem letu (pri programih je seveda malo težje biti konkreten).

Zajemajo naj naslednje teme:

- strokovna obdelava arhivskega gradiva,
- znanstveno-raziskovalna dejavnost,
- popularizacija arhivske dejavnosti (izdaja katalogov, publikacij, brošur, inventarjev),
- problemi in njihove rešitve.

Še zdaleč ne bi želel, da bi bil ta predlog nekakšna „šablona“, po kateri naj bi delali. Želim le to, da v Arhivih ne bi brali le skrajšanih verzij ali izvlečkov (včasili se niti toliko ne potrudimo, da bi jih skrajšali), ki jili pošiljamo na kulturne skupnosti in ostale ustanove kot dokaz našega delovanja. Naj bodo prikaz „problemov, ki se pojavljajo ob vsakdanjem delu arhivov, prikaz rezultatov, sklepov, dognanj, ki imajo posledice za razvoj naše arhivske službe.“³ In kaj menite vi?

OPOMBE:

1 Arhivom na pot, Arhivi 1, Ljubljana 1978, št. 1, str. 5

2 Delo arhivov in arhivskih organizacij – uvod k rubriki Arhivi IV, Ljubljana 1981, št. 1–2, str. 137

3 Glej 1

ARHIV SR SLOVENIJE

Delovno poročilo za leto 1984

V letu 1984 so bile izvedene nekatere spremembe v notranji organizaciji Arhiva SR Slovenije. Namesto prejšnjih smo ustanovili nove organizacijske enote, in sicer:

- I. Sektor za varstvo arhivskega gradiva
- II. Oddelek za informacije, dokumentacijo, INDOK in materialno varstvo arhivskega gradiva
- III. Oddelek za konservacijo in restavracijo arhivskega gradiva
- IV. Sektor skupnih služb

1. Sektor za varstvo arhivskega gradiva z 11 zaposlenimi (10 z visoko in 1 z osnovno izobrazbo) je opravljal predvsem naslednje naloge:

1. Odbiranje arhivskega iz dokumentarnega gradiva:

V skladu s Pravilnikom o odbiranju in izročanju arhivskega gradiva je bil pripravljen osnutek enotnega navodila za ustvarjalce dokumentarnega gradiva, ki bodo izročali arhivsko gradivo Arhivu SR Slovenije. Do izdelave dokončnega navodila opravljajo odbiranje ustvarjalci na osnovi začasnega pismenega navodila ter ustnih navodil. Odbiranje je bilo opravljeno pri štirih ustvarjalcih, pri dveh imetnikih je bilo opravljeno odbiranje in izločanje nepotrebne dokumentarnega gradiva, pri enajstih imetnikih pa so potekale priprave za odbiranje arhivskega iz dokumentarnega gradiva.

2. Ugotavljanje arhivskega gradiva pri imetnikih:

V zvezi z ugotavljanjem arhivskega gradiva so bili opravljeni razgovori s strokovnjaki pri 33 imetnikih, liste arhivskega gradiva pa so bile izdelane za 11 imetnikov s področja republiške uprave, SIS, šolstva, zdravstva, družbenopolitičnih organizacij in društev. Pričeli smo tudi z ugotavljanjem filmskega arhivskega gradiva pri RTV Ljubljana, kjer nastaja največ filmskega arhivskega in dokumentarnega gradiva.

3. Navodila za urejanje in popisovanje arhivskega gradiva:

Navodila za ureditev in pripravo popisov arhivskega gradiva so bila pripravljena predvsem za tiste imetnike, ki pripravljajo gradivo za predajo arhivu (15 imetnikov).

4. Nadzor materialnega varstva dokumentarnega gradiva pri imetnikih:

Opravljeni so bili predlogi pri 13 ustvarjalcih, ki so bili opozorjeni predvsem na zagotovitev ustreznih prostorov za hranjenje arhivskega in dokumentarnega gradiva in na potrebo po namestitvi delavca, ki bo za to gradivo skrbel.

5. Sodelovanje pri pripravi novih navodil za pisarniško poslovanje:

Sodelovali smo pri pripravi enotnega klasifikacijskega sistema za evidentiranje dokumentarnega gradiva za Univerzo Edvarda Kardelja v Ljubljani, fakultete in visokošolske temeljne organizacije.

6. Strokovno usposabljanje delavcev, ki delajo z dokumentarnim gradivom:

Vsem ustvarjalcem dokumentarnega gradiva, ki bodo izročali svoje arhivsko gradivo Arhivu SR Slovenije smo poslali vprašalnik, s katerim smo želeli dobiti podatke o ustvarjalcih dokumentarnega gradiva, predvsem pa o strokovni usposobljenosti delavcev, ki delajo z dokumentarnim gradivom. Na vprašalnik je odgovorilo okoli 35 ustvarjalcev. Za izvedbo preizkusa njihove strokovne usposobljenosti so delavci arhiva osnovali tri komisije, ki so pripravile vse potrebno za izvedbo preizkusa. Več naših delavcev je sodelovalo pri pripravi Priročnika za strokovno usposabljanje delavcev, ki delajo z dokumentarnim gradivom (izšel konec leta).

7. Pridobivanje arhivskega gradiva:

Na podlagi 66. člena Zakona o naravni in kulturni dediščini je bilo prevzeto arhivsko gradivo Republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije, Republiške konference ZSMS, Univerzitetnega komiteja ZKS, Univerzitetnega kliničnega centra (TOZD interna klinika, gradivo 1947–1960), Kronike (glasilo Zveze zgodovinskih društev za Slovenijo), Društva arhitektov Slovenije, Zveze organizacij za tehnično kulturo Slovenije, Hidrometeorološkega zavoda SR Slovenije, Filozofske fakultete – PZE zgodovina (5 filmov) ter VIBA filma in Triglav filma (gradivo 1945–1973). Navodila za pripravo arhivskega gradiva za predajo arhivu smo dali 14 ustvarjalcem.

Z odkupom je arhiv pridobil privatni arhiv Ivana Murnika, diplomo dr. Vladimira Levca iz leta 1901 in fotografijo iz leta 1917 (poklonitev cesarju Karlu). Povečali smo zbirko filmskega gradiva z 232 kopijami šestintridesetih filmov iz lastne zbirke.

8. Strokovna obdelava arhivskega gradiva:

Strokovna obdelava arhivskega gradiva obsega:

- a) ugotavljanje tehničnih enot arhivskega gradiva iz neurejenega gradiva in določitev pripadnosti določenemu arhivskemu fondu:

V letu 1984 je bilo pregledanega in razvrščenega okoli 150 tm gradiva, ki je bilo v letih 1945 do 1952 prevzeto neurejeno in skladiščeno v kletih.

- b) urejanje in popisovanje arhivskih fondov in zbirk: Urejeni in popisani so bili naslednji fondi in zbirke oziroma njihovi deli: Deželni zbor in odbor za Kranjsko 1861–1918 (200 arhivskih škatel); Banske uprava Dravske banovine VIII. oddelek (31 fasciklov za leta 1935–1937); Deželna vlada za Kranjsko, serija konvoluti (29 konvolutov); Okrožno sodišče v Ljubljani – prej Deželno sodišče (ureditev 160 škatel kazenskih spisov, 10 škatel civilnih spisov in ene škatle življenjepsov sodnih udeležencev 1947–1948); Okrajno sodišče v Ilirski Bistrici (ureditev 3 škatel civilnih spisov); Upravno sodišče v Celju (ureditev 3 škatel gradiva); Graščina Turn pod Novim gradom (ugotavljanje in vlaganje neurejenega gradiva ter dopolnjevanje popisa, 78 arhivskih škatel); Okrajno glavarstvo in sresko načelstvo Radovljica (80 fasciklov); Inštitut za ekonomske raziskave (60 škatel); privatni arhiv dr. Julija Felacherja (ureditev 10 fasciklov in popis 5 fasciklov korespondence); Republiški svet Zveze sindikatov s predhodniki (popis 21 fasciklov, stvarno in krajevno kazalo in dopolnitev popisa za 60 škatel gradiva); zbirka matičnih knjig (popis dvojnokov matičnih knjig za 185 župnij in uskladitev z Vodnikom po matičnih

knjigah); zbirka diapozitivov (popis diapozitivov, ki jih je arhiv odkupil od Galerije Ars); zbirka filmov (zbiranje podatkov o filmih, ki jih hrani arhiv, priprava za kopiranje filmov in pregled vseh filmov).

c) zbiranje podatkov za historiate fondov:

Zbirali smo podatke za historiate fondov: Deželni zbor in odbor za Kranjsko, Republiški svet Zveze sindikatov Slovenije s predhodniki, Graščina Ilmeljnik, Narodna vlaga LRS 1945 do 1952 in Ministrstvo za kmetijstvo in gozdarstvo LRS 1945 do 1950.

II. Oddelek za informacije, dokumentacijo, INDOK in materialno varstvo s 7 zaposlenimi (2 z visoko, 3 z višjo, 1 s srednjo in z 1 osnovno izobrazbo) je opravljal dela na naslednjih področjih:

1. Uporaba arhivskega gradiva:

a) uporaba v čitalnici arhiva:

Čitalnico arhiva je obiskalo 474 uporabnikov, obiskov pa je bilo 1897. Izdanih jim je bilo 5631 tehničnih enot gradiva, od tega 486 mikrofilmov. Zanje je bilo izdelanih 8245 kopij arhivskega gradiva.

Na montažni mizi je bilo štirim uporabnikom predvajano 47 filmov (72 skatel).

b) uporaba arhivskega gradiva izven čitalnice:

– Reševanje vlog strank: rešenih je bilo 162 vlog strank, ki so pisмено zahtevale podatke iz arhivskega gradiva; od tega je bilo 79 vlog strank, ki so potrebovale podatke v upravne namene (dokazila o zaposlitvi, izobrazbi, lastništvu posesti in obrti itn.), 65 vlog strank, ki so želele podatke iz matičnih knjig, ostale stranke pa so želele podatke v raziskovalne namene;

– izposoja arhivskega gradiva izven arhiva: za potrebe arhivskih razstav smo posodili naše arhivsko gradivo trem institucijam, med drugim tudi eni v Avstrijo;

– filmsko gradivo (37 filmov oziroma 64 skatel) je bilo iz arhiva izposojeno osmim institucijam, nekaterim tudi večkrat (skupaj 15 izposoj).

2. Informacije o arhivskem gradivu in iz arhivskega gradiva:

Obsežnejše informacije so bile posredovane 15 posameznikom – predvsem zgodovinarjem-raziskovalcem – med katerimi so bili trije tuji državljani. Upravnim in pravosodnim organom ter drugim družbenopravnim osebam so bile podane obsežnejše informacije iz 12 arhivskih fondov.

Manjših informacij za raziskovalne in upravne namene je bilo posameznikom in družbenopravnim osebam danih preko 500.

3. Evidenca arhivskega gradiva:

Od predpisanih evidenc je arhiv vodil prevzemno knjigo arhivskega gradiva (v letu 1984 je bilo 11 prevzemov), register fondov zunaj arhiva, evidenco mikrofilmov, na katerih je zaradi varnosti posneto arhivsko gradivo. Pričeli smo z izdelavo registra fondov v arhivu in evidence arhivskega gradiva, ki ga bo prevzemal arhiv ter izvedli priprave za izdelavo zbirnega registra fondov in zbirk za SR Slovenijo. K

akcesijski knjigi, predhodnici prevzemne knjige arhivskega gradiva in registra fondov v arhivu, je bilo izdelanih 120 dosjejev fondov, v katerih so zbrani vsi razpoložljivi podatki o teh fondih. Poleg tega je arhiv vodil še naslednje evidence: čitalniško evidenco (evidenca obiskovalcev in nporabljenega gradiva), evidenco arhivskega gradiva, izposojenega iz arhiva, evidenco poškodovanega arhivskega gradiva, ki je potrebno restavracije in konservacije, evidenco o izposoji in uporabi filmskega gradiva, evidenco vlog strank, skladiščno evidenco in „Kroniko arhiva“.

4. Knjižnica arhiva, informiranje INDOK za trno strokovno arhivsko literaturo in arhivsko periodiko:

V knjižnici arhiva je bilo inventariziranih, klasificiranih in katalogiziranih 1060 knjižnih enot (od tega okrog 700 iz prejšnjih let), izposojenih 408 knjig in 254 revij, po formatih preurejenih 130 knjig ter nabavljenih 350 knjig in 70 naslovov periodike. S 23 ilustracijami smo zamenjali 134 publikacij.

V zvezi z osnovanjem INDOK je bilo pripravljenih 210 deskriptorjev za razvrščanje člankov v arhivski periodiki in arhivističnih člankov v drugi periodiki.

5. Materialno varstvo arhivskega gradiva v arhivu (brez restavracije in konservacije arhivskega gradiva):

Najpomembnejša pridobitev arhiva na področju materialnega varstva gradiva je mikroklimatska naprava za vzdrževanje temperature in vlage v filmskem arhivskem skladišču, saj zahteva filmsko gradivo posebne pogoje hranjenja.

Naprava je pričela delovati v decembru 1984.

V polovici arhivskih skladišč s spisovnim gradivom smo opremili police z evidenčnimi številkami in oznakami arhivskih fondov. Tehnično opremljenih je bilo 350 skatel spisovnega gradiva in 50 skatel filmskega gradiva. Skrbeli smo za ustrezno mikroklimo v skladiščih s spisovnim gradivom, čeprav pogoji hranjenja zaradi pomanjkanja katalnega olja niso bili v mejah predpisov, ter za red in snago. Zaradi pojavnosti smo previjali filme iz zbirke filmov in zbirke mikrofilmov.

Varnostno smo mikrofilmali gradivo Glavnega intendantata Ilirskih provinc (63713 posnetkov) in kopirali 235 skatel filmskega gradiva. Ker arhiv nima lastnega mikrofilmskega in fotografskega laboratorija, opravljamo tehnična dela v zvezi z materialnim varstvom (razen konservacije in restavracij gradiva) v drugih institucijah.

Zaradi narave dela so delavei I. in II. organizacijske enote števila zgoraj navedena dela opravljali skrupaj, še posebej pa velja to za naslednja opravljena dela, ki jih zaradi omejenosti s prostorom le omenjamo, čeprav so zahtevala mnogo sil:

- teoretično reševanje strokovnih arhivskih vprašanj;
- usklajevanje arhivske službe v republikih;
- dopolnilno izobraževanje (mentorstva, strokovni izpiti, jezikovni tečaji, strokovna posvetovanja in seminarji . . .);
- kulturno-prosvetna dejavnost (sodelovanje pri dveh razstavih, od katerih je bila ena izključno delo delavcev Arhiva SR Slovenije, predavanja za skupine obiskovalcev, predvsem iz šol, sodelovanje pri usmerjenem izobraževanju . . .);
- znanstveno-raziskovalno delo (arhiv je nosilec oziroma sodeluje pri večih raziskovalnih nalozah);

- sodelovanje z drugimi organizacijami in društvi (predvsem z Arhivskim društvom Slovenije, Zvezo arhivskih delavcev Jugoslavije, Zgodovinskim društvom za Slovenijo, Univerzo v Ljubljani, Inštitutom za narodnostna vprašanja, Zvezo kulturnih organizacij Slovenije . . .);
- mednarodna kulturno-prosvedna izmenjava (koordinacijo za arhivsko službo v SR Sloveniji, odhod štirih delavcev arhiva v tujino in priložnost štirih tujih arhivskih strokovnjakov v arhiv);
- arhivski sporazumi z Avstrijo iz leta 1923 (v akciji za vračanje arhivskega gradiva iz Avstrije so sodelovali trije naši arhivski eksperti, ki so reševali probleme na enajstih ekspertskih sestankih).

III. Konservatorsko-restavratorski oddelek s 7 zaposlenimi (dva z visoko, 3 z višjo in 2 s srednjo izobrazbo) je opravil naslednja dela in naloge:

Restavriranih in konserviranih je bilo okrog 9800 listov arhivskega gradiva na papirju, 94 zemljevidov in kart, 95 pergamentnih listin, 9 grafik in slik, 25 fotografij, 27 pečatov, 260 običajnih vezav in 64 starih vezav, 600 listov pa je bilo laminiranih. Od tega je bilo za Arhiv SR Slovenije restavriranih 21 delovodnikov Deželne vlade in deželnega predsedstva za Kranjsko, 2 fascikla spisov Vicedomskega urada za Kranjsko, 1 imenijska knjiga, 1 kronika, 1 zemljevid, 1 načrt ter nekaj plakatov in listin. Poleg tega je bilo v knjigovoznici zvezanih 7 letnikov Naših razgledov, 4 letniki Komunista, 10 letnikov Der Archivar, 3 letniki Archivmittelingen, 21 letnikov Kronike in večje število Uradnih listov SRS in SFRJ. Druga dela so bila opravljena za 10 večjih zunanjih naročnikov, predvsem za ostale arhive v Sloveniji ter za nekatere muzeje in inštitute.

Poleg zgoraj navedenih del so delavci oddelka opravili še naslednje pomembnejše naloge: sodelovali so z Inštitutom za celulozo in papir pri raziskovanju plesni na pergamentih, opravljali sistematične meritve mikrokline v skladiščih in laboratorijih, organizirali izdelavo vpojnega papirja pri Inštitutu za celulozo in papir in njegovo razdelitev po vseh arhivih v Jugoslaviji, uvedli nov postopek nevtralizacije listin (metoda po Baroni), uvedli nov postopek za meličanje pergamentnih listin in priredili razstavo Konservatorsko-restavratorska dejavnost v Arhivu SR Slovenije.

Delovni program za leto 1985

Program izvajanja nalog arhiva v sektorju za varstvo arhivskega gradiva in v oddelku za informacije, dokumentacijo, INDOK in materialno varstvo je naslednji:

1. Delovne naloge v zvezi s pripravo podzakonskih aktov na podlagi Zakona o naravni in kulturni dediščini, sodelovanje pri pripravi pravilnikov:
 - a) Pravilnik o strokovni obdelavi, izdelavi inventarjev in drugih pripomočkov za uporabo,
 - b) Pravilnik o načini vzdrževanja in varovanju arhivskega in dokumentarnega gradiva pred poškodbami, uničenjem in izgubo.

2. Odbiranje arhivskega iz dokumentarnega gradiva:
 - a) valorizacija arhivskega in dokumentarnega gradiva republiških upravnih organov in drugih družbenopravnih oseb; priprava navodil za odbiranje arhivskega iz dokumentarnega gradiva za 27 imetnikov in nadzor nad odbiranjem,
 - b) ugotavljanje arhivskega gradiva pri 26 imetnikih.
3. Nadzorovanje materialnega varstva arhivskega in dokumentarnega gradiva pri imetnikih in dajanje navodil za ureditve gradiva.
4. Pridobivanje arhivskega gradiva:
 - a) prevzemanje arhivskega gradiva se opravlja na osnovi 66. člena Zakona o naravni in kulturni dediščini. Prevzeto bo gradivo Republiške konference SZDL, Univerzitetne konference ZSMS – Radio študenti, Republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije, Republiškega komiteja za vzgojo, izobraževanje, in telesno kulturo, Republiškega komiteja za kulturo, Republiškega komiteja za borbe in vojaške invalide, Republiškega sekretariata za finance, Republiškega sekretariata za pravosodje in upravo, Republiške geodetske uprave in Skupščine SR Slovenije.
 - b) arhiv bo pridobil arhivsko gradivo tudi na podlagi nakupa, darov in depositov. Odkup gradiva se bo opravljal na podlagi ocenitev.
 - c) arhiv bo nadaljeval z evidentiranjem arhivskega gradiva v privatni lasti.
5. Strokovna obdelava arhivskih fondov in zbirk, izdelava in objava inventarjev ter drugih znanstveno informativnih sredstev:

Vicedomski urad za Kranjsko, urbarske zadeve (priprava inventarja); Franciscejski kataster za Slovensko Primorje (obdelava gradiva in priprava fontološke študije); Deželni zbor in odbor za Kranjsko 1861–1918 (ureditev in popis 200 škatel gradiva, priprava predloga za izločanje, konservacijo, restavracijo in zaščitno mikrofilmanje gradiva); Deželna vlada za Kranjsko 1850–1918, serija konvolutov (tehnična ureditev 25 fasciklov); Komisija za agrarne operacije v Ljubljani (objava inventarja); Banska uprava Dravske banovine I. oddelek (ureditev in izdelava popisa personalnih dosjejev); Okrajno glavarstvo in sresko načelstvo Rudovljica 1850–1941 (tehnična ureditev in sumarni popis 80 fasciklov); Okrajno glavarstvo Logatec 1850–1918 (tehnična ureditev in sumarni popis 20 fasciklov); Narodna vlada LRS 1945–1952 (ureditev in popis 40 škatel gradiva); Ministrstvo za kmetijstvo LRS 1945–1950 (ureditev in popis 4 tm gradiva, priprava predloga za izločanje, konservacijo in restavracijo); gradivo sodišč in pravosodnih organov v Ljubljani 1898 do 1945, civilne in kazenske zadeve (ločitev od gradiva okrajnih sodišč, ureditev 60 škatel gradiva ter priprava predloga za izločanje, konservacijo in restavracijo); Ministrstvo za prosveto LRS 1945–1950 (priprava načrta ureditve, ureditev in popis gradiva, priprava predloga za konservacijo, restavracijo in zaščitno mikrofilmanje); Komisija za pregled investicijskih programov 1950 do 1954 (tehnična ureditev in popis 3 tm gradiva); Zveza sindikatov Jugoslavije, Glavni odbor za Slovenijo s predhodniki 1945–1954 (priprava inventarja za tisk); Univerzitetni komite ZKS (ureditev in popis); Republiški svet Zveze sindikatov Slovenije 1950 (ureditev 15

škatel gradiva in popis, priprava predloga za izločanje, konservacijo in restavracijo gradiva); zbirka filmov (prevzemi filmov, ureditev evidenc za nove kopirane in pridobljene filme, evidentiranje dela filmskega arhivskega gradiva RTV Ljubljana, izposoja filmov, pregledovanje filmov Božidarja Jakca – 4000 m, identifikacija vsebine in popis filmov, pregled novih kopij, fotodokumentacija, evidentiranje filmskega gradiva TV Koper, sodelovanje pri oddaji RTV Ljubljana NOB na Slovenskem); graščinski arhiv Turn pod Novimi gradom (ureditev in popis gradiva, zbiranje podatkov za historiat fonda); graščinski arhiv Dol (priprava inventarja za objavo); privatni arhiv dr. Julija Felcherja (ureditev in popis, priprava inventarja za objavo); zbirka matičnih knjig (dopolnitev popisa z novo pridobljenimi knjigami in tehnična ureditev); C. kr. notranje ministrstvo na Dunaju in C. kr. pravosodno ministrstvo na Dunaju, spisi 1888–1918, ki so bili prevzeti na podlagi sporazuma iz leta 1923 (ureditev in popis gradiva); zbiranje podatkov za historiate fondov s področja zdravstva in socialnega varstva; priprava tematskega vodnika po urbarjih v Arhivu SR Slovenije.

Urejeni fondji in zbirke bodo tehnično opremljeni. Nadaljevali bomo s pregledom in razvrščanjem nerazvrščenega arhivskega gradiva, ki je bilo v petdesetih letih prevzeto neurejeno.

Izdelali bomo metodologijo dela in elemente za izvedbo Vodnika po fondih in zbirkah Arhiva SR Slovenije.

6. Vodenje evidenc arhivskega gradiva:

Vodili bomo prevzemno knjigo arhivskega gradiva, evidenco arhivskega gradiva, ki ga bo prevzel arhiv, evidenco mikrofilmov, na katerih je zaradi varnosti posneto arhivskogradivo, register fondov v arhivu, register fondov zunaj arhiva in zbirno evidenco arhivskega gradiva v SR Sloveniji.

Nadaljevali bomo z zbiranjem in vodenjem dokumentacije o fondih in zbirkah arhiva za dosjeje.

Vodili bomo dokumentacijo o arhivskem gradivu izven območja SR Slovenije, ki zadeva SR Slovenijo in Slovence ter „Kroniko“ arhiva.

7. Uporaba arhivskega gradiva:

Arhivsko gradivo bomo dajali uporabnikom za raziskovalne, študijske, upravne poslovne in druge potrebe. Izdajali bomo tudi overovljene prepise, kopije in izpise iz dokumentov. Gradivo bomo dajali v uporabo v čitalnici arhiva, le izjemoma tudi iz arhiva (npr. za razstave).

Dopolnili bomo Pravilnik o uporabi arhivskega gradiva, pripravili seznam zaupnega arhivskega gradiva in popisov arhivskega gradiva.

Obsežnejše informacije za raziskovalne in študijske namene bodo uporabnikom dajali arhivski strokovni delavci za svoja področja, splošne informacije o arhivskem gradivu pa predvsem čitalniška služba. Dajali bomo podatke iz arhivskega gradiva za poslovne in upravne namene. Uporabnikom bomo omogočili kserokopiranje dokumentov in poskrbeli za mikrofilmanje arhivskega gradiva zunaj arhiva.

8. Materialno varstvo arhivskega gradiva:

Strokovnoobdelano arhivsko gradivo bomo tehnično opremlili, vzdrževali red in čistočo in ustrezno mikroklimo v skladiščih, previjali filme in mikrofilme zaradi možnega pojava plesni, pregledovali vse filme

zaradi ugotavljanja morebitnih poškodb in varnostno mikrofilmali gradivo Odseka za narodno obrambo pokrajinske uprave za Slovenijo.

9. Knjižnica arhiva:

Dopolnjevali bomo knjižni fond z domačo in tujo arhivsko periodiko, s publikacijami s področja arhivarstva, objav virov in razprav, ki so pisane na podlagi arhivskega gradiva in zadevajo zgodovino Slovencev. Inventarizirali, katalogizirali in klasificirali po UDK bomo nove pridobitve in zaostanek knjižnega fonda iz prejšnjih let. Uredili bomo periodiko. Vodili bomo INDOK center za arhivistiko in pripravili bibliografijo za arhivsko periodiko. Izmenjavali bomo strokovne publikacije z drugimi institucijami.

10. Kulturno – prosvetna dejavnost:

Sodelovali bomo s šolami pri pouku zgodovine in arhivistike ter informirali dijake srednjih šol ter študente višjih ter visokih šol o arhivih in arhivskem gradivu. Izvajali bomo obvezno prakso dijakov kulturološke in družboslovne usmeritve. Sodelovali bomo v Svetu za tradicije pri RK SZDL in Odboru za muzeje, arhive in spomeniško varstvo pri istem svetu.

Postavili bomo razstavo Viri za zgodovino gozda in gozdarstva v okviru gozdarskih študijskih dnevov, razstavo Zhou Enlai – življenje in delo in razstavo ob dnevu arhivov 20. oktobra. Opravili bomo pripravljala dela za razstavo Slovencei na tujem.

Za stik z občani bo arhiv 20. oktobra imel dan odprtih vrat.

11. Znanstveno – raziskovalnedejavnost:

Delavci arhiva so nosilci oziroma sodelavci pri naslednjih raziskovalnih temah: Nacionalni in socialni programi pri Slovencih 1848 do 1890, Osnove valorizacije arhivskega gradiva za preučevanje republiške uprave od leta 1945 dalje, Viri za zgodovino narodnega izdajstva in kontrarevolucije na Slovenskem 1941 do 1942, Raziskovanje zgodovine Slovencev 1945 do 1976, Viri za zgodovino Slovencev v madžarskih kulturnih institucijah, Dnevnik dr. Bogomila Vošnjaka, Bibliografija institucij za ozemlje Kranjske, Primorske, Štajerske in Koroške, objava del dr. Antona Fistra, Urbarji na Slovenskem in Zbornik dokumentov revolucije (VII. knjiga).

12. Usklajevanje arhivske službe v republiki in sodelovanje v republiških strokovnih organih in organizacijah:

Arhiv bo skrbel za poenotenje metodologije dela (sodelovanje pri pripravi Pravilnika o strokovni obdelavi arhivskega gradiva), opravljal koordinacijo strokovnega dela med arhivi in delo v zvezi s koordinacijskim odborom arhivov, nudil pomoč pri izobraževanju delavcev, ki delajo z dokumentarnim gradivom v državni upravi, opravljal dela komisije za strokovne izpite, delavcev v arhivih in komisije za preizkus strokovne usposobljenosti za delavce, ki delajo z dokumentarnim gradivom ter druga dela s tega področja.

13. Naloge v zvezi z vračanjem arhivskega gradiva iz Avstrije po sporazumu iz leta 1923 in Protokolu iz leta 1958:

Evidencirali bomo gradivo v Avstrijskem državnem arhivu na Dunaju za mikrofilmanje. Prevzemali bomo arhivsko gradivo v Avstrijskem državnem arhivu in ga v Ljubljani razdelili med republiške arhive.

Sodelovali bomo na sestankih z avstrijskimi in jugoslovanskimi eksperti.

14. Med pomembnejšimi nalogami omenimo še sodelovanje pri izvajanju programa Arhivskega društva Slovenije, izdelovanje inventarjev fondov in razstavnih katalogov, strokovno izpopolnjevanje delavcev in strokovne arhivske naloge s področja SLO in DS.

Program izvajanja nalog arhiva v oddelku za konservacijo in restavracijo arhivskega gradiva je naslednji:

1. Restavriral bomo 12 500 listov arhivskega gradiva na papirju, 84 pergamentov, 2 plemiški diplomi, 21 kart in zemljevidov in 151 načrtov. Laminirali bomo 1000 listov in prevezali 80 starih knjig.
2. Naredili bomo aparaturo za mokri postopek dopolnjevanja papirja s pulpo, nadaljevali sodelovanje z Inštitutom za celulozo in papir pri raziskovalnih nalogah, nadaljevali meritve mikroklimne in izdelavo analize mikroklimne v arhivu ter z restavriranjem pečatov. Pripravili bomo načrte za izdelavo kalupov za kvalitetno restavriranje pečatov.

ZGODOVINSKI ARHIV CELJE

Delovno poročilo za leto 1984

1. Splošni del

1. Izhodišče za delo

Izhodišče za delo arhiva je bil letni delovni načrt, ki ga je sprejel svet arhiva v razširjeni sestavi za občine Celje, Brežice, Ilirski Bistnik, Krško, Laško, Mozirje, Sevnica, Slovenske Konjice, Šentjur pri Celju, Šmarje pri Jelšah, Trbovlje, Velenje, Zagorje ob Savi in Žalec.

Program dela za leto 1984 so prejele vse občinske kulturne skupnosti in vsi izvršni sveti občinskih skupščin (28).

Delo v letu 1984 je bilo načrtovano v okviru kadrovske in finančne pogojev. Delovni program za leto 1984 je bil izpolnjen v celoti. Delovni zaostanek v okviru srednjeročnega načrtovanja se povečuje od 25–30 let, ker niso uresničene naloge na kadrovske in finančnem področju.

2. Kadri

- a) Vse leto je bilo v arhivu zaposlenih 12 delavcev, od tega 9 v arhivski strokovni službi in 3 v upravi:
- strokovna služba:
- 6 arhivistov (visoka izobrazba)
 - 2 arhivska strokovna sodelovca (višja izobrazba)
 - 1 arhivski referent (višja izobrazba)

- 1 tajnica, računovodja (višja izobrazba)
- 1 arhivski pomočnik (tudi čistilka in kurjač)
- 1 ravnatelj (visoka izobrazba)

b) Izraba delovnega časa:

Skupno število delovnih dni – 3875 (26.579 ur) – 100 %

Od tega:

na delu	2960 dni	76 %
redni letni dopusti	320 dni	8 %
izredni plačani dopusti (študijski)	34 dni	1 %
bolezniški dopusti	244 dni	6 %
porodniški dopusti	205 dni	6 %
drugo (državni prazniki)	112 dni	3 %

OPOMBA: 3 arhivisti – pripravniki so koristili študijski dopust in opravili enotredensko obvezno prakso v arhivu SRS ter uspešno položili izpit za naziv arhivista.

- c) Izraba delovnega časa za upravne zadeve (potrdila, dokazila, iskanje, zapisniki s predlogi za upravni postopek).

Za 1348 stran je bilo v upravi in v strokovni službi porabljenih 1498 delovnih ur. 9 strank je bilo iz tujine (ZDA, ZRN, Avstrija).

d) Drugo:

- izdelano je bilo 580 arhivskih škatel
- daktilografska dela – 836 ur
- seje sveta arhiva – 17 ur (266 ur 12 delavcev)
- seje komisij – 43 ur (77 ur 12 delavcev)
- SLO, DS – (121 ur 12 delavcev)
- delegatske obveznosti v 14 občinah (KS, SOB) – 15 ur (60 ur 12 delavcev)
- sindikat, ZKS, drugo – 19 ur (67 ur 12 delavcev).

e) Skrb za družbeni standard

Delavci so prejeli regres za dopust, regres za prehrano, 4 delavci so prejeli delne stroške za prevoz na delo. Izplačana je bila nagrada ob upokojitvi delavki za 25 let dela v arhivu. Pri republiškem sekretariatu za SLO je bila najeta počitniška prikolica.

- f) Ravnatelj, ki mu je potekel mandat, je bil imenovan ponovno.

- g) Arhiv je opravil vse obveznosti v zvezi s pripravami za gradnjo novega arhiva in je bil v tesnih stikih z vsemi občinami ustanoviteljicami arhiva. Pripravil je osnutek sporazuma o financiranju arhiva, izdelan je bil nov statut.

3. Finančno in materialno stanje

Finančni načrt za leto 1984, ki ga je sprejel svet arhiva v višini 10.338.800 din, je bil realiziran 95,6 %. Med letom so občinske kulturne skupnosti izvedle revalorizacijo, proračun občin pa le delno (40 % dejavnosti financirajo občinski proračuni, 60 % občinske kulturne skupnosti).

Osební dohodek se je gibal v družbeno dogovorjenih okvirih.

Materialni in funkcionalni izdatki so pokrili najnujnejše potrebe. V celoti je bil zaključen prehod računovodskega poslovanja na avtomatsko obdelavo podatkov.

II. Strokovno delo

- I. S 1. 1. 1984 je bila izvedena notranja reorganizacija

strokovnega dela, ki je sedaj organizirano po referatih. Vodje referatov sestavljajo strokovni svet, ki ga vodi ravnatelj.

Reorganizacija je bistveno izboljšala strokovno delo, ki je bilo načrtovano po referatih na podlagi srednjeročnega načrta. Letni načrt je bil izpolnjen v celoti.

2. Trije delavci z visoko izobrazbo so opravili strokovni izpit za naziv arhivista, en izpit iz nemščine, ena delavka se izpopolnjuje iz italijanskega jezika. Trije delavci so opravili izpit za podiplomski študij in se vpisali na Filozofski fakulteti.

3. Strokovni svet je imel 17 sej (266 ur) in usmerjal strokovno delo.

4. Evidentiranje dokumentarnega in arhivskega gradiva je bilo opravljeno v 47 delovnih organizacijah in pregledano stanje materialnega varstva arhivskega gradiva.

Prvič je bilo evidentirano arhivsko gradivo v Gradcu (Avstrija). Izdana so bila navodila za odbiranje arhivskega gradiva, (40) predlaganih je bilo nekaj upravnih postopkov.

5. Za udeležbo na strokovnih seminarjih in posvetih je bilo izrabljenih 39 dni (31 ur).

Treni pripravnikom je bilo nudeno mentorstvo. Arhiv je sodeloval na štirih sejah koordinacije arhivov SR Slovenije.

6. Obsežno je bilo delo pri evidencah arhivskega gradiva, ki ga bo prevzemal arhiv (kartice).

Opravljena je bila revalorizacija arhivskega gradiva. Pregled in osnovno arhivsko umejanje je bilo opravljeno na 105 fondih KLO in ObLO. Strokovna obdelava je zajela 29 arhivskih fondov KLO in ObLO.

Analitični inventarji so bili izdelani za 23 fondov.

Obsežno večletno delo za tiskanje Vodnika po fondih Zgodovinskega arhiva Celje je prišlo v zaključno fazo.

Opravljeno je bilo delo na abecednem kazalu za fonde s področja uprave in pravosodja.

Nadaljevala se je identifikacija Fototeke Pelikan, (10 000 fotografij) ob pomoči Kulturne skupnosti Celje pa so bili odkupljeni trije obsežni albumi unikatov plošč iz zapuščine Fotoateljaja Pelikan.

Strokovno odbrano je bilo arhivsko gradivo za varnostno-zaščitno mikrofilmanje (8206 posnetkov) in dupliranje 16 zvitkov filmov (180.000 din – financirala Kulturna skupnost Celje in Kulturna skupnost Slovenije).

Sestavljen je bil katalog (evidenca) filmov in mikrofilmskih posnetkov.

Nadaljevano je bilo kartotečno urejanje knjižnice.

Zaključeno je bilo tehnično opremljanje arhivskega gradiva, ki ga je vrnila Avstrija in se nanaša na področje občin ustanoviteljic Zgodovinskega arhiva Celje.

Izvedena je bila strokovna ekskurzija v Deželni arhiv v Gradcu v Avstriji.

Arhiv je pripravil strokovno srečanje arhivov Ptuj, Maribora in Celja.

Pripravljen je bil raziskovalni prispevek za Kozjanski zbornik: Razvoj oblasti na območju občin Šmarje pri Ježah in Šentjur pri Celju in prispevek za Celjski zbornik: Administrativna šola v Celju 1960–1969 na podlagi arhivskega gradiva Zgodovinskega arhiva

Celje in Spodnje štajerski Narodni svet v Celju, Stavbna zadruga državnih uslužbencev.

Pred komisijo Zgodovinskega arhiva Celje je 7 arhivarjev iz delovnih organizacij opravilo predpisani preizkus znanja.

7. Prevzeto je bilo 30 tm arhivskega gradiva Skupščine občine Ilirastnik, 5 tm LMO Celje, 70,2 tm zemljiške knjige Brežice (702 knjigi), zasebna zbirka Aleksandra Videčnika, zbirka dokumentov (okupacija, 0,1 tm), Občinska gasilska zveza Celje, fotonegativi (1970–1981), „Metka“ Celje (1942–1948, 0,4 tm). Iz arhivskega skladišča v Trbovljah je bilo prepeljana v Celje 250 tm upravnih fondov, ki bodo umejeni v naslednjih letih.

OPOMBA: Skladišča arhiva so napolnjena do zadnjega metra regalnih površin, na prevzem čaka 12 000 do 15 000 tm gradiva s področja skoraj četrtine SR Slovenije za časovno obdobje zadnjih 40 let!

8. Restavriranje in konservacija arhivalij: Arhiv SR Slovenije je opravil ta dela v vrednosti 95.000 din (financirali: Kulturna skupnost Celje 50.000 din, Kulturna skupnost Slovenije 45.000 din).

9. Za strokovno sodelovanje v Arhivskem društvo SRS je bilo porabljenih 6 dni (60 ur).

10. En delavec je sodeloval pri delu za izdajo strokovnega dela Profil sodobnega arhiva v SFRJ, ki je izšlo novembra 1984.

Arhiv je sodeloval pri oceni predloga standardov in normativov v SR Sloveniji (Kulturna skupnost Slovenije).

Delovni plan za leto 1985

Okvirni delovni plan za navedeno leto temelji na smernicah programa razvoja arhivske službe za srednjeročno obdobje 1981–1985, ki jih je potrdil razširjeni svet Zgodovinskega arhiva v Celju na svoji seji 26. 3. 1980. Leto 1985 predstavlja peto leto izpolnjevanja srednjeročnega načrta, ki je prilagojen danim možnostim in družbeno dogovorjenim sklepom o temeljih plana občine Celje za področje kulture.

Za leto 1985 načrtujemo kadrovske povečanje za enega delavca arhivista z visokošolsko izobrazbo.

Opravljali bomo naslednja dela in naloge:

1. Prevzemanje in evidentiranje novega gradiva

- 1.1. Zaradi prostorske stiske bomo prevzemali gradivo po nujnostnem ključu, glede na pomen za znanost in kulturo, ogroženost in leto nastanka (gradivo pred letom 1945). Prevzeto gradivo bi lahko obsegalo glede na razpoložljive prostorske možnosti 2–3 tm.

- 1.2. Evidentiranje gradiva, nad katerim imajo lastniško pravico občani in civilnopravne osebe, ki niso društva.

V okviru te naloge poteka prevzem fototeke Pelikan.

- 1.3. Delavci strokovne službe bodo pregledovali varstvo arhivske kulturne dediščine pri ustvarjalcih oziroma inietnikih po ključu za področje vseh 14 občin.
2. **Administrativna obdelava na novo prevzetega gradiva in gradiva, ki je že v arhivu**
 - 2.1. Osnovna urejevalna dela na gradivu prevzetem leta 1984 in 1985.
3. **Arhivistična obdelava gradiva**
 - 3.1. Arhivistična obdelava gradiva s področja uprave, sodstva, gospodarstva, kulture in šolstva z izdelavo inventarjev
 - 3.2. Ureditev posebne zbirke in nastavitve ustrezne evidence
 - 3.3. Ureditev fototeke celjskih fotografov 19. in začetka 20. stoletja.
4. **Izdelava pripomočkov za uporabo gradiva**
 - 4.1. Nadaljevanje del na Vodniku po fondih Zgodovinskega arhiva Celje in njegova končna redakcija.
 - 4.2. Izdelava inventarjev fondov.
5. **Vzdrževanje, varovanje in opremljanje gradiva**
 - 5.1. Redno razpraševanje deponiranega gradiva.
 - 5.2. Izdelava skatel in druge opreme za gradivo.
 - 5.3. Izbor gradiva za restavriranje (Mestne občine Celje 1850–1918).
 - 5.4. Izbor gradiva za mikrofilmanje (gradivo iz restitucije)
 - 5.5. Izdelava kasetnih posnetkov filnoteke.
 - 5.6. Izdelava negativov za obstoječe pozitivne fototeke starejših celjskih fotografov in izdelava pozitivov iz fotografskih plošč fototeke Pelikan.
6. **Dajanje gradiva v uporabo**
 - 6.1. Posredovanje informacij in gradiva za študijske in raziskovalne namene.
 - 6.2. Izdajanje dokumentov za upravne namene.
7. **Valorizacija ustvarjalcev arhivskega gradiva**
 - 7.1. Proučitev že izdelanih seznamov ustvarjalcev arhivskega gradiva za posamezne občine in izdelava predloga za dopolnilne odločbe.
8. **Valorizacija dokumentarnega gradiva pri ustvarjalcih**
 - 8.1. Izdelava navodil za odbiranje arhivskega iz dokumentarnega gradiva za posamezne ustvarjalce.
9. **Evidenca arhivskega gradiva, nastalega pred letom 1945, ki je še pri ustvarjalcih**
10. **Vodenje z zakonom predpisanih evidenc**
 - 10.1. Evidenca fondov v arhivu.
 - 10.2. Register fondov zunaj arhiva.
 - 10.3. Evidenca fondov arhivskega gradiva, ki ga bo prevzemal arhiv.
 - 10.4. Evidenca mikrofilmov v arhivu.
 - 10.5. Akcesijska knjiga.
11. **Evidentiranje gradiva celjskih provenienc v graškem arhivu**
12. **Izobraževanje in preizkusi znanja delavcev družbenopravnih oseb ter članov društev, ki delajo z dokumentarnim gradivom**
13. **Vključevanje v raziskovalne projekte**
 - 13.1. Priprava in objava inventarjev.
 - 13.2. Izdelava regest za listinsko gradivo.
14. **Popularizacija dejavnosti**
 - 14.1. Krepitev stikov z javnostjo, posredovanje informacij v sredstvih javnega obveščanja in na priložnostnih krajevnih razstavah.
 - 14.2. Objavljanje arhivskega gradiva in razprav na podlagi arhivskega gradiva.
 - 14.3. Seznanjanje dijakov in študentov o pomenu arhivskega gradiva, sodelovanje s srednjim usmerjenim izobraževanjem.
15. **Obrambne priprave**
 - 15.1. Klasifikacija gradiva za eventualno evakuacijo in varnostno mikrofilmanje gradiva.
 - 15.2. Usposabljanje delavcev za opravljanje nalog SLO in DS
 - 15.3. Izboljšanje varnostnih razmer.
 - 15.4. Sodelovanje v akcijah (NNNP in podobno).
16. **Izobraževanje**
 - 16.1. Permanentno strokovno izobraževanje.
 - 16.2. Podiplomski študij.
 - 16.3. Udeležba na strokovnih posvetovanjih.
17. **Ureditev knjižnice**
 - 17.1. Izdelava kataloga in drugih pripomočkov.
18. **Upravne administrativne in finančne naloge**
19. **Samoupravne naloge**

POKRAJINSKI ARHIV KOPER

Delovno poročilo za leto 1984

V program dela za leto 1984 smo prenesli manjši del nerealiziranih nalog s področja upravnih dejavnosti ter

reševanje prostorske problematike, kar delno prenašamo tudi v leto 1985.

1. Na področju upravne dejavnosti smo opravili naslednje naloge:

1. Podzakonski akti:

- a) odredbe o družbenih pravnih osebah, katerih arhivsko gradivo bo prevzemal arhiv, sta sprejeli še Skupščina občine Postojna in Skupščina občine Koper;
- b) pripravljeno je gradivo tipskih seznamov navodil za gospodarstvo in družbenopolitičnih organizacij območja Postojne.

2. Terensko delo je obsegalo sistematično obdelavo občine Ilirska Bistrica. Za ustvarjalce, katerih arhivsko gradivo bo prevzemal arhiv, smo izdelali navodila, najprej tipska, po obisku na terenu pa usklajena in dopolnjena. Področje Ilirske Bistrice je pripravljeno za organizacijo seminarja za preizkus znanja. Republiški komite za kulturo je septembra 1984 z odločbo tudi imenoval komisijo Pokrajinskega arhiva Koper za izvedbo preizkusa strokovne usposobljenosti. Na območju občine Ilirska Bistrica je bilo opravljenih 55 pregledov, v ostalih občinah pa: Sežana 8, Postojna 12, Izola 16, Koper 10 in Piran 10, večinoma ob izločitvenem postopku oziroma postopku določanja kategorij trajnega gradiva. Terensko delo v Kopru in Sežani so opravljali tudi dijaki srednjih družboslovnih šol v okviru obvezne šolske prakse. Poseben status ima področje zdravstva, s katerim sodelujemo v celotnem postopku urejevalnih in izločitvenih del že nekaj mesecev.

3. Iz prevzetih fondov so uporabniki uveljavljali svoje pravice iz minulega dela, lastnine, šolske izobrazbe, itd. Prejeli smo 101 vlogo z območja vseh 6 občin. Vse smo rešili.

11. Uredili smo naslednje arhivske fonde:

1. Gradivo do leta 1945: dokončna dela z inventarnimi popisi.

- a) Občina Piran: Listine 1370–1382 (253 listin), ostali fond beneškega obdobja (0,90 tm), obdobje avstrijske provincialne vlade 1797–1806 (3,4 tm), avstrijsko obdobje 1806–1813 (3,3 tm), urejeno in popisano je tudi tiskano gradivo 17., 18. in 19. stoletja (0,80 tm), prvo avstrijsko obdobje je urejeno le za leta 1890–1892 v obsegu 1,7 tm, nadaljevanje.
- b) Občina Izola 1930–1932 (1,90 tm), izločanje 0,10 tm inventarni popis obsega 60 strani, od tega 15 strani čistopisa za publikacijo aifo Izola IV/2, 1930–1940
- c) Občina Podgrad 1882–1945, nadaljevanje in zaključek. Obseg 13,3 tm, izločanje 1,1 tm inventarni popis na 202 straneh. V letu 1984 urejenih 2,4 tm.
- č) Občina Hrpelje–Kozina (fragmentarno), izpiski iz registra porok občine Hrpelje–Kozina 1924–1937, obseg 0,70 tm, inventarni popis 40 strani.
Gradivo je pripravljeno za uporabo v raziskovalne namene.

2. Gradivo po letu 1945: prva faza urejevalnih del – razvrščanje, izločanje in sumarni popisi.

- a) Skupščina občine Piran 1951–1965, načrti 5 tm, popis na 26 tipkanih straneh.
- b) Istrski okrožni ljudski odbor, nadaljevanje in zaključek. Gradivo 1947–1952 obsega 18,1 tm, inventarni popis 629 strani, fond nekompleten. V letu 1984 narejenih 67 arhivskih skatel, izločili 0,90 tm, popisanih tudi 20 načrtov.
- c) Skupščina občine Sežana 1946–1967, razvrščanje in popis 2,5 tm, na 15 tipkanih straneh. Tajništvo za prvoletno in kulturo 1946–1958, Okrajna obrtna zbornica 1946–1957, PNOO za Slovensko primorje in Trst – odsek za kmetijstvo in gozdarstvo 1945–1947, KLO Senožec 1946–1952, KNOO Senožec 1946.
- d) Likvidirane delovne organizacije: Foto Piran 1958–1982, izločili 1,5 tm, Obrtno podjetje Napredek Piran 1965–1968, izločili 5,77 tm inventarnim popisom, Tovarna kemičnih in pralnih izdelkov Jadranka Piran 1953–1962, izločili 6,95 tm, inventarni popis urejenega gradiva 0,9 tm, Krog Sečovlje 1953–1972, in že urejenega fonda izločanje v obsegu 9,4 tm.
- e) Ginnasio, Liceo in Scuola Media, Piran 1945–1978, izločili 3,5 tm, inventarni popis na 5 tipkanih straneh.
- f) Arhiv Pokrajinskega arhiva Koper 1956–1978, izločili 6,7 tm.
- g) Opravljen je popis tehničnih enot Okrajnega zavoda za statistiko Koper, 1923/? /–1964 v obsegu približno 60 tm na 611 karticah.

III. Publicistična dejavnost: sredi leta je izšel aifo Izola IV/I za obdobje 1919–1929. Že od leta 1983 je v tisku Padna iz poljudje serije Slovenske istrske vasi, publikacija Dvori iz iste serije je pripravljena za prevode, fotografsko opremo in tisk.

IV. Izobraževalna dejavnost je obsegala notranjo – pet delavcev kolektiva je opravilo strokovni izpit – in zunanjo, pri kateri je bil sklenjen dogovor za vsakoletno obvezno šolsko prakso dijakov srednje jezikovno-družboslovne šole v Kopru (v letu 1984 smo že imeli na praksi 2 dijakinji), dijaki drugih srednjih šol v Kopru, Piranu in Sežani (skupaj 9) pa so si ogledali arhivske prostore, naše ali pa na terenu, in pripravili učno uro o arhivskem gradivu. Pomembna je naša aktivnost ob vsakoletni republiški akciji raziskovalnih nalog v osnovnih šolah na različne teme iz naše preteklosti. Udeležili smo se tudi vsakoletnega seminarja v Radencih ter dvodnevne strokovne seminarja o računalništvu v Ljubljani. Delavka kolektiva je uspešno opravila tudi tečaj CZ v Kopru.

V. Na področju raziskovalne dejavnosti je bilo opravljeno 10-dnevno študijsko hivanje v Benetkah in 10-dnevno v Rimu in več enodnevnih študijskih obiskov v tržaških arhivih; pretežni del časa v Piranu je bil namenjen prepisovanju, dešifriranju, prevajanju in indeksiranju srednjeveških piranskih listin za samostojno izdajo predbeneških listin Listine I. 1173–1283 – ob pomoči dr. Darje Mihelič; precej časa je bilo namenjenega konkretizaciji in razdelavi projekta Kultura na narodnostno mešanem ozemlju Slovenske Istre za naslednje sred-

njeročno obdobje in za projekt Zgodovina Slovencev; izdelana je tudi študija o razvoju turizma za katalog k razstavi Sprehod skozi čas 7 zv.

- VI. Razstavna dejavnost je potekala večinoma z gostovanji že pripravljenih razstav in v sodelovanju pri izdelavi krajevnih tematskih in splošnih razstav. Od Osrednjega odbora prekomorcev smo pridobili novo postavitev Slovenski partizani v NOB Grčije, Albanije in Makedonije, ki potuje po južnoprimorskih občinah.
- VII. V čitalnicah v Kopru in Piranu se je mudilo 52 raziskovalcev iz domovine in tujine, ki so pregledovali zlasti starejše gradivo. Študente smo usmerjali v izdelavo seminarskih in diplomskih nalog in jim pripravljali gradivo. Za gradivo v strokovni knjižnici smo začeli izdelovati kartoteko po avtorjih (za periodiko).
- VIII. V arhivska skladišča smo prevzeli 9 manjših fondov gradiva NOB in iz predvojnega obdobja.
- IX. Dejavnost na področju urejanja samoupravnih aktov: zbiranje načrtov CZ in obrambnih in varnostnih načrtov, sprejem Pravilnika o odgovornosti za kršitve delovnih obveznosti delavcev in o disciplinskem postopku. Imenovani sta disciplinska komisija in komisija za samoupravno delavsko kontrolo.
- X. Dejavnost na področju samoupravnega planiranja je potekala predvsem v pripravi sklepov pristopa k planiranju za naslednje srednjeročno in dolgoročno obdobje, pripravljene so bile tudi smernice srednjeročnega razvoja 1986–1990 z elementi dolgoročnega razvoja. V izdelavi je analiza realizacije plana 1981–1985. Svet Pokrajinskega arhiva Koper je imenoval tudi komisijo za planiranje.
- XI. Dejavnost Pokrajinskega arhiva Koper na področju urejanja samoupravnih odnosov in družbena aktivnost je potekala na sejah zbora delavcev, sindikata, sveta Pokrajinskega arhiva Koper, koordinacija je potekala na sejah strokovnega kolegija, koordinacije slovenskih arhivov, družbena aktivnost pa na sejah Arhivskega društva SR Slovenije, na številnih sejah delegacije in konference delegacij za občinske in republiške interesne skupnosti, za SO in SOhS. V preteklem letu smo imeli 3 seje komiteja za SLO in DS, 1 sejo komisije za SDK, 2 seji komisije za izvedbo seminarjev na terenu. Več sestankov je bilo izvedenih tudi ob razpisu del in nalog ravnatelja Pokrajinskega arhiva Koper. Volitve še niso bile.
- XII. Na področju restavriranja in mikrofilmanja smo ponovno zaščitili večje število najstarejših listin, nadaljevali restavratorska dela na Notifikah, v zbirko mikrofilmov pa smo pridobili precej posnetega gradiva v tržaških arhivih. Uporaba mikrofilmskega gradiva bo mogoča šele po dobavi tleh mikročitalcev, ki smo ju že plačali.
- XIII. Najaktualnejša ostaja še vedno prostorska problematika. Po sklepu sveta Pokrajinskega arhiva Koper smo s stanjem seznanili tudi predsednika Republiški komite za kulturo, ki je od ustanovitelja zahteval preilog rešitve do konca junija 1984, kar pa, kljub pomoči občinske kulturne skupnosti Koper, zaradi neučinkovitosti občinske uprave, vse do konca leta 1984 ni bilo realizirano. V Piranu je bilo dokončano malo skladišče, v

katerega smo po izločanju preselili nekaj fondov in tako pridobili prostor za prepotreben prevzem sodišča v Piranu od leta 1922 dalje.

Vse nerealizirane naloge so sestavni del programa dela naslednjega leta.

Delovni program za leto 1985

Z ozirom na to, da se izteka srednjeročno plansko obdobje, bomo v letu 1985 v danih prostorskih in kadrovskih zmogljivostih opravili naslednja dela:

I. Upravna dejavnost

1. Registri in evidenca:
 - a) nadaljevanje del na registru fondov v Pokrajinskem arhivu Koper,
 - b) nastavitev registra fondov zunaj arhiva; z njim v zvezi tudi evidenco o nujnih prevzemih s terena vseh šestih južnoprimorskih občin. Prevzemi bodo odvisni od pridobljenih oziroma razpoložljivih skladiščnih površin.
2. Po odredbah o družbenih pravnih osebah in društvih, katerih arhivsko gradivo bo prevzemal Pokrajinski arhiv Koper, navodila za odbiranje arhivskega iz dokumentarnega gradiva.
3. Organizacija seminarja in opravljanje preizkusa strokovne usposobljenosti delavcev družbenih pravnih oseb ter članov društev, ki delajo z dokumentarnim gradivom (Hirska Bistrica, Postojna, mogoče tudi Sežana).
4. Izdajanje potrdil, izpiskov in fotokopij za uveljavljanje pravic iz minulega dela, šolske izobrazbe, premoženjsko-pravnih zadev, ipd. za potrebe uporabnikov.
5. Tereusko delo v vseh 6 občinah — sistematična obdelava z analizo za vsako občino posebej.
6. Sanacijska in vzdrževalna dela v skladiščih in delovnih površnih.
7. Razmnoževanje obstoječih inventarjev in kartotek.
8. Standardi v izposojevalni in čitalniški službi.

II. Arhivska urejevalna dela

1. Nadaljevanje urejevalnih del na fondih občine Izola (1933–1945) in priprave za publikacijo Analitični inventar fonda občine Izola IV/2.
2. Nadaljevanje in zaključek urejanja prevzetih šolskih fondov v Kopru in Piranu za vseh 6 občin.
3. Nadaljevanje in zaključek urejanja fonda statistike Okrajnega ljudskega odbora Koper (1945–1964) — inventarni popis.
4. Ureditev prevzetega fonda Skupščine občine Sežana (povojno obdobje), tehnična oprema in razvrščanje, popis.
5. Nadaljevanje in zaključek urejevalnih del na fondih likvidiranih delovnih organizacij: Foto Jadran Koper, Foto Piran, Foto Servis Postojna, Delovna

organizacija Malo gospodarstvo, TOZID storitvene dejavnosti Koper, Delovna univerza Tone Tomšič Ilirska Bistrica, Libis Ilirska Bistrica, izločanje in inventarni popis.

6. Nadaljevanje urejanja fonda Skupščina občine Piran (avstrijsko obdobje od leta 1893–1908) s popisom in uvrstitvijo naknadno najdenega gradiva 3 tm.
7. Skupščina občine Piran (povojno obdobje) – popis prevzetega gradiva in uskladitev s preostalim fondom na Skupščini občine Piran.
8. Nadaljevanje zbiranja in urejanja zbirke fondov iz NOB.
9. Ureditev prevzetega fonda Gospodarske zbornice Postojna.
10. Sprotno dopolnjevanje zbirk – načrtov, zemljevidov katastrskih map, fototeke, zbirke mikrofilmov.

III. Publicistična dejavnost

1. Izid samostojne publikacije Viri za zgodovino Pirana – Listine I. 1173–1283.
2. Izid Vodnika po šolskih fondih Pokrajinskega arhiva Koper.
3. Izid 1. zvezka serije Slovenske istrske vasi – Padna (že v tisku).
4. Izid kataloga Sprehod skozi čas 7 – 100 let turizma v Portorožu.
5. Priprave za tisk 2. zvezka Slovenske istrske vasi – Dvori.
6. Soizdaja s SAZU – Statuti piranske komune (Pahor–Šumrada).

IV. Raziskovalna dejavnost

1. Po izidu Listine I. začetek del na pripravi Listine II – kronološko nadaljevanje – paleografska obdelava, prevodi, indeksi – mentor dr. Darja Mihelič.
 2. Vodnik po fondih in zbirkah Pokrajinskega arhiva Koper za samostojno izdajo – priprave.
 3. Vodnik po družinskih arhivih Pokrajinskega arhiva Koper – priprave.
 4. Priprave na izid vodnika po fondih družbenopolitičnih organizacij Pokrajinskemu arhivu Koper.
 5. Priprave na razstavo ob 110-letnici arhiva v Piranu – statuti Kopra, Izole in Pirana z uvodno študijo drugo leto 4-letne naloge.
 6. Statuti Izole – 1. leto 2-letne raziskovalne naloge – Nosilec ZRC SAZU izvajalec Janez Šumrada.
 7. Statuti Kopra – prvo leto 2-letne raziskovalne naloge – nosilec Filozofska fakulteta, PZE zgodovina, izvajalec Janez Peršič.
 8. Razvoj šolstva na Obali od razpada Beneške republike dalje – nadaljevanje (viri v domačih in tujih arhivih).
- Naloge 5–8 so vključene že v raziskovalni program Kultura na narodnostno mešanem ozemlju slovenske Istre.

9. Vključitev v raziskovalni projekt Viri za zgodovino Slovencev bo v prvih letih potekalo po programu evidentiranja virov ekonomske emigracije iz slovenske Istre v tujino v sodelovanju s Filozofsko fakulteto in Arhivom SR Slovenije.

V. Razstavna dejavnost

1. Postavitev razstave ob 100-letnici organiziranega turizma v Portorožu.
2. Z osrednjim odborom borcev narodoosvobodilne vojne prekomorcev postavitev razstave Po poteh Sardincev (politični preganjenci na Sardiniji). Ob 40-letnici vrnitve 6000 primorskih Slovencev in istrskih Hrvatov (Slovenske čete) iz Francije v domovino. Osrednja proslava bo 20. oktobra 1985 v Postojni.
3. Gostovanja že pripravljenih razstav o borbenih in bojnih poteh Prekomorskih brigad in njihovih specializiranih enot in gostovanje razstave Razvoj ljudske oblasti v Slovenskem primorju 1941–1947 v občini, kjer še ni bila.
4. Vključitev v skupno akcijo obeležitve 40-letnice osvoboditve.

VI. Akcije

1. Restavriranje in mikrofilmanje – nadaljevanje po programu.
2. Dopolnjevanje dokumentacije o našem območju s fotokopijami in mikrofilmi iz domačih in tujih arhivov – nadaljevanje.
3. Študijska bivanja doma in v tujini v skladu s sprejetim programom dela, v okviru raziskovalnih projektov in v mejah odobrenih finančnih sredstev.

Program je bil obravnavan in sprejet na 5. seji sveta Pokrajinskega arhiva Koper 12. 11. 1984.

VII. Prevzemi

- Iz nerealiziranega programa za leto 1984 bomo prevzeli:
1. Sodišče Piran (1822–1914) v piranska skladišča.
 2. Arhiv Odbora aktivistov JPO v skladišča v Kopru.
 3. Iz Pomorskega muzeja Sergeja Mašera bonno v piranska skladišča prevzeli arhiv Tartinija ter
 4. fond osnovne šole z italijanskim učnim jezikom iz Lueije v Piran.

VIII. Samoupravna aktivnost

1.
 - a) Pravilnik o delitvi dohodka in sredstev za osebne dohodke in skupno porabo, uskladitev z novo zakonodajo in standardi ter predvidenim branžnim dogovorom za arhivsko dejavnost.
 - b) Izdelava in sprejem Pravilnika o samoupravni delavski kontroli.
 - c) Ažuriranje ostalih obstoječih pravilnikov in drugih splošnih aktov delovne organizacije.
2. Planiranje za naslednje srednjeročno obdobje 1986–1990 – programski in prostorski del.

ZGODOVINSKI ARHIV LJUBLJANA

Delovno poročilo za leto 1984

Zgodovinski arhiv Ljubljana opravlja dejavnost na območju ljubljanskih in izvenljubljskih občin, občin Gorenjske, Dolenjske in Bele krajine. Za opravljanje svoje dejavnosti so delavci organizirali svoje delo v dva oddelka v Ljubljani, oddelk v Idriji ter enote v Kranju, Škofji Loki in Novem mestu.

Prostori za opravljanje dejavnosti arhiva

Začeli smo s I. fazo preureditve dodatnih prostorov za arhivske depoje v Ljubljani, na Ciril Metodovem trgu 21. V zgradbi občine smo dobili nove depoje za 265 tekočih metrov gradiva občine Litija. Začeli smo se pogovarjati o rešitvi problema hranjenja gradiva z območja občine Trebnje.

Predpisi s področja arhivske dejavnosti

Sodelovali smo pri pripravi predloga normativov in standardov za arhivsko dejavnost (poročevalec Kulturne skupnosti Slovenije, št. 14, leto III. in št. 18, leto IV.) ter predloga visokošolskega izobraževalnega programa za arhivistiko v okviru PIS za družboslovje – arhivistiko.

Izvajanje zakona in podzakonskih aktov

Člen 59 Zakona o naravni in kulturni dediščini: začeli smo s postopkom razglašanja dokumentarnega gradiva, ki ga hranijo občani in civilne pravne osebe, ki niso društva; pripravili smo navodila za odbiranje arhivskega gradiva iz dokumentarnega gradiva bank in krajevnih skupnosti;

Člen 102: začeli smo z dogovarjanjem o začasnih prepustitvi arhivskega gradiva Železarne Jesenice Železarni;

5. člen Pravilnika o sestavi in vodenju evidence arhivskega gradiva: začeli smo z delom na izdelavi registra fondov v arhivu; dela naj bi zaključili v letu 1985;

Člen 4 Pravilnika o strokovni usposobljenosti delavcev družbenih pravnih oseb in članov društev, ki delajo z dokumentarnim gradivom: z izdajo priročnika in izvedbo seminarjev smo pripravili vse pogoje, da lahko začnemo s preizkusi strokovne usposobljenosti.

Skrb za strokovni razvoj, raziskovalno dejavnost in izobraževalno dejavnost na področju arhivistike

Pripravili smo okvirno usmeritev razvoja kulturnih dejavnosti v SR Sloveniji v obdobju 1986–1990 (za arhivsko dejavnost, Poročevalec Kulturne skupnosti Slovenije, št. 16, leto III). Pripravili smo tudi analizo poučevanja arhivistike v srednjem usmerjenem izobraževanju. Imeli smo predavanja o nalogah upravnih organov pri uresničevanju predpisov s področja arhivske dejavnosti za delavce občinskih upravnih organov s področja kulture (seminar je organiziral Zavod za šolstvo SR Slovenije za učitelje arhivistike v srednjem usmerjenem izobraževanju) ter več predavanj za delavce, ki delajo z dokumentarnim gradivom (v sodelovanju v Višjo upravno šolo v Ljubljani). Delavec je predaval arhivistiko za študente 4. letnika Filozofske fakultete v Ljubljani, oddelk za zgodovino.

Skupaj z drugimi sodelavci smo pripravili Priročnik za delo delavcev, ki delajo z dokumentarnim gradivom ter naredil tudi njegovo strokovno in tehnično redakcijo. Priročnik je izdal Republiški komite za kulturo. Pripravili smo predlog tez za priročnik, ki bo namenjen urejanju in popisovanju gradiva.

Strokovna obdelava arhivskega gradiva in izdelava informacijskih sredstev

Strokovno smo obdelali predvsem gradivo družbeno-političnih skupnosti (1706–1967), gospodarstva (1804–1981), skupnosti (1963–1982), šol (1806–1982), dništev (1894–1980) in družbenopolitičnih organizacij (1945–1980).

Uporaba arhivskega gradiva

Število strank iz leta v leto narašča. V letu 1984 je 843 strank iskalo dokumente za upravne namene (potrdila, izpiske), 334 pa je bilo raziskovalcev, pri čemer nismo upoštevali, da je število obiskov teh strank še veliko večje.

Raziskovalne naloge

Naše raziskovalne naloge so se prepletale s strokovnim delom in popularizacijo dejavnosti, bile pa so predvsem naslednje: popisovanje šematizmov in zemljevidov od 17. stoletja do prve svetovne vojne za Kranjsko, deloma Primorsko, Štajersko in Koroško; preučevanje metodologije popisovanja arhivskega gradiva in uporaba računalnika; evidentiranje gradiva na temo Mestna hranilnica ljubljanska in njena kreditna (posojilna) politika do ljubljanske občine 1889–1914; izbor razglednic, izdelava scenarija in sodelovanje pri pisanju teksta za publikacijo Ljubljana v starih razglednicah, ki bo izšla pri Mladinski knjigi; sodelovali smo pri pripravi zbornika Zgodovina Ljubljane; objavili in pripravili smo kritične pripombe k temi Hribarjevi novoletni govori; za objavo smo pripravili nalogo o sindikalnem gibanju v Ljubljani po letu 1945; pripravljali smo publikacijo Knjiga hiš v Škofji Loki II. in delo na temo Deleži na plavžih v Železnikih.

Pedagoška dejavnost

Veliko dela smovložili v predstavitev dejavnosti arhiva učencem osnovnih in srednjih šol tako z vodenjem: po razstavi v Ljubljani kot s predstavitvijo v obliki predavanj in ogledov arhiva. Več učencev šol srednjega usmerjenega izobraževanja je bilo tudi na delovni praksi v arhivu.

Popularizacijska dejavnost

Kot smo že omenili, se te naloge prepletajo s strokovnim delom v ožjem pomenu besede in pedagoško dejavnostjo. Vendar bi sem lahko šteli še obveščanje javnosti o delu delavcev v obliki prispevkov v priložnostnih publikacijah in preko radia. Tako smo pripravili obsežno predstavitev nidarjenja in taljenja železove rude v srednjem veku ter pravnih razmerij, ki jih ureja Jeseniški nidarški red iz leta 1381. Predstavitve so objavili v nekajtedenskih nadaljevanjih na radiu Triglav Jesenice.

Razstave

Pripravljali smo razstavo Ljubljana na starih fotografijah; sodelovali smo pri postavitvi razstave Ob osemdesetletnici združništva v občini Vrhnika in orisom razvoja kmetijskega združništva v občini Vrhnika 1904–1984; s Kulturnim centrom Kamnik pa smo sodelovali pri postavitvi muzejske razstave Kulturne dragocenosti Kamnika in pri pripravi kataloga za razstavo.

Mikrofilmski laboratorij

Posneli smo 103 mikrofilme, od teh: 7 filmov za Narodni muzej, 2 za Narodno galerijo, 4 za Slovenski šolski muzej, 18 za Mestni muzej, 14 filmov gradiva jeseniške Železarne, 58 pa gradiva našega arhiva, predvsem popise prebivalstva za leto 1931.

Sodelovanje z drugimi organizacijami in društvi

Sodelovali smo v diskusiji na posvetovanju o odnosu zgodovina-etnologija in v diskusiji na medrepubliškem posvetovanju arhivskih delavcev Makedonije in Srbije: pri pripravi filma o prof. Zwittru; na seminarju o uporabi računalnika v arhivih smo sodelovali z referatom Problemi valorizacije zapisov računalniških informacij in Arhivska informativna pomagala in avtomatska obdelava podatkov; sodelovali smo v diskusiji na mednarodnem kongresu arhivov v Bonnu; na posvetovanju v Radencih z referatom Knjigovodski dokumenti in koreferatom Tehnična oziroma tehnološka dokumentacija, prav tako smo sodelovali v diskusiji.

Delovni program za leto 1985

I. SPLOŠNI DEL

Prostori za opravljanje dejavnosti

Prostore v Ljubljani, na Ciril Metodovem trgu 21, ki smo jih začeli preurejati že v letu 1984, bomo opremili s policami. Nadaljevali bomo z drugo fazo preurejanja prostorov v tej stavbi, to je, izselitev strank v stanovanjih v II. nadstropju zgradbe in adaptacije teh prostorov. Skušali bomo rešiti problem varnejšega hranjenja gradiva za območje občine Trebnje, ki je sedaj shranjeno v neustreznih in težko dostopnih prostorih.

Delavci

Število delavcev se, gledano v celoti, ne bo povečalo, pač pa bo prišel sredi leta delavec s služenja vojaškega roka. Začel se bo tudi pripravljati za strokovni izpit.

II. STROKOVNO DELO

Predpisi in drugi splošni akti s področja arhivske dejavnosti

Nadaljevali bomo z izdelavo priročnika, ki bo namenjen urejanju in poposivanju arhivskega gradiva.

Izvajanje zakona in podzakonskih aktov

Rešili bomo vprašanje razglašanja dokumentarnega gradiva občanov in civilnih pravnih oseb, ki niso društva, tako bomo nadaljevali delo, ki smo ga začeli že v letu 1983.

Dokončno se bomo dogovorili o začasnih prepustitvah gradiva Železarne Jesenice Železarni tako, da bomo z njo sklenili pogodbo.

Zaključili bomo delo pri registru fondov v arhivu in začeli z delom na registru fondov zunaj arhiva.

Začeli bomo s preizkusi strokovne usposobljenosti delavcev družbenih pravnih oseb in članov društev, ki delajo z dokumentarnim gradivom.

Skrb za strokovni razvoj, raziskovalno dejavnost in izobraževalno dejavnost na področju arhivistike

Nadaljevali bomo z delom na bibliografiji publikacij o porazdelitvi in organiziranosti institucij na območju Koroške, Kranjske, Primorja in Štajerske do leta 1918.

Tudi v tem letu bomo organizirali predavanja za delavce družbenih pravnih oseb in članice društev, ki delajo z dokumentarnim gradivom, kot pomoč tem delavcem in članom pri preizkusu znanja. Po potrebi oziroma na željo bomo organizirali še druga predavanja.

Še naprej bomo preučevali vprašanja v zvezi s posodobitvijo dela z uvedbo računalnika.

Strokovna obdelava arhivskega gradiva

a) Oddelka v Ljubljani

Začeli oziroma nadaljevali bomo z ureditvijo, popisovanjem in izdelavo inventarjev naslednjih fondov:

Občine: Spodnja Šiška (1860–1914), Skupščine občine Idrija (1955–1967, 75 tm), Logatec (1952–1974), Litija (1952–1955), Kočevje (1952–1975), Vrhnika (1961–1974); občinski ljudski odbori Blagovica (1952–1955, 0,5 tm), Lukovica (1952–1955, 0,6 tm), Radomlje (1952–1955, 0,8 tm), Krka (1952–1955, 0,2 tm), Podtabor (1952–1955, 0,8 tm), Stična (1952–1955, 0,2 tm), Šentvid pri Stični (1953–1955, 0,1 tm), Šmarje (1952–1955, 0,2 tm), Zagradec (1952–1955, 0,7 tm), Idrija (1955–1967), Kamniška Bistrica (1952–1955, 1,3 tm), Komenda (1952–1955, 0,7 tm), Motnik (1952–1955, 0,3 tm), Srednja vas (1952–1955, 0,5 tm), Tuhinj (1952–1955, 0,3 tm), Litija (1952–1974), Logatec (1952–1955), Rovte (1952–1955), Loški potok (1952–1955, 0,9 tm), Sodražica (1952–1960, 1,8 tm), Kočevje (1952–1955), Vrhnika (1961–1974); serija knjig dohodkov in izdatkov mesta Ljubljane po letu 1586 (poudarek na izdelavi stvarne kartoteke); Iskra SOZD elektrokovinske industrije Ljubljana (1962–1981); osnovne šole: Tone Sraj-Aljoša, Nova vas pri Rakeku (1872–1975, 0,8 tm), Šivče (1903–1963, 0,3 tm), Jožeta Kranjca Rakek (1881–1983, 1,2 tm), Unec (1875–1963, 0,7 tm), Notranjski odred Cerknica (1827–1981, 0,6 tm), Gorenje Otave (1931–1962, 0,1 tm), 11. maj Grahovo (1868–1967, 0,6 tm), Iga vas (1890–1967, 2,5 tm), Janeza Hribarja Stari trg pri Ložu (1862–1978, 3,2 tm), Šlandrove brigade Domžale (1938–1965, 7,5 tm); ljubljanske strokovne šole do leta 1958, Kmetijsko gozdarska šola Nova vas (1945–1960, 0,1 tm); notarski

fond Ivan Oblak in Vladimir Ravnhaj, fondi predvojnih odvetnikov in notarjev (od konca 19. stoletja do leta 1945); Mestni sindikalni svet Ljubljana (1945–1954); gradivo nekaterih društev in posameznikov.

b) Enota za Gorenjsko

Okrajni ljudski odbor Radovljica–Jesenice, serija narodna imovina, Okrajni ljudski odbor Kranj, serija spisi (1947–1955); nadaljevali bomo s pripravo inventarja za fond Občine Bled (do druge svetovne vojne); uredili bomo register in dosje prevzetih fondov ter dosje družbenih pravnih oseb in društev, katerih arhivsko gradivo prevzemamo.

c) Enota v Škofji Loki

Občinski ljudski odbor Škofja Loka (1955–1958).

d) Enota za Dolenjsko in Belo krajino

Okrajna ljudska odbora Črnomelj in Trebnje, Okrajno glavarstvo Novo mesto, Kmetijska zadruga občine Metlika, graščine na Dolenjskem (sreda 18. do začetka 20. stoletja, 2,5 tni); naredili bomo inventar fonda Gimnazija Novo mesto.

Prevzemi arhivskega gradiva

Gradivo bomo prevzemali glede na ngotovljene potrebe in naše prostorske možnosti, posebej pa:

a) Oddelka v Ljubljani

Partijsko gradivo z območja Ljubljane, občinski sindikalni svet v Ljubljani; gradivo organizacij s področja gospodarstva, društev; predvojnih odvetnikov in notarjev od konca 19. stoletja do 1945.

b) Enota za Gorenjsko

Železarna Jesenice (prvo obdobje samoupravljanja), samoupravne interesne skupnosti Jesenice, (od ustanovitve do začetka zadnjega mandata), Občinska konferenca SZDL Kranj, Občinska konferenca ZSMS Kranj, Bombažna predilnica in tkalnica Tržič.

c) Enota v Škofji Loki

Arhiv pednikov Šolskega centra Boris Zihertl.

d) Novo mesto

Predvsem gradivo s področja šolstva in gospodarstva.

III. MIKROFILMANJE; KONSERVACIJA IN RESTAVRACIJA

Mikrofilmali bomo naslednje gradivo:

- Železarne Jesenice, 8800 posnetkov,
- Zavoda za spomeniško varstvo Ljubljana, 10.000 posnetkov

- Mestnega muzeja Ljubljana, 5000 posnetkov,
- Arhiva SR Slovenije, 15.000 posnetkov,
- Ljubljanski načrti in zbirka listin, 50.000 posnetkov.

Restavrirati bomo dali poškodovano arhivsko gradivo glede na potrebe in možnosti. Dali bomo delno zamenjati tehnično opremo popisov ljubljanskega prebivalstva (približno 350 fasciklov, 1830–1930).

IV. PEDAGOŠKA IN POPULARIZACIJSKA DEJAVNOST

Organizirali bomo poljudna predavanja o delu arhiva in o arhivskem gradivu. Pripravili bomo izbor dokumentov iz ljubljanske preteklosti, ki jih hrani naš arhiv, za osnovnošolski in srednješolski nivo. V višjih razredih osnovnih šol bomo pri mlah zgodovine posredovali učencem posamezne vrste arhivskega gradiva. V Kulturnih oddajah radija Triglav Jesenice bomo predstavili delovne programe in njihovo realizacijo za občini Jesenice in Radovljica. Ob zaključku obsežnejših del na gradivu s teh področij pa bomo gradivo predstavili občanom. V časopisu Glas v Kranju bomo občasno predstavljali dejavnost arhiva. V zvezi z raziskovalnimi nalogami Pionirja bomo kot vsako leto učencem posredovali arhivsko gradivo. Tudi na radin Tržič bomo predstavili dejavnost arhiva in konkretno delo občanom. V Škofji Loki se bomo s posebej organiziranimi urami vključili v izobraževalni sistem na šolali.

V. RAZSTAVE

Do otvoritve v maju bomo pripravljali razstavo Ljubljana na strliti fotografijah s podnaslovom Iz fototeke Zgodovinskega arhiva Ljubljana. Sodelovali bomo tudi pri zgodovinskih razstavah, ki jih bodo organizirale organizacije združenega dela, šole, društva in kulturne organizacije.

VI. OBJAVE

Kot doslej bomo s prispevki sodelovali v posameznih časopisih in glasilih.

POKRAJINSKI ARHIV MARIBOR

Delovno poročilo za leto 1984

Uvod

Pokrajinski arhiv Maribor s svojo dejavnostjo opravlja naloge za območje 16 občin. Te mu nalagajo zakonski predpisi, ustanovitvena odločba ter priznana načela arhivske teorije in prakse.

Arhiv pokriva področje kulturne dejavnosti in je zavod posebnega družbenega pomena.

Zakon o naravni in kulturni dediščini je dodelil arhivu nove upravne in strokovne naloge. Te mu ob sprotnih nalogah komaj dovoljujejo opravljati časovno zamudna opravila urejanja že zbranega arhivskega gradiva, ki ga je okoli 7000 tekočih metrov.

Strokovno službo arhiva zaseda 12 strokovnih delavcev, med njimi 6 arhivistov, 1 višji knjižničar, 1 dokumentalist, 1 arhivski referent in 3 arhivski pomočniki.

Pokrajinski arhiv Maribor ima svoje upravne, delovne in skladiščne prostore v stavbi na Glavnem trgu 7 ter v Grajski ulici 2, kjer je oddelek za arhivsko gradivo pred letom 1850.

Škofjski arhiv na Koroški cesti 1 je s posebno pogodbo pridružen Pokrajinskemu arhivu Maribor tako, da ima v njem arhivista za gradivo mariborske škofije.

Arhiv je pristopil k reševanju prostorskih problemov tako, da je v tem obdobju pripravil dva elaborata. Prvi rešuje vprašanje hiše Glavni trg 6 in hiše ob Mesarskem prehodu. Drugi se nanaša na hišo Vojašniški trg 4.

Pri reševanju teh problemov so se aktivno vključili tudi ustanoviteljica arhiva Skupščina občine Maribor, Kulturna skupnost Maribor in družbenopolitične organizacije Maribora.

Na osnovi delovnega programa je arhiv v letu 1984 opravil naslednja opravila:

Arhivska urejevalna dela

- primerjava rokopisnega inventarja Mestne občine Maribor s tehničnimi enotami fonda: preureditev in dopolnitev inventarja, skupno 130 strani,
- urejanje kartoteke k originalnim listinam in kopijam gradiva,
- razvrščanje knjig župnijskih, dekanijskih in samostanskih provenienc,
- urejanje prezidialnih spisov za leta 1862–1922 (2 tm) z izdelavo inventarja,
- ureditev fonda F 11 (Privatschulverordnungen) 1,5 tm,
- ureditev fonda F 13 (jubileji) 1,3 tm,
- izločitev gradiva (približno 5 tm) iz fondov: Okrajni odbor Rdečega križa Maribor (1955–1965), Okrajni odbor Rdečega križa Murska Sobota (1946–1952), Okrajni odbor Rdečega križa Slovenj Gradec (1946–1955), Okrajni odbor Rdečega križa Ptuj (1946–1957), Okrajni odbor Rdečega križa Maribor-mesto (1945–1955), Okrajni odbor Rdečega križa Maribor-okolica (1946–1955),
- izdelava registrov sodnih spisov za leto 1940 in 1941,
- izločitev (približno 15 tm) gradiva iz fondov: Okrajni sindikalni svet Maribor (1948–1965), Občinski sindikalni svet Maribor–Tabor (1955–1965), Občinski sindikalni svet Maribor–Center (1955–1965), Občinski sindikalni svet Maribor–Tezno (1955–1965),
- obdelava fonda KLO Ruše (1945–1951)
- izločitev (približno 5 tm) gradiva iz fondov: Mestni in okrajni komite ZKS Maribor (1945–1965) ter fondov občinskih organizacij ZKS,
- temeljito čiščenje gradiva in razporejanje po zaporednih številkah ter vlaganje gradiva v škatle, in sicer naslednjih fondov: Okrajni ljudski odbor Maribor, Občina Ravne na Koroškem, Trgovska in gostinska

obratna zbornica Maribor, Okrajno sodišče Maribor, Tehnična elektro, strojna in tekstilna šola Maribor, osnovnih šol: Bratov Polančič, Antona Aškercu, Osnovne šole V. Maribor; Mestni komite KPS Maribor-mesto, Okrajni komitejev (12) iz različnih krajev, občinskih komitejev KPS (3), ZKS (17), IIC Fala.

Skupaj je bilo vso očiščeno gradivo preloženo v 1302 škatle.

Strokovna navodila, varstvo in evidentiranje arhivskega gradiva

- nadzor nad arhivskim gradivom (zunanja služba) pri: Skupščini mesta Maribor (3x), Zdravstvenem domu Maribor (2x), Splošni bolnišnici Maribor (2x); skupščinah občin: Slovenska Bistrica (2x), Lendava (3x), Murska Sobota (3x), Gornja Radgona (2x), Lenart v Slovenskih Goricah, Ravne na Koroškem, Dravogradu, Ljutomernu, Mestnem svetu ZS Maribor, občinskih sindikalnih svetih Maribor–Rotovž, Tezno, Ruše, Pesnica, Tabor in Pobrečje, Mestni konferenci ZKS Maribor (sodelovanje pri pripravi načrta za evakuacijo gradiva ZKS), Mestnem komiteju ZKS Maribor s posredovanjem navodil za predajo gradiva arhivu,
- nadzorovanje pri vseh družbenopolitičnih organizacijah v Radljah ob Dravi in Murski Soboti,
- nadzorovanje pri Mestnem odboru Rdečega križa Maribor,
- sodelovanje pri odhajanju gradiva za izločitev dokumentarnega gradiva bivših občinskih skupščin v Mariboru,
- dva nadzora z ogledom stanja arhivov na nezasedenih župnijah,
- opravljeni strokovni nadzori v organizacijah združenega dela koroške in pomurske regije ter v Mariboru.

Študijsko, znanstveno, raziskovalno delo ter publikacije

- priprava gradiva Gradivo za zgodovino Maribora IX. zvezek (listine 1479–1485) za tisk,
- priprava in izdaja gradiva X. zvezek Gradiva za zgodovino Maribora (listine 1489–1499) in XI. zvezek (listine 1500–1540),
- priprava gradiva in izdaja Inventarji II z naslovom Okrajni odbor SZDL Murska Sobota,
- priprava in izdaja Katalogi 2 v srbohrvatskem jeziku za razstavo v Beogradu,
- priprava gradiva za Viri I: Viri za gradbeno zgodovino Maribora,
- priprava objave o evidentiranju arhivskega gradiva za zgodovino Slovencev v madžarskih arhivih in v Štajerskem deželnem arhivu v Gradcu,
- priprava gradiva v okviru projekta o zgodovini Maribora (sodelujejo 4 delavci),
- priprava gradiva v okviru obeležja 1000 letnice Razvanja,
- priprava več krajših priložnostnih člankov (o Dravogradu in treh gradovih v okolici Ptuja),
- nadaljevanje raziskav o nastanku in razvoju IIC Fala,
- opravili smo korekturo krtačnega odtisa popisa arhivskih fondov z vsemi indeksi in kazali za Vodnik po fondih in zbirkah SFRJ.

Druge strokovne naloge

- dokončani so bili predlogi valorizacije imetnikov gradiva za potrditev upravnih organov skupščin občin: vseli predlagali ustvarjalcev arhivskega gradiva, od katerih bo arhiv prevzemal arhivsko gradivo je 2454, od tega je 948 družbenih pravnih oseb in 1506 društev. Predlogi so bili dostavljeni vsem občinam s področja arhiva,
- priprava 2. ciklusa predavanj o zgodovini Malečnika in njegove okolice,
- organizacija in izvedba VI. posvetovanja o strokovnih in tehničnih vprašanjih v arhivih Sodobni arhivi '84 z zvezo in mednarodno udeležbo; izdali publikacijo z referati,
- sodelovanje na monastičnem simpoziju „Stična, Kostanjevica, Pletenje“, na kongresu ZADJ v Novem Sadu, seminarju o računalništvu v Arhivu Slovenije v Ljubljani, inventarizirano in knjižnično obdelano je bilo 1350 knjižnih enot z izdelavo kataloga: literarno in arhivsko gradivo je uporabljalo 305 uporabnikov; za vezavo je bilo pripravljenih 107 enot periodičnega tiska in knjig; tekoče smo zamenjavali publikacije Časopis za zgodovino in narodopisje, Gradivo za zgodovino Maribora, Inventarji I in II, Sodobni arhivi ter Katalogi I in 2,
- sodelovanje v komisijah za restitucijo in arhivsko konvencijo,
- evidentiranje arhivskega gradiva in zbiranje kopij za zgodovino Maribora v domačih in tujih arhivih (v Štajerskem deželni arhivu v Gradcu, v samostanu Rein in v St. Paulu v Labotski dolini in v Nadškofjskem arhivu v Ljubljani za obdobje 1500–1700,
- hranjenje 63 tm arhivskega gradiva različnih provenienc.

Izobraževalna dejavnost

- predavanja za strokovne ekscurzije iz osnovnih šol, srednje šole družboslovne smeri in srednje šole ekonomske smeri, za slušatelje delavske univerze,
- predavanje arhivistike (dveh delavcev po 5 ur na teden) na Srednji šoli družboslovne smeri in Srednje šole pedagoške smeri,
- dodatno izobraževanje arhivskih delavcev v organizacijah združenega dela in preverjanje strokovne usposobljenosti.

Upravne naloge

- izdanih je bilo 400 potrdil oziroma prepisov,
- izposojenih 40 zadev (arhivsko gradivo) predvsem pravnim osebam ter upravnim organom,
- 700 strankam so bile informacije posredovane osebno, danih je bilo prav toliko informacij po telefonu v zvezi z urejanjem raznih zadev,
- izdelava evidence za novo prevzeto arhivsko gradivo,
- izdelava registra fondov za 650 arhivskih fondov s predpisano pripadajočo dokumentacijo.

Popularizacija arhivske dejavnosti

- sodelovanje pri intervjujih z novinarji Radia Maribor (4x), z novinarji RTV Maribor (2x), z novinarji Večera in Dela (6x).

Sodelovanje arhiva s strokovnimi in drugimi organizacijami in društvi

- udeležba na sestankih in sodelovanje z Arhivskim društvom Slovenije, Zvezo arhivskih delavcev Jugoslavije, Zgodovinskim društvom Maribor,
- sodelovanje v okviru Centra za strokovna in tehnična vprašanja v arhivih s TKO Primat Maribor, Sladkogorsko Sladki vrh in Radensko v Radencih,
- sodelovanje z drugimi slovenskimi in jugoslovanskimi arhivi in arhivom Jugoslavije ter sosednimi arhivi v Celovcu, Gradcu, Szombathelyju, Trstu ter z Bavarskim državnim arhivom v Münchnu.

Razstavna dejavnost

- prezentacija arhivskega gradiva vrnjenega Jugoslaviji iz Avstrije (razstavišče Archivum),
- razstava Mariborsko dravsko predmestje (razstavišče Archivum),
- gostovanje z razstavo Arhivsko gradivo – kulturna dediščina in vir za našo zgodovino v Beogradu (v Arhivu Jugoslavije) od 24.10. do 15.12.1984,
- sodelovanje pri razstavi 400 let Dalmatinove biblije.

Mikrofilmanje, konservacija in restavracija

Mikrofilmali smo:

- 10 map arhivalij fonda Trg Ljutomer, 4167 posnetkov,
- izbor arhivalij iz fondov arhiva Arhivsko gradivo – kulturna dediščina in vir za zgodovino, 1637 posnetkov,
- izdelani so bili dvojniki 33 zvitek filmov iz zbirke mikrofilmov Pokrajinskega arhiva Maribor.

Restavrirano je bilo:

- 4 Protokoli 17. in 18. stoletja (Negova, Zgornji Cmurek).

Ob koncu letnega poročila je treba ponovno opozoriti na probleme, ki so zunaj arhivskih možnosti za njihovo razrešitev, otežujejo pa njegovo dejavnost. Ta dejstva so sledeča:

- arhivska skladišča so v glavnem polna (8000 tm gradiva) in arhiv ne more več sprejemati arhivskega gradiva s terena,
- sprotne in druge tekoče naloge v preveliki meri bremenijo temeljno dejavnost arhiva – arhivsko urejevalno delo.

Delovni program za leto 1985

Na osnovi 94. člena Zakona o naravni in kulturni dediščini in na osnovi smernic srednjeročnega programa razvoja arhivske službe za srednjeročno obdobje 1981–1985 bo Pokrajinski arhiv Maribor v letu 1985 opravljal naslednje naloge:

Arhivska urejevalna dela

- razvrščanje, popisovanje, tehnično opremljanje fonda Kapucinski samostan Celje (od 17. do 20. stoletja),
- evidentiranje – vpis listin iz fondov v inventarno knjigo in v kartoteko listin (registri),
- urejanje fonda F – 37 (Hirtenbriefe),
- urejanje fonda F – 16, gradivo stolnega kapitlja,
- ureditev in inventarizacija fonda občine Košaki do leta 1941 (nadaljevanje dela iz leta 1984),
- parcialno opravljanje arhivskega irrejevalnega dela na fondih pravosodja,
- evidentiranje kategorij gradiva IIC Fala (gradivo v neurejenem stanju),
- popis gradiva Kmetijske zadruge Črenševci (v razsutem stanju),
- urejanje fonda Krajevnega ljudskega odbora Ruše (nadaljevanje dela iz leta 1984),
- urejanje fonda Mestnega komiteja ZKS 1945–1955,
- izdelava inventarja Okrožnega ljudskega odbora OLO Maribor 1945–1946 (nadaljevanje),
- sprotno tehnično opremljanje naštetih fondov,
- čiščenje in tekoče zamenjevanje dotrajane tehnične opreme arhivskega gradiva.

Varstvo in evidentiranje arhivskega gradiva

- kontrolni pregled in evidentiranje morebitnega gradiva pri nekaterih graščinah,
- evidentiranje in zbiranje kopij gradiva za zgodovino Slovencev v domačih in tujih arhivih (Arhivu Hrvatske, v Štajerskem deželni arhivu v Gradcu, v fondu Državno namestništvo in centralna uprava deželnega odbora za Štajersko od leta 1888 do 1918, v Županjskem arhivu v Szombathelyju) v zvezi z arhivsko konvencijo iz leta 1923,
- nadzor nad arhivskim gradivom (znananja služba) pri valoriziranih ustvarjalcih gospodarstva in negospodarstva, družbenopolitičnih organizacijah in ostalih ustvarjalcih arhivskega gradiva,
- nadzor nad izločanjem dokumentarnega gradiva, ki nima značaja arhivskega gradiva,
- prevzem gradiva (v majhnih količinah) od gospodarstva, družbenopolitičnih organizacij in šol.

Publikacije ter študijsko in znanstveno-raziskovalno delo

- priprava in izdaja XI. zvezka Gradiva za zgodovino Maribora (listine od leta 1500 naprej),
- priprava in izdaja Virov za gradbeno zgodovino Maribora do I. svetovne vojne,
- priprava in izdaja Inventarji III fond: Jareninski dvor (od 12. stoletja do 1941),
- izdaja Kataloga II ob razstavi Arhivski dokumenti graščin,
- raziskovalne naloge:
- sodelovanje pri projektu Zgodovina Maribora; splošna zgodovina do sredine 18. stoletja; cerkvena zgodovina do konca 18. stoletja; cerkvena zgodovina od druge polovice 18. stoletja do konca I. svetovne vojne; upravni in gospodarski razvoj mesta 1750–1941; urbano gradbeni razvoj Maribora od 12. stoletja do danes,
- gradbeni razvoj 12 najpomembnejših arhitektonskih

- spomenikov Maribora,
- sodobna strokovna in tehnična vprašanja arhivov,
- sodelovanje z referati na Simpozij ob 1000 letnici Razvanja in na posvetovanju Sodobni arhivi '85 ter na posvetovanju o krajevni zgodovini Malečnika III.,
- strokovne razprave o arhivskih, zgodovinskih, umetnostno zgodovinskih in podobnih vprašanjih.

Razstavna dejavnost

- občasna razstava Maribor 1945 (ob 40-letnici osvoboditve),
- občasna razstava Arhivski dokumenti gosposčin,
- posredovanje arhivskih dokumentov za razstave drugih institucij,
- gostovanje razstave Arhiva Jugoslavije.

Izobraževalna dejavnost

- sodelovanje pri vzgojno izobraževalnem procesu srednjega usmerjenega izobraževanja,
- posvetovanje o strokovnih in tehničnih vprašanjih v arhivih,
- organizacija seminarja za delavce, ki delajo z dokumentarnim gradivom,
- strokovno izpopolnjevanje delavcev arhiva na strokovnih srečanjih in posvetovanjih Arhivskega društva Slovenije, Zveze arhivskih delavcev Jugoslavije in podobno
- organiziranje in izvedba televizne prakse dijakov Srednje družboslovne šole.

Knjižnica

- inventarizacija in katalogizacija knjig ter periodičnega tiska okoli 500 knjižnih enot ter urejanje drobnih tiskov in mikrofilmskega gradiva,
- dopolnjevanje knjižnega fonda z nakupi, zamenjavami in darovi: spremljanje tekočih izdaj strokovne literature ter nabave,
- sodelovanje pri razstavni dejavnosti, posvetovanju in izdaji publikacij,
- delo z uporabniki v čitalnici: informacije, izposoja arhivskega in knjižnega gradiva.

Upravne naloge

- izdajanje potrdil, prepisov, kopij na osnovi podatkov iz dokumentacije, ki jo hrani arhiv (1290 fondov),
- izposoja spisovnega gradiva npravnim organom, pravnim in fizičnim osebam,
- vodenje evidenc: o izposoji, register fondov v arhivu (nadaljnjih 500 kartic), register fondov zunaj arhiva, vodenje akcesije za tekoče leto.

Mikrofilmanje, restavracija in konservacija

- mikrofilmanje arhivskega gradiva zaradi varnosti in funkcionalne uporabe gradiva v arhivski čitalnici,
- kopiranje mikrofilmov (druga kopija),
- restavracija in konservacija najbolj poškodovanih arhivskih dokumentov.

Sodelovanje arhiva s strokovnimi in drugimi organizacijami ter društvi

- delavci arhiva hodo sodelovali v Arhivskem društvu Slovenije, Zvezi arhivskih delavcev Jugoslavije in v njenih komisijah,
- sodelovanje s TKO Primat in Sladkogojsko TOZD Ipenka Ceršak v zvezi z arhivsko tehnično opremo in Radensko Radenci,
- sodelovanje z arhivi in posameznimi arhivskimi strokovnimi delavci iz Avstrije, Italije, Madžarske, ZR Nemčije, Bolganije, Romunije, Francije in Velike Britanije,
- sodelovanje v meddržavni kulturni izmenjavi z ZR Nemčijo, DR Nemčijo, Italijo in Veliko Britanijo,
- izvedba VII. posvetovanja o strokovnih in tehničnih vprašanjih v arhivih Sodobni arhivi '85 z zvezno in mednarodno udeležbo,
- sodelovanje na zveznem posvetovanju arhivskih delavcev Jugoslavije,
- stalno strokovno sodelovanje z jugoslovanskimi arhivi in Arhivom Jugoslavije ter sorodnimi društvi in organizacijami.

Popularizacija arhivske dejavnosti

- za predstavitev arhivske dejavnosti širši družbeni skupnosti bo arhiv pripravil dve razstavi ter organiziral „dan odprtih vrat“,
- delavci arhiva hodo s članki v lokalnih glasilih in glasilih širšega področja ter s prispevki preko RTV predstavljali svoje osnovno poslanstvo.

Splošna in tehnična uprava

- poleg zakonsko obveznih opravil si bo arhiv prizadeval realizirati vsa določila Zakona o naravni in kulturni dediščini ter podzakonskih aktov,
- usklajevanje samoupravnih splošnih aktov z novim statutom,
- posebna skrb bo posvečena nalogam v zvezi s SLO in DS,
- nahava sodelstev za osebno zaščito in opremo CZ po programu,
- tekoče usposabljanje delavcev za naloge SLO in DS,
- vezanje knjig, časnikov in časopisov,
- tekoče tehnično vzdrževanje stavbe ter čiščenje delovnih in ostalih prostorov.

Prostorska problematika

V letu 1985 bo arhiv nadaljeval z urejanjem prostorov (ganderože, sanitarije) pri večnamenskem razstavnem prostoru ARCHIVIUM v pritličju stavbe.

Ker so skladiščni prostori polni, arhiv ne more več prevzemati arhivskega gradiva. Zato bo skupaj z ustanoviteljem pridobil hišo Vojašniški trg 4.

POKRAJINSKI ARHIV V NOVI GORICI

Delovno poročilo za leto 1984

Dela v letu 1984 so bila predvsem usmerjena v reševanje poplavljenega arhivskega gradiva ter v prizadevanja za pridobitev novih začasnih depojev in za dokončno rešitev prostorske problematike arhiva. Ob tem pa je arhiv opravljal z zakonom določene naloge ter nekaj drugih strokovnih del.

1. Reševanje poplavljenega gradiva

17. oktobra 1983 je okrog 5200 enot arhivskega gradiva zalila voda. Še isti dan je arhiv s pomočjo delavcev Občine Nova Gorica evakuiral vse poplavljeno gradivo. Na podstrešju občine si je uredil prostor za naravno sušenje, ki smo ga opravljali po navodilih restavratorskega-konservatorskega oddelka Arhiva SR Slovenije. Strokovnjakom tega oddelka smo takoj predali v restavriranje del najholj ogroženega gradiva (urbarji). V decembru nam je s pomočjo dijakov in delavcev drugih kulturnih zavodov uspelo posušiti okrog 500 tehničnih enot predvsem starejšega gradiva. Ker so postali pogoji za sušenje in polaganje mokrega gradiva pri temperaturi, ki je padla tudi na 2°C nemogoči, so se dela v teh prostorih zaključila. Že 3. decembra je bila glavnina gradiva (3200 enot) prepeljana v zamrzovalnico, da bi se na ta način preprečili nadaljnji škodljivi procesi (predvsem plesenje gradiva). Arhiv je z novim letom dohil v najem stavbo opuščene Doma upokojencev na Gradišču nad Pivačino in jo usposobil za sušenje in za začasno deponiranje posušenega gradiva. Sušenje v novopridobljenih prostorih je potekalo veliko hitreje, saj so bili prostori zračni, svetli in ogrevani. Rezultati so bili razveseljivi, saj smo do konca maja, ko je bilo zaključeno vse sušenje, posušili kar 3000 enot gradiva. 18. aprila smo naravnemu sušenju dodali še sušenje s posebej v ta namen izdelanimi stroji in z njimi uspeli posušiti še preostalih 700 enot arhivskega gradiva. Ker je delo na strojih potekalo v izmenah, smo sklenili pogodbo o delu s šestimi zunanji delavci. Okrog 1000 tehničnih enot gradiva je imelo mokro ali poškodovano le opremo in smo jo zamenjali. Poleg del pri naravnem in strojnem sušenju pa smo delavci Pokrajinskega arhiva s pomočjo dijakov opravili še nešteto transportnih in drugih fizičnih del. Po končanem sušenju je bila izvedena dezinfekcija, da bi tako vsaj začasno zavarovali gradivo pred napadi raznih škodljivcev.

2. Pridobitev novih začasnih prostorov za hranjenje arhivskega gradiva

Prostori starega Doma upokojencev na Gradišču so dotrajani in za hranjenje gradiva neprimerni. Arhivsko gradivo je nedostopno za uporabo, saj je zloženo v skladovnicah. Zaradi tega smo v decembru pridobili novečasne prostore v pritličju Doma šolskih centrov v Novi Gorici, v katere bomo po usposobitvi preselili arhivsko gradivo z Gradišča. Po preselitvi bomo medili gradivo in ga postopoma usposobili za uporabo.

3. Prizadevanja za trajno rešitev prostorske problematike

V drugi polovici leta 1984 so intenzivno potekale aktiv-

nosti v zvezi z gradnjo nove poslovne hiše Pokrajinskega arhiva v Novi Gorici. Na osnovi ugotovitev, soglasij in sprejetih sklepov pristojnih organov regije (Ajdoščina, Nova Gorica in Tolmin) in formiranja projektnega sveta za izgradnjo, smo naročili vsa potrebna gradbeno dokumentacijo. Pri Kulturni skupnosti Slovenije smo prijavi investicijo, katere delež znaša 38%. Pričetek gradnje načrtujemo poletj 1985.

4. Zakonsko določene naloge in druge strokovne naloge arhiva

Dopolnjevali smo predpisane evidencе z na novo pridobljenimi podatki za register fondov v arhivu. Opravljena je bila rekonstrukcija prevzemne knjige v arhivu od ustanovitve arhivskega oddelka pri Skupščini občine Nova Gorica 1966. leta.

Pripravljala so se navodila za odbiranje arhivskega gradiva za organe družbenopolitičnih skupnosti – občin. Večjemu številu ustanoviteljev smo dajali natančnejša navodila v zvezi z odbiranjem arhivskega gradiva, precejšnja je bila tudi pomoč z dajanjem napotkov pri urejanju, arhiviranju in tudi materialnem varstvu gradiva. Pričela so se odbiranja arhivskega gradiva iz dokumentarnega gradiva: Salonij Anhovo, Vozila Gorica, Alpe-mmerce Tolmin, KK Vipava – TOZD Kooperacija, Meblo Bovec, Iskra Bovec, Poligalant Volčja ulaga.

Potekala so urejevalna dela na naslednjih fondih: Državno tožilstvo Gorica, občini Trenta in Soča, Zveza Svobod in prosvetnih društev okraja Gorica, Remontno podjetje Dobrovo, Občinska zveza za telesno kulturo Tolmin, Okrajni odbor ZMS Tolmin, Okrajni odbor ZMS Tolmin, Okrajni odbor SZDL Tolmin, Okrajni odbor AFŽ Tolmin, Okrajni ljudski odbor Gorica in Tolmin.

Kljub stiski s prostorom smo prevzeli nekaj gradiva (približno 5 tm), da bi ga rešili pred uničenjem.

Uporaba arhivskega gradiva je bila zaradi nelostopnosti poplavljenega gradiva omejena, kljub temu pa je bilo rešenih 65 vlog občanov, drugih pravnih oseb oziroma upravnih organov. Prav tako so bile omejene tudi možnosti pri delu z raziskovalci arhivskega gradiva, ki so potrebovali podatke za diplomske in seminarske naloge, tekmovanje mladih zgodovinarjev na temo I. pečletni plan, razstavo o solkanskih mizarjih, za objavo dela o šolstvu v NOB na ozemju Tolminskem ter jubilejni publikaciji Heliosa iz Domžal itd.

Arhiv je ob 20. oktobru, dnevu arhivov in obletnici poplave v arhivu, pripravil manjšo razstavo z naslovom Reševanje poplavljenega arhivskega gradiva. S pomočjo fotografskega gradiva lastne zbirke in fotografij konservatorsko-restavratorskega oddelka pri Arhivu SR Slovenije (skupno 32 fotografij) so bili na šestih panojih prikazani in opisani glavni postopki pri reševanju arhivskega gradiva ter prostori, kjer se še vedno neprimerno hranijo dokumenti s področja treh občin, ki jih pokriva Pokrajinski arhiv v Novi Gorici. V vitrinali je bilo prikazanih tudi 28 enot originalnih dokumentov z različnimi poškodbami ter restavriranimi urbarji. Razstavo si je ogledalo okrog 400 obiskovalcev.

Delavci Pokrajinskega arhiva smo izbrali tudi nekaj dokumentov iz našega arhiva za razstavo Goriška pričevanja, ki bo v Cankarjevem domu v Ljubljani.

Odbran in določen je bil del gradiva, poškodovan ob poplavi, za restavriranje in vezavo

Sodelovanje s šolanci v tem letu zaradi znanih razlogov ni bilo tako uspešno, kljub temu pa je bila na razstavi skupinam ilijakov predstavljena tudi arhivska dejavnost. S tem letom se je začelo intenzivno sodelovanje arhiva s predstavniki društev preko ZKO. Organizirana so bila predavanja o pomenu arhivskega gradiva ter poslana navodila o pisanju društvene kronike. Razposlan je bil anketni list o hranjenju arhivskega gradiva društev.

Arhiv je poskrbel tudi za izobraževanje lastnih delavcev. Trije delavci so se udeležili posvetovanja o strokovnih in tehničnih vprašanjih arhivov v Radencih, delavec pa zbornovanja zgodovinarjev v Brežicah. Pripravnica se je telen dni izpopolnjevala v Zgodovinskem arhivu Ljubljana, opravila pripravništvo in decembra tudi strokovni izpit. Trem delavcem je zavod omogočil sodelovanje na tečaju italijanskega jezika.

Nadaljevalo se je delo v Komisiji za razvijanje tradicij delavskega gibanja pri Občinskem simlikalnem svetu v Novi Gorici, obnovili smo pogodbo o odbiranju gradiva o slovenskih železničarjih v NOB 1941 do 1947 za območje Primorske, sklenjeno z Železniškim gospodarstvom v Ljubljani oziroma njeno komisijo za zgodovino ZZB NOB in izdelali plan zbiranja arhivskega gradiva za leto 1985. Sodelovali smo v Arhivskem inštitutu Slovenije in v sekciji Zgodovinskega društva za severno Primorsko.

Delovni program za leto 1985

1. Sanacija prizadetega arhivskega gradiva

Tudi v letu 1985 bo potrebno nadaljevati z urejevalnimi deli v poplavi prizadetega arhivskega gradiva. Dela bodo potekala v novih, začasnih prostorih Doma šolskih centrov na Grčini.

2. Izvrševanje zakonsko določenih nalog

Evidentiranje in vodenje evidence arhivskega gradiva:

- nadaljevanje zbiranja podatkov za evidenco arhivskega gradiva, ki ga bo prevzemal arhiv,
- nadaljevanje zbiranja podatkov za evidenco arhivskega gradiva zunaj arhiva pri naslednjih ustanovah:
 - Goriška knjižnica
 - Goriški muzej
 - druge arhivske ustanove v SR Sloveniji (po Vodniku po arhivskih fondih in zbirkah Slovenije)
 - župnijski arhivi (po Vodniku po župnijskih arhivih Slovenije in po Vodniku po matičnih knjigah Slovenije)
 - Pokrajinski arhiv Koper in Narodna in univerzitetna knjižnica Ljubljana.

Evidentiranje arhivskega gradiva

- Državni arhiv v Gorici,
- Deželni arhiv v Gorici,
- Državni arhiv Trst.

Valorizacija dokumentarnega gradiva in odbiranje arhivskega gradiva:

- valorizacija dokumentarnega gradiva:
 - izdelana bodo pisarna navodila za odbiranje

arhivskega gradiva pri Pokrajinskem arhivu v Novi Gorici, Primorskem dramskem gledališču v Novi Gorici, pri organih družbenopolitičnih skupnosti (občinah) in pri občinskem sodniku za prekiške ter javnem pravobranilstvu,

- priprava na odbiranje in odbiranje arhivskega gradiva:
 - pregled stanja varstva arhivskega in dokumentarnega gradiva pri vseh družbenopolitičnih organizacijah, pričetek odbiranja pri eni izmed njih,
 - pregled stanja varstva arhivskega gradiva pri vseh ustvarjaleh gradiva s področja gospodarstva; nadaljevanje odhiranja pri Salonitu Anžovo, ČIB Bovec, Vozilih Gorica, Alpcommerce Tolmin, Meblu Bovec, Iskri Bovec, Poligalanu Volčja draga;
 - pregled stanja varstva arhivskega gradiva pri vseh tistih ustvarjaleh gradiva s področja družbenih dejavnosti in društev, ki so že prejeli pismena navodila o odbiranju; pričetek odbiranja pri Osnovni šoli Vipava, SIS družbenih dejavnosti Nova Gorica, Šolskem centru Veno Pilon Ajdovščina in po potrebi pri društvih,

Prevzemanje arhivskega gradiva:

- intervencijski prevzemi po potrebi.

Strokovna obdelava arhivskega gradiva:

- nrejevalna dela bodo potekala na naslednjih fondih: Okrajni ljudski odbor Gorica - vojna škoda, gradivo prevzeto od družbenopolitičnih organizacij v Tolminu, Okrajni odbor SZDL Gorica Nova Gorica (1947-1965).

Remontno podjetje Dobrovo, Komunalno podjetje Dobrovo;

Zveza Svobod in prosvetnih društev okraja Gorica, Kmetijsko društvo Šempeter. Poverjeništvo Pokrajinskega odbora Rdečega križa Slovenije Ajdovščina, občini Soča in Trenta; Občina Sv. Lucija,

- popisovanje: Občina Solkan,
- izdelava inventarja Osnovne šole Tolmin do 1945.

Dajanje gradiva v uporabo:

Gradivo, ki ga poplava ni prizadela, in prizadeto gradivo, ki bo med letom nrejeno, ho na voljo uporabnikom, tako za nveljavljanje pravnih pravic posameznikov, kot za potrebe družbenopravnih oseb in raziskovalcem za študijske namene. Uporabnikom bomo nudili fotokopije, prepise željenega gradiva in potrdila na podlagi dokumentov, ki jih hranimo.

Izobraževalna dejavnost

- mentorstvo pri delovni praksi učencev družboslovne smeri,
- vodstvo skupin dijakov pri ogledu fondov in zbirki Pokrajinskega arhiva in predavanja o vlogi in pomenu arhivskega gradiva in arhivske dejavnosti,
- delo s krožki na šolah,
- delo komisije za preizkus usposobljenosti delavcev, ki delajo z dokumentarnim gradivom.

3. Druge strokovne naloge arhiva

- zbiranje gradiva o slovenskih železničarjih v NOB od 1941 do 1947 za območje Primorske (na osnovi pogodbe med Železniškim gospodarstvom Ljubljana in Pokrajinskim arhivom v Novi Gorici z dne 7. 10. 1983),
- sodelovanje pri delu Zgodovinskega društva za severno Primorsko in Zgodovinskega društva Slovenije,

aktivno vključevanje v delo Arhivskega društva Slovenije in Zveze arhivskih delavcev Jugoslavije, sodelovanje v medijskem odboru glasila Arhivi in Viri ter sodelovanje pri delu komisij in odborov za razvijanje tradicij NOB in delavskega gibanja,

- udeležba na posvetovanju o strokovnih in tehničnih vprašanjih pri delu arhivov in na drugih zborovanjih s področja zgodovine in arhivistike.

4. Akcije

- priprava razstave Občina od Ilirskih provinc do II. svetovne vojne v Slovenskem primorju,
- nadaljevanje konservacije in restavracije ob poplavi prizadetega arhivskega gradiva, (fond: Zemljiško gospodarstvo Lože in Občinski ljudski odbor Nova Gorica),
- 10-dnevni študijski obisk arhivista v Public Record Office v Londonu zaradi evidentiranja virov v letih 1945-1947 oziroma virov iz obdobja zavezniške vojaške uprave ter spoznavanja arhivistične prakse, (veljavni program znanstvenega in prosvetno-kulturnega sodelovanja med SFRJ in Združenim kraljestvom Velike Britanije),
- 7-dnevni študijski obisk arhivista v arhivu Notranjega ministrstva v Rimu zaradi evidentiranja virov za zgodovino Slovencev in spoznavanja arhivistične prakse, (osnova: veljavni program znanstvenega in prosvetno-kulturnega sodelovanja med SFRJ in Republiko Italijo).

5. Samoupravljanje in delo družbenopolitičnih organizacij arhiva

Prižadevali si bomo za krepitev samoupravnih odnosov kot temelja našega družbenopolitičnega sistema, za uresničevanje vseh oblik odločanja z osebnim izjavljanjem in izjavljanjem deletatov, za aktivno sodelovanje pri oblikovanju in sprejemanju družbenih dogovorov in samopravnih sporazimov in dosledno izvrševati dogovorjeno.

V letu 1985 bo potrebno uskladiti vse samopravne splošne akte z Zakonom o naravni in kulturni dediščini ter sprejeti akt o sistemizaciji del in nalog na osnovi panažnega sporazuma v okviru Zveze sindikatov Slovenije.

V tem smislu in skladno z usmeritvami Zveze sindikatov bo delovala Osnovna organizacija ZS, načrtujemo pa ustanovitev Osnovne organizacije ZK v zavodu.

6. SLO in DS

Aktivnosti na področju SLO in DS bodo potekala v tesnem sodelovanju z občinskim sekretariatom za ljudsko obrambo v zvezi z vprašanji mikrofilmanja najdragocenejšega arhivskega gradiva in kategorizacije gradiva glede na trajnost, zarnost in zgodovinski pomen.

Načrtujemo nakup enajst osebnih zaščitnih kompletov, radiološki detektor, kemični detektor in priročno lekarno.

7. Gradnja poslovne hiše Pokrajinskega arhiva v Novi Gorici

Na osnovi ngotovitev, nsklajevanj, prizadevanj in spreje-

tih sklepov pristojnih organov v letu 1984 načrtujemo v letu 1985 pričetek novogradnje pošlovne hiše Pokrajinskega arhiva v Novi Gorici. Na osnovi izdelave gradbenih načrtov in druge potrebne dokumentacije, ki jo bo pripravil Projekt v Novi Gorici, načrtujemo pričetek gradbenih del poleti 1985.

ZGODOVINSKI ARHIV PTUJ

Delovno poročilo za leto 1984

Zgodovinski arhiv v Ptuj, ki pokriva občini Ptuj in Ormož, je planirana dela in naloge skoraj v celoti izpolnil, razen v referatu za starejše arhivsko gradivo, kjer je delavka od 1. 8. 1984 do 20. 1. 1985 opravljala dela in naloge vršilca dolžnosti ravnateljice, v referatu za upravo in sodstvo, kjer je bila delavka na porodniškem dopustu in nekaj zaradi bolezenskih dopustov.

V arhivu so delavci v okviru posameznih referatov urejali naslednje arhivsko gradivo:

- Okrajni ljudski odbor, 1954,
- urejanje tudi naknadno najdenega gradiva – 1945–1952,
- fototeka,
- Skupnost družbenega knjigovodstva,
- Muzejsko društvo.

Opravljenih je bilo osem prevzemov arhivskega gradiva (327 škatel) in izdelane vse potrebne evidence. Nastavljen je bil register fondov v arhivu, zunaj arhivov in registrskih fondov, ki jih bo arhiv prevzel. Posamezni delavci so za svoja področja obiskali vse ustvarjalce (okoli 200), nekatere večkrat, za občini Ptuj in Ormož in pri tem ugotavljali materialno varstvo arhivskega gradiva, dajali pojasnila glede navodil in odhiranja arhivskega gradiva, ugotavljali so količino dokumentarnega in arhivskega gradiva ter dajali napotke za izboljšanje stanja. Z delavsko univerzo Ptuj je bil izveden seminar za delavce (preko 100 udeležencev iz obeh občin), izdan je bil tudičasni priložnik.

Izpitni za preizkus strokovne usposobljenosti arhivarjev so se vršili pred tričlansko komisijo, ki so jo sestavljali delavci Zgodovinskega arhiva Ptuj.

V arhivu je šest dijakov Srednješolskega centra Ptuj opravilo obvezno delovno prakso. Arhiv je dal v tisk Inventar 3 VARIA (Zbirka raznega arhivskega gradiva od 17. do 20. stoletja), za katerega smo pripomočke izdelali tiskarsko. Ravno tako smo iz večih fondov odbrali gradivo potrebno restavracije. Posebno skrb smo namenili varnostnemu mikrofilmanju – arhiv mesta Ptuj – knjige, gradivo, ki je bilo vrnjeno iz Avstrije. Za vse vrnjeno gradivo je bil v začetku leta izdelan potreben elaborat. Delavci so s strokovnimi prispevki sodelovali v

raznih časopisih in revijah. Udeležili so se strokovnih povelj (Radenci, Ljubljana), strokovnih ekskurzij (Grafenegg-Graz, Maribor, Celje, Zagreb, Modinci, Novi Sad), otvoritev razstav (Maribor – Arhivium, Ljubljana – konservatorsko-restavratska dejavnost), pripravili priložnostno razstavo ob tednu arhivov o učnih pisnih, sodelovali v strokovnih društvih, predvsem v Arhivskem društvu Slovenije. Zadnji meseci so bili namenjeni izdelavi evidence. Nekateri delavci pa so že pričeli pripravljati gradivo za vodnik, ki ga bomo izdali ob 30-letnici arhiva leta 1985. Delavci so sodelovali pri priložnostni razstavi:

- Glasila v delovnih organizacijah,
- Osnovna šola Velika Nedelja,
- Ivan Spolenak.

V letu 1984 so bili v Zgodovinskem arhivu Ptuj uporabniki, ki so iskali šolska pričevala, podatke o osebnem dohodku, zaposlitvi, gradbeni dokumentaciji, o zdravljenju, delitvi zemlje, agrarni reformi, obrtnih dovoljenjih, priznanju očetovstva, učna pisma, itd.

118 uporabnikov je v naši čitalnici iskalo podatke o arheoloških izkopavanjih, obrtništvu, šolstvu, društvih, razlastitvi gmajni, arhitekturnem razvoju Ormoža, otroškemu varstvu skozi čas in mladinskih delovnih brigadah.

ARHIV INŠTITUTA ZA ZGODOVINO DELAVSKEGA GIBANJA V LJUBLJANI

Delovno poročilo za leto 1984

Arhiv je organizacijska enota Inštituta za zgodovino delavskega gibanja in opravlja naloge varstva arhivskega gradiva, ki ga hrani, po določilu 101. člena Zakona o naravnih in kulturnih dediščinah, po katerem zavodi, ki proučujejo zgodovino delavskega gibanja in ljudske revolucije, opravljajo varstvo za arhivsko gradivo, ki ga sami hranijo.

Arhivski prostori:

Arhiv pri inštitutu ima svoje delovne in skladiščne prostore na Trgu osvoboditve 1. Arhivska čitalnica je odprta ob ponedeljkih, torkih, četrtek in petkih od 8. do 13. ure, ob sredah od 8. do 16. ure. Uporabnikom arhivskega gradiva je omogočeno kopiranje dokumentov.

Organizacija in kadri:

Arhiv ima tri večje odseke: arhiv delavskega gibanja do leta 1941, arhiv narodnoosvobodilnega boja in ljudske revolucije 1941–1945, ki se deli na tako imenovani partizanski vojaški in partizanski civilni arhiv, na arhiv

nemškega in italijanskega okupatorja ter kontrarevolucionarni arhiv, in arhiv po letu 1945. V sestavi arhiva je tudi oddelek narodnoosvobodilnega, okupatorjevega, kontrarevolucionarnega, zavezniškega in drugega tiska. Arhiv ima svoj mikrofilmski laboratorij z mikroteko. V arhivu je bilo v letu 1984 zaposlenih devet delavcev, od teh šest z visoko izobrazbo.

Strukovna obdelava arhivskega gradiva in izdelava informacijskih sredstev

Urejeni, popisani in delno tehnično opremljeni so bili naslednji fondii in zbirke: Slovenske vojne partizanske bolnišnice (SVPB) 1943–1945 (30 skatel), personalno oddelek glavnega štaba NOB in POS (13 skatel), pokrajinski odbor SPZZ za Primorsko 1943–1945 (2 skatli), pokrajinski komite KPS za Koroško (3 skatle), organizacijsko tajništvo izvršnega odbora OF (3 skatle), politični komisar – deželni svetnik za okrajje Kamnik 1941–1945 (65 fasciklov), Artilerija XI. armadnega korpusa 1941–1943 (29 fasciklov), PNF – italijanska fašistična stranka 1941–1943 (31 fasciklov), prepisi sodb italijanskega vojnega vojaškega sodišča 1942–1943 (12 fasciklov), Škofijska dobrodelna pisarna v Ljubljani 1942–1945 (25 fasciklov), razne zbirke: Črna roka, Sokolski klub Planina, Babska uprava, Slovenska ljudska stranka, Okrajno glavarstvo Novo mesto, veške organizacije, privatne proveniencije (20 fasciklov), Poverjenišтво pokrajinskega narodnoosvobodilnega odbora Ajdovščina (50 fasciklov), Odsek zarepatiacije vojnih ujetnikov in internirancev za Slovenijo (20 fasciklov), osebni fond prof. Slava Klemenčiča 1941–1945 (13 enot), osebni fond Janka Spreitzerja 1941–1945 (3 skatle).

V oddelku NOB in drugega tiska se je nadaljevalo urejanje kontrarevolucionarnega tiska: periodike in neperiodike (62 kartic bibliografije) in dopolnjevanjem kartotek oziroma katalogov NOB in drugega tiska (periodike, neperiodike in drobnega tiska).

Nadaljevalo se je dopolnjevanje raznih arhivskih pripomočkov, predvsem posebnih tematskih, kronoloških, imenskih in drugih kartotek, seznamov, pregledov, bibliografij itd.

V mikrofilmskem laboratoriju je bilo v varnostne in zaščitne namene izdelanih 51.545 mikroposnetkov. Za posneto gradivo je bil izdelan mikrofilmski inventar in sestavljena posebna kartoteka.

V restavracijo in konservacijo je bilo oddanih 380 dokumentov.

Uporaba arhivskega in drugega gradiva v znanstveno-raziskovalne, študijske, upravne in druge namene:

V arhivski čitalnici je bilo evidentiranih 220 uporabnikov, ki so 979-krat obiskali čitalnico in uporabili 2130 tehničnih enot gradiva. Narodnoosvobodilni in drugi tisk je uporabljalo 79 uporabnikov. Za uporabnike je bilo izdelanih 10.628 kopij, 347 mikrofilmskih posnetkov in 214 fotopovečav.

Na osnovi 94. člena Zakona o naravni in kulturni dediščini je arhiv izdal 402 potrdil posameznikom, upravnim in družbenim organom in organizacijam o udeležbi oseb v NOV, sodelovanje v NOG, aretacijah, zaporih, internacijah, izgnanstvu, njetništvu itd. v času druge svetovne vojne. Poleg tega je arhiv posredoval gradivo in podatke iz gradiva za razstave, obeležja, spominske sobe, radijske in televizijske oddaje, časopisne prispevke, dokazno gradivo za sodišča itd.

V arhivu so bili tudi seminarji iz arhivistike za študente zgodovine in predavanja za zgodovinski krožek.

Sprejemanje in zbiranje arhivskega in dopolnilnega gradiva

Arhiv inštituta sprejema le še tisto izvorno gradivo, fotokopije, prepise itd., ki spadajo v njegove fonde oziroma pomenijo njihovo dopolnitev. Arhiv zbira tudi spominsko gradivo, izjave in druga pričevanja, elaborate, diplomske naloge in drugo dopolnilno gradivo, ki ga zberejo raziskovalci inštituta in uporabniki pri svojem delu. V letu 1984 je bilo vpisanih v spjemno knjigo 25 enot.

Znanstveno-raziskovalno delo

Arhivski strokovni delavci so v zvezi z nalogami znanstveno-raziskovalnega programa Inštituta za zgodovino delavskega gibanja sodelovali pri pripravi 7. knjige zbornika Dokumenti ljudske revolucije v Sloveniji 1941–1945, pri projektu Zbrana dela Edvarda Kardelja, pri Virih za zgodovino narodnega izdajstva in kontrarevolucije na Slovenskem, pri medrepubliškem projektu Ingoslovani v fašističnih zaporih, njetniških in koncentracijskih taboriščih in odporiških gibanjih evropskih držav v času druge svetovne vojne in pri medrepubliško-mednarodnem projektu Viri o odnosih med jugoslovanskim in italijanskim narodnoosvobodilnim gibanjem v Julijski krajini in Furlaniji 1941–1945. Objavili in za objavo so pripravili enajst prispevkov. Za informatiko inštituta so dokumentirali dvanajst revij.

Ob 40-letnici Znanstvenega inštituta pri predsedstvu SNOS in 25-letnici Inštituta za zgodovino delavskega gibanja je pripravil arhiv razstavo o delu Znanstvenega inštituta 1944–1945.

Delovni program za leto 1985

V letu 1985 bo v arhivu inštituta v okviru posameznih odsekov strokovno in tehnično obdelano naslednje gradivo: Slovenske vojne partizanske bolnišnice in lekarne (nadaljevanje), Predsedstvo Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta, Dopolnilne brigade IV. Jugoslovanske armade, politični komisar – deželni svetnik Kranj, Artilerija XI. armadnega korpusa (nadaljevanje), PNF – italijanska fašistična stranka v Ljubljani (nadaljevanje), Informativni urad šefa pokrajinske uprave, Poverjenišтво pokrajinskega narodnoosvobodilnega odbora Ajdovščina in nekaj manjših zbirk. V oddelku NOB in drugega tiska se bo nadaljevalo z urejanjem kontrarevolucionarnega tiska (periodike in neperiodike) ter dopolnjevanjem obstoječih kartotek oziroma katalogov NOB in drugega tiska.

Nadaljevalo se bo tudi z dopolnjevanjem in izdelavo znanstveno-informacijskih pripomočkov, predvsem posebnih tematskih, kronoloških, imenskih in podobnih kartotek, seznamov, pregledov, bibliografij itd., ki so zaradi vsebinske pomembnosti arhivskega gradiva iz ob-

dobja narodnoosvobodilne borbe in ljudske revolucije ter povojne socialistične graditve nujno potrebni za čimboljše dostopnost in uporabo tega gradiva širokemu krogu uporabnikov v znanstveno-raziskovalne, študijske, kulturno-prosvetne, upravne in druge namene. Poleg tega so potrebni tudi za informacijsko-dokumentacijsko dejavnost samega inštituta. V zvezi s to dejavnostjo bodo arhivski delavci nadaljevali z dokumentiranjem 14 znanstvenih oziroma strokovnih revij.

V mikrofilmskem laboratoriju se bo nadaljevalo s sistematičnim mikrofilmanjem arhivskega gradiva in natančnim vodenjem evidence posnetega gradiva. V restavracijo in konservacijo bo oddano približno petsto poškodovanih dokumentov.

Arhiv bo v svoji arhivski čitalnici dajal v uporabo arhivsko in drugo gradivo in nudil uporabnikom strokovno pomoč in svetovanje. Izdajal bo potrdila posameznikom in ustreznim organom in organizacijam o udeležbi v NOV, sodelovanju v NOG, aretacijah, zaporih, izgnanstvu, internaciji itd. ter posredoval s tem v zvezi potrebne podatke in pojasnila.

Prizadevanje arhiva za dopolnjevanje arhivskega gradiva, ki ga hrani, postaja zelo omejeno, ker lahko sprejema kot specializiran zgodovinski arhiv le še tisto gradivo, ki

je nastalo v času NOB in predstavlja dopolnitev fondov in zbirk, katere arhiv že hrani. Tako pridobiva arhiv le manjše skupine gradiva, ki mu ga odstopijo druge arhivske ustanove, muzeji, knjižnice, razni odbori in posamezniki. Po dogovoru z Muzejem ljudske revolucije Slovenije, Narodno banko, Zdravniškim društvom itd. bo arhiv v letu 1985 prevzel gradivo, ki je bilo zbrano na terenu. Prav tako bo arhiv skušal dobiti mikrofilme in kopije dokumentov za novejšo zgodovino Slovencev pomembnega gradiva, ki ga hranijo arhivske in druge ustanove v Jugoslaviji in inozemstvu. To zbiranje opravljajo predvsem raziskovalci ob izvajanju inštitutovih raziskovalnih nalog. Pri tej akciji se bo še nadalje sodelovalo in koordiniralo z drugimi arhivi tako, da ima arhiv inštituta določeno evidentiranje in mikrofilmanje predvsem gradiva za obdobje novejšje zgodovine Slovencev. Arhivski delavci bodo v letu 1985 sodelovali pri izvajanju raziskovalnega programa inštituta, in sicer pri pripravi 7. in 8. knjige Dokumentov ljudske revolucije Slovenije 1941–1945, pri izdaji Zbranih del Edvarda Kardelja 1941–1945, pri medrepubliškem projektu Jugoslovani v fašističnih zaporih in taboriščih ter pri pripravi Virov za zgodovino narodnega izdajstva in kontrarevolucije na Slovenskem 1941–1945.

POROČILO O DELU ARHIVSKEGA DRUŠTVA SLOVENIJE ZA ČAS OD 25. FEBRUARJA 1983 DO 31. DECEMBRA 1984

Kristina Šamperl-Purg

Društvo je v omenjenem obdobju delovalo v skladu s svojimi pravili. Osnovno poslanstvo je opravljal izvršni odbor, ki je sprti seznanjal vse člane društva s sprejetimi sklepi, koordiniral delo sekcij in komisij ter odborov.

Celo pomlad 1988 je Komisija za popis arhivskih fondov in zbirk v SR Sloveniji porabila za končno redakcijo v zvezi s popisom arhivskih fondov in zbirk. Komisija je končala delo.

Arhivsko društvo je kot soinicijator pripravilo s Pokrajinskim arhivom Maribor posvetovanje o strokovnih in tehničnih vprašanjih v arhivih. Aprila 1983 je bilo izvedeno 5. posvetovanje z mednarodno udeležbo.

Za nami je tudi uspešno zborovanje arhivskih delavcev Slovenije, ki je bilo od 22. do 24. novembra 1983 v Čatežu ob Savi. Tema posvetovanja je bila Arhivsko gradivo družbenopolitičnih organizacij in društev.

Ob posvetovanju je bil tudi redni občni zbor društva. Na dnevnem redu je bilo najprej predavanje dr. Frana Zwitterja o izvajanju arhivskega sporazuma iz leta 1923 med Avstrijo in Jugoslavijo in protokola iz leta 1958.

Nadalje je bil na osnovi 17. člena pravil Arhivskega društva Slovenije oblikovan predlog za častne člane.

Občni zbor je potrdil sklep, da se za častne člane Arhivskega društva Slovenije sprejmejo tovariši: akad. univ. prof. dr. Frau Zwitter, dr. Pavle Blaznik, akad. univ. prof. dr. Bogo Grafenauer, dr. Ivo Murko, Božo Otorepec in univ. prof. dr. Sergij Vilfan. Dr. Jožetu Mlinariču, Marijo Oblak Čarni, Petru Ribnikarju, Emi Umek in predstavniku Republiškega komiteja za mednarodno sodelovanje Francu Mikšiču pa je društvo izreklo ustno zahvalo.

Po poročilu o delu društva in posameznih komisij je sledil program dela za naprej. Razrešeni so bili stari izvršni odbor in člani komisij ter predlagani novi v sestavi: predsednik Kristina Šamperl-Purg, podpredsednika Ema Umek in dr. Vasilij Melik, tajnik Marjan Zupančič, blagajničarka Milueta Knez, člani Pavla Mrdjenovič, Darinka Drnovšek, Ivanka Zaje-Cizelj, Albert Pucer, Boris Rozman, Vlasta Tul, dr. France Dolinar, Rato Mladenovič, dr. Peter Vodopivec, Marjetka Legat; nadzorni odbor: Metka Gombač, Saša Serše, Kristina Koglot, disciplinska komisija: Ana Zaletelj (predsednik), Mateja Jeraj (namestnik), Anton Ožinger, Marija Masten-Hernja.

Uredniški odbor Arhivov: Marija Oblak Čarni, Ema Umek, Boris Rozman, Marjan Drnovšek, Kristina Šamperl-Purg, Viktor Vrtnjak, Marjeta Adamič, Vida Berkoppec, Lidija Krevclj-Bezljaj, Maruša Zagradnik, Darinka Drnovšek.

Uredniški odbor Virov: Kristina Šamperl-Purg, Ema Umek, Marija Oblak Čarni, Janez Kopač in dr. Jože Mlinarič.

Komisija za izobraževanje in izpopolnjevanje članov društva: dr. Jože Zontar, Ema Umek, Manda Čehovin, Antoša Leskovec, Rato Mladenovič in Vladimir Žumer. Predsednik sekcije arhivskih delavcev zunaj arhivov je Rato Mladenovič.

Po potrditvi novega vodstva je veljala posebna zahvala razrešenemu vodstvu, posebej predsedniku Petru Klasiću in tajniku Vladimirju Kološi.

Z običnega zbora smo poslali dve resoluciji, in sicer v Novo Gorico, kjer je poplava naredila ogromno škodo na arhivskem gradivu in v Celje, kjer si že leta prizadevajo, da bi izohili nivo arhivsko stavbo.

V preteklem letu je društvo delalo po ustaljenem načinu. Na petih sejah izvršnega odbora smo poskušali čimbolj reševati probleme s skupnimi močmi.

Na prvi seji (22. decembra 1983) smo konstituirali izvršni odbor. Sprejeta je bila sprememba, da se namesto Darinke Drnovšek potni v izvršni odbor Arhivskega društva Slovenije Jelena Malbašič, namesto nje pa se v ureilniški odbor Arhivov imenuje Darinka Drnovšek.

8. februarja 1984, torej za slovenski kulturni praznik, smo v Arhivu SR Slovenije imeli občni zbor, sprejemali smo častne člane, vsem predlaganim v Čatežu smo priimili še prof. Janka Jarca. Dr. Jože Zontar nam je predstavil Učbenik iz arhivistike in predložil naloge na področju raziskovanj iz arhivistike v naslednjem obdobju. S krajšim kulturnim programom in zakusko smo počastili častne člane – delavce izven arhivov, ki imajo največ zaslug za vračanje arhivskega gradiva iz tujih arhivov in ostale člane komisij iz arhivov, ki so izohili javno zahvalo.

Druga seja (21. februarja 1984) je skušala v glavnem rešiti vprašanje delitve premoženja nkinjene skupnosti arhivov, vendar nam to na tej seji ni uspelo. Sprejeli smo tudi sklep, da se v organizacijski odbor za posvet o tehničnih in strokovnih vprašanjih v Radencih imenuje vsakokratni predsednik Arhivskega društva Slovenije.

Arhivsko društvo je osvojilo predlog za sklenitev samoupravnega sporazuma o sodelovanju v okviru Mednarodnega kulturno zgodovinskega simpozija Modinci.

Izvršni odbor je sprožil akcijo za znak društva. V svet za kulturo pri predsedstvu Republiške konference SZDL je bila imenovana Darinka Drnovšek. Namesto Vladimirja Kološe je bil delegiran v predsedstvo Zveze arhivskih delavcev Jugoslavije Marjan Zupančič, Peter Klasić pa obdrži svojo funkcijo še do zborovanja v Novem Sadu.

Društvo je kot soorganizator sodelovalo na 6. posvetovanju o strokovnih in tehničnih vprašanjih v arhivih v Radencih. Tretja seja (9. maja 1984) je bila izredno dolga in tudi neinkovita. S pomočjo Ane Zaletelj smo rešili vprašanje premoženja nkinjene skupnosti arhivov, ki po ugotovitvah pripada vsem arhivom, ker so jo vsi financirali, zato lahko vsak arhiv dobi nekaj teh sredstev vrnjenih v obliki knjig. Pojavil pa se je nov problem mednarodno sodelovanje. Zaradi nezadostne informiranosti in neažurnosti posameznih koordinatovjev prihaja do nepravilnosti pri koriščenju možnosti izmenjave. Republiški koordinatovji morajo redno obveščati društvo o mednarodnem sodelovanju.

V letu 1984 društvo praznuje tudi svojo tridesetletnico. Dogovorili smo se, da bo to v obliki krajše slovesnosti in s podelitvijo priznanj posameznikom za dolgoletno delo. V mesecu oktobru smo načrtovali seminar o uporabi računalnika v arhivih. Imenovali smo komisijo:

Marjan Drnovšek, Vladimir Žumer, Ivan Nemanič in Marjan Zupančič, da pripravi seminar.

Apelirali smo na arhive, da bi ob tednu arhivov poskušali na različne načine pritegniti širšo javnost. Pojavil se je tudi problem plačevanja, oziroma vračanja potnih stroškov članom izvršnega odbora in komisij, nekateri arhivi namreč ne upoštevajo priporočila, da bi krili stroške svojim delavcem, delegatom. Dopis v smislu povečane participacije s strani vseh arhivov pa tudi ni imel odmeva tako, da smo ostali pri starem, se pravi, da posamezni arhivi krijejo stroške svojim delegatom.

Na tej seji smo imenovali v izdajateljski svet Kronike Metko Gombač, za delegata Arhivskega društva Slovenije na konferenci delegacije pri ZKOS za Republiško konferenco SZDL pa Borisa Rozmana. Izvršni odbor društva si prizadeva, da bi bilo delo društva čimbolj delo vseh članov in vseh arhivov, zato je tudi poslalo vsem arhivom dopis, da bi vsi sodelovali pri izdelavi plana akcij društva za leto 1985. Žal je bil odziv sila skromen in spet je plan dela zrasel na dveh zelnikih, potrdilo pa ga je še nekaj dodatnih. Arhivsko društvo Slovenije je sprejelo sklep na predlog tovariša Nemaniča, da bi Viba film posnel film (filmski portret) prof. dr. Frana Zwitterja ob njegovi osemdesetletnici. Poskušamo prodreti. Uspe nam pri Viba filmu kot snemalcu (Nemanič, Drnovšek), tudi prof. Zwitter je načelno pristal in tudi okvirni scenarij izpod peresa dr. Petra Vodopivca in dr. Janka Pleterškega je v delu.

V septembru je potekalo 10. mednarodno arhivsko posvetovanje v Bonnu na temo: Izziv arhivom glede na povečano odgovornost in zmanjšana sredstva. Kongresa se je udeležilo tudi nekaj naših arhivskih delavcev. Ob tednu arhivov smo arhivski delavci dodali zimo na RTV Ljubljana in s kratkim prispevkom v Delu obeležili predvsem mednarodni kongres v Bonnu.¹

Na četrti seji (19. septembra 1984) smo se dogovorili, da homo proslavo tridesetletnice društva povežemo s seminarjem o uporabi računalnika v arhivih.

Sprejeli smo plan društva za leto 1985, in sicer:

- zborovanje slovenskih arhivskih delavcev bo oktobra 1985 v Ormožu,
- Radenci, april,
- posvetovanje o izdelavi vodnikov po fondih in zbirkah ter o izdelavi klasifikacije fondov v Kranju – maj,
- Arhivi VII,
- Viri,
- film o dr. Zwitterju,
- sodelovanje na kulturno zgodovinskem simpoziju v Modincih.

Na tej seji smo sprejeli tudi znak Arhivskega društva Slovenije, in sicer je na natečaju zmagal Alber Pucec. Znak je okrogle oblike in simbolizira kompas, igla je narejena iz začetnic društva. Predlagali smo avtorju, da poskuša vključiti še mariborski predlog, in sicer obris Slovenije znotraj kroga. Osvojeno.

Peta seja (10. oktobra 1984) je bila precej v znamenju bližajočega se kongresa arhivskih delavcev v Novem Sadu (od 17. do 19. oktobra 1984).

¹ Društvo je s posebnim dopisom na Republiško kulturno skupnost podpislo prizadevanja arhiva v Novi Gorici za novogradnjo.

Spet smo razpravljali o mednarodnem sodelovanju in sprejeli sklep, da se sestane izvršni odbor arhivskega društva in koordinacija in rešita to vprašanje. Glede na prispеле predloge za priznanja ob 30-letnici je izvršni odbor potrdil vse razen tistih, ki so dobili zvezna priznanja ali so postali častni člani, to so Maček, Smole, Vilfan, Otorepec.

Priznanja dobijo: dr. Jože Žontar, Marjan Drnovšek, Vladimir Žumer, mag. Franc Štukl, dr. Marija Verbič, Janez Kos, Vladimir Kološa in Peter Klasinc za zvestobo društvu in stroki, dr. Vlado Valenčič, Traute Sežun, Janko Orožen, Rozalija – Barbka Lukman, Ivan Nemanič, Peter Ribnikar in Doroteja Gorišek za dolgoletno delo v arhivski stroki, Ana Kambič za dolgoletno delo v društvu, prof. dr. Vasilij Malik za dolgoletno sodelovanje z društvom in arhivi, tovarna kovinske opreme Primat Maribor za dolgoletno uspešno sodelovanje z arhivi, prof. Anton Klasinc in prof. Tone Kolšek za dolgoletno zvestobo arhivu, arhivistiki in društvu.

Pri programu društva za leto 1985 smo dodali slovensko-bavarski dan. Zborovanje v Novem Sadu se je odvi-

jalo na temo Uporaba in zloraba arhivskega gradiva. Slovenci smo bili pri tej problematiki vse preveč tihi. Najpomembnejši je bil zadnji dan, tega dne smo dobili v roke dolgo pričakovani Vodnik po fondih in zbirkah v SFRJ za Slovenijo. Predstavil ga je zvezni urednik Sredoje Lalič. Predstavil je tudi enako knjigo za Hrvaško. Za redatorsko delo na slovenskem delu so dobili priznanje Peter Klasinc, Majda Smole in Jože Maček pa sta dobila zvezni plaketi. V predsedstvo Zveze arhivskih delavcev Jugoslavije sta bila izvoljena Marjan Zupančič in Kristina Šamperl-Purg.

Naj zaključim tole poročilo z nekaj stavki v zvezi z zelo uspešnim seminarjem o uporabi računalnika v arhivih in s proslavo 30-letnice društva. Oboje smo izpeljali v Cankarjevem domu in v klubu delegatov. Društvo pridno sodeluje tudi z Zvezo arhivskih delavcev Jugoslavije. Tajnik Marjan Zupančič pa glede na vse našete aktivnosti pridno piše, vrti telefon, hodi, se vozi, tako da je v arhivu bolj malo in na koncu nam vsem skripaj neka-ko gre.

POZDRAV NA SLOVESNOSTI OB SPREJEMU ČASTNIH ČLANOV ARHIVSKEGA DRUŠTVA SLOVENIJE V LJUBLJANI, 8. FEBRUARJA 1984

Kristina Šamperl-Purg

Prešernova Zdravljica, napitnica velikega Slovenca, močnega klic po svobodi in enakosti, napisana v burnih letih pred revolucionarnim letom 1848 je na srečo z objavo ušla usodi velikega dela pesnikove zapuščine, ki je bila tako kot marsikatero arhivsko gradivo namenoma uničena.

Verzi Zdravljice in verzi velike večine drugih njegovih pesmi so živeli s Slovenci skozi zgodovinske preizkušnje, še posebej so zaživeli med NOB povsod po naši domovini in zunaj nje. Prešernove vizije kulture in napredka Slovencev so našle izpolnitev v Znanstvenem inštitutu, ki je bil ustanovljen v januarju 1944 sredi kočevskih gozdov. Znanstveni inštitut je bil nekaj svojevrstnega in edinstvenega v okupirani Evropi. Skrbel je za sočasno kulturno in znanstveno delo in med drugim poskrbel tudi za partizanske arhive in arhive drugih provenienc na terenu. Prešernovo pojmovanje sveta je našlo posebno mesto pri snovanju slovenske državnosti in okviru federativne Jugoslavije in pri graditvi narodne oblasti na prvem zasedanju SNOS v Črnomlju februarja 1944.

Prešernova vizija bratstva in enakosti je aktualna tudi danes, ko je na svetu še toliko neenakosti in toliko najrazličnejših nesvobod.

Prešernova poezija je torej še vedno živa in aktualna, zato ni naključje, da smo arhivski delavci Slovenije

izbrali Prešernov dan – slovenski kulturni praznik, za 40-letnico Znanstvenega inštituta in 40-letnico SNOS za današnje slovesnosti, na kateri se želimo vsaj simbolično oddolžiti vam, slovenskim znanstvenikom in raziskovalcem za vaše plodno delo pri izvedbi arhivskega sporazuma iz leta 1923 in protokola iz leta 1958 o vrnitvi arhivskega gradiva.

„Reševanju tega problema ste posvetili svoje znanje in svoj čas, nekateri del svojega življenja“ kot je zapisala v predlogu Marija Oblak-Čarni in to zato, da bi se mnogi viri za našo zgodovino vrnili tja, kjer so nastajali in bi tako lažje še bolj razjasnili temni srednji vek, da bi doma imeli overovljene temelje naše nacionalne biti, ki so nam jo nekateri oporekali, da bi preko doslej manj dostopnega gradiva razkrili vso ostrino nacionalne problematike in ne nazadnje izpričali našo socialistično izgradnjo kot rezultat vsega prejšnjega, celotnega zgodovinskega razvoja.

Arhivsko društvo Slovenije je na občnem zboru v Čatežu ob Savi, 23. novembra 1983 sprejelo sklep, da zaradi izjemnih zaslug pri vračanju naših arhivov iz tujine člane komisije slovenskili ekspertov, ki niste delavci v arhivih sprejme za častne člane. To je najvišje priznanje, ki ga Arhivsko društvo more dati. V veliki meri je nanreč vaša zasluga, da je bilo po vojni vrnjeno toliko arhivov in drugih kulturnih dobrin, ki so jih med vojno naropali okupatorji na ozemlju Slovenije in Jugoslavije in da smo končno dobili iz Avstrije na osnovi sporazuma iz leta 1923 dragoceno arhivsko gradivo.

Čeprav je lani poteklo 60 let od meddržavnega sporazuma iz leta 1923 pa delo komisije še ni končano.

Danes na tej slovesnosti Arhivsko društvo Slovenije imenuje zaradi izrednih zaslug pri vračanju naših arhivov iz tujine za svoje častne člane naslednje tovariše:

- akademika, univ. prof. dr. Fraua Zwittera,
- akademika, univ. prof. dr. Boga Grafenauetja,
- akademika, univ. prof. dr. Sergija Vilfana,
- znanstvenega svetnika SAZU dr. Pavla Blaznika,
- višjega raziskovalnega sodelavca SAZU Boža Otorpeca,
- republiškega svetovalca v Izvršnem svetu skupščine SR Slovenije dr. Iva Murka,
- ob 40-letnici Znanstvenega inštituta Arhivsko društvo Slovenije sprejema za svojega častnega člana prof.

Janka Jarca, prvega arhivaja Znanstvenega inštituta pri predsedstvu SNOS – neumornega zbiraleca in urejevalca partizanskih arhivov med in po vojni.

Arhivsko društvo Slovenije izreká javno zahvalo članom komisije, ki ste delavci v arhivih, in sicer:

- arhivski svetovalec dr. Jože Mlinarič,
- arhivska svetnica Marija Oblak-Čarli,
- arhivska svetnica Lina Umek,
- arhivski svetnik Peter Ribnikar,
- svetovalec republiškega komiteja za mednarodno sodelovanje Franc Mikša.

Še enkrat hvala za sodelovanje in naše iskrene čestitke!

OB 30-LETNICI ARHIVSKEGA DRUŠTVA SLOVENIJE

Kristina Šamperl-Purg

V sredo in četrtek 5. in 6. decembra 1984 je Arhivsko društvo Slovenije počastilo svoj 30-letni jubilej s proslavo in seminarjem v Cankarjevem domu in s sprejemom v Klubu delegatov.

Pred kratkim sem slišala ngovor, le čemu je potrebno toliko proslavljati, podeljevati priznanja, ko pa so danes druge stvari bolj pomembne. Zdi se mi, da je s proslavami in s priznanji tudi v današnjem času nekako tako, kot je s soljo v jedi; če je je preveč, ni nžitna, če je je premalo ali sploh nič, pa spet ne. Ravno pravo mero je sicer težko najti, vendar smo arhivski delavci oblikovali to našo proslavo tako, da bi bil seminar sol za stroko, proslava 30-letnice zahvala in vzpodbuda posameznikom in sprejem možnost za oblikovanje pristnejših medčloveških odnosov.

O uporabi računalnika v arhivih se je udeležilo nekaj več kot 70 arhivskih delavcev in gostov. Inž. Stanko Čufar (RSNZ) nas je s pomočjo shem in tabel seznanil z uporabo informacijskih sredstev v dokumentacijski obdelavi. Inž. Štefan Fajmut (ČGP Delo) je bil za našo stroko konkretnješi in je iz prakse prikazal možnosti uporabe računalniško-mikrofilmskih povezav v arhiviranju. Vladimir Bjelić (Savezna uprava za radio veze Beograd) nas je dobesedno predstavil v svet računalništva, in sicer nam je jasno in enostavno prikazal možnosti avtomatske obdelave podatkov v pisarniškem poslovanju. Vladimir Žumer (Zgodovinski arhiv Ljubljana) je kot arhivski delavec izhajal iz dosedanje prakse in nanižal probleme valorizacije zapisov računalniških informacij. Avtor je posredoval pomembno ugotovitev, da zaradi nepoznavanja sodobnih metod je izgubljammo del kulturne dediščine. Marjan Drnovšek (Zgodovinski arhiv Ljubljana) je predstavil arhivska pomagala in možnosti avtomatske obdelave teletinike.

Iz zadnjega referata naj posredujem misel, ki arhivskim delavcem povzroča probleme, in sicer: če arhivski delavci zannulimo vključitev v ta nova informacijska sredstva, bodo ta osiromašena in enostranska, in še drugi problem: kakor hitro bomo začeli sprejemati nove informacijske enote (diske, diskete, kasete), moramo imeti možnost reproduciranja, če ne bo gradivo ležalo mrtvo, uporabnik pa bo šel po informacije tja, kjer mi bodo najlažje dostopne. Avtor se zato sprešuje, ali bomo sprejeli izziv: muno bi bilo, če hočemo, da nas bo prihodnost še poznala.

Popoldan smo v okrogli dvorani proslavili 30-letni jubilej.

Častno predsedstvo: prof. Božo Otorpeec, arhivska svetnica Majda Smole, predsednica Kristina Šamperl-Purg, prof. dr. Vasilij Melik in arhivska svetnica Ema Umek, je dostojno vodilo proslavo, ki je bila sestavljena nekako iz treh delov. Osrednji dogodek je bila predstavitev knjige Arhivski fondii in zbirke v Jugoslaviji – SR Slovenija (kot osma knjiga). 636 strani obsegajočo in zato brez dvoma obsežno knjigo je predstavil mag. Sredoje Lalić – zvezni redaktor, nato republiški redaktor Peter Klasine, na koncu pa je dr. France Kresal podal oceno. Delovni del je zaključila pesem APZ France Prešeren iz Kranja. Slovesnejši del je pričel s pozdravom Primož. Hajz – predstavnik Republiške konference SZDL, 30-letnico delovanja je orisala Marija Oblak-Čarli, dr. Vasilij Melik pa je spregovoril vzpodbudne besede za arhivske delavce, predvsem na področju raziskovanja. Predsednik Zveze arhivskih delavcev Jugoslavije Nikola Nikolić je Novega Sada je oblikoval društvo s svojevrstnim priznanjem – z umetniško, iz kovine izdelano, knjigo.

Arhiv Hrvatske – prof. Peter Strčić, Zveza arhivskih delavcev Srbije, Društvo arhivskih delavcev Bosne in Hercegovine in Zveza društev arhivskih delavcev Hrvatske so poslali telegramske čestitke.

V tretjem delu slovesnosti smo podelili najzaslužnejšim društvenim delavcem, dolgoletnim arhivskim delavcem

in zunanjim sodelavcem priznanja. Priznanje je dobila tudi tovarna PRIMAT – ELKOM iz Maribora. Med 22 prejemniki priznanj sta bila tudi dva že umrla dolgoletna arhivska delaveca, in sicer prof. Tone Kolšek iz Zgodovinskega arhiva Celje in prof. Anton Klasinc iz Zgodovinskega arhiva Ptuj. Zahvala je bila izrečena tudi vsem društvenim delavcem. Slavje smo zaključili na pri-srčnem sprejemu v Klubu delegatov.

Naslednji dan smo nadaljevali s seminarjem.

Dušan Pivec iz Višje tehnične šole v Mariboru je podal izkušnje pri tvorjenju in izkoriščanju računalniško usmerjenih baz podatkov za knjižničarstvo ter znanstveno informacijsko dejavnost. Ivan Nemanič iz Arhiva SR Slovenije je spregovoril o valorizaciji filmskega gradiva. Sledila je demonstracija računalnika Iskra Delta. Najza-

nimivejša je bila debata, ki je zaključila seminar. Debato je vodilo delovno predsedstvo: dr. Jože Žontar, Peter Klasinc, Marjan Drnovšek in Vladimir Žumer. Temeljne ugotovitve: zbrali smo se eni, zelo večji novih informacijskih sredstev in drugi skoraj nič. Ugotovili smo, da morajo priti informacije o arhivskih fondih v osrednji informacijski center (banko podatkov), da bodo uporabniki prišli do podatkov s pritiskom na tipko, za arhive ni smiselno kupovati velikih računalnikov, ker so predragi in ker se frekvenca pretoka informacij finančno ne obrestuje, nujni pa so mikror računalniki, preko katerih bomo posredovali podatke v zbirni center.

Na koncu je bil sprejet sklep, da se člani delovnega predsedstva in diskutanti sestanejo in dorečejo, kar je trenutno že možno.

ZNANOST IN ARHIVI

Ob 30-letnici Arhivskega društva Slovenije

dr. Vasilij Melik

Vprašanje, kaj je z znanostjo v arhivih, ali so arhivi upravna ali raziskovalna ustanova, je bilo že dostikrat na dnevnem redu. Naj omenim samo razpravo, ki jo je pred skoraj tridesetimi leti objavil v Zgodovinskem časopisu (1956/57) prvi predsednik Arhivskega društva dr. France Škerl. V teh svojih kratkih besedah pa se ne mislim dotikati vprašanja ustanov, čeprav je to važno in pomembno vprašanje. Govoril bi rad o ljudeh in o njihovem delu. Zdi se mi, da se večkrat prav po nepotrebnem trudimo iskati razlike med arhivisti in zgodovinarji. Arhivsko in zgodovinsko delo se neprestano in povsod prepletata med seboj. Slovensko arhivistiko so ustvarili arhivisti v zadnjih desetletjih, njen nastanek in razvoj je eden naših velikih uspehov. Toda arhivistika je samo eno izmed področij dela arhivistov, tako kot so predavanja in vaje samo eno izmed področij dela fakultetnih učiteljev zgodovine.

Delo v arhivih je zelo mnogostransko. Dr. Škerl je v razpravi, ki sem jo omenil, upravičeno poudaril, „da se po večini premalo priznava tisto strokovno delo v arhivih, ki se nanaša na drobno, mučno, pa zraven neprecenljivo važno praktično delo, ki konec koncev pripelje arhivalije tako daleč, da so sposobne oziroma uporabne za znanstveno izkoriščanje v smislu publiciranja“. Vsakemu arhivistu mora biti dana možnost znanstvenega dela na področju, ki ga veseli. Za ene je to recimo izdajanje virov s komentarji, za druge so to zgodovinske študije in razprave, oboje pa se seveda lahko tudi povezuje med seboj. Nobeno od teh del ni rezervirano za delavce določene vrste, saj mora biti znanost odprta za vse. Bistveno je, da znanstveno raziskujemo, ni pa pomembno, pripadnik katere stroke raziskuje. Pomembno je, kako, dobro ali slabo, raziskuje. Arhivist, ki posebej in aktivno skrbi za določeno gradivo, ga navadno mnogo bolje pozna kot kdorkoli drug – toda marsikatera vrsta gradiva poznajo najbolje specialisti, ki niso arhivis-

ti. Posebej je obsojanja vredna misel, ki se ne tako redko pojavlja v glavah različnih raziskovalcev, namreč, naj arhivisti garajo nad viri in opravijo vse pripravljalo delo, njim raziskovalcem, višji vrsti, pa naj ostane le pisanje sinteze in blestečih zaključkov. Arhivist mora biti v svojih znanstvenih težnjah povsem enakopraven z vsemi drugimi raziskovalci. Absurdno bi bilo, če bi ga kdo hotel omejevati samo na raziskovanje znotraj njegove ustanove. Kakor vsak drug raziskovalec ima pravico delati tudi drugod, v drugih arhivih in bibliotekah. Ali ni kot arhivist delavec postal pokojni dr. Jože Šorn naš najpomembnejši gospodarski zgodovinar? Ali ni kot arhivski delavec dr. Sergij Vilfan bistveno obogatil našo pravno zgodovino ali Božo Otorepec naše pomožne zgodovinske vede? Ali ni kot arhivski delavec postal slavist Viktor Vrtnjak naš najboljši poznavalec slovenske Štajerske v 19. stoletju? Gotovo je res, da vidimo v arhivih premalo študentov zgodovine pa najbrž tudi premalo zgodovinarjev in celo znanstvenih delavcev s področja zgodovine. Nekaj tega je pripisati spremembam v šolstvu in vzgoji po vsem svetu, nekaj neznanju pisav in jezikov. Tudi so arhivi za raziskovalce posameznih obdobj različno pomembni. Raziskovalec novejših časov nujno pritegujejo poleg arhivskega gradiva drugi viri, kot časopise, uradni listi, tiskana poročila, korespondence v bibliotekah. Raziskovalec starejših časov so mnogo bolj vezani na arhive, raziskovalec prastarih časov spet drugače. Posebej opozarjam na pomembnost arhivskega gradiva za novo vrst raziskovanja, ki raste zadnje čase, na raziskovanje vsakdanjega življenja: tu dobivajo posebno važnost tisti nepomembni akti, ki se ne dotikajo ne velikih ljudi ne velikih dejanj, ki pa nam v svoji kvantiteti s tisoč malenkostmi pričarajo pred oči navadnega človeka nekdanjih dni. Res nismo pridobili današnjih študentskih množic za študij v arhivih, mislim pa, da imamo stalno, sicer ne veliko, zato pa toliko več vredno število raziskovalcev, ki vztrajno in resno študirajo v domačih in tujih arhivih (kolikor je to zadnje zdaj še mogoče), in ti so pomembni, na njih sloni bodoči razvoj naših znanosti. Zaradi njih je smiselno vse naše delo.

DRUŽBENA VLOGA ARHIVOV

Govor ob 30-letnici Arhivskega društva Slovenije

Primož Hainz

Dovolite, da vam v imenu predsedstva Republiške konference SZDL Slovenije in v svojem imenu čestitam k 30-letnici aktivnosti vašega strokovnega društva.

Ob tako slavnostnih priložnostih najpogosteje govorimo o aktualnem gospodarskem trenutku in v tem okviru o uresničevanju programa gospodarske stabilizacije.

Zadnje čase smo dobili nekaj vzpodbudnih ocen položaja v Jugoslaviji. Dejstvo pa je, da vsi skupaj smo za uresničevanje programa gospodarske stabilizacije, pod čemer si sicer predstavljamo različno, vemo pa, da je potrebno več in boljše delati. Na drugi strani pa vendar bolj vidimo slabosti gospodarjenja pri drugih in manj pri sebi.

Vendar, če govorimo o slabostih v razvoju socialistične samoupravne družbe, gre veliko bolj za probleme demokracije in v tem okviru morale, kot pa za samo ekonomsko osnovo. Socializem nam pomeni družbo, ki je humana, človeška, etična, moralna ali pa socializma ni. Izrazita značilnost socialistične morale pa je, da manj prepoveduje in več vzpodbuja, kajti poudarek ni več na rušenju starega, temveč na graditvi novega, kajti poti socializma so sicer politične, toda v državno in družbeno življenje je potrebno vnašati element plemenitosti, če upotabljam besede dr. Jožeta Potrča.

Gre pa vendar za to, da smo vse preveč črnogledi, kajti Slovenci smo živeli že v veliko težjih ekonomskih in političnih okoliščinah in smo jih preživeli. To nas ne sme zbegati, obratno, mora nas vzpodbuditi v zavesti, da bomo uspeli le s trdim prizadevanjem na vseh področjih družbenega življenja. Spoznavanje sposobnosti pa mora biti temelj našemu optimizmu in odnosu do težav tudi v prihodnje.

Pri takem načinu razmišljanja pa naletimo na vprašanje delovanja socialistične zveze. Vse bolj ugotavljamo, da se homo morali več učiti od njene predhodnice Osvobodilne fronte slovenskega naroda, kajti kljub doseženemu danes ne moremo biti zadovoljni z delom socialistične zveze v njenih temeljnih sredinah.

Še danes je pomembno Kidričevo opozorilo iz časa NOB, da veljamo toliko, kolikor tesničnih vezi imamo z množicami, koliko smo sposobni množice učiti in se od njih učiti ter njegovo pojmovanje Osvobodilne fronte kot nenelne akcije in vseljidskega gibanja.

Odločneje se moramo spopadati s slabostmi delovanja SZDL, saj je v našem delu še preveč resolucij, zamegljenega modrovanja, pouavljanja znanih stališč, preveč papirja in neučinkovitega sestankovanja, tudi neustreznih odmevov na pobude ljudi — namesto učinkovitih političnih dogovorov na akcijo.

Del te politične akcije je tudi delovanje Arhivskega društva Slovenije. Ne bom se spuščal v historično plat vašega obstoja, rad pa bi poudaril pomen vašega delovanja danes in če dovolite oceno. Arhivski delavci ste vsebolj prisotni v našem družbenem prostoru. Za trditev imam vrsto oprjemljivih točk. Organizirate dvodnevni poveset o uporabi računalnika v arhivih, ki že sami po sebi pomeni, da ste prisluhnili tokovom časa in svojega dela ne prepuščate naključju. Seveda je njegova uporaba mogoča s sistematično in množično priključitvijo v celotnem informacijskem sistemu.

Redno izdajate revijo ARHIVI, ki ste si jo želeli vrsto let in uresničili šele v zadnjih petih letih. Aktivno ste se

vkjučili v razpravo o Zakonu o varstvu narave in kulturne dediščine in izdelali vse nujne podzakonske akte. Izdali ste nčbenik za sednjo šolo Arhivistika in dosegli, da lahko tudi na tem področju prilijate do znanstvenih nazivov.

Dosledno ste se s svojimi programi vključili v samoupravne mehanizme svobodne menjave dela, kar je zelo pomembno, saj na ta način splošni obveščate javnost o svojem delu, širite spoznanje, če hočemo biti Slovenci naod, moramo imeti čimbolj obdelano svojo zgodovino, kar lahko dosežemo le, če skrbno čuvamo arhivalije, ki so temelj vsakega proučevanja; kar velja za poznavanje celotnega prostora v katerem živimo, od matične Slovenije v Jugoslaviji preko zamejcev, do zdomcev in izseljencev. In če ste se v preteklosti trudili, in se še trudite za vinitve virov iz sosednjih držav, je nesprejemljiva sedanja pohuda, da bi širili pristojnosti Arhiva Jugoslavije, s čemer bi znova siromašili nacionalne arhive ter zapletli in dodobra podražili raziskovanje.

Danes smo izvedeli, da ste izdelali temeljno strokovno delo, zbornik Arhivski fondii in zbirke v SFRJ.

Ocenim lahko, da ste s svojo prisotnostjo v naši družbi — naštel sem le del vaših aktivnosti, vi jih zagotovo poznate bolj podrobno — temeljito načeli pojmovanje o arhivskih delavcih kot moljlih, ki iskajo po zaprašenih fasciklilih.

Na drugi strani pa obstoje tudi številni problemi. Eden prvih je gotovo, kako iz množice predvsem sodobnih arhivalij izbrati one, ki so ključne za proučevanje nekega časa. Ta pristop izbora le pomembnih arhivalij pomeni vsaj dvoje. Prvo, da optavljate družbeno pomembno delo in drugo, da morate biti dobri strokovnjaki, sicer lahko iz neznanja storite lude napake.

Kolikor poznam razmere, moram tudi reči, da so sicer ob vsej splošni arhivski mreži tudi specialni arhivi, Institut za zgodovino delavskega gibanja, Centralni komitei, Republiški sekretariat za notranje zadeve, in Nadškofjski arhiv, ki imajo sicer posebnosti svojega poslovanja, dasiravno so del celotnega narodnega bogastva in se moramo zavzemati za njihovo čim širšo odprtost in uporabo.

Sicer pa je o zaprtosti virov večsah preveč govora, čeravno gre za vire, ki zadevajo v živo nekatere tabu teme. V takih očitnih primerih se moramo zavzemati za njihovo čimprejšnjo odpravo, ker senca pade na delo arhivov v celoti. Vendar na drugi strani ne smemo pretiravati, češ da bi ona nova arhivalija lahko spreminila celovito podobo naše preteklosti.

Ali lahko arhiv dachovskega procesa spremeni generalno oceno o tem, kar že vemo, ali lahko še več podatkov menja stvarno sliko o nekdanjem ljubljanskem škofu Gregoriju Rožmanu?

V nobenem primeru sicer nisem za zapiranje virov, obiatno za njihovo širše odpiranje, vendar stvari ne smemo pretiravati, predvsem pa senca ne sme pasti na delo arhivskih delavcev v celoti.

Sedaj ste pripravili predlog za prevzem arhiva družbenopolitičnih organizacij in kar se predsedstva Republiške konference SZDL tiče, moram reči, da smo predlog sprejeli in bomo predali ves arhiv, kar smo se lahko relativno hitro dogovorili, problem je večji v tem, da je to kar imamo, zelo skromno. Žal je bil antihistorizem del naše stvarnosti in smo svoj arhiv začeli sistematično urejati in hraniti šele pred 20 leti.

Na koncu še enkrat sprejmite prisrčne čestitke ob 30-letnici vašega delovanja in nagrajenci se posebej.

Uredništvo portala Sistory nima soglasja avtorja za objavo članka

UREDNIŠKI ODBOR GLASILA ARHIVI

Boris Rozman

Arhivi za leto 1983 so potrebovali več kot pol leta, da so izšli. Deloma je šlo za našo krivdo. Pri tem mislim na nas arhiviste kot tudi na ustanove, kjer smo zaposleni, ker smo vso stvar vzeli premalo resno. Deloma pa je kriv tudi tiskar, ki ravno zaradi naše malomarnosti ni hitel z delom. Zato smo sklenili, da bo nova številka izšla ob pravem času. Poslali smo dopis, v katerem smo določili zadnji rok oddaje člankov (mogoče smo tu naredili napako, ker smo določili tri roke – odvisno od rubrik), vendar spet stvari nismo vzeli resno. Namreč, še do marea 1985 nismo v uredništvu prejeli vseh člankov, ki naj bi bili objavljeni.

Temu je res enkrat treba narediti konec. Pokazati je treba več resnosti, z njo pa se bo dvignila tudi kvaliteta glasila, ki po našem mnenju ni takšna kot bi lahko bila. Vse bolj smo mnenja, da ravno rubrike kot so Članki in razprave, Obvestila o pomembnejšem gradivu v domačih in tujih arhivih in Iz prakse za prakso,

potrebujejo veliko več pozornosti, kot jo imajo sedaj. Zlasti se to opazi pri rubriki Iz prakse za prakso. Samo stare Arhive je treba pogledati in videli bomo, kako malo člankov je bilo v njej objavljenih. Je to mogoče, da pri našem delu ob prevzemanju, popisovanju, strokovni obdelavi in urejanju res nimamo nobenih problemov, s katerimi bi lahko seznanili tudi ostale arhivske delavce? Seveda so. Zanimivo pa bi bilo vedeti tudi za odgovore: kako smo te probleme rešili, kako smo teorijo povezali s prakso itd.

Rubrike kot so *Ocene*, poročila o publikacijah, Nove pridobitve, Bibliografija arhivskih delavcev so takšne kot so. Tukaj ni kaj popravljati in spreminjati. Kaj pa rubrika *Delo arhivov in arhivskih organizacij*? Se vam ne zdi, da so ta poročila prevečkrat predolga, včasih celo suhoparna in zato tudi nezanimiva? Mar ne bi bila lahko malo krajša, bolj jedrnata? Obravnavala naj bi samo tisto problematiko, s katero se je arhiv najbolj ukvarjal in je res omembe vredna. Razmisliti je treba. Pri tem pa je nujno potrebna tudi vaša pomoč. Namreč, če hočemo imeti dobro, kvalitetno revijo, moramo tudi nekaj storiti za to.

POROČILO O DELU SEKCIJE ARHIVSKIH DELAVCEV ZUNAJ ARHIVOV

Ratomir Mladenović

Z občnim zborom sekcije 7. aprila 1983 v Radencih se je začelo tretje obdobje dela sekcije arhivskih delavcev

zunaj arhivov, ki deluje v okviru Arhivskega društva Slovenije od leta 1979 naprej. Na tem občnem zboru smo izvolili predsedstvo sekcije in določili zadolžitve v predsedstvu. Potrdili smo pravilnik sekcije, na podlagi katerega sekcija tudi verificirano deluje.

V mandatnem obdobju smo imeli tri redne seje predsedstva, na katerih smo obravnavali problematiko dela sek-

cije in njenih članov. V prvi vrsti smo pozornost posvetili vzpostavljanju evidence članstva po tegijah, kar je le delno uspelo zaradi velikih oddaljenosti, pogostih menjav na delovnih mestih v arhivih delovnih organizacij in drugih družbenopravnih oseb. Kljub temu imamo evidentiranih 195 članov, in sicer 71 s področja Zgodovinskega arhiva Ljubljana (od tega 11 z novomeškega in 13 s kranjskega področja), 53 s področja Pokrajinskega arhiva Maribor, 28 s področja Pokrajinskega arhiva Nova Gorica, po 15 s področja Pokrajinskega arhiva Koper in Zgodovinskega arhiva Celje in 13 s področja Zgodovinskega arhiva Ptuj. V primeru, da vzamemo 20% osipa zaradi raznih zamenjav in nepopolnih podatkov, še vedno ostane okrog 150 članov sekcije, kar ni zanemarljivo število, ob akciji preizkusov znanja o strokovni usposobljenosti delavcev družbenih pravnih oseh ter članov društev, ki delajo z dokumentarnim gradivom pa bomo verjetno pridobili še nekaj članov, ker se bo interes nedvomno povečal.

Poleg te točke smo na sejalh predsedstva obravnavali vse teme, ki jih je imel izvršni odbor Arhivskega društva Slovenije na svojih sejalh in so zadevale tudi delo sekcije. Zadolžitve na teren smo prenašali preko članov predsedstva, ki pokrivajo vsak svoje področje. Probleme imamo samo s pokrivanjem področja Celja in Kopra, kar moramo upoštevati pri evidentiranju članov predsedstva s teh dveh področjih. Ni nam uspelo tudi dobiti mentorjev iz arhivov kot institucij, kar moramo še urediti z vsemi arhivi in njihovo zunanjo službo.

V okviru dela sekcije smo imeli tudi seminar v Mariboru, in sicer 11. novembra 1983 v zvezi s pravilnikom o

strokovni usposobljenosti delavcev družbenih pravnih oseb ter članov društev, ki delajo z dokumentarnim gradivom, redno pa smo preko predsedstva sodelovali tudi s predlogi o temah na posvetovanjih SODOBNI ARHIVI in tudi animirali članstvo za čim večjo udeležbo na teh, prav nam namenjenih posvetovanjih. Med lanskim posvetovanjem (1984), smo izvedli tudi anketo, na katero je odgovorilo 34 udeležencev. Približno polovica teh ni bila seznanjena z obstojem Arhivskega društva Slovenije in njegove sekcije, 21 jih je bilo že večkrat na posvetovanjih, 21 jih ima tudi urejeno arhiviranje z internimi akti, velika večina si želi izmenjave izkušenj pri delu sekcije, več kot polovica pa poleg dela z dokumentarnim gradivom opravlja še druga dela in naloge.

Na zadnji seji 19. novembra 1984 smo se dogovorili še o sklicevanju sestankov s člani sekcije na terenu, od katerih sta bila dva že izvedena, in sicer na področju Kranja in Nove Gorice (obakrat je bil prisoten tudi predstavnik iz arhiva, ki pokriva ti področji). Izmenjujejo si tudi izkušnje pri določanju kategorij gradiva z roki hranjenja, o načinih izločanja, ki jih predpisuje zakonodaja in pri odbiranju arhivskega iz dokumentarnega gradiva.

Za naslednje posvetovanje SODOBNI ARHIVI 85, ki bo v letu 1985 v Radencih, moramo pripraviti še članski sestanek sekcije, predstaviti programe dela sekcije in vse aktivnosti Arhivskega društva Slovenije z željo, da bi delo še bolj zaživelo, s tem pa bomo pritegnili še tiste, ki jih naše delo zanima ali jim predstavlja celo poklic, pa še niso vključeni v Arhivsko društvo Slovenije.

UPORABA IN ZLORABA ARHIVSKEGA GRADIVA

10. KONGRES ZVEZE ARHIVSKIH DELAVCEV JUGOSLAVIJE

Kristina Šamperl-Putg

Naslov je likratni glavna tema 10. jubilejnega kongresa Zveze arhivskih delavcev Jugoslavije, ki se je odvijal od 17. do 19. oktobra 1984 v Novem Sadu. Iz cele Jugoslavije se je v hotelu Park zbralo 458 arhivskih delavcev. Prvo dopoldne je minilo v znamenju otvoritve kongresa, izbite delovnih teles in potrditve poslovnika o delu kongresa. Po pozdravil je sledilo predavanje o zaključnih bojih v Jugoslaviji, posvečeno tudi 40. obletnici osvoboditve Beograda. Predavanje je naletelo na nekaj pripomb s slovenske strani. Sledilo je obširno poročilo o delu Zveze ob 30. obletnici. Dolgoletni zaslužni delavci v arhivih in v raznih organih so dobili plakete.

Sledilo je zelo naporno popoldne, v katerem se je poleg glavnega referata prof. dr. Petra Strčića iz Zagreba zvrstilo še deset obširnih koreferatov.

Glavni referant se v svojem referatu o uporabi arhivskega gradiva z aspekta uporabe in zlorabe ni ustavil le pri posameznih splošno znanih zlorabah arhivskega gradiva, npr. pri pisanju spominov, ampak je bil izredno dosleden in kritičen. Pokazal je na vrsti arhivskega gradiva, ki so bile zlorabljene in omenil ljudi, ki so to počeli in še počno. Dejstvo je, da se posameznik ali skupine, ki hočejo dokazati neko zgodovinsko dejanje v svoj prid, sklicuje/jo na arheologijo, lingvistiko in druge dokaze, na arhivsko gradivo in to neredko tako, da skonstruirajo, kombinirajo in seveda falsificirajo vire. Problema zlorabe, zelo prisotnega tudi danes, so se dotaknili še nekateri avtorji.

Drugi so opozorili na problem zlorabe dokumentarnega gradiva, govorili so o uničevanju le-tega, o predajanju nekompletnih fondov. Osvetljen je bil tudi problem arhivskega gradiva, ki ni v celoti dosledno. Opozorili so tudi na „raziskovalce“, ki iz gradiva vzamejo le tisto, kar jim ustreza itd.. Poseben referat se je dotaknil problema uporabe arhivskega gradiva za osebne potrebe državljanov.

Žal se ob tem prvem dnevu ni oglasil noben arhivski

delavec iz Slovenije. Slišali smo tudi zelo obširno in poetično obarvano poročilo o delu mednarodnega arhivskega kongresa v Bonnu, ki ga je podal dr. Miloš Milošević, ki je bil poleg dr. Žontarja iz Ljubljane tudi diskutant v Bonnu.

Takoj po zelo napornem popoldnevu je sledilo tako imenovano „drugarsko večerje“. Vojvodinci, kot dobri gostitelji, so nas pričakali z ogromnimi kolači toplega kruha in s soljo. Posedli smo za mize in sicer Slovenci lepo skupaj, enako Hrvati, nato Bosanci in Hercegovci itd.. Šele ples nas je malo pomešal. Nekaj smeha je bilo, ko smo Slovenci plesali kolo in obratno, ko so naši kolegi iz drugih republik poskušali, v glavnem pa gledali, našo polko.

V četrtek dopoldne smo se zbrali, da bi z diskusijo in opombami prišli do sklepov posvetovanja, ki so se izoblikovali v tem smislu, da bi arhivski delavci Jugoslavije glede na pomembnost in potrebnost arhivske službe morali najti temu primerno mesto med ostalimi dejavnostmi, najti svoje mesto pri kadrovske politiki, pri financiranju, imeti pregled in vpogled v gradivo, da ga lahko v celoti predložijo raziskovalcu, da sami raziskujejo s skupnimi močmi, izdelajo enotno terminologijo in predvsem enotno zakonodajo. Ta dan so v diskusijo

posegli tudi slovenski arhivski delavci.

Popoldne je sledila kratka ekskurzija na Fruško goro, mimo Jabuke do Iriškega venca in nato v Sremske Karlovice. Ogledali smo si gimnazijo, ki je le z dvema kratkima prekinitvama aktivna še od druge polovice 18. stoletja. V arhivu Vojvodine smo si ogledali priložnostno razstavo in bili zopet deležni gostoljubja. Pozno zvečer smo se napotili na Petrovaradinsko trdnjavo.

Tretji dan je bil v znamenju sej, volitev in predstavitev Vodnika po fondih in zbirkah v SFRJ, in sicer za Slovenijo in Hrvatsko. Obe knjigi je predstavil mag. Sređoje Lalić, glavni redaktor.

Sledil je pregled dela posameznih društev in nato volitve. Stari odbor je dobil razrešnico in izvoljen je bil novi, ki ga bo vodilo predsedstvo. Za predsednika predsedstva je bil z enoletnim mandatom izvoljen Nikola Nikolić iz Novega Sada, dosedanji podpredsednik, za podpredsednika pa Ismet Dermaku iz Prištine. Dosedanji predsednik predsedstva je bil Peter Klasinc iz Slovenije.

Naš povratek nazaj v Slovenijo je potekal ob glasnih razmišljanjih o vlogi arhivov, o delu v njih, o takih in drugačnih potrebah, o možnostih uresničevanja sklepov kongresa.

OBISK MATIČNE SLUŽBE ARHIVA VOJVODINE V SREMSKIH KARLOVCIH

Marjan Drnovšek, Janez Kopač

Obisk Arhiva Vojvodine je bil namenjen proučitvi njihovih načinov popisovanja arhivskega gradiva s posebnim poudarkom na izdelavi analitičnih inventarjev.

V vojvodinskih arhivih vodijo naslednje evidence arhivskega gradiva: prevzemna knjiga, register arhivskih fondov in zbirk, sumarni inventar, analitični inventar in vodnik po fondih in zbirkah.

Pri izdelavi analitičnega inventarja oziroma sestavljanju signatur za arhivske enote so zlasti pomembni podatki, ki jih nudi register fondov in zbirk. Poleg ostalih podatkov, ki so v registru (sedež ustvarjalca, čas delovanja ustvarjalca, razpon gradiva in opombe) nam posreduje tudi tekočo oziroma temeljno število fonda in ime fonda. Ta dva podatka spremljata fond skozi vse obdelovalne faze in uporabo, tekoča številka pa predstavlja tudi sestavni del signature arhivske enote.

S problematiko analitičnega inventarja, ki naj kratko in jasno posreduje vsebino posameznih arhivskih enot v fondu in s tem celotno vsebino fonda, se v Vojvodini ukvarjajo že dalj časa. To nameravajo rešiti tudi z zakonskimi predpisi. Pripravljajo nov arhivski zakon, ki bo imel tudi vrsto podzakonskih aktov, med njimi tudi

navodilo za izdelavo analitičnih inventarjev. Trenutno pa uporabljajo začasno navodilo o analitičnem inventarju arhivskega gradiva, ki so ga sprejeli vsi vojvodinski arhivi. O tej tematiki so imeli tudi že nekaj pokrajinskih arhivskih posvetovanj.

V Vojvodini so izdelali že precejšnje število analitičnih inventarjev, zadnje čase pa ugotavljajo, da so se nekoliko pre naglili. Srečali so se s številnimi težavami, saj fondi, za katere so izdelovali analitične inventarje še niso bili dovolj urejeni. Po besedah mar. Slobodana Radovanovića v zadnjem času vsi vojvodinski arhivi namenijo večjo pozornost urejevalnim delom in izločanju nepomembnih delov gradiva ter izdelavi sumarnih inventarjev. Ti predstavljajo popise kategorij gradiva, ne pa njihove vsebine. Tako bodo dobili osnovni pregled nad prevzetim gradivom, nato pa bodo za pogosto uporabljene in pomembne fonde izdelali analitične inventarje.

Bistvo analitičnega inventarja je kratko in jasno opozoriti uporabnika arhivskega gradiva na vsebino zadev v fondu. Zadeva predstavlja arhivsko enoto in je združena v ovoju. Vsaka arhivska enota ima svojo številko.

Pri pomočnik za izdelavo analitičnega inventarja so kartice. Na njej je označena signatura arhivske enote, kratka vsebina, letnica in število listov, ki jih arhivska enota vsebuje.

Sestavni del vsake signature arhivske enote je črka F

(fond) in tekoča številka fonda, pod katero je vpisan v registru fondov in zbirk (npr. F. 185). Nadaljnji deli signature pa niso več enotni. Najbolj enostavno je, kadar so vse arhivske enote na novo numerirane ob številke 1 dalje. V tem primeru signatura izgleda takole F.185.1, F.185.2 itd. Pogosto pa signatura arhivske enote predstavlja kombinacija arabskih in rimskih števil. Rimske številke pomenijo oznako posameznih delkov organa, za katerega izdelujejo analitični inventar (npr. F.186.VH.93; rimska številka VII predstavlja oznako za bansko upravo, 93 pa je številka arhivske enote). Signatura je še bolj zapletena, kadar za označevanje arhivskih enot uporabljajo spisovne evidencije tako imenovane protokolne številke (npr. F.186.VH.912/936. V tem primeru številka 912 pomeni prvo številko vpisa zaveze v letu, ko je bila zadeva rešena. Številka 936 pa je okrajšana oblika za letnico 1936). Protokolne številke v signaturi arhivskih enot v analitičnih inventarjih uporabljajo pri fondih, ki so bili že citirani preden so izdelali analitični inventar.

Signatura, ki je označena na kartici, je zapisana tudi na ovoju, kar nam pomaga pri iskanju željenih arhivskih enot.

Pestrost arhivskih signatur gotovo ne prispeva k večji enostavnosti, zelo verjetno pa bodo povzročale precej težav pri kasnejši avtomatski obdelavi arhivskih enot, o čemer so tudi že pričeli razmišljati.

Glavni del analitičnega inventarja predstavlja kratka in zgoščena vsebina arhivske enote. V Vojvodini vsebino posedujejo na opisni način in se ne navlihujejo, da bi jo označili s pojmi (deskriptorji). Opozorili so na težave, ki se pojavljajo pri sestavljanju kratkih vsebin zadev – kvaliteta je močno odvisna od vestnosti in znanja delavca, ki dela regeste arhivskih enot. Pogosto lahko opazimo, da je več podatkov o tem, kdo je dokument poslal in kdo ga je sprejel, kakor pa o sami vsebini zadeve. Zato bi bili vsebinski prikazi arhivskih enot lahko večkrat precej krajši in bogatejši.

Za ilustracijo naj navedem nekaj primerov iz analitičnega inventarja fonda, ki ima naslov Odločbe za agrarno reformo i kolonizacijo Glavnog izvršnog odbora Narodne skupštine Avtonomne pokrajine Vojvodine Novi Sad (1945–1951). Sestavila sta ga Nikola Nikolić in Zlata Kozobarić. V registru fondov je vpisan pod številko 185.

Arhivska enota pod številko F.185.295 ima naslednjo vsebino: Posestna struktura (hiše in zemljišča) domačij v Čoki; podatki o družinah kolonistov doseljenih od leta 1919 do 1941; letnica 1945; število listov: 8.

Pod signaturo arhivske enote F.185.1041 pa je naslednja vsebina: Sklepi svezkih zemljiškoknjižnih sorlič o brezotškodninskem odpisu zemljišč, razdelitvi na nove parcele in vključbi lastninske pravice na imena oseb, ki

so dobile zemljo z agrarno reformo Mestnega narodnega odbora Stari Banovci, Stari Slankamen, Stejanovci (KO Mala Remeta in Bešenovo-manastir); letnica 1947–1949; število listov: 30.

Vsebina arhivske enote z oznako F.185.2033 pa je takale: Mestni narodni odbor v Ridjci pošilja spisek državnih industrijskih podjetij v Ridjci, ki jim je potrebno dodeliti zgradbe in zemljišča iz kolonizacijskega fonda; letnica 1946; število listov: 1.

Poseben problem predstavljajo kategorije gradiva, ki imajo pestro vsebino npr. zapisniki, poročila. Ti ne poskušajo zajeti vsebine, ampak označijo le formalni značaj kategorije (npr. zapisnik te in te občine). Včasih za posamezne dele zapisnikov ali poročil sestavijo krajšo vsebino.

Ko so vsebinsko obdelane vse arhivske enote nekega fonda, kartice razvstijo in jih objavijo v obliki knjige, ki je analitični inventar tega fonda.

Analitični inventarji v Vojvodini so odraz strukture urejenosti fonda. Pri pripravljanju analitičnega inventarja nekega fonda se ne poslužujejo vnaprej pripravljene klasifikacije pojmov, zato so včasih precej obsežni in nepregledni. Ta problem rešujejo s pomočjo indeksov oziroma registrov. To so krajevni, imenski in tematski indeksi. Največ težav povzročajo tematski indeksi, kjer je zelo pomembna izbira pravih pojmov. Indekse izdelujejo neposredno iz gradiva, najpogosteje pa iz analitičnega inventarja. Indeksi nam omogočajo hitro iskanje željenih podatkov oziroma arhivskih enot.

V Vojvodini so mnenja, da ni mogoče izdelati analitičnega inventarja za celoten fond. Če je v fondu večje število tipskih zadev (npr. darovnice za izgradnjo nekega objekta), so take zadeve v analitičnem inventarju le označene, da so v fondu od določene do določene številke. To je potrebno zato, ker analitični inventar poleg informacijskega smisla predstavlja tudi evidenčno sestvo.

Z ozirom na pomembnost fonda včasih v inventarju obdelajo le posamezne dele fonda. Na to vpliva tudi ohranjenost spisovnih evidenc (delovodnikov).

Zanimive so tudi novice, ki jih imajo v Vojvodini za sestavljanje analitičnih inventarjev. Na dan obdelajo od 30 do 32 arhivskih enot pri novejšem gradivu oziroma okrog 20 arhivskih enot pri gradivu starejšega obdobja. Ti podatki sicer predstavljajo neko merilo pri izdelavi analitičnega inventarja, niso pa vedno primerljivi, saj arhivske enote lahko vsebujejo le enega ali dva lista, lahko pa tudi nekaj deset ali sto listov.

Izkušnje, ki jih imajo vojvodinski arhivi pri izdelavi analitičnih inventarjev, so zelo koristne in jih velja podrobneje proučiti in upoštevati pozitivne rezultate pri izdelovanju analitičnih inventarjev v slovenskih arhivih.

POROČILO O DELU V ČASU ŠTUDIJSKEGA BIVANJA V DRŽAVNEM ARHIVU V BENETKAH (10. do 21. junija 1984)

Vanda Bezek

Namen obiska:

1. evidentiranje informativnih sredstev v beneškem arhivu,
2. evidentiranje morebitnega gradiva za razstavo Statuti Kopra, Izole in Pirana,
3. evidentiranje gradiva za raziskovalno nalogo Razvoj šolstva na slovenski obali od razpada Beneške republike do leta 1945.

Študijsko bivanje in temo raziskovanja je prijavil Državnemu arhivu v Benetkah naš koordinator – Arhiv SR Slovenije. To je bilo tudi prvo študijsko bivanje delavcev Pokrajinskega arhiva Koper v inozemstvu. Z njim se je tudi realiziral predvideni delovni načrt za leto 1984. Splošne podatke o beneškem državnem arhivu in gradivu, ki ga ta hrani lahko najdemo v Vjesniku Historijskih arhiva u Rijeci i Pazinu, Pazin–Rijeka 1980, zv. 23, str. 295–302, avtor Danilo Klen. Ta pregled je dober pripomoček, predvsem z zgodovinskega stališča.

Po razgovoru z direktorico Državnega arhiva v Benetkah Mario Francesco Tiepolo sem dobila informativna sredstva, ki jih je izdelal beneški arhiv za notranjo uporabo. To sta: Andrea de Mosto „L'Archivio di Stato di Venezia-Indice generale storico, descrittivo ed analitico“, Roma 1937–1940, tomo I, II in „Indice degli Indici“, tiskan 24. 2. 1981. Opozorili so, da se teh pripomočkov, in pripomočkov arhiva nasploh, ne dovolijo kserokopirati, ker tega ne dovoljujejo arhivski predpisi.

Do leta 1981 je bil v uporabi le splošni indeks Da Mosta s tedanjimi signaturami indeksov. Po izdelavi indeksa indeksov leta 1981 so zamenjali stare Da Mostove signature z novimi. Samih indeksov je 374. Ker je Indeks indeksov uporabljal nove signature, Da Mostov vodnik pa zgodovinske in arhivske podatke fondov, sem prvega dopolnjevala s podatki iz Da Mosta, temu pa je sledilo konkretno pregledovanje indeksov oziroma inventarjev, ki ga je narekoval Indice degli Indici.

Vseh indeksov oziroma inventarjev ni bilo mogoče videti, nekateri so bili zasedeni, drugi v obdelavi, itd. Sami indeksi so inventarski, stvarni, krajevni, imenski, kombinirani (stvarni–krajevni–imenski). Inventarji so splošni, strukturni, analitični, regestni, največkrat dopolnjeni z indeksi. Nekateri so zelo stari in so nastali vzporedno z gradivom in bili pozneje dopolnjevani. Največji del jih je nastal v drugi polovici 19. stoletja. Le novejši indeksi in inventarji so pisani s pisalnim strojem. Po njih so ročno izpisana dopolnila, korekcije in nova navodila o najdbi gradiva in ureditvi. Nekateri so narejeni naknadno z izpisovanjem podatkov iz kartotečnega kataloga, to so ponavadi regestni inventarji.

Iz Indeksa indeksov sem upoštevala vse fonde, ki bi lahko prišli v poštev za morebitno evidentiranje gradiva, ki se nanaša na Slovence, izpuščenji so le tisti, ki se nanašajo na mesto Benetke. Vendar se iz samega Indica degli Indici in Da Mostovih popisov gradiva oziroma zgodovinskih podatkov večkrat ni dalo razbrati, če se gradivo nanaša na naše kraje. Zato mi je v glavnem pomagalo direktno pregledovanje indeksov oziroma inventarjev. Večkrat tudi tako nisem uspela (o gradivu

fonda bi se bilo potrebno konzultirati). Pregledane indekse sem tudi na kratko opisala.

Da Mostove zgodovinske opise sem ponekod v celoti prepisala, nekje le pomembne dele, ali le glavni podatek o nastanku upravnega, sodnega ali finančnega organa. Ob popisu gradiva fondov iz Da Mosta sem dala prednost le tistim delom gradiva, ki naj bi se nanašali na naše kraje. Pri fondih z veliko gradiva ni bilo mogoče izpisovati vseh posameznih serij, podserij, itd. ter celih enot gradiva. To so predvsem osrednji oblastni organi Beneške republike (Maggior Consiglio, Senato, Minor Consiglio, Collegio, Consiglio dei X itd.), ti so že obdelani v pregledu Danila Klena. Večji del gradiva teh organov je tudi objavljen. Objavljeno gradivo sem tudi zbrala in citirala v pregledu oziroma dopolnjenem in prilagojenem Indice degli Indici za naše potrebe.

Za boljšo orientacijo je pred tako dopolnjenim Indeksom indeksov podan seznam upravnih, sodnih, finančnih in drugih organov uprave v Beneški republiki (izvleček iz kazala knjig Da Mosta).

V desetih dneh bivanja v Benetkah sem uspela narediti izvlečke iz celotnega materiala iz Indice degli Indici in Da Mostovih knjig, z izjemo materialov, ki so bili nedosegljivi. V začetku sem imela namen izpisovati iz indeksov oziroma inventarjev splošno gradivo, ki se nanaša na današnje ozemlje SFRJ, vendar se je to pokazalo neuresničljivo za tako kratek čas. Gradiva je veliko, posebej še za Dalmacijo, kar je vidno posebno iz indeksov 130 in 322.

Gradivo za drugi dve raziskovalni nalogi sem imela namen zasledovati sprti z evidentiranjem informativnih sredstev, vendar konkretno do samega gradiva nisem prišla, ker je zmanjkalo časa.

Beneška republika je puščala mestom za razvijanje šolstva popolno avtonomijo. Za raziskovanje listin, ki naj bi sodile v razstavo – Statuti Kopra, Izole in Pirana, bi bilo potrebno več časa in dobra orientacija po pripomočkih in gradivu v beneškem Državnem arhivu in v arhivu biblioteke Marciani.

Veliki del starega gradiva, posebej za Istro, je objavljen v raznih periodičnih publikacijah že od druge polovice 19. stol. (posebej v Atti e Memorie della Societa' Istriana di Archeologia e Storia Patria). Veliko gradiva je objavljenega tudi v posebnih publikacijah beneškega arhiva (posebej v Commemoriali).

Delo v arhivu je bilo precej naporno, predvsem zaradi slabega prostora čitalnice, ki je nad prostori nove v adaptaciji in premajhen za stalnih 50 raziskovalcev arhivskega gradiva.

V času mojega študijskega bivanja v Benetkah je arhiv uradoval v dveh turnusih od 8.30–14. in 15.–18. ure (torek, sredo in četrtek) in neprekinjeno od 8.–14. ure (ponedeljek, petek in sobota). Popoldanski prosti čas, ko arhiv ni delal, sem izkoristila za evidentiranje informativnih sredstev oziroma gradiva v biblioteki Marciani (ki je, razen sobote, delala do 19 ure), obiskovanje galerij, muzejev, cerkva, mesta in priložnostnih manifestacij.

Na koncu svojega poročila se zahvaljujem vsem, ki so omogočili Pokrajinskemu arhivu Koper to študijsko bivanje v Beneškem arhivu; za izpeljavo in realizacijo direktorici in računovodkinji arhiva, ki sta neglede na številne težave uspeli izpeljati zadevo v predvidenem roku. Posebej se zahvaljujem prejšnji direktorici Arhiva SR Slovenije, Mariji Oblak-Čarni za priporočilo in ko-

ordinacijo z benešim arhivom ter za publikacije, ki so bile poslancem temu arhivu (Deželnozborni spisi Kranjskih stanov, Ljubljana 1980 in katalog razstave Iz ruda v rod, Ljubljana 1981). Zahvaljujem se tudi sedanji direktorici Arhiva SR Slovenije Emi Umek za strokovne nasvete. Na koncu se zahvaljujem direktorju Pokrajinskega muzeja v Kopru Salvatorju Žitku in kustosu muzeja Ediju Grdini, ki sta mi nudila podatke in nasvete o sanem arhivu v Benetkah ter za kontakt s prof. Francescom Semijem, s katerim sem govorila v Benetkah. Dal mi je dragocene podatke in nasvete za statne oziroma mariogole knjprskih hratovščin.

XVI. MEDNARODNI KULTURNOZGODOVINSKI SIMPOZIJ MODINCI 84

Nata Jankovič

V dneih od 2. do 6. julija 1984 sem se kot predstavnica Arhivskega društva Slovenije udeležila simpozija v Modincih na Gradiščanskem. Preko Univerze v Mariboru sem dobila recipročno avstrijsko štipendijo, ki jo bi Arhivsko društvo Slovenije moralo vrniti v letu 1986, ko bo simpozij spet v Sloveniji. Glavna tema letošnjega zborovanja je bila Država in družba v dobi dualizma.

Na kratko hom napisala vsebino referatov, ki so bili predstavljeni na simpoziju. Simpozij je s kratkim nagovorom počastil predsednik republike Avstrije dr. Rudolf Kirchschlger. Uvodni referat je imel prof. dr. Friedrich Gottas iz Salzburga z naslovom Država in družba v dobi dualizma. Podal je zgodovinski pregled dogajanj med leti 1867 in 1918.

V toiek so bili na visti kar štiri referati. Prvega je imel dr. Karoly Vuris iz Budimpešte z naslovom Država in družba na Ogrskem v asu dualizma. Referent je obravnaval birokratsko centralizacijo državne uprave, s katero je politični volstvo zatiralo nasprotja, ki jih je pogojeval razvoj kapitalizma. Drugi referent je bil prof. dr.

Igor Karaman iz Zagreba. Naslov njegovega referata je bil Razvojne značilnosti visokega uradništva na meščanskem Hrvaškem ilo prve svetovne vojne — Vlna države in politične uprave v procesih modernizacije. Prof. Karaman je govoril o poteku modernizacije na področju severne Hrvaške. Do srede 18. stol. je bil vpliv domačega uradništva neznamen, pozneje pa je postal vpliv domače inteligence opaznejši. Prof. dr. Berthold Sutter iz Gradca je govoril o Nemcih Cislajtanije med zahtevo vodstva in defenzivo. Nemci v habsburški monarhiji so se identificirali z Nemci Cislajtanije, po drugi strani pa so razvili prepotenčano nacionalno zavest, kar je večnaronodna država v interesu velike enotne države odklonila. Dalje govori dr. Sutter o nasprotjih med Nemci in drugimi slovenskimi narodi. Kot prvi slovenski referent je nastopil France Klopčič iz Ljubljane z refe-

Direktorica beneškega arhiva mi je pred koncem študijskega bivanja v Benetkah zbrala nekatere publikacije ki naj bi bile zanimive za naše ozemlje. To so: katalog razstave Vivaldi e l'ambiente musicale veneziano-Terzo centenario della nascita di Antonio Vivaldi (1678—1978), 24. 4.—30. 9. 1978; Testimonianze veneziane di interesse Palladiano, 28. 6.—28. 9. 1980; Aspetti e momenti della diplomazia veneziana, 26. 6.—26. 9. 1982; Laguna, lidi, finmi — Cinque secoli di gestione delle acque, 10. 6.—2. 10. 1983 in Dalla guerra di Chioggia alla pace di Torino (1377—1381), 27. 6.—27. 9. 1981.

ratom Držbenopolitična prizadevanja za zedinjeno Slovenijo v dobi dualizma (1867—1918). Ta prizadevanja so bila najmočnejša v začetku dualizma, kar se je odražalo v organiziranju taborov širom po Sloveniji. Klopčič je omenil tudi interpretacijo slovenskih poslancev v Štajerskem deželnem zboru v Gradcu. Po kongresu v Ljubljani letu 1870 je ta ideja slabela in ob prelomu stoletja se ji je meščanstvo odreklo. Po prvi svetovni vojni jo je osvojila komunistična stranka, ki je v letih 1941—1945 dosegla mesničenje ideje o zedinjeni Sloveniji.

V sredni je dr. Klaus Beitz z Dunaja govoril o nastanku narodopisja v dobi dualizma. Za njim je nastopil drugi slovenski referent, prof. dr. Bruno Hartman iz Maribora. Naslov njegovega referata je bil Čitalnice — jedra slovenskega kulturnega razvoja. Čeprav so bile čitalnice meščanska društva, ki so bile prvenstveno družabnega značaja, so imele tudi politične komponente. Občasno so pritegovale tudi kmečko prebivalstvo, ne pa tudi delavskega. Pomembno pa je bilo, da so pri slovenceih utrjevale nacionalno zavest. Oba slovenska referata sta bila dobro sprejeta.

V etrtek je prebrala referat prof. dr. Mirjana Gross iz Zagreba. Z naslovom Značaj političnih strank in psevdoparlamentarizma na severnem Hrvaškem v dobi dualizma. Prof. Grossova je govorila o omejevanju delovanja hrvaškega sabora. Gospodarske in finančne odločitve za razvoj meščanske družbe so bile poltvejene madžarski zakonodaji. Delovanje političnih strank je bilo omejeno na posamezne vplivne osebe v manjših krajih. Volilno pravico je imelo le 2 % prebivalcev. Ob prelomu stoletja se je s pospešeno modernizacijo razširilo tudi delovanje političnih strank.

Naslednji referent je bil višji arhivski svetnik iz Štajerskega deželnega arhiva v Gradcu dr. Franz Otto Roth, ki je govoril o Štajerski in njenih sosedih v panonskem področju — k izvidu kulturno-zgodovinske vsakdanjosti. Dr. Roth je uporabil arhivske vire, nakazal pa je tudi obravnavanje življenja takratne družbe v literaturi. Naslednji referent je bil prof. dr. Ferenc Palski iz Budimpešte z referatom Možnosti modernizacije na zahodnem Ogrskem v okviru dualistične države. Referent je zajel

različna področja gospodarstva — industrijo, poljedelstvo, živinorejo, promet, denarni sistem. Omenil je tudi kulturne razmere ter šolstvo. Zaključni referat je imel višji vladni svetnik dr. Johann Seedochl iz Železnega z naslovom Država in družba na Gradiščansko — zahodno ogrskem področju v dobi dualizma. Govoril je o parlamentarizmu, upravi, financah in davkariji, o sodiščih ter o družtvih. Potem je govoril o značilnostih gospodarskega in socialnega razvoja. Omenil je tudi madžarizacijo, ki pa je doživela zaradi odklanjanja materinščine iz javnega življenja odpor tudi na podeželju. Kot reakcija pa je nastalo nacionalno nemško gibanje. V okviru simpozija je bil pripravljen mednarodni folklorni večer na trgu v Modincih. Sodelovali so folklorni ansambel iz Köszege na Madžarskem, kvartet iz Stein-

berga na Gradiščanskem, trio iz Pischekdorfa s Štajerskega, trio Slovenske ljudske pesmi in glasbila iz Ljubljane ter mešani pevski zbor kulturno-umetniškega društva Matko Brajša-Rašan iz Pule. Prireditelji so pripravili dva poldnevna izleta iz sicer h gradiščanskim Hrvatom v Veliki Borištof (Grosswarasdorf) ter v zdravilišče Tarča (Bad Tatzmannsdorf). Med udeleženci simpozija je bilo tudi precej arhivskih delavcev iz vseh treh držav. Slovensko arhivistiko so zastopali tov. Jože Curk ter Antoša Leskovec iz Pokrajinskega arhiva Maribor ter Nada Jurkovič iz Zgodovinskega arhiva v Ptujju. Naslednji simpozij, ki bo drugo leto v Köszegeu na Madžarskem, bo obravnaval družbenopolitična gibanja v družbi med obema vojnama.

SODOBNI ARHIVI 85

Peter Pavel Klasinc

Udeleženci vsakoletnih posvetovanj o strokovnih in tehničnih vprašanjih v arhivih Sodobni arhivi že od leta 1981 ugotavljajo, da se postavljajo pred arhivske strokovne delavce v arhivih in pred arhivarje v arhivskih službah ustvarjalcev iz leta večje, delovne in s tem tudi strokovne naloge.

Ugotoviti morajo večje zakonsko predpisane obveznosti, ki do sedaj v glavnem še niso bile pravilno finančno ovrednotene. Dobili pa so še celo vrsto podzakonskih aktov — pravilnikov. Pomembno je, da se ta zakonodaja ne nanaša samo na (poklicne) arhive, ampak tudi na arhivske službe pri ustvarjalcih gradiva. Prav te arhivske službe so morale po novi zakonodaji prevzeti nemalo bremen od arhivov, posebno pri odbiranju in določanju rokov hranjenja dokumentarnega gradiva. Izhajali so iz povsem praktičnega stališča, da morajo za pravilne roke hranjenja dokumentarnega gradiva v prvi vrsti skrbeti ustvarjalci gradiva sami.

Vzporedno pa so evidentirali problem, ki ni samo naš; z njim se ukvarjajo vse arhivske službe in arhivi v svetu: to je predvsem velika količina arhivskega gradiva, ki nastaja pri ustvarjalcih in ki ga morajo arhivi prevzemati v svoja skladišča. Ta skladišča so tehnično različno opremljena ali pa so skladišča različno locirana. Reševanju tehničnih vprašanj glede opreme za arhivska skladišča in opreme za arhivsko gradivo so posvetili mnogo referatov, ki so jih pripravili posamezni arhivski strokovnjaki iz Slovenije, Jugoslavije in iz tujine. Vsa ta vprašanja so seveda tesno povezali tudi s strokovno problematiko.

Moto 10. mednarodnega kongresa arhivov v Bonnu, ki je bil od 17. do 21. septembra 1984, je bil: večje obveznosti — manjše možnosti. Prav zaradi take situacije so se že leta 1979 začela posvetovanja, ki so jih v

začetku usmerili samo na tehnična vprašanja, pozneje pa so jih razširili tudi na strokovna.

Arhivi in arhivske službe so spoznali, da bodo večjim zahtevam — ob manjših možnostih, kos le strokovno dobro podkovani. Zato se morajo neprestano medsebojno informirati o reševanju problemov v zvezi s tehničnimi in strokovnimi vprašanji ter tako racionalneje trošiti svoje moči.

S posebnim zadovoljstvom lahko ugotavljajo, da so se lotili takih strokovnih in tehničnih vprašanj sodobne arhivske teorije in prakse, s katerimi se, kakor je razvidno iz gradiva 10. kongresa, ukvarjajo mnogi arhivski strokovni delavci po vsem svetu.

Center za strokovna in tehnična vprašanja v arhivih, ki deluje v sklopu Pokrajinskega arhiva v Mariboru, sodeluje z Arhivskim društvom Slovenije, Zvezo arhivskih delavcev Jugoslavije in arhivom Jugoslavije. Tradicionalno je za leto 1985 pripravil ponovno celoten spektrum raznolikih problemov, s katerimi se srečujejo arhivski delavci v arhivih in arhivarji v arhivskih službah pri ustvarjalcih gradiva. Drug brez drugega ne morejo, zato so potrebna dopolnilna znanja, ki jih posredujejo različni arhivski strokovnjaki.

Poglavje v zvezi s tehničnimi vprašanji sta obdelala dr. H. Rumschottel iz Münchena in inž. I. Kosj iz Primata v Mariboru. Prvi referat je govoril o izkušnjah in uporabi compactus — ekonom sistema polic, medtem ki je drugi razpravljal o perspektivnem razvoju arhivske skladiščne opreme.

Probleme mikrofilmanja v drugačnem aspektu, kakor ga je obravnaval 10. mednarodni kongres arhivov sveta, sta obdelala inž. V. Grgič iz Maribora in mag. M. Modrušan iz Zagreba. Prvi je govoril o standardih za mikrofilmski elaborat o 35 mm filmu, ki bi ga naj uporabljali za kopije arhivskega gradiva, drugi pa je podal prispevek o današnjih problemih mikrofilmanja pri nas.

S pravnega vidika je vprašanje o arhivskem gradivu v privatnih rokah obdelal dipl. jur. J. Popović iz Beograda,

medtem ko je isto temo iz arhivističnega vidika obdelal v referatu o skrbi za privatne arhive v sodobni arhivistični praksi dr. M. Milošević iz Kotora. Dipl. inž. O. Gilec iz Beograda se je v svojem referatu lotila dokaj problematične teme o dokumentarnem gradivu, ki ga je ustvarjalec ob nastanku okarakteriziral z oznako stopnje zaupnosti.

O obdelovanju arhivskega gradiva, nastalega po letu 1945, ki ga je še vedno mnogo na terenu pri ustvarjalcih, je dr. B. Lekić iz Beograda podal referat o prvi in drugi stopnji mejanja tega gradiva.

O gradivu v zvezi z gradnjami je prof. B. Šuštar iz Ljubljane podal referat o tehnični dokumentaciji, ki povzroča mnogo problemov, tako arhivistom, kakor arhivarjem.

S problemi arhivarjev pri ustvarjalcih gradiva so se ukvarjali mnogi referenti. Tako je mag. J. Osmari iz Prištine podal referat o izkušnjah na Kosovem v zvezi s strokovnim usposabljanjem delavcev, ki delajo z dokumentarnim gradivom. Prof. P. Klasinc je v svojem prispevku govoril o statusu arhivarjev — delavcev, ki delajo z dokumentarnim gradivom. Dr. med. A. Horvat je poskušal z medicinskega vidika podati normative za higieno arhivskih in delovnih prostorov arhivarjev.

R. Mladenović iz Kranja je poskušal prikazati, kako naj nastajajo pri ustvarjalcih gradiva prispevki za pisanje zgodovinsopisja, kronik, zbornikov in podobno.

S problemi avtomatske obdelave podatkov se je v svojem referatu ukvarjal dipl.inž. D. Pivec ter poskušal poiskati možnosti, ki jih pri tem delu imajo arhivi.

Vsi referati posvetovanja in koreferati, ki so jih posredovali koreferenti iz leta 1984, so objavljeni v publikaciji *Sodobni arhivi*. Ta je bila na razpolago udeležencem. Z udeležnim delom v sekcijah ter z medsebojno izmenjavo izkušenj je posvetovanje potekalo uspešno. Obogateni z dopolnilnimi znanji, so se arhivski delavci vrnili v svoja delovna okolja, kjer bodo ta znanja uporabili v praksi in tako prispevali k napredku arhivske teorije in prakse.

V času posvetovanja, ki so se ga udeležili tudi predstavniki arhivskih služb iz Italije in ZR Nemčije (na osnovi mednarodnih pogodb) ter Avstrije in Madžarske, je sejo predsedstva Zveze arhivskih delavcev Jugoslavije sklical novi predsednik Nikola Nikolić iz Novega Sada. V tem času se je zbral na prvi seji tudi odbor za koordinacijo dela republiških in pokrajinskih arhivov Jugoslavije. Svoj občni zbor je imela tudi sekcija delavcev, ki delajo z dokumentarnim gradivom in je sestavni del Arhivskega društva Slovenije.

Zadnji dan so si udeleženci posvetovanja ogledali mikrofilmski oddelk Ekonomskega centra v Mariboru ter INDOK center v tovarni Gorenje Muta. V popoldanskih urah so udeleženci obiskali Poljano — prizorišče zadnjih hojev druge svetovne vojne.

PREDSTAVITEV ARHIVSKEGA GRADIVA, VRNJE-NEGA IZ AVSTRIJSKIH ARHIVOV NA OSNOVI JUGOSLOVANSKO-AVSTRIJSKEGA SPORAZUMA IZ LETA 1923

Vinjeno arhivsko gradivo je Zgodovinski arhiv v Ptujju prevzel 6. julija 1983 iz Arhiva SR Slovenije.

Kristina Šamperl-Piug

1. FONDI

1. Invalidski dom Ptuj, 1760—1860, 33 skatel in 48 knjig

Gradivo je bilo predano iz Avstrijskega državnega arhiva na Dunaju — enota Vojni arhiv. Gradivo ni bilo zahtevano. Gradivo je v Zgodovinskem arhivu v Ptujju tehnično preurejeno, in sicer je iz 18 fasciklov preoblikovano v 33 temeljito razprašeno, z novimi ovoji. Izdelan je tudi seznam, zapt. št. 176. Fond je priključen fondom referata za starejše arhivsko gradivo.

Spisovno gradivo — gre za zapuščinske zadeve odsluženih vojakov, vojnih invalidov, delavcev v tem inštitutu z družinami in brez njih, in sicer s Štajerske, Koroške, Kranjske, Istre, Goriške, Tirolske, Fhvaške in Slavonije

(F. Raisp; K.K. Milit. Invalidenhaus zu Pettau, Graz). Invalidski dom je imel namreč lastno upravo in sodstvo, vodeno ločeno in od leta 1751 do 1761 je v svoje roke prevzel tudi upravo nad mestom Ptujem, kot eksponent državne uprave seveda. Pri bežnem pregledu spisov pa je bila najdena razen pokrajin oziroma dežel, ki jih navaja Raisp, npr. tudi Šlezija.

Knjige — večina je zapisnikov tekočih zadev, raznih predpisov, depozitne knjige, sirotinski vpisniki, knjige zapornikov, kazenski vpisniki, sodni vpisniki, knjiga spоров med invalidi in meščani.

Zapuščinski spisi dajejo zanimivo sliko ljudi različnih narodnosti, ki so daljši ali krajši čas bivali v našem mestu.

18 fasciklov gradiva Invalidskega doma v Ptujju je le del večjega fonda, in sicer manjka gradivo invalidske uprave, ki je upravljala mesto 10 let. Nekaj gradiva Invalidske uprave (872 kserokopiranih posnetkov) hiani po zaslugi pokojnega prof. Klasince Zgodovinski arhiv Ptuj. Nekaj posnetkov tega gradiva imamo tudi v fondu Arhiv mesta Ptujja, in sicer iz Štajerskega deželnega arhiva v Gradcu.

2. Arhiv mesta Ptuj, 1395—1887, 38 skatel in 12 knjig

Gradivo je bilo predano iz Štajerskega deželnega arhiva

v Gradcu po večletnih prizadevanjih. Fond smo v Zgodovinskem arhivu Ptuj tehnično preuredili, in sicer smo iz 49 skatel oblikovali 38, tako da je 116 map ostalo vsebinsko nedotaknjenih, opremili smo jih le s slovenskimi podnapisi. Podroben vsebinski seznam skupaj s historiatom je objavljen v Ptujemskem zborniku 1969, str. 50–62. Seznam je na podlagi Inventarja Štajerskega deželnega arhiva v Gradcu izdelal pokojni prof. Klasinc. A. in našemu arhivu priskrbel tudi 2500 kopij istega gradiva. Večina vrnjenega gradiva niso originali, temveč kopije z oznako Original Österreichische Provenienz, nekaj zadev manjka, malenkost je dodana. Gradivo Arhiv mesta Ptuja je kot samostojen fond vključen v referat za starejše arhivsko gradivo. Podroben vsebinski seznam nosi zap. št. 176.

Pregled gradiva:

Mestna uprava in privilegiji 15. do 19. stoletja, sodstvo 16. do 19. stoletja, mestne zgradbe 18 do 19. stoletja, finančne zadeve, javna saniteta in meščanski špital za isto obdobje, trgovina in obrt 16. do 19. stoletja, cerkvene zadeve 14. do 19. stoletja, vojaške zadeve 19. stoletja, gosposčine in imenja v Ptuj in okolici 17. do 19. stol., razglasi in okrožnice 18. in 19. stoletja; knjige: okrožnice, sodni protokoli, vpisi oporok, indeksi zapuščinskih inventarjev.

Ta fond je za zgodovino srednjega in predvsem za zgodovino novega veka našega mesta neprecenljive vrednosti.

3. Okrajno glavarstvo Ptuj, 1805–1870, 3 fascikli,

Gradivo ni urejeno.

V prvem fasciklu so učna pisma iz let 1805 do 1855, v drugih dveh pa ravno tako učna pisma iz let 1856 do 1870. To gradivo bo skupaj z šestimi obrtnimi registri, ki smo jih julija 1975 dobili skupaj z gradivom Okrajnega ljudskega odbora Ptuj iz Pokrajinskega arhiva v Mariboru oblikovano v arhivsko celoto in uvrščeno v referat za starejše arhivsko gradivo.

II. Zbirke – rokopisi, listine

1. Statut mesta Ptuja, 8. avgust 1513

Rokopis je bil vrnjen iz Avstrijske nacionalne biblioteke na Dunaju, sig. 14883. Rokopis ima trde usnjene platnice in pergamentne liste z naknadnim oštevilčenjem od 1 do 48 (oštevilčeni so listi).

Mere rokopisa: 30,5 x 21,5 cm.

Pisan je z lepo dvobarvno (rdečo in črno) gotsko kurzivo. Jezik – nemški. Statut je že transkribiran in preveden. To zahtevno delo je opravil dr. Jože Mlinarič iz Pokrajinskega arhiva v Mariboru leta 1979 za razstavo 600 let upravne in ustavne zgodovine mesta Ptuja.

Statut ima 215 členov in se vsebinsko naslanja na statut iz leta 1376. Original tega statuta se nahaja v Nacional-

ni biblioteki v Wolfenbüttlu, Zgodovinski arhiv Ptuj pa hrani faksimile. Statut iz leta 1513¹ je potrdil nadškof Lenart, ki je prejšnji statut spremenil le toliko, kolikor je ugotovil v njem za tisti čas kaj neuporabnega, ga izboljšal in dovolil njegovo uporabo.

Posamezni členi statuta zadevajo sodstvo, dedovanje, določanje dajatve obrtnikov in pogoje trgovanja, predpisujejo globe za posamezna kazniva dejanja, pogoje podeljevanja duhovnih ustanov v mestu, določila o šoli, učitelju, mestnem špitalu, proceduro izvolitve mestnega sodnika in članov sveta, formule priseg, določajo razdelitev mesta v četrti z navedbo zasnovaleev. Mesarji in peki so posebej obdelani, precej prostora je posvečeno varnosti mesta itd. Statut je uvrščen v Rokopisno zbirko s signaturo R–69.

2. Kopiajna knjiga Dominikanskega samostana v Ptuj, okoli 1440–1496 (Collektaneum bei der Predigerkloster zu Pettau)

Rokopis je bil vrnjen iz Avstrijskega državnega arhiva na Dunaju, sig. cod. 141, v seznamu predaje nosi oznako B 57. Rokopis ima trde papirnate platnice, papirnate liste z naknadnim oštevilčenjem od 1 do 131. Prvotno je oštevilčen do 149, vmes manjka nekaj listov. Mere: 23,5 cm dvobarvno rdečo-črno gotsko minuskulo (humanistična kurziva). Jezik – latinski, nemški. Zgodovinski arhiv Ptuj hrani 96 dvojnih kseroks kopij.

Kopiajna knjiga je uvrščena v rokopisno zbirko s signaturo R–68.

3. Listine mesta Ormoža 16. do 18. stoletja.

- 25. 7. 1570, pergament, pečat manjka, 35,7 cm x 19,2 cm (obrezana). Izstavitelj Lucas Zäggel, gospodar Ormoža proda sodniku in svetovalstvu mesta Ormoža svojo hišo v mestu z dvoriščem in vrtom. Hiša bo služila mestu kot mestna hiša – rotovž. Jezik, nemški.
- 18. 7. 1668, pergament, brez pečata, 36,5 cm x 19,5 cm, jezik – nemški. Izstavitelj Johann Franz baron Wildenstein izda kupno pismo Hansu Lanzhofferju.
- 14. 4. 1773, papir, suhi pečat mesta Ormoža, 33,5 cm x 22,7 cm, jezik – nemški. Izstavitelj sodnik in svetovalstvo mesta Ormoža potrdi kupoprodajno pismo Josephu Kleinscherju in njegovi ženi Marini, meščanoma iz Ormoža.
- 21. 1. 1787, papir, suhi pečat mesta Ormoža in podpis mestnega sodnika, 35,4 cm x 22,2 cm, jezik – nemški. Sodnik in svetovalstvo mesta Ormoža potrdi Michaelu in Marincki Deschler kupno pismo za posest Dobrava.

Listine so uvrščene v zbirko listin, spravljene so v škatlo št. 47, Regesti – Marija Masten-Hernja.

Uredništvo portala Sistory nima soglasja avtorja za objavo članka

OB IZIDU 7. IN 8. KNJIGE IZ ZBIRKE ARHIVSKI FONDI IN ZBIRKE V SFRJ (za SR Slovenijo in SR Hrvatsko; knjiga je bila predstavljena v Ljubljani 5. decembra 1984)

Sredoje Lalić

Idejo in predlog za izdajo inventarja in vodnika po arhivu je prvi dal glavni arhivski svet SFRJ, ki je obstajal od leta 1951 do leta 1953, torej tri leta pred ustanovitvijo Zveze arhivskih delavcev Jugoslavije.

V naslednjih desetih letih – vsaj na širšem jugoslovanskem področju – ni bilo kakšnega konkretnjšega dela za uresničitev tega predloga. Šele na posvetovanju jugoslovanskih arhivistov v Sarajevu, 15. dec. 1962, je bila v referatu Krešimirja Nemeta ponovno izražena potreba po pripravi „kataloga jugoslovanskih arhivov“.

Predlog za pripravo „kataloga jugoslovanskih arhivov“ so proučili na seji izvršnega odbora SDAJ, 6. julija 1963 v Zagrebu in idejo o takšni publikaciji z odobravanjem sprejeli. Izvršni odbor SDAJ pa ni razrešil vprašanja, kako to zamisel uresničiti, zato so sklenili, „da se republiškim arhivom predlaga, da oblikujejo posebne skupine, ki naj bi se angažirale pri tem, da se ta skupni sklep udejani“.

Na peti skupščini Zveze društev jugoslovanskih arhivistov, ki je bila od 21. do 23. oktobra 1964 v Splitu, so sprejeli sklep, da se začne „izdelovati vodnik po jugoslovanskih arhivih, s katerim bo ustvarjen pregled nad arhivskimi fondii in zbirkami v arhivih splošnega tipa“. V vmesnem času je bilo, kot je videti, torej opuščeno poimenovanje „katalog jugoslovanskih arhivov“, uporabljati pa so začeli poimenovanje „vodnik po jugoslovanskih arhivih“. Splošna načela, na katerih naj bi temeljil „vodnik“, je v svojem referatu razložil Krešimir Nemet. Komisija, ki je bila že pred tem imenovana za pripravo „kataloga arhivskih fondov“, torej ni odstopila od načelnih obravnav, zato so opustili idejo, da se publikacijo pripravlja na zvezni ravni, sklenili pa, da se s pomočjo priporočil pomaga pri izdajanju vodnikov po arhivih.

En od sklepov na šesti skupščini SDAJ, ki je bila leta 1968 v Kotorju, je bil: „... oblikovati zvezno redakcijo, ki naj spodbuja in koordinira delo v zvezi s pripravo vodnika po jugoslovanskih arhivih“. Nova komisija za pripravo vodnika po jugoslovanskih arhivskih fondih pa se v času svojega mandata ni niti enkrat sestala, zato je bilo na naslednji skupščini SDAJ, leta 1972, rečeno „da je nujno potrebno aktivirati delo zvezne komisije za koordinacijo v zvezi z izdajo vodnikov v republikah in pokrajinah pa tudi za zvezne arhive“.

Izvršni odbor SDARJ je zaradi tega leta 1973 znovič oblikoval zvezno komisijo za izdelavo vodnika po arhivskih fondih v SFRJ. Na svoji prvi seji (v tretjem mandatu!), ki je bila 29. junija 1973 v Beogradu, je komisija preučila položaj v zvezi z izdelavo in objavljanjem vodnikov po arhivskih fondih in zbirkah v posameznih republikah in pokrajinah. Ugotovila je, da se je izdelava vodnikov v večini republik in pokrajin v vmesnem obdobju že pričela in da jih je precej že natisnjenih, da pa komisija v preteklem obdobju (ali obdobjih – mandatih) ni vplivala na strokovno, metodološko in organizacijsko plat tega dela. Delo v zvezi z vodniki se je v precejšnji meri razmahnilo že prej, preden je bila ta

komisija (v tretjem mandatu, vendar v spremenjeni sestavi) oblikovana in je pričela delati.

Če bi bila v prejšnjih mandatih izdelana enotna pravila za pripravo vodnikov po arhivih, bi dobili vodnike, ki bi bili v vseh arhivih zasnovani na podlagi enotnih načel glede strukture, vsebine, sestavnih prvin, načina in zaporedja navajanja podatkov, pa tudi grafične podobe. Ta okoliščina je odločilno vplivala na opredelitev zvezne komisije, ki je že na svoji prvi seji sklenila spodbuditi delo drugačne narave: izdelavo in objavo pregleda arhivskih fondov in zbirke v arhivih in arhivskih oddelkih v SFRJ.

Predlog temeljnih pravil za izdelavo pregleda arhivskih fondov in zbirke je bil kmalu skoraj docela izdelan in dan v razpravo na zveznem posvetovanju arhivskih delavcev Jugoslavije, ki je bilo 10. in 11. oktobra 1974 v Šibeniku.

Izvršni odbor SDARJ je na svoji seji, ki je bila 14. marca 1975 v Skopju, ugotovil, da je zvezna komisija prvi del svoje naloge opravila, zato je sklenil, da bo nadaljevala delo v nespremenjeni sestavi, vendar pod nazivom: zvezna redakcija publikacije Arhivski fondii in zbirke v arhivih in arhivskih oddelkih v SFRJ.

Na naslednji seji Izvršnega odbora SDARJ, ki je bila 24. aprila 1975 v Sremskih Karlovcih, je bila temu projektu (ali delu) dana zelena luč: sprejet je bil sklep, da se bodo publikacijo Arhivski fondii in zbirke v SFRJ vključili v dolgoročni program založniške dejavnosti SDARJ, ki jo bodo sporazumno in s svojimi sredstvi financirali vsi arhivi v državi. Za izdelavo in pripravo prve knjige so bili izbrani arhivi v SAP Vojvodini.

Od leta 1975 oziroma od sprejetja dokončnega sklepa, da se začne uresničevati ta načrt, je bilo pripravljenih in natisnjenih 8 delov te zbirke, in sicer: SAP Vojvodino, SR Srbijo (zunaj pokrajin), zvezne arhive, SR Bosno in Heregovino, SR Makedonijo, SR Črno goro, SR Slovenijo in SR Hrvatsko. Potrebno je opraviti še zaključna dela v zvezi s pripravo rokopisa knjige za SAP Kosovo; z natisom te, devete knjige, bo pomembno delo v zvezi z devetdelno zbirko Arhivski fondii in zbirke v SFRJ končano. Izid zadnjega, devetega dela te zbirke, je predviden za začetek naslednjega leta. Z izdajo zadnjega dela, bi sicer po naključju, zaznamovali deseto obletnico sprejema sklepa o izvedbi tega projekta.

Ne bom se loteval strokovnih in znanstvenih značilnosti izdaje Arhivski fondii iz zbirke v SFRJ; omenil bom samo nekaj okoliščin, vrednih omembe, ki so prispevale k uspešni uresnitvi tega dela.

Zbirke so se lotili, globoko prepričani, da z njo kar največ prispevajo h kulturi narodov in narodnosti v jugoslovanski skupnosti kot celoti, arhivi in arhivski delavci v SFRJ prek svoje organizacije – Zveze arhivskih delavcev Jugoslavije. S svojim delom niso le pripomogli k temu, da so bili pripravljene rokopisi za tisk, ampak so tudi samoupravno, na podlagi dogovora, izločali iz svojih prihodkov del denarja, potrebnega za natis vseh delov te zbirke.

Poleg tega je treba poudariti, da so knjige iz te zbirke plod enotno uporabljene metodologije priprave, obdelave in navajanja podatkov o arhivskih fondih in zbirkah v vseh arhivih v naši državi. To je tudi očiten dokaz za zrelost arhivske službe v SFRJ, dokaz, da se lahko, na podlagi dogovora in sporazuma, loti tudi novih, velikih projektov v zvezi z razvojem arhivskega informacijskega

sistema v naši državi in da jih tudi izvede.

Nedvomno je dejstvo, da arhivi v naši državi s to znanstveno-informativno publikacijo dajejo dragocen prispevek k znanosti, kulturi in celotni družbi. V dosegljivih osmih delih so podatki o 32 269 arhivskih fondih in zbirkah, ki jih hranijo v splošnih in specializiranih arhivih, arhivskih oddelkih znanstvenih in kulturnih ustanov in v arhivih verskih skupnosti in nekaterih drugih organizacij v državi. Knjiga za SR Hrvaško s 5543 arhivskimi fondi in zbirkami v 13 samostojnih arhivih in 2234 v specialnih arhivih, arhivskih oddelkih in verskih skupnostih, torej s skupno 7780 arhivskimi fondi in zbirkami, za katere so navedeni podatki, je najobsežnejša. Po obsegu ji sledi knjiga za SR Slovenijo s skupaj 6381 arhivskim fondom in zbirkami v 7 samostojnih arhivih in dveh arhivskih oddelkih. Obe knjigi sta izšli tik pred začetkom X. kongresa Zveze arhivskih delavcev Jugoslavije, ki je bil v Novem Sadu 17. in 18. 10. 1984.

Delo v zvezi s pripravo knjige za SR Slovenijo je koordiniral Peter Klasinc, ki je bil tudi redaktor knjige. Pri pripravi rokopisa so za svoje arhive delali: Ema Umek, Vladimir Kološa, Marija Grabner, Mateja Jeraj, Jelka Melik, Jože Prinčič, Peter Ribnikar, Saša Serše in Marjan Zupančič (Arhiv SRS, Ljubljana), Rudolf Koželj, Tone Kolšek in Ivanka Zajc-Cizelj (Zgodovinski arhiv

Celje), Vanda Bezek (Pokrajinski arhiv Koper), Marjan Dmovašek (Zgodovinski arhiv Ljubljana), Antoša Leskovec (Pokrajinski arhiv Maribor), Ljudmila Bezljaj-Krevel, Magdalena Čehovin, Kristina Knglot, Stanislav Murrovec in Jurij Rosa (Pokrajinski arhiv Nova Gorica), Marija Hernja-Masten (Zgodovinski arhiv Ptuj), Darinka Dmovašek (Zgodovinski arhiv CK ZKS, Ljubljana) in Marjeta Atlamič (Arhiv IZDG, Ljubljana). Z redaktorjem knjige so pri izdelavi predmetnega registra ter zbirnega topografskega in kionološkega registra sodelovali še: Marjetka Legat (Maribor), Marija Hernja-Masten (Ptuj), in Vladimir Kološa (Ljubljana).

Vsekakor je treba poudariti, da so v vse knjige, ki so izšle doslej, torej tudi v to za Slovenijo, vgrajeni delo in znanje desetih in stotin arhivskih delavcev, starih in mlajših generacij, ki so omogočili, da se arhivsko gradivo kot vsenarodno in splošno kulturno dobro po popolneje osvetli in odpre znanstveni in iluzbeni javnosti.

Prebrano 5. 12. 1984 v Ljubljani, na svečanem zborovanju ob 30. obletnici ustanovitve Društva arhivskih delavcev Slovenije. Na zborovanju je bil predstavljen 7. del Arhivskih fondov in zbirk v SFRJ v SR Slovenijo. Čakanjev dom, okrogla dvorana, ob 14.00 uri.

OBISK V GLAVNEM DRŽAVNEM ARHIVU ARGENTINE IN PRIKAZ ZAKONA O GLAVNEM DRŽAVNEM ARHIVU, NJEGOVIH NALOGAH, OBLIKOVANJU IN PRISTOJNOSTI DRŽAVNE ARHIVSKE KOMISIJE

Jovan Popović
Arhiv Jugoslavije

Septembra 1979 sem bil na zasebnem obisku pri sorodnikih v Argentini. Na pot sem šel z željo, da spoznam svoje bližnje sorodnike, ki so našo deželo kot ekonomski emigranti zapustili že leta 1918.

Obiskal sem pokrajino Chako, v kateri živi okrog 10 000 jugoslovanskih izseljencev, predvsem ekonomskih emigrantov, ki so se v tej pokrajini naselili v obdobju med leti 1904 in 1931.

Na to daljno pot sem šel nekoliko v strahu zaradi negotovosti in nepoznavanja okoliščin in ljudi v Argentini, že pri prvem srečanju s svojimi sorodniki in našimi izseljenci pa sem se počutil kot med svojimi. Ti naši čudoviti ljudje ne le da odlično govorijo naš jezik (in to generacije, rojene v Argentini), ampak vzdržujejo naše običaje in jih prenašajo na potomce. Presenečen sem bil nad tem, kako dobro poznajo in kako se zanimajo za vse, kar se dogaja v novi Jugoslaviji in kako z zadovoljstvom spremljajo razvoj svoje domovine. Številni med njimi vzdržujejo zveze s svojimi sorodniki v Jugoslaviji, nekateri pa so bili tu tudi že na obisku.

Poleg pokrajine Chako sem delno spoznal pokrajini Corrientes in Misiones.¹ Občudoval sem lepoto slapov reke Iguasu, ki so po velikosti in lepoti drugi na svetu (za Niagaskimi), obiskal pa sem tudi paragvajsko glavno mesto Asuncion. Iz pokrajine Chako sem se vrnil nad vse zadovoljen, ker sem spoznal svoje sorodnike in si pridobil številne prijatelje, po njihovi zaslugi pa sem spoznal tudi del naravnih lepote te naravno bogate in prostrane dežele.

Pri prihodu in odhodu me je pot vodila prek Buenos Airesa, v katerem sem tudi preživel nekaj dni.

To je tudi bila priložnost za obisk Glavnega državnega arhiva v Buenos Airesu.

Naš ljubeznivi ambasador tovariš Momčilo Vučković je poskrbel, da so mi za prevajalca dodelili nekoga uslužbenca naše ambasade.

Obisk je bil najavljen v političnih urah. Sprejela sta naju glavni direktor dr. Cesar A. Garcia Beleanin načelnik oddelka za namestitvev arhivskega gradiva Jose Castello.

Med zelo prijateljskim in kolegialnim srečanjem smo imeli priložnost izmenjati mnenja in prikazati težave, ki so — praviloma — skoraj po vsem svetu enake (financiranje, prostor, kadri ...). Sicer so naju sprejeli z zadovoljstvom. Glavni direktor je poudaril, da ga močno veseli in v pozitivnem smislu preseneča, kadar kak arhivist iz kateregakoli mesta na svetu pride v arhiv na obisk spontano, brez protokola in nenajavljen. V tem se kaže lepota in solidarnost arhivske stroke na vseh

poldnevnikih sveta in edino na ta način (ne pa zgolj s posvetovanji, okroglimi mizami in kongresi) je mogoče skupaj najti rešitve za premagovanje problemov v tej doslej dokaj zanemarjeni dejavnosti.

Izmenjali smo tudi publikacije. Namreč, od njih sem dobil publikacijo *Indice Tematico General-Periodo Nacional Gobierno*, Buenos Aires, Argentina 1977, časopis, ki izhaja vsako leto. V zameno sem jim podaril priročnik iz arhivistike, Zagreb 1977 in Rečnik arhivske terminologije, Zagreb 1972, ki ga je izdala Zveza arhivskih delavcev Jugoslavije.² Glavni državni arhiv je v čudoviti stari zgradbi, ki tako od zunaj kot od znotraj pričča, da so jo zasnovali in gradili izvrstni arhitekti in gradbeniki. Ker stavba ni nova – takšne so praviloma na obrobju mest – je Državni arhiv skoraj v strogem centru desetmilijonskega Buenos Airesa. Ta večnadstropna stavba je nenamenska, lepa in starinska, vendar do določene mere prilagojena svojemu namenu; v celoti z njo sicer niso zadovoljni (zaradi prostora in zaradi konstrukcije – statike in zaradi tega, ker v takšni stavbi ni mogoče najbolje poskrbeti za preventivne ukrepe).

Arhivi in arhivska stroka (dejavnost) imajo glede zaščite poseben položaj. Menijo, da je ustrezen. Namreč, Glavni državni arhiv je del – resor – ministrstva za notranje zadeve in direktor arhiva je eden od funkcionarjev v tem ministrstvu.

Po tem, ko so mi zelo ljubezno pojasnili organizacijo arhivske stroke v Argentini in organizacijo in delo Glavnega državnega arhiva, so me popeljali skozi arhivske depoje, pokazali so mi čitalnico in knjižnico (s posebej urejeno kartoteko obiskovalcev in kartoteko uporabnikov arhivskega gradiva za vsak fond posebej), mikrofilmsko in fotografsko tehniko, dali so mi izvod Zakona o Glavnem državnem arhivu, njegovih nalogah in o oblikovanju ter pristojnosti državne arhivske komisije. Ko so mi omenjeni izvod dali, so mi povedali, da pripravljajo novo besedilo zakona, ki naj bi bil kmalu sprejet. Poudarili so tudi, da se v marsičem ne bo razlikoval od obstoječega, ki je bil sprejet pred dvajsetimi leti, točneje: 2. oktobra 1961.

Ko sem prosil za besedilo tega zakona, sem upal, da ga bom lahko predstavil takoj po vrnitvi v našo državo, kar bi bilo vsekakor najbolje.

Ker mi je zdaj uspelo zagotoviti prevod zakona, ga poskušam prikazati s tem, da nekaj njegovih členov navajam v celoti. To delam z zavestjo, da bi bilo bolje, če bi to storil takoj po vrnitvi iz Argentine, ko sem imel še sveže vtise o obisku, razgovorih in osebnih ugotovitvah, namesto da to delam nekaj let po obisku. Upam pa, da bo zanimanje za zakon te daljnje južno-ameriške države s področja arhivske dejavnosti za vse arhivske delavce veliko, še posebej, ker nam doslej ni bil dostopen.

PRIKAZ

ZAKONA O GLAVNEM DRŽAVNEM ARHIVU, NJEHOVIH NALOGAH IN OBLIKOVANJU DRŽAVNE ARHIVSKE KOMISIJE

Kot sem že rekel, Glavni državni arhiv spada pod ministrstvo za notranje zadeve. Arhiv je upravni organ. Njegova naloga je: zbirati, urejati in hraniti dokumentacijo, ki mu je po zakonu zaupana, kar prispeva k širjenju spoznanj o argentinskih zgodovinskih virih.

Glavni državni arhiv je edini arhiv v Argentini, ki pri-

pada izvršni oblasti in mora v svojem imenu nositi dodatek – glavni

Naloge Glavnega državnega arhiva so:

- da hrani in ureja dokumentacijo javne narave, grafične in zvočne dobrine narodne države, ki pripadajo arhivu ali zasebni dokumentaciji, ki mu je izročena v hrambo, ter da jo razporeja po oddelkih, za katere meni, da so najustreznejši za njihovo kar najboljšo tehnično razporeditev;
- da na podlagi zgodovinskih meril medij in izvede klasifikacijo teh dokumentov in olajša njihov pregled;
- da sestavi inventar, kataloge in da dokumente, ki jih hrani, naredi dostopne;
- da izdaja zbornik in dokumentacijske serije ter s tem propagira dokumente, ki se jim priznava posebno vrednost;
- da spodbuja vsakovrstno spoznavanje gradiva, ki se nahaja v arhivu;
- da pripravlja inventar dokumentacijskega fonda, ki se nanaša na zgodovino republike;
- da izdeluje kopije dokumente, ki jih hranijo v uradnem arhivu pokrajin ali v inozemstvu, če so te potrebne za preučevanje narodne zgodovine in da jim s svoje strani, dostavljajo kopije gradiva, ki ga hrani.

Poleg svojih nalog, ki jih mora opravljati v predvidenem roku in kvalitetno, ima Glavni državni arhiv še te naloge:

- predstavlja izvršno oblast v dejavnosti, za katero je pristojen;
- sprejema dediščine, volila in darila „ad referendum“ izvršne oblasti;
- sklepa dogovore o nabavi „ad referendum“ izvršne oblasti;
- kontrolira upravni arhiv, podrejen izvršni oblasti in poziva k sodelovanju funkcionarjev, zadolženih za njegovo hrambo;
- kontrolira Državni upravni arhiv zaradi pravilnega premeščanja dokumentov ministrstev, državnih sekretariatov in decentraliziranih organov in se dogovarja za hranjenje in prevzemanje te dokumentacije;
- od privatnih ustanov ali posameznikov zahteva informacije o dokumentih zgodovinske vrednosti, ki jih ti posedujejo;
- začena postopek za pridobitev kopij zgodovinskih dokumentov, ki jih poseduje zakonodajna oblast;
- posreduje ob prenašanju dokumentov od enega posameznika k drugemu in izvršni oblasti na podlagi poprejšnjega posvetovanja z državno arhivsko komisijo predlaga, da se s tem zakonom določi popis javnih dobrin in glede na to ustrezno razlastitev;
- oblikuje mnenje v primerih, ko se poskuša odnesti iz države zgodovinske dokumente;

Kot v številnih državah v svetu so ministrstva, državni sekretariati in decentralizirani državni organi dolžni glavnemu arhivu dati na razpolago vso arhivirano dokumentacijo, starejšo nad 30 let, obdržati pa tisto, ki jo morajo hraniti iz državnih razlogov.

To ne velja tudi za institucije, ki so specializirane za določene zgodovinske teme ali obdelujejo pomembne osebnosti v državi. Gradivo se izroča vsako peto leto.

Registraturno gradivo (arhiv in knjige) skupnosti in organov, ki imajo lastnosti pravne osebe ali pripadajo civilnim združenjem, je ob njihovi razpustitvi ali prav-

nem odmrtni, namenjeno Glavnemu državnemu arhivu ali – odvisno od svoje narave – ustreznemu pokrajinskemu arhivu.

Za skupnosti, na katere se nanaša zakon o trgovini, mora miniti 20 let. Pregledovanja in urejanja njihovih arhivov in knjig se je mogoče lotiti šele 50 let po njihovi razpustitvi ali pravnem odmrtnju, razen če zainteresirani tega izrecno ne dovolijo. Glavna pravosodna kontrola ali organ z enakimi nalogami spremljata izvajanje in sta dolžna s pojavljajočimi se primeri seznanjati ustrezne arhive. Narodna knjižnica in Knjižnica državnega kongresa sta dolžni Glavnemu državnemu arhivu (njegovemu oddelku za tisk) dostavljati zbirko dnevnikov, časopisov in glasil, ki jih imajo v dvojniki. Značilno je tudi to, da so vsi uradni zgodovinski arhivi v državi skoraj popolnoma enotno organizirani, zaradi česar se na podlagi poslovnih funkcij združujejo na ravni pokrajin in potem na državni ravni. Prav iz teh razlogov so ustanovili samostojno državno arhivsko komisijo. Komisijo sestavljajo: predsednik, ki ga izvoli izvršna oblast in po en predstavnik iz ministrstva za ljudsko obrambo, Glavnega državnega arhiva, arhiva Ministrstva za zunanje zadeve in kulturo, Državne akademije za zgodovino, Nadškofije Buenos Airesa in trije iz treh pokrajin.

Predsednik in člani komisije opravljajo svoje funkcije honorarno. Mandat traja štiri leta in so lahko ponovno izvoljeni, medtem ko se predstavniki pokrajin zamenjujejo.

Komisija je dolžna dajati strokovna napotila in nasvete, še posebej v zvezi z nameščanjem, zaščito in hranjenjem zgodovinske zakladnice države in pokrajin, pa tudi v zvezi iz izborom dokumentov, ki jih je treba objaviti. Strokovne nasvete in navodila daje komisija vsem arhivom v državi.

Komisija je dolžna dajati nasvete tudi Glavnemu državnemu arhivu, in sicer takrat, ko gre za ustrezno razlastitev arhivskega gradiva javnega pomena.

Po tem zakonu so v Argentini zgodovinski dokumenti:

- vsi dokumenti, vezani na javne dogodke, ki so jih poslale državne, vojaške ali cerkvene oblasti, ne glede na to, ali so podpisani ali pa niso originali; koncepti ali kopije, pa tudi zamkice, knjige in registri, večinoma vse, kar je pripadalo javnim službam ali pomagalo državi in česar starost ni manjša od 30 let;
- mape, načrti, atlasi in pomorski zemljevidi, katerih starost ni manjša od 50 let;
- zasebna pisma, spomini, dnevniki, avtobiografije, sporočila in drugi spisi posameznikov, ki lahko koristijo zgodovinskemu spoznavanju domovine;
- risbe, slike ali fotografije, vezane na določene vidike ali osebnosti v državi;
- dela, ki jih nujno hraniti zaradi spoznavanja argentinske zgodovine;
- tuja dela, ki govorijo o Argentini ali o dogajanjih, vezanih na njeno zgodovino, identičnih onim iz prejšnjih stavkov.

Zgodovinskih dokumentov javnega pomena ni mogoče nesti iz države brez poprejšnjega soglasja Glavnega državnega arhiva.

Prinašanja zgodovinskih dokumentov v državo ne obdajujejo in ne carinijo, nasprotno, carinski organi so jih dolžni sprejeti odprtih rok.

Zgodovinski dokumenti, ki pripadajo posameznikom,

morajo biti prijavljeni Glavnemu državnemu arhivu ali ustreznemu pokrajinskemu arhivu, in sicer morajo to storiti lastniki sami. To morajo storiti v letu dni od začetka veljave zakona, ki ga predstavljam. To je potrebno zato, da se ve za njihov obstoj in da se jih vključi v inventar dokumentacijskega fonda, ki se nanaša na zgodovino republike.

Zgodovinske dokumente imajo njihovi lastniki lahko pri sebi še naprej, če je s tem zagotovljena njihova konzervacija. Prav tako jih lahko izročijo v depozit ali v hranjenje Glavnemu državnemu arhivu ali pokrajinskemu arhivu – pod določenimi pogoji, vključno s tem, da jih je moč uporabiti brez dovoljenja njihovih lastnikov. Njihovo izročitev se lahko prekliče.

Izročevalci zgodovinskih dokumentov morajo pri njihovem premeščanju zahtevati dovoljenje od Glavnega državnega arhiva ali od arhiva pokrajine, pač glede na vsak posamezni primer; pri tem morajo navesti ime in naslov bodočega lastnika ali osebe, pri katerem bo dokument. O izročitvi mora obvestiti v 30 dneh po prenosu.

Dovoljenje od glavnega državnega arhiva ali arhiva pokrajine morajo dobiti tudi osebe, ki z dokumenti zgodovinskega pomena trgujejo ali posredujejo v transakcijah. Nespoštovanje – neupoštevanje navedenega postopka pri premeščanju ali posredovanju v raznih transakcijah z dokumenti zgodovinskega pomena se pojmuje kot prikrivanje, kar je hkrati tudi kaznivo dejanje. Pravni postopek, ki se nanaša na prenos zgodovinskih dokumentov, ki prehajajo v državno last, bo oproščen vsakršnega obdavčenja. Zgodovinski dokumenti, podarjeni državi ali pokrajinam, bodo hranjeni pod imenom izročitelja ali osebe, ki jo bo navedel, razen če tega ne želi.

Ko sem v zakonu opazil člen, ki se glasi: Če se nekdo hoče zaposliti kot uslužbenec ali tehnik v glavnem arhivu, potrebuje potrdilo o posebni sposobnosti, ki si ga pridobi s preizkusi in z natečajem, sem takoj pomislil na določilo enega od členov Zakona za arhivsko dejavnost SR Makedonije, kjer je rečeno: Arhiv se lahko ustanovi, če so izpolnjeni naslednji pogoji:

- če so zagotovljena osnovna sredstva za delo,
- če so zagotovljena finančna sredstva za opravljanje arhivske dejavnosti,
- če ima najmanj dva arhivista.

O izpolnjevanju pogojev sklepa Arhiv Makedonije.

Zares prijetno sem bil presenečen, ko sem opazil, da tudi v arhivski službi v Argentini dajejo velik pomen usposabljanju kadrov, ki delajo v arhivistiki.

Kar zadeva kazenske določbe, zakon določa, da se osebe, ki kršijo njegova določila s prikrivanjem, uničevanjem in ilegalnim prenašanjem zgodovinskih dokumentov iz države, kaznuje z denarno kaznijo (dokaj visoko globo od 10 000 do 100 000 pezosov), če ta prekršek ne spada med kazniva dejanja, za katera se izreka precej večje kazni in tudi zapor.

Če je novi zakon že v veljavi, bo predstavitev³ tega zakona seznanjanje z nedavno preteklostjo, obdobjem arhivske zakonodaje, ki so jo v Argentini uporabljali nad 20 let.

OPOMBE

¹ V pokrajini Misiones uspeva čaj, znan po celim svetu kot mate čaj.

V Argentini sem bil mesec dni. V vsem tem času sem si zaman želel kave, čeprav jo pridelujejo tudi v Argentini. V koloniji La Montenegrino sem le redko lahko opazil, da kdo pije kavo, predvsem pa kavo, kakršno pripravljamo in pijemo pri nas. Namreč, kavo prodajajo grobo zmleto in pomešano s sladkorjem v razmerju 65 % kave in 35 % sladkorja. Po kuhanju kavo precedijo skozi cedilo, tako kot pri nas čaj. Pomešana s sladkorjem v plastičnih prozornih vrečkah izgleda nevsakdanje – črno-bela.

Namesto kave prebivalci pokrajine Chako in drugih pokrajin pijejo čaj, znan pod imenom MATE – divji čaj. To je v bistvu manjše drevo – grm, podobno deblu majhne limone ali pomaranče. Uspeva v bližini znamenitega slapu Iguasu v pokrajini Misiones. Večice in liste naberejo in jih posušijo, potem pa jih kot čaj zavijejo v papirnate vrečke različnih velikosti.

Način priprave in pitja čaja je pravi obred. Gre za pampski oziroma indijanski običaj.

Skušal ga bom prikazati. Pribor za pripravo in pitje čaja je sestavljen iz štirih posod. V eni je drobno narezan čaj, v drugi se greje voda, ki ne sme zavreti. V tretji je sladkor.

Posoda, iz katere gostje pijejo čaj, se imenuje bombiža. To pa je najpogosteje okrašena mala bučka, okrašen steliriziran goveji rog ali steklen kozarec. Bombižo napolnijo z veliko količino čaja. Pred tem dajo vanjo okrašeno kovinsko cevčico, ki je na vrhu, se pravi Źel, s katerim se pije, najpogosteje pozlačena ali posrebrena. Zelo je okrašena. Proizvajaleci prav tekmujejo med seboj, kdo bo naredil lepšo. Cevčica ima v spodnjem delu, ki je v bombiži, rešetkast filter v velikosti mandeljnovke koščice.

Pred prilivanjem vroče vode se da prek čaja žličko sladkorja, ki blaži trpkost in grenkobo čaja. Potem čaj pijejo vsi po

vrsti iz iste posode, ne glede na to, koliko gostov je. (Družine imajo najpogosteje po en komplet posode). Namreč, čaj se pije – črpa skozi cevčico. Ta, ki streže s čajem, gre po vrsti in po vsakem popitem kozaren doda žličko sladkorja, morebiti nekoliko svežega čaja in seveda vroče vode. To gre v ožegled, dokler vsakdo med njimi ne reče, da ima dovolj. Dogajalo se je celo, da je nekdo popil tudi po 15 bombiž čaja, nekdo drugi pa samo po eno, dve ali več. Ne sme se zgoditi, da nekdo ne bi popil vsaj ene bombiže. Če kdorkoli, ne glede na razlog, čaja noče popiti, je to za gostitelja velika žalitev. Značilno je to, da cevčice ne zamenjujejo, pa tudi čistijo je ne, da ne bi užalili listega, ki je čaj pil zadnji.

Med vsem svojim bivanjem sem pil mate čaj, ki mi na začetku ni mogel nadomestiti kave, potem pa sem se nanj navadil in v domovino sem prinesel nekaj kilogramov, ki sem jih popil s prijatelji.

- 2 Zelo zanimivo je, da Glavni državni arhiv v svojih časopisih vsako leto objavlja za leto nazaj, kdo in iz katere dežele je „osebno obiskal“ arhiv, pa tudi, katere publikacije so dobili ali zamenjali s katerokoli drugo državo.

Tako v Časopisu št. 8 iz leta 1979 na strani 223 piše: Jovana Popovića, pomočnika direktorja Arhiva Jugoslavije, je sprejel in se z njim pogovarjal ter ga seznanil z organizacijo in delom arhiva glavni direktor Cesar A. Garcia Belcunec. V isti številki časopisa piše na strani 196, da so „od Arhiva Jugoslavije dobili v zameno Priručnik iz arhivistike, Zagreb 1979, ki ga je izdala ZADJ.

- 3 Zakon o Glavnem državnem arhivu Argentine sem poskušal prikazati predvsem tako, kot je to zapisano v prevodu, ne da bi se pri tem strogo ravnal po naši arhivski terminologiji. Tako sem storil zato, da bi ohranil izvirno terminologijo, ki jo uporabljajo v arhivistiki v Argentini.

POROČILO Z OBISKA V MADŽARSKEM DRŽAVNEM ARHIVU V BUDIMPEŠTI

Saša Serše

Na podlagi mednarodne kulturne izmenjave sva bili s tov. Emo Umek v oktobru pet dni gostji Madžarskega državnega arhiva. Madžarska arhivska mreža ustreza upravnim mreži. Po zakonu iz leta 1969 sta na vrhu arhivskega omrežja: Madžarski državni arhiv, ki hrani gradivo do 1. januarja 1945, in Madžarski državni osrednji arhiv, ki opravlja zunanjo službo in zbira gradivo nastalo po osvoboditvi. Oba državna arhiva sta podrejena ministrstvu za kulturo. Na nižji stopnji so županijski arhivi. Poleg omenjenih so še splošni in posebni arhivi.

Madžarski državni arhiv hrani 30.000 tm arhivskega gradiva v stavbi, ki je bila zgrajena v letih 1913–1917 in ima zaposlenih 128 delavcev. Vse gradivo je razvrščeno v okviru oddelkov, ti pa so razdeljeni na pododdelke. Oddelki so naslednji:

- I. oddelek vladnih arhivov iz dobe fevdalizma 1526–1867
- II. oddelek vladnih arhivov iz dobe kapitalizma 1867–1944
- III. Oddelek rodbinskih arhivov in zbirk
- IV. oddelek gospodarskih arhivov iz dobe kapitalizma.

Generalni direktor dr. Janos Büzasi naju je seznanil z njihovimi pripravami na računalniško obdelavo arhivskega gradiva, hkrati pa sva dobili tudi gradivo teh programov pri dr. Kormondyju pa je potekal pogovor o mikrofilmjanju arhivskega gradiva in njegovem referatu, ki ga je imel na mednarodnem kongresu v Bonnu. Poudaril je, da pri njih, kljub izdelanim programom, ne mikrofilmajo zaradi denarne stiske.

Poleg razgovorov z madžarskimi kolegi sva svoj delovni dan od 8. do 16.30 izpolnili z delom v veliki čitalnici, kjer sva preučevali metodologijo strokovne obdelave gradiva in inventarje fondov in zbirk, ki jih od 1945 leta izdaja Madžarski državni arhiv.

Tu sta dve seriji inventarjev, in sicer podrobni analitični inventarji in popisi fondov. Poleg teh inventarjev izdaja arhiv tudi: vire, objave s področja zgodovine institucij, arhivistike, pomožnih ved itd.

Pregledali sva 16 inventarjev in iz njih izpisali gradivo za zgodovino Slovencev, in to: inventar št.:

1. Madžarska komora 1528–1848 (Lveltari leltarak 61, Magyar Országos Levéltár, Julianne Kiss Erszebet, Magyar Kamarai Levéltár, Repertorium, I. in II. kotet, Budapest 1973, str. 1–656).
2. Arhiv družine Batthyany (Lveltari Leltarak 16 – 1993, Magyar Országos Levéltár, Zimanyi Vera, A Herceg Batthyany család leltára).
3. V inventarjih, ali bolje seznamih fondov, št. 77, 78,

- 79, 80, 81, 82 je zbrana vsa korespondenca družine Batthyany, to so natančnejši pregledi korespondence, ki je po abecedi in kronološko in je že obdelana v inventarju št. 74.
4. Arhiv družine Eszterhazy (Levelari leltarak 66-4/1993, Az Eszterhazy család hercegi aganak leveltara), izdano 1978.
 5. Arhiv dveh družinskih linij Eszterhazy, in sicer Tatai in Csakavari (Leveltari Leltarak - 25 - 4/1993, Repertorium, Az Esterhazy család Tatai és csakvari leveltara 1964). Linija Csakvar je nastala šele po orlepitvi od Tata leta 1875; gre predvsem za veleposest severozahodne Ogrske od 16.-20. stol.
 6. Arhiv družinske linije Eszterhazy - Sohler. (Leveltari leltarak - 20 - 4/1993, Az Eszterhazy család Zohyomi aganak leveltara 1963). Ustanovitelj te linije je Pavel pl. Eszterhazy 1587-1645, ta je kupil gospostvo Sohler.
 7. Arhiv družine Szecheny (Leveltari leltara - 5 - 4/1993, A Szecheny család leveltara 1958)
 8. Arhiv družine Teleki (Leveltari Leltarak - 49 - 4/1993, A Teleki család iratai 1970)
 9. Arhiv družine Zichy (Leveltari leltarak - 22 - 4/1993, A Zichy család leveltara 1963)
 10. Katalog načrtov (Magyar Országos leveltar terkepeknek katalogusa, I. Helytartónacsi terkepek, I., Resz, 1-789 szam 1979). Po popisu sodeč je veliko zemljevidov - načrtov reke Ljubljanice in Save.
 11. Popis zemljevidov k družinskim arhivom (A Csaladi Leveltarakból kiemelt terkepek jegyzékei). Obiskali sva tudi konservatorsko-restavratorski oddelek Madžarskega državnega arhiva, ki je le eden izmed mnogih tovrstnih laboratorijev v Budimpešti. Ta oddelek opravlja konservatorsko-restavratorska dela predvsem na starejšem gradivu, z novejšim pa nima izkrišenj. Sodeluje z drugimi konservatorsko-restavracijskimi oddelki v Budimpešti in na Madžarskem, ki se ukvarjajo z raziskavami, kajti sami so v prostorski in kadrovski stiski. Visoko izobrazbo ima le vodja oddelka, vsi ostali delavci pa imajo končano srednjo usmerjeno izobrazbo. Postopke čiščenja, suhega in mokrega, dezinfekcije, laminacije, vlivanja s pulpo imajo zelo podobne postopkom, ki jih opravljajo v našem konservatorsko-restavratorskem oddelku Arhiva SR Slovenije. Zelo dobro imajo razvito tehniko restavriranja starih pečatov in odlikovanj le-teh v silikonski kavčuk, ki ga proizvajajo na Madžarskem. Sprejeti sva bili tudi na generalni direkciji madžarskih arhivov. Izmenjali smo publikacije, in sicer z naše strani strokovno glasilo Arhivi; madžarski kolegi pa so nam dali program za računalniško obdelavo arhivskega gradiva pred letom 1526 in gradivo okrogle mize MAS o mikrofilmu iz leta 1982. Odnos do naju je bil kolegialen in vedno so bili na razpolago za dodatna pojasnila. Rezultat petdnevnega obiska je poleg tega, da smo poglobili stike, tudi v evidenci virov za slovensko zgodovino, ki je bila doslej v tem arhivu zelo pomanjkljiva.

ocene, poročila o publikacijah

ARHIVSKI VJESNIK, XXIV—1981, XXV—1982, XXVI—1983, Zagreb

Darinka Drnovšek

XXIV. letnik je pravzaprav tematska številka. V njem so objavljeni referati s posvetovanja Zveze društev arhivskih delavcev Hrvatske: Viri o Hrvatski za leto 1941, ki se hranijo v arhivu SR Hrvatske. Vsi arhivi so pripravili pregled gradiva, ki ga hranijo v svojih depojih in se nanaša na leto 1941. Večina ima zelo malo originalnega gradiva KP, SKOJ, Ljudske osvobodilne fronte in drugih organov in organizacij narodnoosvobodilnega gibanja. Veliko pomembnih dokumentov iz tega časa je propadlo že med vojno zaradi ilegalnih pogojev dela, nekateri so bili tako skriti, da jih ni bilo možno več najti, mnogi pa so bili uničeni v času prvih operacij leta 1941. Večina arhivskega gradiva za leto 1941 je okupatorskega in kvizlinškega porekla in ima tako poseben pomen za proučevanje kvizlinškega in okupatorskega režima v NDH, a hkrati dobimo v njem podatke o NOB. Pomembno jetudi gradivo, ki izvira od raznih organov uprave iz časa tako imenovanega NDH, v prvi vrsti raznih ministrstev, velikih županov, srezkih oblasti, mestnih poglavarstev, nato sodišč, orožništev ter policijskih ter ustaških organov in organizacij. Glede na to, da državni organi niso imeli vedno točno oziroma popolnih informacij o posameznih dogodkih, je potrebna še dodatna kritičnost pri njihovi uporabi. Zanimivi so tudi fondii raznih šol, zlasti gimnazij. Za obravnavano dobo hranijo arhivi tudi letake, razglase, plakate, brošure in druge tiske. Fotografije omenjata samo dva arhiva, večina pa oma tudi zbirke spominskega gradiva, ki so dopolnile originalnemu arhivskemu gradivu. Pomembno je tudi gradivo komisij za ugotavljanje zločinov okupatorjev in njihovih sodelavcev 1944—1945, kjer se v dokaznem gradivu nahajajo tudi originalni dokumenti in fotografije iz leta 1941. Vsi referati opozarjajo na problem, da gradivo ni vedno tam, kjer bi moralo biti. Problem vračanja arhivskega gradiva v kompetentne arhive hodo reševali postopoma. Zakaj vsi fondii o NOB niso v arhivih, je težko reči, Hrvaški arhivisti ugotavljajo, da verjetno zaradi tega, ker je velik del gradiva takoj po vojni služil operativi in sodiščem ter predvsem v razstavne namene muzejev, saj se je muzejska služba razvijala prej in hitreje kot pa arhivska. Gradivo oziroma podatke za posamezna področja se hrani tudi v fondih centralnih organov, ki so v Arhivu CK ZKJ, Arhivu Jugoslavije, Arhivu vojnogodovinskega inštituta in drugod. Večina arhivov posveča posebno pozornost objavljanju dokumentov. Velik del gradiva je popisan in urejen ter tako dostopen za raziskovalne namene.

Ta številka nam poleg referatov ua gornjo tematiko prinaša še dva prispevka o arhivskem gradivu. Josipa Paver je pripravila za objavo 10 dokumentov o pripravah na Vukovarski kongres leta 1920, ki jih hrani arhiv Hrvatske v Zagrebu. Vsi dokumenti, razen dveh, so objavljeni v celoti. Ivan Golob in Andrija Bonifačić pa

objavljata Gugičev katalog rokopisa frančiškanske biblioteke na Košljunu (1907).

Marijan Rastić in Petar Strčić sta pripravila pregled stanja in najnovejših problemov arhivske službe v SR Hrvatski. Arhivsko službo v tej republiki opravlja Arhiv Hrvatske, Arhiv Inštituta za zgodovino delavskega gibanja Hrvatske ter dvajajst regionalnih arhivov. Izdelan je zgovoren pregled dejavnosti arhivov, njihovih regionalnih posebnosti, rezultatov dela, problemov s katerimi se srečujejo, opreme, kadrov, financiranja itd. Tudi na Hrvatskem se arhivi, tako kot v Sloveniji, srečujejo s problemom pomanjkanja ustreznih arhivskih skladišč, zaradi česar ne morejo tekoče prevzemati gradiva in je le-to izpostavljeno propadanju. Pomanjkljiva oprema arhivov pravzaprav ogroža tudi že prevzeto arhivsko gradivo. Pomanjkanje kadrov onemogoča izvrševanje osnovnih nalog, ki jih nalaga arhivski službi Zakou o zaščiti arhivskega gradiva in o arhivih. Zaradi pomanjkanja kadrov tudi ni mogoče boljše raziskovalno delo. Zlasti se čuti to pri razvijanju arhivske teorije in prakse v SFRJ in v svetu. Onemogočena je taka organizacija dela v arhivih, ki bi bila čiholj racionalna. Zelo čutijo pomanjkanje ustreznega strokovnega izobraževanja. Žal negativno na službo vplivajo česte spremembe v financiranju arhivov. Vse to destimulativno vpliva na arhivske delavce, kar ima za posledico veliko fluktuacijo delavcev. Na koncu so nanizani predlogi za spremembo položaja. Davorin Eržišnik je obdelal eno temeljnii nalog arhivske službe, to je nekatere vidike zaščite arhivskega gradiva pri ustvarjalcih. Zadnji del publikacije tvorijo rubrike Recenzije in ocene nekaterih publikacij, ki so jih v zadnjih letih izdali arhivi oziroma posamezni arhivski delavci ter Obvestila, ki prinašajo pregled dela Zveze arhivskih delavcev Hrvatske ter posameznih arhivov. In memoriam je posvečen dr. Josipu Nagyu, ki je zapustil arhivske vrste leta 1981, in Josipu Čaliću, ki je umrl leta 1980.

V XXV. — 1982 letniku — v rubriki Gradivo objavlja Ivo Ficović znanstveno obdelavo in inventar zbirke matičnih knjig, ki jih hrani Zgodovinski arhiv v Dubrovniku. Knjige so razvrščene po župah in v okviru župe po vrstah — rojstva, poroke, umrli, krščeni in kujiga „stanje duš“. Najstarejša knjiga se je začela voditi leta 1637. Zanimiv je prispevek zlasti za tiste, ki delajo s to zvrstjo arhivskega gradiva. Šime Jurić je obdelal in objavil pismo Rafaela Lavakovića Kasperju Schioppi leta 1936. Opisuje življenje in delo Lavakovića, frančiškana in enega najpomembnejših kulturnih delavcev na Hrvatskem v prvi polovici 17. stoletja. V času bivanja v Italiji si je dopisoval s pomembnim nemškim jezikoslovcem in teološkim piscem Gašperjem oziroma Kasperjem Schoppo. Opisano je njuno sodelovanje, na koncu pa je objavljen še originalni tekst pisma.

Tatjana Mušnjak se je lotila zares zanimive teme — merila na starih zemljevidih, ki so prav gotovo zelo pomembno arhivsko gradivo. Miroslav Tudinan piše o strukturi in genezi informacijskih sistemov. Ta prispevek je v času, ko se tudi v Sloveniji vse pogosteje pogovarjamo o uvajanju računalnikov v arhive, vsekakor zani-

iniv in uporaben.

Peter Klasinc je pregledal nekatere fondе oziroma popise v arhivih v Sloveniji ter evidencialno gradivo za zgodovino Varaždina in njegove okolice. Kriterije za vodenje evidenc o arhivskem gradivu pri ustvajalcih je v preglednem članku opisal Davorin Eržišnik. Tudi v tej številki je bogata rubrika Ocene in poročila, v rubriki Ohvestila pa smo se seznanili z dejavnostjo Zveze arhivskih delavcev Hrvatske, Hrvatski kolegi skrbijo tudi za strokovni napredek svojih delavcev, zato so organizirali tečaj iz arhivistike ter seminar za delavce, ki delajo z dokumentarnim gradivom.

In memoriam je posvečen Mirku Androiču in Stjepanu Bačiću, ki sta zapustila arhivske vrste v zadnjem letu.

Leta 1983 je izšel XXVI. letnik Arhivskega vjesnika. V pivem delu publikacije – Gradivo – je Miljenko Pandžić objavil razpravo o privilegijih Kraljevine Hrvatske (16. do 19. stoletja). Jaroslav Šidak pa o dvanajstih pisnih Eugena Kvaternika J. V. Friču iz leta 1864. Prvi del rubrike Članki in razprave sestavljajo objave „zgodovinskih“ tem. Petar Strčić je analiziral avnojsko potrditev odloka Osvobodilne fronte Slovenije in Zemaljskog veća narodnog oslobođenja Hrvatske o priključitvi slovenskih in hrvatskih krajev, ki so bili do leta 1941 pod Italijo, k novi Jugoslaviji. Nada Klaić objavlja nadaljevanje svoje razprave o Matiji Ivaniću-Vojvodi Janku in stoletni borbi hrvatskih kmetov in plemičev za politične pravice. Zanimivi in lepi ovitki celiz pa so bili predmet obravnave Tatjane Ribkin-Puškadija. Arhivsko problematiko so obdelali Marijan Rastić in Petar Strčić (Osnove projekcije razvoja arhivske službe SR Hrvatske), Ružica Kolarević-Kovačić (Arhivske biblioteke kot sestavni del informacijskega sistema) in Josip Barbarić (Organizacija arhivske službe v Italiji). Prvi članek je pravzaprav nadaljevanje oziroma sestavni del razprave, ki stajo avtorja objavila v 24. letniku Arhivskega vjesnika. Tokrat je najprej navedeno podana zgodovina razvoja sodobne arhivske službe od srednjega veka naprej ter zakonska osnova arhivske službe. V drugem poglavju so predstavljeni osnovni problemi planiranja razvoja arhivske službe, in sicer skrb za arhivsko, dokumentarno

in filmsko gradivo (prevzemanje gradiva, nadzor nad dokumentarnim gradivom, urejanje in obdelaava gradiva, izdelava arhivskih pomagala, oprema in zaščita, informativni sistem, izdajateljska dejavnost, kulturnoprosvetna, znanstvena in propagandna dejavnost, razvoj arhivske teorije in prakse, prostori, kadri, šolanje delavcev, financiranje, možnosti rešitev, zakonodaja, samoupravni odnosi, SLO in DS, sodelovanje v stroki izven SR Hrvatske ter pomoč društvenostrokovnim organom in organizacijam). Ružica Kolarević v svojem prispevku govori o pomenu arhivske biblioteke ter o njenem vključevanju v skupen arhivski informacijski sistem, ki bi omogočil čim hitrejši dostop do željenih podatkov. To se lahko doseže samo z izgradnjo sistema informacij znotraj samih arhivskih ustanov ter nato njihovim skupnim povezovanjem v enoten republiški, jugoslovanski in nazadnje v svetovni sistem informiranja. Sestavni del tega informativnega sistema morajo biti tudi arhivske biblioteke. Z organizacijo arhivske službe v Italiji pa nas je seznanil Josip Barbarić.

V rubriki Ocene in poročila je Petar Strčić ocenil zbirko Arhivski fondi in zbirke v arhivih in arhivskih oddelkih v SFRJ, in sicer zvezke za Vojvodino, Srbijo, Zvezne arhive, Makedonijo in Črno goro, zvezek za Hrvatsko pa je ocenil J. Kolanović. Petar Strčić je pripravil še poročilo o katalogu razstave ob dnevu arhivov 20. oktobra leta 1983 v Ljubljani „Pridobitve arhiva SR Slovenije 1981–1982. Poleg navedenih so še ocene R. Kolarević-Kovačić: Knjižno gradivo „Iz zakladnice znanstvene biblioteke Reka“, P. Strčića: „Vjesnik Historijskih arhiva u Rijeci i Pazinu“, D. Zagotta je ocenil knjigo Miroslava Tuđmana „Struktura kulturne informacije“, D. Kovačević pa „Zbornik spominov Zagreb 1941–1945“. I. Ficović se je udeležil mednarodnega arhivističnega tečaja v Parizu 1983 in o njem napisal poročilo. O aktivnosti na področju zaščite in restavriranja dokumentov in knjig pa sta se razpisali T. Mušnjak in T. Ribkin-Puškadija. Poročilo o posvetovanju in letni skupščini Zveze arhivskih delavcev Hrvatske je pripravila J. Paver.

VJESNIK HISTORIJSKIH ARHIVA U RIJECI I PAZINU, svezak XXVI, Pazin-Rijeka 1983

Vlasta Tul

Oktober 1984 je izšel zapovrstjo šestindvajseti zvezek glasila arhivov istrsko-kvarnerskega področja. Ohsega 233 strani in se tokrat predstavlja v prenovljeni opremi, tako da že iz zimanje, naslovne strani izvemo za glavne prispevke v glasilu.

Glavna zvezka je s kar sedmimi prispevki namenjena obdelavi in predstavitvi arhivskega gradiva, v rubriki registri in inventarji je en prispevek, medtem ko tokrat

ni rubrike z razpravami in članki. Večina prispevkov se nanaša na zgodovino Istre.

Miroslav Beitoša objavlja dvanajst dokumentov iz Državnega arhiva v Benetkah, ki govorijo o mejnih spoih med Beneško pokrajino Istro in Kneževino Istro, ki so odražali življenje Istranov in nanja vplivali od padca Ogleja 1420 do prienehanje beneške oblasti konec 18. stoletja.

Janez Šumrada obravnava in objavlja dokument iz Arhiva SR Slovenije, ki se nahaja v fondu Vicedomski arhiv (I/52, št. 90, lit LXIV, no 6) in s pomočjo katerega je mogoče konkretnje oceniti obseg in pomen kolonizacije na Pazinsko gospostvo v začetku 16. stoletja.

ja, to je v času, ko so ostali kraji v Istri po vojnah, turških vpadih in boleznih skoraj popolnoma opusteli. Prispevek nosi naslov Podložniško gospodarstvo komornega gospostva Pazin v tridesetih letih 16. stoletja.

Ivan Ercog objavlja v prispevku o številu in finančnem stanju bratovščin v Istri 1741 dokument s seznamom bratovščin, evidentiran v Državnem arhivu v Benetkah. Popis je zanimiva redkost, ker vsebuje tudi podatke o materialni in finančni moči bratovščin za ves predel nekdanje beneške Istre in nam izpričuje, da so bratovščine tu imele poleg verske tudi pomembno socialno-ekonomsko funkcijo.

Eden redkih ohranjenih dokumentov kastavske občine in gospostva izpred 1843. letom, je prepis pravic ob primopredaji kastavskega gospostva 1784. Iz spisa, ki ga obravnava in objavlja Nikola Crnković dobimo podobo gospodarskega, družbenega in demografskega položaja tega gospostva konec 18. stoletja. Avtor dveli naslednjih člankov je Antun Giron. V prvem prispevku objavlja dokumente iz let 1940 in 1942 z evidencami o rasni, narodni pripadnosti in številu prebivalstva, katere so italijanske oblasti vodile za kvarnersko pokrajino.

Kot dopolnilo nekaterim že objavljenim dokumentom o položaju v Istri ob okupaciji s strani nacistične Nemčije, pa v drugem prispevku avtor predstavlja poročilo

aktivista NOB v Hrvaškem Primorju Zvonka Babiča-Žulja, ki govori o položaju v Istri konec oktobra 1943. leta ter kritično analizira vzroke za obstoječi položaj.

Že tretjič zapovrstjo objavlja Dražen Vlahov dokumente za zgodovino partizanskega šolstva v Istri. Tokrat segajo dokumenti od konca 1944 do začetka 1945. leta. Večino tega gradiva hrani Historijski arhiv Pazin, nekaj pa Arhiv Hrvatske, Inštitut za zgodovino delavskega gibanja Hrvatske, Šolski muzej v Zagrebu in Muzej narodne revolucije v Pulju.

Prispevek v rubriki regesti in inventarji se zopet nanaša na Istro in njeno državno-politično razmejitve na avstrijski in beneški del, katera se do konca 18. stoletja ni ujemala s cerkveno razmejitvijo in so se zato ob tem pojavljali najrazličnejši problemi. Kot vir proučevanja te problematike objavlja Ivan Grah poročila regesta iz obdobja od 1573 do 1780. leta, ki so jih morali potem, ko so obiskali vse župnije, cerkve in vse cerkvene ustanove poreški škofje vsako tretje, škofje iz Pičina pa vsako četrto leto pošiljati Sveti stolici v Rim. Dokumente hranijo v Vatikanskem arhivu.

Kot običajno so zadnje strani zvezka namenjene poročilom o delu društva arhivskih delavcev ter popisu publikacij, ki sta jih v preteklem letu prejela oba arhiva.

MITTEILUNGEN DES STEIERMÄRKISCHEN LANDESARCHIVS

Folge 33, GRAZ, 1983

Nada Jurkovič

Vsebina:

Gerhard Pferschy, Delovno poročilo štajerskega deželnega arhiva za leto 1982

Heinrich Purkarthofer, Dodatek: V letu 1982 podeljeni štajerski občinski grbi

Gerhard Pferschy, Innerberški cehovski red fužinarskih kovačev 1575

Walter Brunner, Začetki rudniške razstreljevalne tehnike na Štajerskem (1628)

Franz Otto Roth, Treusch von Buttlar — Mikszath, Bernath in dejstva — „Nenavadna poroka“. K mobilnosti zahodnjaškega plemstva v novejšem času.

Oglas: Objave Štajerskega deželnega arhiva

Prvi prispevek je delovno poročilo, ki ga je napisal direktor dr. Pferschy in obsega devetnajst poglavij. Sledi

prispevek dr. Purkarthoferja o štajerskih občinskih grbih, podeljenih v letu 1982. Grb je narisano, sledi opis grba, nato avtor na kratko poda zgodovino in prve omenbe kraja ter njegove značilnosti.

Dr. Pferschy predstavi v svojem prispevku innerberški cehovski red fužinarskih kovačev iz leta 1575. Na začetku govori o nastanku ceha, nato predstavi besedilo cehovskega reda.

Dr. Brunner govori v svojem prispevku o začetkih rudniške razstreljevalne tehnike. Prvo dokazno razstreljevanje v rudnikih so izvedli 1.1627 na Slovaškem. Na Štajerskem so začeli uporabljati razstrelivo v letu 1635. Samostan St. Lambrecht je imel že leta 1103 rudokopno pravico za svoje posesti. Dr. Brunner objavlja besedilo spremnega pisma iz leta 1628, ko je v samostan prišel izvedenec za razstreljevanje, da bi tankajšnje rudarje poučil. Objavljen je tudi faksimile tega pisma.

Zadnji prispevek je napisal dr. Roth. Govori o arhivu družine von Buttlar, ki ga hrani Štajerski državni arhiv. V prispevku nam predstavi družino von Buttlar, ki je živela tudi na Madžarskem ter opiše razmere tedanjega časa.

ARHIVSKI FONDI IN ZBIRKE V ARHIVIH IN ARHIVSKIH ODDELKIH V SFRJ, SR SLOVENIJA. ZVEZA ARHIVSKIH DELAVCEV JUGOSLAVIJE, Beograd 1984, str. 637

France Klesal

Zveza arhivskih delavcev Jugoslavije je zasnovala edicijo Arhivski fondii in zbirke v arhivih in arhivskih oddelkih v SFRJ v devetih knjigah, in sicer za vsako republiko in pokrajino po eno knjigo in za zvezne arhive eno; ta knjiga obsega arhivske fonde in zbirke v Arhivu Jugoslavije, v arhivu CK ZKJ, v arhivu sekretariata za zunanje zadeve in v arhivu Vojno-zgodovinskega inštituta. Do sedaj je izšlo osem knjig, v pripravi je samo še knjiga za SAP Kosovo. Za Slovenijo je knjiga izšla leta 1984, ob 30-letnici Arhivskega društva Slovenije. Arhivski fondii in zbirke v arhivih in arhivskih oddelkih v SR Sloveniji je publikacija, ki so ob njenem nastajanju sodelovali arhivisti vseh naših arhivov in ustanov, ki imajo pomembnejše arhivske oddelke, razen sekretariata za notranje zadeve in škofjskega arhiva.

Avtorji — sodelavci pri publikaciji so številni. Uvodni članek o arhivih v Sloveniji je napisal Peter Klasinc. Beleške o arhivih, pregled arhivskih fondov in zbirke, krajevno in časovno kazalo za posamezne arhive in oba arhivska oddelka so pripravili naslednji sodelavci: Ema Umek, Vladimir Kološa, Matija Grabnar, Mateja Jetaj, Jelka Melik, Jože Prinčič, Peter Ribnikar, Saša Setše in Marjan Zupančič za Arhiv SR Slovenije; Rudolf Koželj, Tone Kolšek in Ivanka Zaje-Cizelj za Zgodovinski arhiv Celje; Vanda Bezek za Pokrajinski arhiv Koper; Marjan Drnovšek za Zgodovinski arhiv Ljubljana; Antoša Leskovec za Pokrajinski arhiv Maribor; Ljudmila Bezljaj-Krevelj, Magdalena Čehovin, Kristina Kuglot, Stanislav Mirovec in Jurij Rosa za Pokrajinski arhiv Nova Gorica; Marija Hernja-Masten za Zgodovinski arhiv Ptuj; Datinika Drnovšek za Zgodovinski arhiv CK ZKS; Majeta Adamič za Arhiv Inštituta za zgodovino delavskega gibanja. Predmetno kazalo, zbirno krajevno in zbirno časovno kazalo arhivskih fondov in zbirke v SR Sloveniji so pripravili Peter Klasinc, Majeta Legat, Marija Hernja-Masten in Vladimir Kološa. Bibliografijo arhivskih publikacij, ki je na koncu knjige, je pripravil Peter Klasinc. V uvodnem članku o arhivih v SR Sloveniji opisuje Peter Klasinc vlogo in naloge arhivskih ustanov in njihov razvoj. Ko opisuje razvoj po osvoboditvi, se mu je pri mariborskem arhivu zapisala napaka; po osamosvojitvi leta 1952 je bil to Državni arhiv LR Slovenije, podjetnica Maribor. Sicer pa je to dober pregled razvoja arhivov v Sloveniji, ki na koncu prikazuje, kako arhivska mreža pokriva celotno ozemlje in kakšne so njene zmogljivosti. Pri tem ugotavlja neustrezne materialne možnosti in zaostajanje v razvoju. Tudi arhivskih delavcev je premalo in so glede na količino arhivskega gradiva bolj obremenjeni kot drugod.

Največji obseg knjige zajema pregled arhivskih fondov in zbirke. Na začetku je izčrpno navodilo in tolmač znakov in okrajšav, ki je potrebno za razumevanje navedenih podatkov. O vsakem arhivskem fondu ali zbirki so podatki o njegovem naslovu, o kraju nastanka in časovnem obdobju obstajanja ustvarjalca arhivskega fonda ter časovno obdobje ohranjenega gradiva, količina tega gradiva in stopnja urejenosti. Vsi ti podatki so vsebinsko in oblikovno enotno urejeni za 6388 arhiv-

skih fondov in zbirke, ki jih hranijo naslednje arhivske ustanove: Arhiv SR Slovenije v Ljubljani, Zgodovinski arhiv Celje, Pokrajinski arhiv Koper, Zgodovinski arhiv Ljubljana, Pokrajinski arhiv Maribor, Pokrajinski arhiv Nova Gorica, Zgodovinski arhiv Ptuj, Zgodovinski arhiv CK ZKS in Arhiv Inštituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani. Pred tekstom s podatki o arhivskih fondih in zbirkah v posameznem arhivu so objavljeni osnovni podatki o zadevni ustanovi, in sicer: naslov, leto ustanovitve, kratek razvoj, organizacijska struktura, pokrajinska in stvarna pristojnost, podatki o materialnih možnostih za delo strank. Beleška obsega tudi določene podatke o arhivskih fondih in zbirkah ter o splošnih značilnostih arhivskega gradiva, o informativnih pomagalah, katalogih in podobno.

V predmetnem kazalu so zajeti vsi arhivski fondii in zbirke po shemi, kakor so bili prej navedeni pri posamezni arhivski ustanovi, in sicer: uprava in javne službe; pravosodje; vojaške enote, ustanove in organizacije; prosvetne, kulturne in znanstvene ustanove; socialne in zdravstvene ustanove; gospodarstvo in bančništvo (banke in denarni zavodi, gospodarska združenja, gospodarska podjetja, industrija in rudarstvo, kmetijstvo in gozdarstvo, trgovina, turizem in gostinstvo, promet, obil, zadruge in ostalo); družbenopolitične organizacije, društva in združenja verske skupnosti; ostalo; rodbinski in osebni fondii; zbirke.

Krajevno kazalo omogoča uporabniku hitro in enostavno informacijo o ustvarjalcih arhivskih fondov, ki so obstojali in delovali v posameznih krajih. Daje tudi pregled nad celotnim gradivom posameznih arhivskih fondov, katerih dele hranijo tudi v drugih arhivih.

Časovno kazalo daje uporabniku informacije o strukturi fondov po časovnih obdobjih in pregled, v katerih arhivih so. Osnova za razvrščanje gradiva arhivskih fondov in zbirke v časovnem kazalu so letnice obdobja ohranjenega arhivskega gradiva. Posamezni fondii, ki imajo gradivo iz več časovnih obdobjih, so navedeni v vseh ustreznih časovnih obdobjih. Ta obdobja v časovnem kazalu so do 1848, 1848—1918, 1918—1941, 1941—1945, po 1945. Vsako obdobje ima znotraj enako strukturo.

Na koncu knjige je bibliografija arhivskih publikacij. Sestavlil jo je Peter Klasinc in zelo domiselno ter sistematično navedel arhivska informativna pomagala in ostale publikacije. Informativna pomagala je razdelil na vodnike po arhivih, tematske vodnike, inventarje in objave virov. Med ostale publikacije je uvstil nekatere zgodovinske razprave, predvsem pa razstavne kataloge, publikacije o arhivski teoriji in praksi, razne druge publikacije s področja arhivov in arhivistike in končno strokovno glasilo Arhivskega društva Slovenije Arhivi, ki izhajajo od leta 1978.

Arhivski fondii in zbirke v arhivih in arhivskih oddelkih v SR Sloveniji je najnovejša publikacija iz bogatega seznama informativnih arhivskih pomagala. Zgodovinarji-raziskovalci se razveselimo vsakega takega uspeha, ker vsakokrat vidimo napredek v obsegu, dostopnosti in urejenosti arhivskega gradiva. Arhivsko gradivo pa je za nas osnovno gradivo za raziskovanje zgodovine. Vedeti, kje je to gradivo, kakšno je in koliko ga je, pomeni za nas tudi dostopnost njegove uporabe. Najbolj nedostopno je namreč tisto gradivo, za katerega ne vemo, ali ga ne znamo poiskati.

Arhivi niso samo zaradi zgodovinarjev, sino pa pomembnejši obiskovalci arhivskih ustanov, zagotovo pa mi

brez proučevanja arhivskega gradiva ne moremo uspešno raziskovati zgodovine.

Z vidika izvajanja usmerjenega raziskovalnega programa Raziskovanje zgodovine Slovencev je nova publikacija dragocen pripomoček k uspešnejšemu raziskovanju zgodovine. V izhodišču in utemeljitvi usmerjenega raziskovalnega programa je rečeno, da je raziskovanje zgodovine Slovencev ena osnovnih potreb za razvijanje nacionalne in družbene zavesti, da je pomembno tudi zaradi prikazovanja ustreznega pomena in vloge slovenskega naroda v skupnosti jugoslovanskih narodov in narodnosti ter v mednarodnem dogajanju. Do teh spoznanj nam pomaga proučevanje vsega arhivskega gradiva ne glede na to, v kateri arhivski ustanovi se nahaja. Zato je še posebej dragocena, koristna in uporabna zamisel o izdaji enotne serije publikacij o arhivskih fondih in zbirkah v SFRJ.

Publikacija Arhivski fondy in zbirke v arhivih in arhivskih oddelkih v SR Sloveniji bo zaradi svojcelovitosti, preglednosti in praktičnosti zelo uporaben pripomoček pri iskanju arhivskih virov za proučevanje zgodovine Slovencev, kar bo pomagalo čimprej priti do sintetične podobe zgodovine slovenskega naroda; obogatiti dosežanje znanje o zgodovini Slovencev; poglobiti dosežanje in razviti nove metode znanstveno raziskovalnega dela; sistematično usposabljanje in specializirati kadre za proučevanje posameznih vidikov te problematike; na interdisciplinarni podlagi organizirati raziskovalno delo pri proučevanju zgodovine Slovencev; povečano in poglobljeno znanje zgodovine pa bogati tudi humanistične in družbene vede v celoti.

Pri tem delu nam bo v veliko korist nova publikacija slovenskih arhivistov, ki je izšla ob 30-letnici Arhivskega društva Slovenije.

Slavica Tovšak

OKRAJNI ODBOR SOCIALISTIČNE ZVEZE DELOVNEGA LJUDSTVA

Murska Sobota 1945–1963, Maribor 1984, 119 str.

Mateja Jeraj

Pokrajinski arhiv Maribor je izdal inventar Okrajnega odbora Socialistične zveze delovnega ljudstva Murska Sobota 1945–1963. Avtorica Slavica Tovšak se je odločila za zadnji naslov ustvarjalca, čeprav obsega inventar tudi gradivo Okrajnih odborov Lendava, Radgona in Ljutomer, ki so se v letih 1952 in 1955 združili v Okrajni odbor SZDL Murska Sobota. V prvem delu inventarja, v katerem so podani osnovni podatki o ustvarjalcu in fondu, je predstavljena organizacijska shema okrajnih organizacij SZDL (OF) v Pomurju za leta 1945–1963, način urejanja in stopnja ohranjenosti gradiva vseh štirih okrajev, od katerih je le gradivo največjega, Murskosoboškega okraja, ohranjeno v taki meri, da se lahko na njegovi osnovi rekonstruira razvoj in delovanje organizacije SZDL(OF) v pomurskem prostoru. Gradivo okrajev Lendava, Radgona, Ljutomer je ohranjeno le fragmentarno.

V drugem, obsežnejšem delu inventarja, z naslovom „Razvoj okraja Murska Sobota v luči arhivskega gradiva fonda“, je avtorica prikazala razvoj in delovanje organizacij SZDL (OF) v Pomurju od leta 1945 do konca leta 1962, ko je Okrajni odbor SZDL Murska Sobota prenehal z delovanjem, njegovo gradivo pa je bilo predano

arhivu takratnega Glavnega odbora SZDL Slovenije v Ljubljani. Leta 1969 je Republiška konferenca SZDL Slovenije kompletno gradivo izročila Arhivu Slovenije, ki je ob upoštevanju načela pristojnosti zgodovinskih, pokrajinskih in republiških arhivov, 16.1.1970 gradivo predal Pokrajinskemu arhivu Maribor. Sledi popis gradiva Okrajnih odborov SZDL (OF) Murska Sobota 1945–1962, Ljutomer 1949–1956, Lendava 1946–1952 in Radgona 1945–1952. Vse gradivo je spravljeno v 52 arhivskih škatlah. Pri Okrajnih odbori Ljutomer in Lendava je zajeto tudi gradivo Antifašistične fronte žena. Popis gradiva vsakega Okrajnega odbora SZDL (OF) je razdeljen na štiri sklope: gradivo po delovodniku, spisi brez delovodniških števil, zapisniki in poročila, od katerih je vsak urejen kronološko.

Lažjo uporabo inventarja omogočata stvarno in krajevno kazalo. Inventar je popestren z objavami nekaterih zanimivejših spisov kot je npr. dopis Komisije za agrarno reformo okraja Murska Sobota vsem sekretarjem aktivov OF o nalogah aktivov OF pri izvajanju agrarne reforme (Fond Okrajni odbor SZDL Murska Sobota, spis/1945 – škatla 1).

Inventar Okrajnega odbora Murska Sobota pomeni prispevek k poznavanju povojne zgodovine Pomurja, saj to gradivo predstavlja, kakor pravi avtorica, „pomemben vir za ugotavljanje vloge in pomena družbenopolitičnih organizacij, ki so s svojim delom in organiziranostjo vtisnile zlasti v prvih desetletjih po vojni globok pečat sleherni pomurski vasi“ (Inventar Okrajnega odbora SZDL Murska Sobota 1945–1963, stran 7).

MARIJAN DRNOVŠEK, LJUBLJANA V ARHIVSKEM GRADIVU OD ZAČEKTA 14. STOLETJA DO DANES. Razstava dokumentov Zgodovinskega arhiva Ljubljana. Zgodovinski arhiv Ljubljana, Ljubljana 1982, 84 str.

Branko Šuštar

Čeprav je v kulturnih institucijah, ki se bavijo s preteklostjo res osnovna usmeritev muzejev v zbiranje muzealij in v razstave, znanstvenih ustanov v raziskave in arhivov v zbiranje, varovanje, obdelavo arhivskega gradiva ter v izdajanje pripomničkovo za uporabo, pa se prav razstavna dejavnost uveljavlja tudi v arhivih. Zadnja leta celo dokaj živahno, kar kaže na ustreznost take predstavitve dela in pomena arhiva.

Često so razstave slovenskih arhivov res arhivistične, saj temelje na prikazih arhivskega gradiva, večkrat kar omejeno na en arhiv. Ta na tak način prikaže izbor iz celote svojih fondov in zbirk ali pa le tisti del, ki zajema preteklost nekega kraja ali upravnega področja. Take razstave pomenijo predstavitev dela arhiva in popularizacijo arhivske službe ob različnih obletnicah, otvoritvah arhivskih prostorov za posamezne občine ali ob drugih prilikah. Manj razstav je predstavilo le posamezno vrsto oziroma kategorijo gradiva in sorazmerno več je zajelo določen vsebinski problem. A take razstave se navadno niso omejevale le na prikaze arhivskega gradiva, temveč so vključevale tudi muzealije in knjižno gradivo.

Razlikam v zasnovi, vsebini in namenu razstav se pridružijo zelo različni razstavni katalogi. Ponekod je izšlo le vabilo oziroma zloženka s kratkim tekstom in pregledom razstavljenih eksponatov (največkrat ob priložnih razstavah), drugod pa vsebuje katalog prave študije ali celo objave virov. In prav katalog je tisti, ki daje razstavi neko trajnost.

Razstava v predverju stavbe na Mestnem trgu, kjer v sosesčini Robbovega vodnjaka domuje Zgodovinski arhiv Ljubljana, je od februarja 1982 naprej prunjala pogled na preteklost Ljubljane s kopijami izbranega arhivskega gradiva, ki ga hrani ta ustanova. Sprehod ob štirih panojih, kjer so bile predstavljene čimbolj pestre vrste dokumentov kronološko po posameznih obdobjih – tu so prevladovali upravni in sodni fondii – in dveh, ki sta zajemala posebej gospodarstvo in družbene dejavnosti, je opozarjal na dejavnost arhiva in še posebej na različne vrste arhivskega gradiva.

Če je razstava dokumentov, ki jo začenja najstarejši ohranjeni privilegij mesta Ljubljane iz leta 1320, pač lahko zanimiv prikaz dela ljubljanske zgodovine s pomočjo arhivskih dokumentov, pa prinaša katalog nekaj več. Ta po obsegu in vsebini odstopa od običajnih brošur, ki spremljajočasne prikaze arhivalij, ter ostaja tudi po koncu razstave dovolj poveden sam zase. Razstavni katalog je pripravil, kakor tudi samo razstavo, arhivist Marjan Drnovšek. Na 84 straneh kataloga je poleg uvodne besede še sedem informativnih pregledov arhivskih fondov in kategorij gradiva iz Zgodovinskega arhiva o zgodovini Ljubljane po posameznih obdobjih ali dejavnostih, temu pa sledi jedro kataloga. Osemindeset dokumentov, ki so predstavljeni na razstavi je opremljenih s spremnim tekstom. Ta obsega opis posameznega dokumenta z datacijo, opombo za boljše razumevanje in kratek povzetek vsebine v obliki registra ali pa kar

(tlačne) objave dokumenta. Ne manjka tudi natančna navedba v katerem arhivskem fondu lahko dokument najdemo. Katalog zaključuje trojezični seznam (slovensko – nemško – angleški) razstavljenih dokumentov, ki je na voljo vsakomur kot priročni vodnik po razstavi. Dobro dopolnilo tekstu so se še fotografije štirinajstih dokumentov in tri, ki predstavijo sam arhiv.

Posebna mikavnost kataloga je delna ali celotna objava razstavljenih dokumentov, kar daje razstavi večjo konkretnost in predstavlja ne le zanimivost, ampak lahko tudi spodbudo za raziskovalca. Tako sledimo mejam mestnega pantiža Ljubljane v letu 1548, slovenskim in nemškim imenom krajev ljubljanske okolice v ubarju iz 18. stoletja in žitnim cenam na sobotnem sejmu 29. aprila 1741. Zveemo še za različne obrti v Ljubljani v letu 1799 in za „mestni dalk ... na potah v Ljubljano“ v času Habskih provinc. Izbor dokumentov opozarja tudi na načrte mesta in primerjamo lahko stanje leta 1827 s popotresno Ljubljano iz leta 1900. K podobi mesta v preteklosti prispevajo svoj delež še razglednice in fotografije. O premikih, ki so nastali v narodnosnem in s tem jezikovnem oziru pričujeta dokumenta o uvajanju slovensčine na uličnih napisih (1848) in v poslovanju ljubljanskega magistrata (1882). Prav herljiv je opis sokolskega izleta v Vevče leta 1865 v pisni kasnejšega ljubljanskega župana Petra Grassellija. Če omenimo še katalog ljubljanske realke za šolsko leto 1888/89 z vpisom Ivana Cankarja, načrt Obrtne šole v Ljubljani iz leta 1910 in poročilo o stavki v papirnici Vevče leta 1928, smo se s tem dotaknili tako vist arhivskega gradiva kot vsebine teh zapisov o nekdanjem življenju Ljubljane do nastanka jugoslovanske države.

Kratek prikaz obdobja stare Jugoslavije, kjer je posebno opazen ilustriran opis Hinka Smrekarja, dopolnjuje posebej gradivo gospodarstva in družbenih dejavnosti. Iz medvojnega časa so prikazani npr. žal nepopolna zbirka osebnih izkaznic (te na razstavi predstavlja izkaznica arhitekta Jožeta Plečnika), kartotečni listi internirancev in letaki Osvobodilne fronte v Ljubljani. Povojni čas spremljamo kot obdobje izgradnje. Začenja ga šolska kronika osnovne šole na Ježici (v prikazu družbenih dejavnosti) na dan osvoboditve Ljubljane leta 1945. Del življenja kažeta fotografija obnove cest in mladinsko poročilo o nahiralni akciji odpadnih surovin, posebej pa te o vzhodni poletji 1945 zgovorno pomečilo javnega tožileca za Ljubljano. Z nekaj dokumenti so predstavljena tudi petdeseta leta. Najmlajši dokument iz leta 1965 predstavlja zgornjo časovno mejo, saj mlajšega gradiva arhiv v večji meri še ni prevzel od ustvarjalcev. Najnovejši čas ostaja predstavljen v obrisih kar je tako na urejenost arhivskih fondov kot na stanje raziskav tega obdobja razumljivo.

Na izhor dokumentov je vplivala ohranjenost gradiva, značilnost posamezne vrste gradiva za določeno obdobje in zanimivost vsebine teksta, fotografije ali načrta. Posebej privlačno izstopa čas od srede 19. stoletja do leta 1918, ki avtorja kot zgodovinarja in raziskovalca najbolj privlači. V ta čas sodi več kot tretjina razstavljenih dokumentov (32) in osem slik dokumentov v katalogu. Tako zazivi pred nami del življenja ljubljancov morda najbolj pestro prav okoli preloma stoletja, ki nam ga predstavljajo poleg pisanih dokumentov še razglednice in fotografije. Prav tema vrstama gradiva se avtor posveča posebej ob pripravah na naslednjo razstavo v prostorih Zgodovinskega arhiva Ljubljana. Ta bo

predvidoma pomladi 1985 predstavila Ljubljano v fotografijah in razglednicah.

V uvodni besedi je izražena misel, da je namen razstave „seznanjanje širše javnosti, predvsem šolske mladine, z eno osnovnih nalog arhiva: varovanje pisnega dela kulturne dediščine Ljubljane“. To informativno nalogo je izpolnila razstava že s svojo postavitvijo, saj je s svojo

pripovedjo sprejemala obiskovalce ob vstopu v arhivske prostore, z razstavnim katalogom pa nudi še dobrodošlo informacijo o arhivskem gradivu posameznih obdobjih preteklosti Ljubljane, ki ga hrani Zgodovinski arhiv, z objavo dokumentov – tako teksta kot fotografij – pa tudi izbor virov za preteklost mesta.

ROBERT L. CLARK: ARCHIVE – LIBRARY RELATIONS. NEW YORK – LONDON, R.R. BOWKER COMPANY 1976, XII + 218 strani

Marjeta Čampa

Publikacija je skupno delo arhivistov in bibliotekarjev, Robert L. Clark pa jo je uredil in napisal uvod. Sestavljajo jo sledeča poglavja: 1. ustanavljanje arhivov in bibliotek (Robert L. Clark), 2. podrobnosti in razlike med arhivi in bibliotekami (Frank G. Burke), 3. skupni problemi (Miriam I. Crawford), 4. skupni nameni (Frank G. Burke, Robert L. Clark, ml., Frazer G. Poole), 5. strokovna komunikacija med temi področji (Robert L. Brubaker), 6. bibliografija prispevkov na to temo z anotacijami (Marietta Malzer). Dodan je še indeks imen in pojmov.

Problematika odnosov med arhivi in knjižnicami v naši praksi ni tako poznana, četudi se morda manjkrat načinja v sami strokovni literaturi. Ta knjiga je zanimivo branje, ki ga pa ni lahko obnoviti in predstaviti na kratko, saj gre ponekod v precejšnje detajle, spet drugod pa je pristop le površinski in seveda izhaja skoraj izključno iz ameriških razmer. Razlika v položaju družbenih dejavnosti v Evropi in v ZDA pa seveda ni majhna. Koristno bi bilo, da bi bili pritegnjeni tudi avtorji iz Evrope in bi lahko zanimivo tematiko dopolnili z njihovimi izkušnjami in jo teoretično poglobili. (Prim. na primer: Gerhard Enders v Archivverwaltungslehre, Berlin 1962 in Ljubomir Durković-Jakšič v Arhivskem pregledu 1968, št. 1–2).

Iz publikacije izvemo, da je bil prvi pomembnejši sestanek med arhivisti in bibliotekarji na mednarodnem kongresu v Bruslju že leta 1910. Tu so obravnavali terminologijo, mednarodno standardizacijo, fotografsko reprodukcijo gradiva, statistiko, pravila klasifikacije in katalogizacije, kataloge, medbibliotečno sodelovanje, mednarodno izposajo, publikacije v arhivih, arhiviranje disertacij, izobraževanje arhivskih delavcev, metodologijo arhivskega dela, sezname arhivskih informativnih pomagal in kartotek, problematiko cerkvenih arhivov, arhivske razstave itd. Kongres je sprejel tudi Deweyevo decimalno klasifikacijo. V ZDA je bil že 1936. leta osnovan skupni odbor arhivistov in bibliotekarjev, ki se je leta 1970 ponovno konstituiral in poudaril stične točke delovanja: izobraževanje kadrov, konservacija papirja in filma, skupna standardizacija itd. Zbliževanje

teh področij koristi obojim in seveda tudi uporabnikom.

Posebnost ZDA je skromna povezanost Nacionalnega arhiva v Washingtonu z ostalimi arhivi v posameznih zveznih državah. Washingtonski arhiv je vodilen na področju ameriške arhivistike in ima tudi več gradiva kot vsi ostali arhivi skupaj. Arhivi delujejo v sestavi knjižnic, zgodovinskih društev ali samostojno. Položaj je različen po posameznih področjih, ponekod je delo dobro organizirano, drugod spet ne. Javnost je večkrat premalo zainteresirana za njihovo delo, zato se dogaja, da arhivi nimajo primernih delovnih pogojev. Preko 2000 zgodovinskih društev obstaja sicer v ZDA, a le nekaj desetini med njimi je resnično zanimivih za ameriškega zgodovinarja! Arhivi univerz in kolidžev so se razvijali počasi, dostikrat tudi nenačrtno, vmes je prišlo še nezdravo tekmovanje. Gospodarski arhivi so najbolj urejeni pri firmah Boeing, Walt Disney, Western Electric, Ford Motor Company, Rockefeller Foundation, Bank of America. Cerkevni arhivi so v precejšnjem zaostanku; izjema so tukaj mormoni in še posebej urejeno gradivo za genealoške študije.

Po statistiki izpred 10 let je v ZDA okoli 28.000 javnih, univerzitetnih, specialnih in šolskih knjižnic (od teh je 7652 javnih knjižnic). Knjižnice so se prilagodile zahtevam uporabnikov, sprejele novo tehnologijo in neposredno prispevale k dvigu intelektualnega nivoja dežele. Kongresna knjižnica v Washingtonu je seveda vodilna na strokovnem področju, z izdajanjem katalogov, mednarodno izmenjavo, s svojim prispevkom na področju informacijskih znanosti. Mreža knjižnic v posameznih zveznih državah je urejena od leta 1956, knjižnice skrbijo tudi za arhive državne uprave kljub temu, da je Ameriško arhivsko društvo temu nasprotovalo. Od knjižnic, ki delujejo v okviru zgodovinskih društev naj omenim največjo med njimi – Massachusetts Historical Society Library s preko 500.000 enotami. Znanstveno-raziskovalne knjižnice imajo podobne probleme kot arhivi: fond, ki izvira iz zadnjega stoletja hitro propada, saj vsebuje ta papir preveč kisline.

Arhivist in bibliotekar: bibliotekar je starejši poklic in je zato urejeno njegovo strokovno izobraževanje ter omogoča mnoge specializacije (avtomatizacija, informacije, administracija, audiovizuelno gradivo, specialne zbirke, redki tiski itd.). Pojavilo se je tudi vprašanje znanja tujih jezikov, matematike, statistike in seveda računalništva. V bibliotekarskih vrstah prevladujejo žen-

ske, a vodilne položaje imajo še vedno moški. — Arhivist pa se strokovno izpopolnjuje v specialnih ustanovah, na seminarjih in strokovnih posvetilih. Mnogi med njimi so končali bibliotekarski študij ali pa študij zgodovine. Položaj arhivista je ugodnejši na poklicni lestvici, saj ima tudi večja pooblastila kot na primer njegov kolega v Evropi (odloča o usodi gradiva od njegovega nastanka do končnega hranjenja). Sprva niti niso zahtevali visoke izobrazbe, kakor tudi ne znanstvenega dela, a se je situacija že precej spremenila in razvila se je specializacija (administracija, ustna zgodovina, zbirke, gospodarski, cerkveni arhivi, arhivi ustanov, konservacija gradiva, avtomatizacija itd.).

Pojavlja se problem občasne politizacije pri delu obeh poklicnih profilov, ko je šlo na primer za hranjenje

resolucije proti vietnamski vojni, za listine Beatlesov, gradivo o protivojnih demonstracijah itd. Najpreprostejša, a ne najbolj točna razmejitev med knjižnicami in arhivi bi bila lahko ta, da knjižnice hranijo knjige, arhivi pa dokumente. Toda obe področji hranita listine, zemljevide, audiovizuelna sredstva itd. Nimajo samo knjižnice tiskanega gradiva, niti ni rokopisno gradivo shranjeno samo v arhivih. To vprašanje je ostalo odprto! Mnogi problemi so skupni tudi v ZDA: dostopnost gradiva, vprašanje avtorskih pravic. Problematičnejša je dostopnost gradiva, ki je zaradi svoje narave prišlo v računalnik, kot so na primer osebni podatki, študij, zdravstveno stanje, kreditni posli itd. Vrsta uslužbencev in osebja pri računalnikih ima namreč dostop do tega gradiva: pojavlja se vprašanje zaščite osebnosti!

novе pridobitve slovenskih arhivov

ARHIV SR SLOVENIJE 1984

Skupnost pokojninskega in invalidskega zavarovanja Slovenije (1940–1950, 14 ks.)
Republiška konferenca ZSMS (1970–1979, 26 tm)
Zveza organizacij za tehnično kulturo Slovenije (1948–1970, 5 tm)
Zveza arhitektov Slovenije (1951–1974, 12 tm)
Hidrometeorološki zavod SR Slovenije (1931–1975, 97 ks.)
Republiški svet ZS Slovenije (1970–1973, 8 tm)
Viša film (1955–1973, 3 tm)
Triglav film (1948–1974, 6 tm)
Kopije in dub negativi 53 filmov (1923–1975, 111 šk.)
Magnetofonski trakovi: Seja RK ZSMS o MPD, Programsko volilna konferenca RK ZSMS, Seja RK ZSMS o MDA, Mladinsko prostovoljno delo (1978–1984, 14)
Privatni arhiv Janeza Družeta (1941–1942, 0,5 tm)
Privatni arhiv dr. Vladimírja Levca (1901, 1 ks.)
Privatni arhiv Ivana Murnika (1887–1913, 1 šk.)
Plakata: Cerkve na Bavarskem (1984, 1 ks.), Otto Hupp Meister der Wappenkunst (1984, 1 ks.)

ZGODOVINSKI ARHIV CELJE 1984

Skupščina občine Hrastnik (30 tm)
EMO Celje (5 tm)
Zemljiške knjige iz Brežic (702 knjig)
Zbirka Aleksandra Videčnika
Zbirka dokumentov – okupacija (0,1 tm)
Občinska gasilska zveza Celje (1970–1981, fotonegativi)
Metka Celje (1942–1948, 0,4 tm)
Upravni fond (pripeljani iz Trbovelj, 250 tm)

POKRAJINSKI ARHIV KOPER 1984

Družinski arhiv Žnidaršič–Mikačič II. Bistrica (1 mapa, tisk in fotokopije)
Delavska univerza Tone Tomšič II. Bistrica (1961–1984, 5 tm)
Medobčinska gospodarska zbornica Postojna (1966–1978, 2,5 tm)
Spominsko gradivo „Slovenci v NOV Makedonije, Grčije in Albanije“ (1943–1945, 0,50 tm)
Obrtna delavnica Foto „Jadran“ Piran (1958–1982, 3,5 tm)
Center Koper, TOZD Storitvene dejavnosti v likvidaciji (1969–1984, cca 15 tm)
Album pomorščaka, oficirja Franca Potočnika z gradivom iz obdobja NOB
Mapa Osnovne šole Dušana Bordona iz Kopra „Šolstvo med NOB“, (delo zgodovinskega krožka iz leta 1981)

ZGODOVINSKI ARHIV LJUBLJANA 1984

Občina Brezovica (1880–1943, 0,3 tm)
Občina Kranj (1947, 1955–1977, 25 tm)
Občina Mengeš (1905–1941, 0,1 tm)

Občina Trzič (1955–1970, 55 tm)
Matični urad Litija (1943–1944, 0,1 tm)
Krajevni ljudski odbor Brezovica (1945–1952, 1,2 tm)
Krajevni ljudski odbor Dobrava (1945–1952, 1 tm)
Krajevni ljudski odbor Dol–Beričevo (1947, 0,1 tm)
Krajevni ljudski odbor Črni vrh (1952, 0,1 tm)
Krajevni ljudski odbor Dvor (1952, 0,1 tm)
Krajevni ljudski odbor Horjul (1949, 0,1 tm)
Krajevni ljudski odbor Kozarje (1945–1950, 0,1 tm)
Krajevni ljudski odbor Log (1945–1952, 1,5 tm)
Krajevni ljudski odbor Mengeš (1950–1952, 0,4 tm)
Krajevni ljudski odbor Notranje Gorice (1946–1952, 0,1 tm)
Krajevni ljudski odbor Podgora–Dragomelj (1945–1952, 0,1 tm)
Krajevni ljudski odbor Polhovgradec (1945–1951, 0,7 tm)
Krajevni ljudski odbor Praproče (1948, 0,1 tm)
Krajevni ljudski odbor Smlednik (1946–1952, 0,2 tm)
Krajevni ljudski odbor Trzin (1950–1951, 0,1 tm)
Krajevni ljudski odbor Zaklanec–Brezje (1947–1949, 0,1 tm)
Občinski ljudski odbor Brezovica (1952–1955, 0,8 tm)
Občinski ljudski odbor Črnuče (1952–1961, 2,8 tm)
Občinski ljudski odbor Dobrava (1952–1960, 7 tm)
Občinski ljudski odbor Ljubljana–Vič (1955–1961, 14,5 tm)
Občinski ljudski odbor Kamnik (1955–1961, 20 tm)
Občinski ljudski odbor Kočevje (1955–1961, 31 tm)
Občinski ljudski odbor Mengeš (1952–1959, 0,5 tm)
Občinski ljudski odbor Polhovgradec (1952–1955, 1 tm)
Občinski ljudski odbor Rudnik (1952–1961, 3,6 tm)
Občinski ljudski odbor Vodice (1952–1955, 0,2 tm)
Občinski ljudski odbor – skupščina občine Ljubljana–Bežigrad (1955–1961 (1971), 12,1 tm)
Občinski ljudski odbor – skupščina občine Ljubljana–Šiška (1955–1961 (1966), 26,2 tm)
Občinski ljudski odbor – skupščina občine Ljubljana Vič–Rudnik (1961 (1971), 5,7 tm)
Organ za postopek o prekrških Novo mesto (1970–1978, 26 tm)
Služba družbenega knjigovodstva Črnomelj (1968–1978, 5 tm)
Okrajna gostinska zbornica Kočevje (1952–1962, 0,7 tm)
SOZD Iskra Ljubljana (1952–1981, 6 tm)
Apnenica Dobropolje (1945–1970, 0,5 tm)
Mizarstvo Naglas, (Ljubljana 1804–1961, 1 tm)
Tovarna Verig Lesce (1947–1977, 3,4 tm)
SGP Pionir Novo mesto (1938–1970, 4,5 tm)
II. deška meščanska šola v Ljubljani (Bežigrad), (1919–1945, 1,2 tm)
II. dekliška meščanska šola v Ljubljani (Bežigrad), (1919–1945, 1 tm)
II. mešana meščanska šola v Ljubljani (Zgornja Šiška), (1929–1943 (1953), 0,6 tm)
XI. gimnazija Ljubljana (Zgornja Šiška), (1945–1958 (1962), 1,2 tm)

VIII. gimnazija Ljubljana-Bežigrad (1945–1958 (1962), 2 tm)
 Gimnazija Josipa Jurčiča Stična (1945–1970, 0,5 tm)
 Tečajji za srednješolsko izobrazbo oficirjev KNOJ in JLA v Ljubljani stalna izpitna komisija za srednješolske izpite borcev in aktivistov, (1945–1946, 0,1 tm)
 Osnovna šola Frana Albrechta Kamnik (1871–1959, 0,7 tm)
 Osnovna šola Nevlje (1929–1970, 0,3 tm)
 Osnovna šola Vranja peč (1941–1973, 0,2 tm)
 Osnovna šola Valentina Vodnika, Ljubljana – Zgornja Šiška (1945–1961, 1,5 tm)
 Osnovna šola Kranj (1806–1957, 6 tm)
 Krajevni šolski svet Kranj (1848–1948, 0,2 tm)
 Krajevni šolski svet v Zgornji Šiški (1923–1935, 0,2 tm)
 Turistično društvo Kočevje (1948–1970, 0,2 tm)
 Slovenska izseljenska matica – podružnica Kočevje (1939–1968, 0,1 tm)
 Sokolsko društvo Dolenji Logatec (1908–1941, 0,2 tm)
 SKUD Jerman Remigij Dolenji Logatec (1949–1969, 0,1 tm)
 ZKO Logatec (1961–1981, 0,3 tm)
 DPD Svoboda Domžale (1956–1961, 0,1 tm)
 Ljudsko prosvetno društvo OF „Vošnjak“ Zg. Šiška (1946–1951, 0,1 tm)
 Planinsko društvo Ljubljana-matica (1894–1964, 0,8 tm)
 Partizanski pevski zbor Ljubljana (1944–1980, 2,5 tm)
 Izobraževalno društvo Kranj (1913–1918), v zbirnem fondu
 Meščanska zveza Kranj (1910, 1911, v zbirnem fondu)
 Okrajna zveza za telesno kulturo Kranj (1945–1962, 3 tm)
 Občinska zveza za telesno kulturo Kranj (1960–1975, 1,2 tm)
 Raziskovalna skupnost Kranj (1975–1982, 0,4 tm)
 Skupnost socialnega skrbstva Kranj (1975–1982, 0,4 tm)
 Skupnost socialnega varstva Kranj (1975–1982, 1,2 tm)
 Skupnost otroškega varstva Kranj (1975–1982, 1,6 tm)
 Izobraževalna skupnost Kranj (1967–1982, 1,8 tm)
 Kulturna skupnost Kranj (1971–1982, 1,2 tm)
 Telesnokulturna skupnost Kranj (1963–1982, 0,3 tm)
 Občinska konferenca ZSMS Kranj (1950–1980, 3,5 tm)
 ZZB NOV Metlika (1960–1978, 1,5 tm)
 Občinski komite ZKS Metlika (1969–1978, 2,5 tm)
 Občinska konferenca SZDL Metlika (1966, 1974–1978, 1,3 tm)
 Občinski sindikalni svet občine Črnomelj, (1957–1968, 3 tm)
 Občinska konferenca SZDL Črnomelj (1964–1965, 0,70 tm)
 Lojze Zavrl Kranj (1901–1945, fragmenti posameznih fondov, v zbirnem fondu)
 Kseroks kopije listin družine Pavšlar iz Kranja (1638–1835, 7 listin)
 Pavle Kavčič-Moha, Spomini na partizanska leta (1941/1942, 1 mapa)
 Pisma freisinškega škofa Siksta (druga polovica 15. stoletja, 1 mapa)
 Gerbič Fran – skladatelj, Cerknica (1835–1964, 0,4 tm)
 Knjige in drobni tisk o hranilništvu in bančništvu pri LB – enoti Mestna hranilnica ljubljanska (ok. 6 tm, glav-

nina je iz obdobja med obema vojnama)
 Gradivo družine Kocjančič iz Malega Osojnika
 Okoli 300 fotografij Ljubljane in nekaterih slovenskih, jugoslovanskih in avstrijskih krajev

POKRAJINSKI ARHIV MARIBOR 1984

Skupščina občine Slovenj Gradec (1906–1969, 5 tm)
 Splošna bolnišnica Maribor (1940–1943, 7 tm)
 Gozdno gospodarstvo Maribor (1945–1952, 0,5 tm)
 Občinski svet ZSS Radlje ob Dravi (1978–1981, 4 tm)
 Medobčinski svet ZKS Maribor (1972–1980, 6 tm)
 Mestni komite ZKS Maribor (1965–1980, 26,5 tm)
 Medobčinski svet SZDL za koroško regijo – Radlje ob Dravi (1976–1981, 4 tm)

POKRAJINSKI ARHIV V NOVI GORICI 1984

Okrajni odbor Zvezce vojaških vojnih invalidov Gorica (1948–1957, 1,20 tm)
 Okrajni ljudski odbor Idrija, Poverjeništvo za gostinstvo in turizem (1950–1951, 0,10 tm)
 Samostojni zavod knjigovodski center Nova Gorica (1969–1973, 0,05 tm)
 Okrajni ljudski odbor Tolmin, Poverjeništvo za gostinstvo in turizem (1949–1951, 0,15 tm)
 Okrajna gostinska zbornica Tolmin (1949–1955, 0,55 tm)
 Osnovna šola „Ivan Rob“ Šempeter pri Gorici (s predhodniki in podružnicami, 1944–1948, 0,20 tm)
 Alojz Lukežič, Renče (1911–1951, 0,05 tm)
 dr. Karel Podgornik, Solkan (1911–1947, 1,20 tm)
 Gradivo SZDL, ZSM, ZZB NOB in ZS v Tolminu (1944–1963, 2,5 tm)

ZGODOVINSKI ARHIV V PTUJU 1984

Osnovna šola narodnega heroja Jožega Kerenčiča, Miklavž pri Ormožu (1955–1966, 6 škatel)
 Osnovna šola Kog pri Ormožu (1931–1945, 2 škatli)
 Telovadno društvo Partizan Ptuj (1956–1965, 1 fascikel)
 Učno pismo gremija trgovcev za gospo Nedog Gusti iz Ptuja (15.6.1935, 1 kos)
 Posojilnica v Ptuj (1884–1939, 1 fascikel)
 Dravinja Kidričevo v likvidaciji (1971–1981, 0,5 tm)
 Služba družbenega knjigovodstva v Sloveniji, Podružnica Ptuj (1947–1980, 30 tm)

ARHIV INŠTITUTA ZA ZGODOVINO DELAVSKEGA GIBANJA 1984

Glavna uprava SVPB (Slovenske vojne partizanske bolnice) VII. korpusa NOB in POJ, Partbiro in Personalni odsek (1944, 1945, 0,15 tm)
 Štab V. SNOUB (Slovenske narodnoosvobodilne udarne brigade) Ivan Cankar, propagandni odsek (1943–1945, 0,08 tm)
 XI. SNOB Miloša Zidanška, IV. (Gorenjski) bataljon (december 1944, januar – junij 1945, 1 zvezek)
 Škofjeloški odred, saniteta (april 1945, 6 listov)

Okrajni odbor OF za vzhodno Benečijo, Komisija za agitacijo in propagando (december 1944 – april 1945, 0,01 tm)

Spomenica združenih slovenskih žen 7. maja 1938 (5 listov)

Osebna zbirka Avgusta Živca-Vilija (1945–1962, 41 listov)

Zbirka dr. Božene Ravnikar-Nataše (1943–1945, 0,03 tm)

Zbirka Janka Spreitzerja, ravnatelja Sodnih zaporov v Ljubljani (1939/1940, 1941, 1945, 0,60 tm)

Zbirka dr. Davorina Valentija, pom. sanitetnega referenta Vojne oblasti IX. korpusa NOV in POJ (1945, 0,01 tm)

Poročilo dr. Stanka Peterina o problematiki javnega tožilstva v Istrskem okrožju poslano CK KP STO, Koper 12.9.1948 (3 listi)

Jože Gregorič-Ilija, Kamniško-Zasavski odred v l. 1944–1945 (Kronika, 31 listov)

Dr. Milorad Bogojević-Jastrebo, Sanitetska služba u XVIII Udarnoj Bazoviškoj brigadi (11 listov)

(Ferjančič Anton-Zvonko), Moji spomini na dogodke iz leta 1942, po prihodu Loškega odreda na Primorsko (7 listov)

(Ferjančič Anton-Zvonko), Poveljevanje zaščitne čete pokrajinskega komiteja KPS za Primorsko (2 lista)

Kosmač Marjan, Izjava o nalogah obveščevalca zaščitne

čete pokrajinskega komiteja KPS za Primorsko (1 list)
Petrič Matija, Moje partizansko življenje 1943–1945 (1 zvezek)

Izjava Janka Pertota, učitelja v Barkovljah, o delu od 1941–1945 (8 listov, 1 fotografija)

Prispevek branilcev na kočevskem procesu 1943 k zgodovinskemu gradivu (15 listov)

Vilma Bebler-Prikovič, Nekaj podatkov o Vinku Kristanu (10 listov)

Vera Ilutar, Primorskima materina (Pepci Žagar in Mariji Kogoj) v spomin (31 listov)

Potvarjanje zgodovine, izjava Okrožnega odbora bivših aktivistov Celjsko-Savinjskega okrožja o pisanju Vlada Hlabjana v Borcu, 1982, št. 1–2 o dogodkih v Savinjski dolini leta 1944 (4 listi)

Dnevnik škofa dr. Antona B. Jegliča 1899–1927 (prepis, 14 zvezkov)

Josip Jošt, Poročilo: Slovenski rdeči križ do 11. septembra 1944 (prepis, 32 listov)

NADŠKOFIJSKI ARHIV LJUBLJANA 1984

Dekanijski spisi, Kočevje (15 fasc.)

sv. Peter Ljubljana, novejši spisi (65 fasc.)

sv. Nikolaj Ljubljana, (celoten starejši arhiv, 92 fasc.)

sv. Helena, Dolsko, spisi

Matične knjige Podzemelj

bibliografija arhivskih delavcev 1984

Marjeta ADAMIČ

Gradivo Antifašistične fronte žena Slovenije po letu 1945 v arhivu Inštituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani, Arhivi VI, Ljubljana 1983, št. 1-2, str. 93-96

Arhiv Inštituta za zgodovino delavskega gibanja - Ljubljana, Arhivski fondovi i zbirke u SFRJ, SR Slovenija, Beograd 1984, str. 259-294

Diršan BAHUN

Arhivsko gradivo fonda Občina Ribnica in metodologija urejanja in popisovanja, Arhivi VI, Ljubljana 1983, št. 1-2, str. 118-119

Ivan BEZEK

Vanda Bezek, Ivan Bezek: Nekateri značilnosti osnovnega šolstva občine Izola med obema vojnama, Sodobna pedagogika 1983, št. 5-6, str. 249

Vanda BEZEK

Vanda in Ivan Bezek: Nekateri značilnosti osnovnega šolstva občine Izola med obema vojnama, Sodobna pedagogika 1983, št. 5-6, str. 249

Analitični inventar fonda občine Izola IV. del, 1. zvezek za obdobje 1919-1929, Pokrajinski arhiv Koper

Ljudmila BEZLAJ-KREVEL

Poročilo o študijskem obisku v ČSSR, Arhivi VI, Ljubljana 1983, št. 1-2, str. 154

Mario Stanisei, Elementi di arhivistica, Università degli studi di Udine, Udine 1981/82, Arhivi VI, Ljubljana 1983, št. 1-2, str. 163

Liljana CIGLAR

Arhivsko gradivo družbenopolitičnih organizacij v Zgodovinskem arhivu Ljubljana, Arhivi VI, Ljubljana 1983, št. 1-2, str. 55-57

Poročilo o XI. zborovanju arhivskih delavcev Slovenije v Čatežu ob Savi, Arhivi VI, Ljubljana 1983, št. 1-2, str. 149-150

Jože CURK

Nekdanji jezuitski kolegij v Mariboru in njegov gradbeni mojster Janez Fuchs, ČZN NV 19/1983 p. 105-124 (izšlo 1984)

O historičnih virih za urbano-gradbeno zgodovino Maribora, ČZN NV 19/1983, p. 268-287 (izšlo 1984)

Pokrajinski arhiv Maribor 1978-1982, ČZN NV 19/1983 p. 288-294 (izšlo 1984)

Zemljiško gospostvo Žusem - gradbeno-zgodovinska skica, ČZN NV 20/1984, p. 23-37

O novejših raziskavah romanskega cerkvenega stavbarstva na Slovenskem Štajerskem, Ocena, ČZN NV 20/1984, p. 137-145

Dr. Ivan Stopar: Gradovi, graščine in dvorci na Slovenskem Štajerskem, Ocena, ČZN NV 20/1984, p. 146-155

Akademik Marjan Mušič, Nekrolog, ČZN NV 20/1984, p. 171-173

Gradbeni oris Novega Klostra in njegovega gospostva, ČZN NV 20/1984, p. 217-225

Zbirka vodnikov Kulturni in naravni spomeniki Slovenije, Ocena, ČZN NV 20/1984, p. 349-355

Ob pripravah na izdajo štajerske bibliografije, ČZN NV 20/1984 p. 364

Urbano-gradbena in komunalna zgodovina Maribora, Kronika 31/1983, p.148-157 (izšlo 1984)

Lovrene na Pobjorju in njegova okolica, Kronika 32/1984, p. 19-23

Gradbeni oris Malečnika in njegove širše okolice, Predavanja, Malečnik 15. junija 1984

O problematiki gradbene zgodovine Maribora, Predavanje v okviru Marksističnega centra Univerze v Mariboru, dne 17. oktobra 1984

Janez CVIRN

Stavbna zadruga državnih uslužbencev 1911-1957, Celjski zbornik 1984

Marjan DOBERNIK

Marjan Dobernik, Jedrt Vodopivec: Konservatorsko restavratska dejavnost v Arhivu SR Slovenije, Katalog razstave ob dnevu arhivov 20. oktobru, Arhiv SR Slovenije, Ljubljana 1984, 25 str.

France M. DOLINAR

Pomen benediktincev za zalodno meništvu, vernost in kulturo, v: Redovništvo na Slovenskem, 1. zvezek, Ljubljana 1984, 25-31

Vloga koneila v zgodovini cerkve, v: 20 let po koncilu, Zbornik predavanj s teološkega tečaja o aktualnih temah za študente in izobražence, Ljubljana 1984, 10-29

Letopisi lavantinsko-mariborske škofije kot zgodovinski vir, v: ZČ 38(1984), 57-66

Zgodovinska odločitev, v: Družina, št. 38/1984, str. 3

Življenjepisi p. Kastula Weibl, Mihaela Volič, Kristofa Volič, Jurija Wetzstein in Antona Wolf (leksikograf), v: Slovenski biografski leksikon

Gesla: benediktineci, cistercijani, bratovščine, Brixen, Dobrila, dominikanci, frančiškani, Gruber, Filip Žički in jezuiti, v: Leksikon Slovenije

Štefano Kociančič (1818-1883), un ecclesiastico al servizio della cultura fra Sloveni e Friulani, Gorizia 1984, v: ZČ 38/1984/150-151 in v: BV 44/1984/328-329

Vita religiosa morale e sociale ed i concili di Split dei sec. 10 e 11, Atti del symposium internazionale di storia ecclesiastica, Padova 1982, v: ZČ 37/1983/246-247 in v: BV 44/1984/329-331

Klaus Jaitner, Die Hauptinstruktionen Clemens VIII. für die Nuntien und legaten an den europäischen Fürstenthöfen 1592–1605, Tübingen 1984, v: ZČ 38/1984/146–148 in v: BV 45/1984/111–115

Marjan DRNOVŠEK

Novoletni govori župana Ivana Hribarja ljubljanskemu občinskemu svetu 1896–1909, 1. del. Arhivi VI, Ljubljana 1983, št. 1–2, str. 100–111 (izšlo v letu 1984)
Ob osemdesetletnici Vlada Valenčiča, Kronika, 32. letnik, 1 zvezek 1984, str. 64–65

Metka GOMBAČ

Gradivo mladinske organizacije po letu 1945 v arhivu Inštituta za zgodovino delavskega gibanja, Arhivi VI, Ljubljana 1983, št. 1–2, str. 81–84
Slovensko časopisje o beneških Slovencih med prvo svetovno vojno. Zgodovinski časopis, Ljubljana, letnik 36, 1982, št. 4, str. 339–346
Posvetovanje o zgodovini Ljubljane, Zgodovinski časopis, Ljubljana, letnik 37, 1983, št. 1–2, str. 131–133
Simpozij o vlogi gozdov v gospodarskem življenju naših narodov v preteklosti – Glažuta 7.–9.11.1983
Prispevki za zgodovino delavskega gibanja, XXIV, št. 1–2, str. 165–168, Ljubljana 1984

Marija HERNJA-MASTEN

XI. zborovanje arhivskih delavcev Slovenije, Tednik, št. 7, 16.2.1984, str. 5
Izkazi, učna pisma, spričevala, diplome, šole . . ., Tednik, št. 35, 13.9.1984, str. 2

Mateja JERAJ

Arhivsko gradivo Republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije s predhodniki. – Arhivi V, Ljubljana 1983, št. 1–2, str. 75–81
Navodilo za odbiranje arhivskega gradiva iz dokumentarnega gradiva družbenopolitičnih organizacij – Arhivi V, Ljubljana 1983, št. 1–2, str. 119–122

Nada JURKOVIČ

Mitteilungen des Steiermärkischen Landesarchivs, Folge 32, Graz 1982, Arhivi VI, št. 1–2, str. 161
Slovenski arhivski delavci ob 8. februarju, Tednik, št. 7, 16.2.1984, str. 5
Modinci 1984, Tednik, št. 28, 19.7.1984, str. 7
Planinci iz Weissenburga na obisku, Tednik, št. 41, 18.10.1984, str. 4
Ohranjanje kulturne dediščine na pisnih podlagah. Razstava ob dnevu arhivov 20. oktobru, Tednik, št. 44, 8.11.1984, str. 7

Peter Pavel KLASINC

Arhivi in arhivske službe v zaostrenih gospodarskih razmerah, Sodobni arhivi 84, str. 5 do 13, Maribor 1984
Minimalni standardi za vzdrževanje in varstvo arhivskega in dokumentarnega gradiva, Sodobni arhivi 84, str. 17, do 34, Maribor 1984

Projekt modernega arhiva v Jugoslaviji, Arhivist, str. 213 do 219, Beograd 1981 (izšlo 1985)
Vprašanje arhivskega fonda v Sloveniji, Arhivist, str. 161 do 168, Beograd 1982 (izšlo 1985)
Arhivi v SR Sloveniji, Arhivski fond in zbirke v SFRJ – SR Slovenija, str. 9 do 16, Beograd 1984
Po smernicah 10. kongresa arhivov sveta, Sodobni arhivi, str. 7–10, Maribor, 1985
Statut delavcev, ki delajo z dokumentarnim gradivom, Sodobni arhivi, str. 73–80, Maribor, 1985
Održevanje i materialno obezbedenje arhivske i dokumentarne gradje, Profil savremenog arhiva u SFRJ Jugoslaviji, str. 109–118, Beograd 1984
(in Jože Zontar), Materialno varstvo dokumentarnega gradiva, Priročnik za strokovno usposabljanje delavcev, ki delajo z dokumentarnim gradivom, str. 55–65, Ljubljana 1984

Nada KOBAL

Fašistične organizacije pod italijansko okupacijo Ljubljanske pokrajine, Arhivi VI, Ljubljana 1983, št. 1–2, str. 96–99

Vladimir KOLOŠA

Poročilo o delu izvršnega odbora Arhivskega društva Slovenije, Arhivi VI, 1983, št. 1–2, str. 146–147
Poročilo o III. zveznem posvetovanju arhivskih delavcev Jugoslavije, Arhivi VI, Ljubljana 1983, št. 1–2, str. 152–153
Pridobitve Arhiva SR Slovenije 1981–1982. Razstava ob dnevu arhivov 20. oktobru, Arhivi VI, Ljubljana 1983, št. 1–2, str. 158
Makedonski arhivist: spisanije na sojužot na društva na arhivskite rabotnici na SR Makedonija, leto XV/1982, knjiga 12, Skopje 1982, 253 str. – Arhivi VI, Ljubljana 1983, št. 1–2, str. 159–160

Antoša LESKOVEC

Upravni in gospodarski razvoj Maribora v 19. stoletju, Kronika 31, 1983 (izšlo 1984), str. 167–175

Jože MUNARIČ

Maribor do začetka 17. stoletja, Kronika 31, 1983 (izšlo 1984), str. 126–137
Mariborski mestni sodniki v srednjem veku, ČZN NV 19/1–2, 1983 (izšlo 1984), str. 29–54
Minoritski samostan v Mariboru (13. stoletje – 1814), ČZN NV 19/1–2, 1983 (izšlo 1984), str. 55–72
Gradivo za zgodovino Maribora, zvezek X (listine 1489–1499) Maribor 1984

Milko MIKOLA

Razvoj oblasti na območju občine Šmarje pri Jelšah in Šentjurju pri Celju, Zbornik Svet med Bočem in Bohinjem 1984
Administrativna šola v Celju 1960–1969, Celjski zbornik 1984

Ivan NEMANIČ

Evidenca filmskih tednikov (Wochenschauen) v Bundes-

arhivu Koblenz, ki se nanašajo na ozemlje Jugoslavije v letih 1941–1945. Arhivi 1983, št. 1–2, str. 111–114
Poročilo o obisku Filmskega arhiva ZR Nemčije v Koblenzu. Arhivi VI, Ljubljana 1983, št. 1–2, str. 155–157

Gazette des archives. Arhivi VI, Ljubljana 1983, št. 1–2, str. 162–163

Brane OBLAK

Ob 100-letnici ustanovitve prvega denarnega zavoda v Ptuj, Tednik, št. 38, 27.9.1984, str. 2

Marija OBLAK-ČARNI

Strokovna obdelava in popisovanje gradiva družbenopolitičnih organizacij. – Arhivi VI, Ljubljana 1983, št. 1–2, str. 45–49

Janko Liška. In memoriam. Arhivi VI, Ljubljana 1983, št. 1–2, str. 177–178

Anton OŽINGER

Arhivski fondiza občino Slovenska Bistrica, Zbornik občine Slovenska Bistrica 1, Slovenska Bistrica 1983, str. 455–458

Cerkvena razmejitev med zagrebško škofijo na severozahodu in oblikovanje narodnostne meje, Varaždinski zbornik (1181–1918), Varaždin, 1983, str. 312–316

Sedež slovenske škofije na Štajerskem v Mariboru leta 1859, Kronika 31, 1983 (izšlo 1984), str. 158–167

Codex Henrici – malo poznana znamenitost Maribora, ČZN NV 19/1–2, 1983 (izšlo 1984), str. 24–28

Albert PUCER

Morsko čudo v Piranu, Primorske novice 31.8.1984, št. 70, str. 7

Iz zgodovine nove vasi, Padne in Ravna. Bilten 25, Kmečki praznik, 15.–16.9.1984, str. 1–2

Levji grad, Primorske novice, 16.11.1984, str. 7, št. 92
Oris krkavškega vikariata v 17. in 18. stoletju, Koledar Mohorjeve družbe za leto 1985

Peter RIBNIKAR

Društveni arhivi, strokovna obdelava in izdelava pripomočkov za uporabo arhivskega gradiva društev. Arhivi VI, Ljubljana 1983, št. 1–2, str. 50–54

Poročilo o delu komisije za spremljanje in pospeševanje zaščite arhivskega gradiva zunaj arhivov, Arhivi VI, Ljubljana 1983, št. 1–2, str. 148

Zemljiški kataster kot vir za zgodovino. Zgodovinski časopis 1982, št. 4, str. 321–337

Odbiranje arhivskega gradiva. Priročnik za strokovno usposabljanje delavcev, ki delajo z dokumentarnim gradivom. Ljubljana, Uradni list SRS, 1984, str. 69–71

Dokumentarno gradivo. Priročnik za strokovno usposabljanje delavcev, ki delajo z dokumentarnim gradivom. Ljubljana Uradni list SRS, 1984, str. 9–11

Obveznosti kulturnih društev za varstvo arhivskega in dokumentarnega gradiva. Kulturni poročevalci, Glasilo ZKOS, XV (maj 1984), št. 62, str. 23–24.

Jurij ROSA

Iz starih časov žembiskega zborovskega petja, Mohorjevo koledar 1985, Celje 1984, str. 93–97

Boris ROZMAN

Arhivsko gradivo društev na območju Zgodovinskega arhiva Ljubljana po letu 1945, Arhivi VI, Ljubljana 1983, št. 1–2, str. 57

Prevzeli smo fond ZKO Vrhnika, Naš časopis, Leto XII, marec 1984, št. 108, str. 6

Kaj je z ljudskoprosvetnim društvom OF „Vodnik“, Javna tribuna, Ljubljana, Leto XXIV, december 1984, št. 14–15, str. 21

Razvoj in vloga društev, Zgodovina Ljubljane, Pripjevki za monografijo, Gradivo s posvetovanja o zgodovini Ljubljane, Kronika–Ljubljana, 1984, str. 553

Branko ŠUŠTAR

Pregled kmetijskega zadružništva v občini Vrhnika, v: 1904–1984 – Vrhnika, Zadružništvo in mlekarstvo, Kmetijska zadruga Vrhnika, Vrhnika 1984, str. 3–20

Slavica TOVŠAK

Okrajni odbor Socialistične zveze delovnega ljudstva Murska Sobota 1945–1963, Pokrajinski arhiv Maribor, Inventarji 2, Maribor 1983 (izšlo 1984)

Ema UMEK

Uredniški odbor glasila Arhivi. Arhivi VI, Ljubljana 1983, št. 1–2, str. 147

Reformirani urbarji deželnoknežjih gospostev na Kranjskem. Zgodovinski časopis 1982, št. 4, str. 311–321

Arhivska dejavnost v Sloveniji. Ocena kulturne dejavnosti na področju Slovenije v letu 1983. Ljubljana 1984, str. 215–222. (Študije in gradiva: 23)

Deželnoknežji reformirani urbarji na Kranjskem – vir za zgodovino gozdarstva. – Acta historico-oecologica Jugoslaviae 10 (1983), str. 59–62

Naučnoistraživački rad u arhivima. Profil savremenog arhiva u SFR Jugoslaviji. Projekat. Beograd 1984, str. 82–84

Jedrč VODOPIVEC

Otto Wächter: Restaurierung und Erhaltung von Büchern, Archivalien und Graphiken – Restavriranje in vzdrževanje knjig, arhivalij in grafik, Herman Böhlau Nachf. Wien, Köln, Graz 1982, 3. izd., 290 str., Arhivi VI, Ljubljana 1983, št. 1–2, str. 167

Jedrč Vodopivec, Marjan Dobernik: Konservatorsko restavratska dejavnost v Arhivu SR Slovenije, Katalog razstave ob dnevu arhivov 20. oktobra. Arhiv SR Slovenije, Ljubljana 1984, 25 str.

Ivanka ZAJEC-CIZELJ

Spodnje štajerski narodni svet, Celjski zbornik 1984

Ana ZALETELJ

Roki hranjenja dokumentarnega gradiva, Priročnik za strokovno usposabljanje delavcev, ki delajo z dokumentarnim gradivom, Republiški komite za kulturo, Ljubljana 1984, str. 23–46

Računovodski dokumenti, Sodobni arhivi, Maribor 84, str. 46–54

Jože ŽONTAR

Arhivistika, Učbenik za srednje usmerjeno izobraževanje, DDU Univerzum, Ljubljana 1984; Priročnik za delo delavcev, ki delajo z dokumentarnim gradivom, Republiški komite za kulturo, Ljubljana 1984, str. 47–58, 59–65 (soavtor), 88–94

Stanje in problemi raziskav na področju arhivistike, Arhivi VI, Ljubljana 1983, št. 1–2, str. 15–18

Izobraževanje, poklici in delovna mesta v arhivih, So-

dobni arhivi 84, Arhivsko društvo Slovenije – Pokrajinski arhiv Maribor, Maribor 1984, str. 135–146

Vladimir ŽUMER

Odbiranje arhivskega gradiva (razen podpoglavje Splošni kriteriji za vrednotenje dokumentarnega gradiva); Ureditev, tehnična oprema in izdelava seznama arhivskega gradiva; Izročanje arhivskega gradiva arhivu, Priročnik za strokovno usposabljanje delavcev, ki delajo z dokumentarnim gradivom, Republiški komite za kulturo, Uradni list SRS, Ljubljana 1984, str. 66–87

Mirina Zupančič, Borut Rovšnik, Vladimir Žumer, Kulturne dragocenosti Kamnik, Kulturni center Kamnik – Muzej, razstava 1984, katalog, 46 str.

Delo z dokumentarnim in arhivskim gradivom krajevni skupnosti, DU Boris Kidrič Ljubljana, Ljubljana 1984, razmnoženo gradivo, 29 str.

osebne vesti

Dr. IVO MURKO

Fran Zwitter

Dr. Ivo Murko je bil rojen 17. maja 1909 v Gradcu. Njegov oče Matija Murko (Drstela pri Ptujju 10. 2. 1861 – Praga 11. 2. 1951) je bil kot literarni zgodovinar in etnograf eden od vodilnih slavistov v tedanji Evropi; bil je redni profesor za slovansko filologijo v Gradcu (1912–1917) in Leipzigu (1917–1920), potem pa na Karlovi univerzi v Pragi šef katedre za južnoslovanske jezike in književnosti in predsednik Slovanskega inštituta. Njegovo delo je privedlo do tega, da je večino svojega življenja preživel v tujini. Vendar pa je vse življenje ohranil tesne zveze z domovino, predvsem pa je svoje otroke vzgojil v odlične Slovence, ki so si potem v času univerzitetnih študij in pozneje iskali in našli v domovini svojo življenjsko pot. S tem je že deloma pojasnjena življenjska pot njegovega sina dr. Iva, ki je po srednješolskem študiju v Leipzigu in Pragi študiral pravo na pravni fakulteti ljubljanske univerze. Po diplomi in doktoratu se je najprej zaposlil kot praktičen jurist, od leta 1947, pa je delal pri raznih zveznih in republiških ustanovah, kjer se je kmalu pokazalo, da je posebno dragoceno njegovo poznavanje meddržavnih odnosov. Leta 1958 je prišlo na Dunaju do jugoslovansko-avstrijske konference, kjer so se razpravljala odprta vprašanja v odnosih med obema državama; med njimi so bila tudi vprašanja izvedbe arhivskega sporazuma iz leta 1923, ki je bil v glavnem neizvršen, in kulturnih restitucij, t.j. kulturnih dobrin, ki jih je v času druge svetovne vojne okupator odnesel z našega teritorija in so se nahajale na ozemlju Avstrije. Končni rezultat je bil

„protokol“ iz leta 1958, ki je določal, da se morajo ta vprašanja rešiti, in določal tudi konkretno proceduro za njihovo reševanje. Trditi smemo, da je bil ta rezultat v glavni meri zasloga prizadevanja dr. I. Murnika. Pogajanja so sicer kmalu zastala, če izvzamemo nekaj specialnih vprašanj, in so se dejansko obnovila šele leta 1975. Odtlej se pa kar naprej vrste elaborati, zasedanja, sestanki itd., vse do današnjih dni. Bilo bi napačno, če bi kdo trdil, da rezultatov ni bilo. Naša javnost ne ve, da nam je bil znaten del našega kulturnega patrimonija v tujini že priznan, deloma pa tudi že izročen. Res pa je, da je zelo važen, celo bolj važen tisti del našega kulturnega patrimonija v tujini, ki nam še ni bil priznan. Vsega tega dela, nepretrganega od leta 1975 do danes, si pa brez sodelovanja dr. Murka ne moremo predstavljati. Dragocene so bile izkušnje, ki si jih je pridobil v diplomaciji in pri delu na meddržavnih odnosih sploh. Bil je precizen jurist, v od njega sestavljenih tekstih ni bilo nobene besede odveč, a tudi ne neprimerne. Bil je človek široke historične izobrazbe in velikega znanja jezikov. Bil je ves predan svojemu delu, ki mu ni bilo „služba“, ampak poklic, poslanstvo. Svoje znanje je razdajal na sejah, sestankih, privzgoji naraščaja. V okviru jugoslovanske in posebej slovenske Komisije za izvedbo Arhivskega sporazuma in restitucij je delal prav do konca, udeležil se je še zasedanja mešane komisije na Dunaju spomladi l. 1984. Naši eksperti, ki zdaj po njegovi nenadni smrti (novembra 1984) nadaljujejo s tem delom, so mu hvaležni za vse, kar je napravil. Njegov rod izhaja iz Slovenske Štajerske in se je že zapisal v njeno zgodovino, usoda je pa hotela, da je veljala njegova zadnja misel našemu kulturnemu patrimoniju iz Slovenske Štajerske.

IVAN NEMANIČ, viši arhivist, Arhiv SR Slovenije, 61000 Ljubljana, Zvezdarska 1, YU

Valorizacija filmskega gradiva

Temelj vrednotenju filmskega gradiva predstavljajo vsebina, tehnične značilnosti in vrste filmskih trakov.

MARJAN DRNOVŠEK, arhivist, Zgodovinski arhiv Ljubljana, 61000 Ljubljana, Mestni trg 27, YU

Novoletni govori župana Ivana Hribarja ljubljanskemu občinskemu svetu 1896–1909 (2. del)

Avtor objavlja in komentira devet novoletnih govorov ljubljanskega župana Ivana Hribarja za dobo 1901–1909. Prvih pet govorov (1895–1900) je objavil v prejšnji številki glasila Arhivi (Arhivi VI, št. 1–2, Ljubljana 1983, str. 100–111). V vsakokratnem govoru je župan podal pregled najpomembnejših akcij ljubljanskega občinskega sveta v preteklem letu.

BORIS ROZMAN, arhivist, Zgodovinski arhiv Ljubljana, 61000 Ljubljana, Mestni trg 27, YU

Arhivsko gradivo društev

Urejanje, odbiranje, popisovanje in izročanje arhivskega gradiva društev arhivu

Namen prispevka je na najpreprostejši način posredovati članom kulturnih društev, ki delajo z dokumentarnim gradivom, kako naj urejajo, odbirajo, popisujejo in izročajo arhivsko gradivo društev arhivu.

VLASTA TUL, arhivist, Pokrajinski arhiv v Novi Gorici, 65000 Nova Gorica, Trg Edvarda Kardelja 1, YU
JURIJ ROSA, arhivist, Pokrajinski arhiv v Novi Gorici, 65000 Nova Gorica, Trg Edvarda Kardelja 1, YU

Arhivsko gradivo društev in družbenopolitičnih organizacij na področju Pokrajinskega arhiva v Novi Gorici

Avtorja navajata v članku fonde društev in družbenopolitičnih organizacij, ki jih hrani Pokrajinski arhiv v Novi Gorici.

MARJAN DRNOVŠEK, Archivist, Historical Record Office Ljubljana 61000 Ljubljana, Mestni trg 27, YU

The New Years' Speeches of the Mayor Ivan Hribar to the Commune Council, 1896–1909 (2nd part)

The author publishes and gives his comment on nine New Year's speeches of the Ljubljana Mayor Ivan Hribar for the years 1901–1909. The first five speeches (1895–1900) have been published in the previous number of „Arhivi“ (Arhivi VI, No. 1–2, Ljubljana 1983, pp. 100–111). In each speech the Mayor gave a survey of the most important actions carried out by the Ljubljana commune council in the past year.

IVAN NEMANIČ, Superior Archivist, Record Office of the SR of Slovenia, 61000 Ljubljana, Zvezdarska 1, YU

Film Records Valuation

In his contribution the author deals with the film records valuation. It is based on the contents, technical characteristics and different kinds of film slides.

VLASTA TUL, Archivist, District Record Office in Nova Gorica, 65000 Nova Gorica, Trg Edvarda Kardelja 1, YU
JURIJ ROSA, Archivist, District Record Office in Nova Gorica, 65000 Nova Gorica, Trg Edvarda Kardelja 1, YU

Records of the Societies and Socio-Political Organizations in the Sphere of the District Record Office in Nova Gorica

The authors give in their report the record groups of the societies and socio-political organizations, kept by the District Record Office in Nova Gorica.

BORIS ROZMAN, Archivist, Historical Record Office Ljubljana, 61000 Ljubljana, Mestni trg 27, YU

**Societies' Record
Societies' Records Classification, Weeding, Listing and Their Handing Over to the Record Office**

The purpose of this contribution is to advise the members of the cultural societies, working with the documents, in the simplest way, how to classify, weed, list and hand over the societies' records to the record office.

BRANKO KOROŠEC, zgodovinar, 61000 Ljubljana, Linhartova 84, YU

Vojaške topografske karte — arhivsko kartografsko gradivo

Informativni zapis skuša z nekaj primeri, predvsem pa z navedbo zaporednih izdaj nemških vojaških topografskih kart v merilu 1 : 200 000, natisnjenih med leti 1940—1945, opozoriti na izredno število tujih, bodisi okupatorjevih bodisi zavezniških vojaških topografskih kartnih izdaj slovenskega narodnostnega ozemlja, katerih tudi samo posamične liste je največkrat le kot del bolj ali manj strokovno urejenega kartografskega gradiva NOB najti v naših arhivih in muzejih.

Mednarodni standardni bibliografski opis kartografskega gradiva ISBD (CM), ki nam ga zdaj v prevodu posreduje NUK v Ljubljani, upošteva vojaške topografske karte le posredno.

Bibliografska in arhivska ureditev tudi z gledišča širšega evropskega prostora največkrat kartografirane slovenskega ozemlja (skupno 27 izdaj vseh standardnih meril štirih nacionalnih kartografij) v vseh fazah okupacije od zloma predvojnne Jugoslavije in narodnoosvobodilne vojne do končne osvoboditve 1945 pa pomeni danes že nepogrešljivi sestavni del sodobne in bodoče analitične historiografije slovenske in jugoslovanske novjše zgodovine.

VLADO BIJELIĆ, Zvezna uprava za radio veze, 11000 Beograd, Terezije 41, YU

Uporaba avtomatske obdelave podatkov v pisarniškem poslovanju

Avtor v članku razlaga datoteko podatkov pisarniškega poslovanja informacijskega sistema v Zvezni upravi za radi — veze.

STEFAN FAJMUT, inženir organizacije dela, Centralni zavod za napredek gospodinjstva, 61000 Ljubljana, Kardeljeva 2, YU

Uporaba računalniško — mikrofilmskih povezav v arhiviranju

Avtor podaja uporabo računalniško — mikrofilmskih povezav pri arhiviranju.

STANKO ČUFER, dipl.ing., Republiški sekretariat za notranje zadeve SR Slovenije, 61000 Ljubljana, Kidričeva 2, YU

Uporabnost informacijskih sredstev v dokumentaciji

Avtor navaja v članku osnove informacijske tehnologije in možna področja uporabe informacijskih sredstev v dokumentaciji.

VLADO BIJELIĆ, Federal Direction for Radio Communications, 11000 Belgrade, Terezije 41, YU

Application of Automatic Data Processing in Clerical Operations

The author in his report gives an explanation of the clerical operations data within the informational system in the Federal Direction for Radio Communications.

BRANKO KOROŠEC, Historian, 61000 Ljubljana, Linhartova 84, YU

Military Topographical Maps — Archival Cartographic Material

Through some examples, especially, however, by mentioning consecutive issues of German military topographical maps in proportion 1 : 200 000, printed in the years 1940–1945, the author tries to call our attention to the extraordinary high number of strange, either occupants' or allies' military topographic map issues of the Slovene national territory

STANKO ČUFER, Graduated Engineer, Secretariat for Home Affairs of the SR of Slovenia, 61000 Ljubljana, Kidričeva 2, YU

Informational Means Applicability in Documentation

In his report the author gives the elements of the informational technology and possible spheres of informational means applicability in documentation.

ŠTEFAN FAJMUT, Engineer of labour Organization, CZNG, 61000 Ljubljana, Kardeljeva 2, YU

Application of Computer-Microfilm Linkages in Records Keeping

The author explains the application of computer-microfilm Linkages in records keeping.

Vladimir Žumer, arhivist, Zgodovinski arhiv Ljubljana, 61000 Ljubljana, Mestni trg, 27, YU

Problemi valorizacije zapisov računalniških informacij

Z vedno hitrejšim uvajanjem računalniške obdelave podatkov na vseh področjih se arhivi srečujejo s problemom valorizacije zapisov računalniških informacij, predvsem z zelo različnimi vrstami nosilcev teh zapisov. Prispevek obravnava nekatere aspekte ovrednotenja, prevzemanja in hrambe novih vrst dokumentarnega gradiva.

Vladimir Žumer, Archivist, Historical Record Office Ljubljana, 61000 Ljubljana, Mestni trg 27, YU

Valuation Problems of the Computer Information Records

Due to the ever faster introducing of the computer data processing into all fields the record offices face the valuation problem of computer information records, above all the very different kinds of holders of these records. The author deals with some aspects of valuation, handing over and keeping the new kinds of documentary records.

